

Śrīmad Bhagavad Gītā श्रीमद्भगवद्गीता

INTRODUCTIE
EN
HOOFDSTUKKEN 1-4
COMMENTAAR VAN

Śrī Ātma Muni

Śrī Yogeśwarānanda Yoga Mahāvidyālaya - vzw
Yoga-Academie
Mechelen - Belgium

Zesde herziene druk - september 2012

DE ŚRĪMAD BHAGAVAD GĪTĀ

De eerste vier hoofdstukken voorzien van commentaar door

ŚRĪ ĀTMA MUNI

DE ŚRĪMAD BHAGAVAD GĪTĀ

DE EERSTE VIER HOOFDSTUKKEN
VOORZIEN VAN

COMMENTAAR

DOOR

ŚRĪ ĀTMA MUNI

2012

Oorspronkelijke Uitgave: Een reeks artikelen, verschenen tussen lente 1973 en herfst 1981, in het tijdschrift "AUM".

Volledig herziene uitgave: juni 1998
Tweede verbeterde uitgave: december 1998
Derde aangepaste uitgave: oktober 1999
Vierde ongewijzigde uitgave: september 2002
Vijfde aangepaste uitgave: december 2005
Zesde aangepaste uitgave: september 2012

© Copyright 1998

"DE ŚRĪMAD BHAGAVAD GĪTĀ" - De eerste vier hoofdstukken voorzien van commentaar door Śrī Ātma Muni.

Deze tekst is in de eerste plaats samengesteld als handleiding bij de cursus gegeven aan onze Yoga-Academie "Śrī Yogeśwarānanda Yoga Mahāvidyālaya vzw" en staat ten dienste van de vorming tot Yoga-docent.

Het is **niet toegelaten**, deze uitgave, in zijn geheel, onder welke vorm dan ook, te vermenigvuldigen, zonder de schriftelijke toestemming van de auteur (Ātma Muni - Mertens Lucien, Otterstraat 7 te 2800 Mechelen - 015/33.93.79 of gsm: 0486 539 559 of e-mail: atma.muni@telenet.be).

Bij het overnemen van fragmenten of delen van deze uitgave rekenen wij op uw fair play om steeds de bron te vermelden.

Dankbetuigingen

Mijn dank gaat uit naar verschillende mensen, zonder wie ik deze commentaar niet zou geschreven hebben en zonder wie ik nooit de levensvreugde en de levensvervulling zou gesmaakt hebben waarvoor ik mij nu gelukkig prijs...

In de allereerste plaats gaat mijn dank naar **mijn ouders, Joanna Thomas en Emmanuel Mertens** - onvolmaakt als ze waren - voor de voortreffelijke opvoeding die ze me gaven. Mijn moeder gaf me een voorbeeld van Opoffering en Vertrouwen, van Overgave en Geloof. Mijn vader gaf me zin voor Rechtvaardigheid en Realiteit.

Mijn Yogaleven werd gedeeld met twee van mijn broers, **Brahma Muni** en **Yoga Muni**, waarvan het verlies mij nu nog zwaar weegt.

Grote dank ben ik verschuldigd aan **Willy Steep**, mijn onderwijzer tijdens het schooljaar 1952-1953. Hij was een geboren pedagoog van hoog gehalte, een spirituele Gids in de ware zin van het woord. Hij leerde mij yoga kennen en hij inspireerde mij voor de rest van mijn leven. Het was een onverdiende eer dat ik later zijn beste vriend mocht worden. Tot aan zijn overlijden in 1995 volgde hij van op afstand de evolutie van mijn leven met grote aandacht en bewondering. Ik ben blij dat het hem vreugde bracht.

Ik beschouw hem als mijn **Ādi-Guru**.

Eveneens grote dankbaarheid gaat uit naar **René Van Gijssel**, mijn boekhandelaar sedert 1950. Hij gidste mij, zoals hij het met zoveel anderen heeft gedaan, behoedzaam, via aanbevolen lectuur, van onwetendheid naar Weten... Sinds 1955 was hij, voor ongeveer 13 jaar, mijn meditatieleraar en gids. Hij bleef een gewaardeerde gids en vriend tot aan zijn dood in 1993.

Hij was mijn **Dhyāna-Guru**.

Enorme dankbaarheid vervult me bij het vernoemen van mijn vereerde Meester en Guru, **Swāmi Yogeśwarānanda Paramahansa**, wiens leerling (śiṣya) ik werd in 1971, samen met mijn broers en enkele anderen, en waarvan elk moment, doorgebracht in zijn nabijheid, zegen en zaligheid was.

Ik buig nederig aan Zijn Lotusvoeten...

Allen opnoemen is ondenkbaar. Maar volgende mensen hadden eveneens een grote impact op mijn leven: **Paul Brunton**, auteur en wijsgeer, wiens boeken voor mij een leer- en levensschool waren, **Paramahansa Yogānanda**, stichter van Self-Realization Fellowship en auteur van o.a. “Autobiografie van een Yogi”, wiens lessen ik jarenlang volgde.

Vervolgens dank ik volgende mensen (ik noem enkel de voornaamste): **Swāmi Cidānanda**, **Swāmi Venkateśānanda**, **Swāmi Saccidānanda**, **E. Kṛṣṇamācārya** en **Swāmi Satyānanda** voor hun inspirerende invloed en voorbeeld.

Tot slot gaat mijn dank eveneens naar al deze mensen die ik beschouw als mijn yoga-broeders en -zusters en die als pioniers fungeerden in het verspreiden van yoga in onze tijd en in onze omgeving. Ik denk daarbij aan **André Van Lysebeth**, **Gerard Blitz**, **Nārāyaṇa Kiekens**, **Rāma Saenen**, **Ānanda Assmann** en speciaal **Paul Meganck** (voor zijn onbetaalbare service met zijn niet-weg-tedanken boekenstand - hij bracht mij op die wijze in contact met mijn Meester!).

Een heel speciale dank gaat uiteindelijk uit naar **Yogamāyā Mouart**, mijn leerlinge, voor haar toewijding bij het overtypen van deze commentaren in de computer. Zij heeft er haar tijd voor genomen en het als een verrijking in haar eigen leven ervaren...

Om Śāntiḥ!

Inhoud

1. Regels voor de uitspraak van het Saṃskṛta -	Naast pagina	I
2. Opdracht		I
3. Introductie		III
4. Een beetje informatie en cijfers		V
5. Verantwoording		VII
6. Śrī Bhagavān Kṛṣṇa en de Bhagavad Gītā		XI
7. Hoofdstuk I: De Yoga van de neerslachtigheid van Arjuna		1
8. Hoofdstuk II: De Yoga volgens de Sāṃkhya		25
9. Hoofdstuk III: De Yoga van handeling		97
10. Hoofdstuk IV: De Yoga van Inzicht in het verzaken van handeling		139
11. Bibliografie		193

Illustraties

1. Overgave en toewijding	I
2. De strijd op het veld van Kurukṣetra - Dharmakṣetra	IV
3. De auteur, Śrī Ātma Muni	VI
4. Kṛṣṇa voert de strijdswagen tussen beide legers	X
5. Kṛṣṇa onderricht Arjuna - Kurukṣetra	XVI
6. Kṛṣṇa onderricht Arjuna (2) - Kurukṣetra	24
7. Kṛṣṇa toont Zich in Zijn Goddelijke Gestalte	96

REGELS VOOR UITSPRAAK

DE KLINKERS

A	zoals in 'kat'
Ā	zoals in 'water'
I	zoals in 'lid'
T	zoals in 'bieden'
U(OE)	zoals in 'moet' - korte 'oe'-klank
Ū(OE)	zoals in 'moeder' - lange 'oe'-klank
R(RI)	zoals in 'nutricia' - met kortrollende 'r' en lichtjes doffe 'i'
E	zoals in 'eten' - altijd lang
AI	zoals in 'traject' of in 'faience' - midden tussen 'balalaika' en 'haai'
O	zoals in 'rood' - altijd lang
AU	zoals in 'koud' of in 'rauw'
M(Ī)	staat voor alle nasaleringen zoals het Franse 'non'
H	zoals in 'pech' - alleen op 't einde van een woord! Herhaal klinker 'pe(c)h(e)'

DE MEDEKLINKERS

K	zoals in 'kat'
KH	zoals in 'khan' of in 'eekhoren' of in 'blokhut'
G	zoals in 'garçon' of in 'to give'
GH	zoals in 't Engelse 'ghost' of in 'raghouse'
N	zoals in 'ring' of in 'rang' of in 'klank'
C	zoals in 'cha-cha-cha' - uitspreken 'tsja-tsjja-tsjja' of 'tcha-tcha-tcha'
CH	zoals in 't Engelse 'pinchhitter' of in 'churchhill'
J	zoals in 'jazz' - uitspreken 'djazz'
JH	aangeblazen vorm van 'dja'
Ñ	zoals in 'punch' - uitspreken als 'pundj'
T	zoals in 't Engels 'train' of in 'try' - tong verder naar achter tegen verhemelte
TH	zoals in 't Engels 'anthill' - tong verder naar achter tegen verhemelte
D	zoals in 't Engels 'day' of in 'deed'
DH	zoals in 't Engels 'redhaired'
N	zoals in 't Engels 'none'
T	zoals in 'tijd'
TH	zoals in 'thuis' of in 'zachtheid'
D	zoals in 'dank'
DH	zoals in 'adhesie' of in 'badhuis' of in 'sandhi'
N	zoals in 'naam'
P	zoals in 'papier'
PH	zoals in 't Engelse 'uphill'
B	zoals in 'boter'
BH	zoals in 'clubhuis' of in 'svarabhaktivocaal' (= Nederlands!)
M	zoals in 'matroos'
Y	zoals in 'japon' of in 'yoga'
R	zoals in 'raad'
L	zoals in 'lachen'
V	zoals in 'vader' maar achter medeklinker zoals in 'water' - tussen 'v' en 'w'!
Š	zoals in 'shop' - meer naar achter tegen hard verhemelte = palataal
Ş	zoals in 'shilling' - meer naar voor tegen verhemelte = cerebraal

In nederige eerbied opgedragen aan de Gezegende Heer, de incarnatie van Viṣṇu, het principe van 'Zoon', de instandhouder en hersteller van het 'Goede' en de vernietiger van koning Kamsa, symbool van het 'Kwade'...

Moge deze eenvoudige commentaar bijdragen in de verspreiding van Zijn Kosmische Boodschap van Bevrijding, van Zijn Goddelijk Lied van de Verhevene, dat niets anders is dan de Eeuwige Openbaring van God, die doorklinkt in het Hart van ieder schepsel...

Hari Om !

“Onder duizenden mensen is er ternauwernood één, die streeft naar Volmaaktheid, en onder duizenden eerzuchtigen is er ternauwernood één, die Mij in Wezen kent “... ”

Bhagavad Gītā : hoofdstuk 7, vers 3.

INTRODUCTIE

Śrī Bhagavān Kṛṣṇa is een menswording van Viṣṇu (een incarnatie). Zijn leven wordt uitvoerig beschreven in het beroemde werk, de Bhāgavata Purāṇa of de Śrīmad Bhāgavatam. Maar boven alles is Kṛṣṇa bekend door het ‘Indische Evangelie’ of de ‘Bhagavad Gītā’.

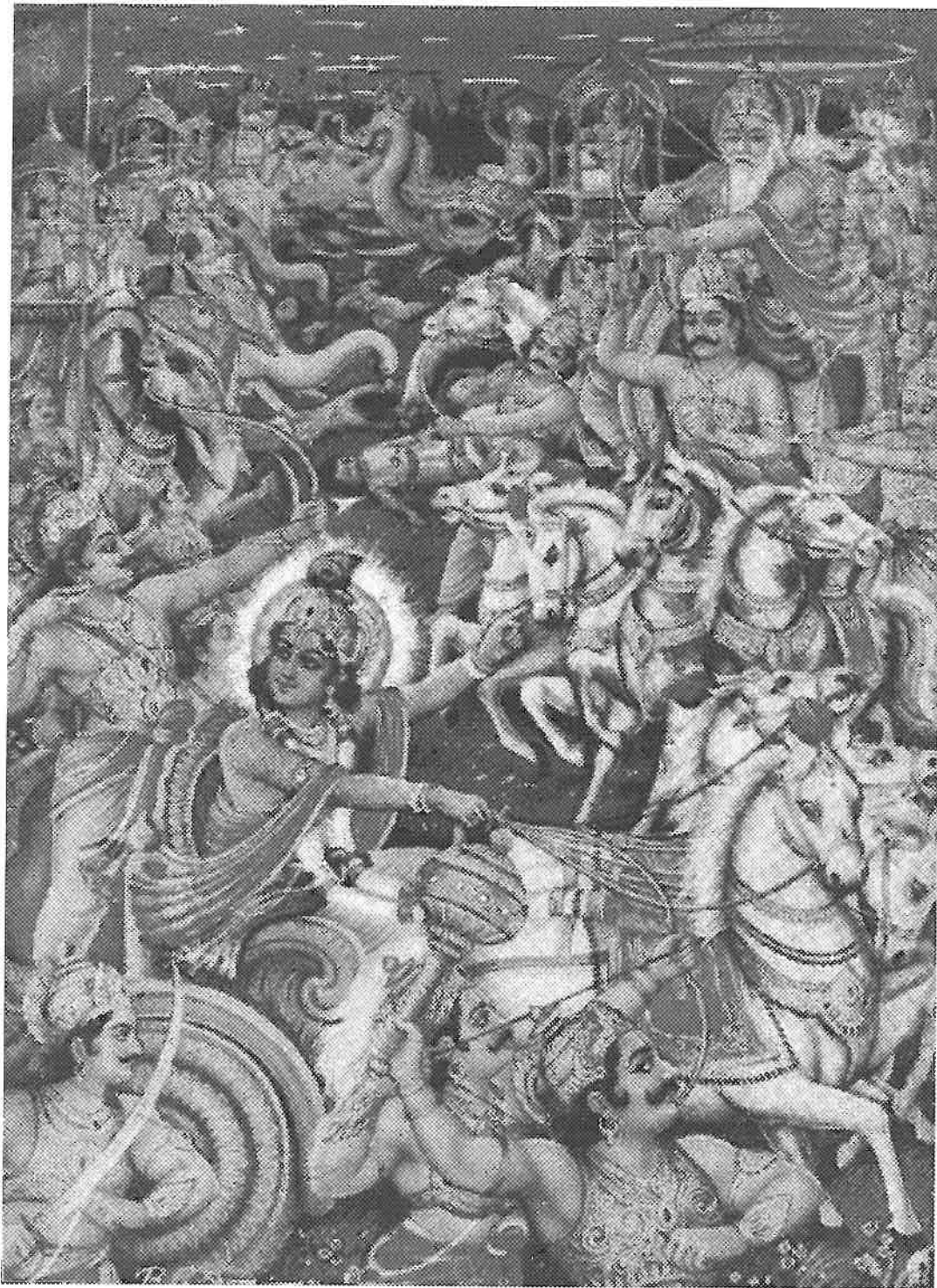
Kṛṣṇa is dus zowel een historische als een legendarische figuur. Hij is zowel God, avatāra (menswording) als koning en held.

Zijn onderricht kan zonder twijfel op één lijn geplaatst worden met de boodschap van Jezus, al legt hij andere klemtonen. Staat in de *Evangelieën* het **handelen** van Jezus centraal, dan geeft de *Gītā* een mooi gestructureerd onderwijs, dat niet leidt naar geleerdheid, maar naar **wijsheid** die tot juist handelen en leven voert.

De Gītā wordt trouwens algemeen beschouwd als één van de belangrijkste boeken uit de wereldliteratuur en zij beïnvloedde sterk het leven en denken van verschillende van onze westerse filosofen.

De Duitse filosoof, Arthur Schopenhauer, zei : “*Ze is de troost van mijn leven geweest en ze zal de troost van mijn sterven zijn ...*”

Wij zullen in deze cursus dichter tot deze uitzonderlijke figuur proberen te naderen. Daarvoor zullen wij ons echter uitsluitend verdiepen in de inleiding en de eerste vier hoofdstukken. Vooral het tweede hoofdstuk wordt beschouwd als de essentie van de hele Gītā ...

De strijd op het veld van Kurukṣetra - Dharmakṣetra

EEN BEETJE INFORMATIE EN CIJFERS

De Bhagavad Gītā is een onderdeel van het Indische reuzenepos, de **Mahābhārata** (De Grote Heilige oorlog van de Bhārata's).

Dit epos bestaat uit ongeveer **110.000 dubbelverzen** (of **220.000 tekstlijnen!**) en is verdeeld over **18 boeken**. In het zesde boek, de **Bhīṣmaparvan**, omvat het de hoofdstukken **23 tot 40 (18 hoofdstukken)** of de verzen van **830 tot 1532...**

Een kleine berekening laat ons toe de omvang van dit werk (\pm vier maal de omvang van de Griekse Ilias en Odyssee tezamen) beter te vatten. 220.000 tekstlijnen komen overeen met **5500 pagina's** van elk veertig lijnen, of ongeveer **18 boekdelen** van elk zo'n **300 bladzijden...**

De Bhagavad Gītā zelf omvat **700 dubbelverzen** of **1400 tekstlijnen** verdeeld over (weer!) **18 hoofdstukken**.

Kṛṣṇa onderricht **Arjuna**, staande tussen de beide legers, die klaar staan voor de strijd... Wanneer deze na het onderricht losbarst, duurt die op zijn beurt (alweer!) **18 dagen...**

Er is geen bewijs voor de historische werkelijkheid van het verhaal. De Overlevering (en die is sterk) plaatst het gebeuren rond **3000 vóór** onze jaartelling. Over de ouderdom van de tekst zelf bestaat ook geen eensgezindheid. Na een lange mondelinge traditie werd hij uiteindelijk opgeschreven tussen **400 vóór Christus** en **400 nà**.

De auteur is niet bekend, maar de traditie (overlevering) schrijft de hele Mahābhārata (Gītā inclusief) toe aan de legendarische wijze **Vyāsa**.

Ātma Muni

DE BHAGAVAD GĪTĀ (HET LIED VAN DE HEER)

VERANTWOORDING

In de zomer van 1969, vatte ik het plan op een deel van mijn satsaṅga-avonden te besteden aan Jñāna-Yajña (kennis-offer), onder de vorm van studie en verklaring van de Bhagavad-Gītā. Ik besloot daartoe in de eerste plaats omdat de Bhagavad-Gītā mij nauw aan het hart ligt. Ook echter omdat deze eeuwige onderrichting terecht het basisboek van de yoga kan genoemd worden.

Ik had mij voorgenomen een zeer eenvoudige verklaring te geven, toegankelijk voor iedereen, om zo de wereld van dit uitzonderlijke waardevolle boek te ontsluiten voor onze leerlingen en op nog bescheidener wijze, voor dezen die reeds tot lezing waren overgegaan, het werk iets toegankelijker te maken.

Groter doel kon ik mij niet voor ogen stellen. Immers een uitgediepte bespreking is specialistenwerk, voor en door specialisten op dit vlak. Zulke besprekingen, alhoewel waardevol, zijn slechts voer voor de studerende geest op het vlak van geschiedenis en literatuur, en lopen meestel de kans juist **dàt** wat de Bhagavad-Gītā zo waardevol maakt, mis te lopen. Mijn eenvoudige bedoeling was het, de mensen die spirituele interesse hadden, mee te nemen op een tocht *achter woorden en begrippen*, achter de voor ons cultuurvreemde benamingen en -situaties, om zo deze mensen vertrouwd te maken met al deze woorden en begrippen, maar *vooral met de geest, en inhoud, en bedoeling* in contact te brengen.

Hoe eenvoudig het mij voorgenomen doel ook was, toch besepte ik ten volle dat juist dit een nog moeilijker opgave zou kunnen zijn dan de reeds vernoemde andere benadering. Mensen die met Yoga vertrouwd zijn beseffen immers dat juist de grote moeilijkheid ligt in het proberen met woorden en begrippen een verklaring te geven van dat gebied dat ligt achter woorden en begrippen... het onzegbare, onzeglijke, te zeggen... het onnoembare te noemen.

Toen ik ermee van start ging had ik dan ook geen vermoeden van wat en waar deze poging mij zou brengen. Ik had dan ook geen vooropgestelde tijd bepaald. Het had niets te maken met het doceren van een cursus in tien lessen. Wie aan Yoga doet kan zijn ontwikkeling niet in één of ander tijdschema inpassen. *Aan de behoefte van de westerse mens en zijn beschaving hierin tegemoetkomen, leek mij en lijkt mij nog steeds één van de basisverkrachtingen die maar al te veel voorkomen en die met geen enkel waarachtig argument te verdedigen zijn.* Deze verklaringen van de Bhagavad-Gītā liepen met een regelmaat van ongeveer om de drie weken over een tijdspanne van meer dan vijf jaar. In de geest van de Gītā heb ik mij ook nooit wezenlijk afgevraagd of deze handeling al dan niet zinvol was, al dan niet resultaten zou opleveren. Al moet ik toegeven dat de kleine geest in mij soms wel eens betrappt werd met speculaties van die aard. Ik kan dan ook geen aanspraak maken op een certificaat van efficiëntie. Laat degenen die zich daarom druk maken, mogelijke enige voldoening hebben met het feit dat verschillende mensen mij aanspoorden verder te gaan met deze vorm van Jñāna Yajña, omdat zij vaststelden dat zij nu iets van dat zo weinig vertrouwde boek begonnen te begrijpen, maar dan slechts zover als wij met onze verklaring gevorderd waren.

Anderen bezorgde het waarschijnlijk oervervelende uren.

Dat kan slechts aan henzelf verweten worden, daar niemand verplicht was te luisteren of aanwezig te blijven tijdens deze studie. Voor degenen die met *open oor én open oog én open geest* geluisterd hebben waren het zeker leerzame uren, die heel wat licht op hun eigen praktijk of sādhana wierpen en heel wat onuitgesproken vragen beantwoord hebben. Niettegenstaande mijn oprechte poging zeer eenvoudig te blijven en steeds aansluiting te zoeken met eigen denkwereld en reeds verworven kennis en inzicht in de yoga, vertelden mij menigmaal de sprekende gezichten vóór mij, dat een deel van de toehoorders slechts ‘woorden en begrippen’ hoorden. Hen ontbrak dan het fragiele radertje om het mechanisme van hun diepere innerlijk op gang te brengen.

Het grote probleem dat zich stelde was, dat steeds nieuwe mensen zich voegden bij de regelmatige satsaṅga-leden. Deze hadden dan natuurlijk de basis, de start niet meegemaakt. Het was onbegonnen werk steeds opnieuw te resumeren wat voorbij was. Zo stonden zij voor een duidelijke kloof die ook nog een teken moge zijn van de mogelijke verantwoording van deze Jñāna Yajña. Uit deze niet te vermijden en steeds indringender wordende gebrekkigheid van tijdsgebonden onderricht, ontstond de behoefte en de drang deze verklaringen een iets duurzamer vorm te geven. De vraag werd trouwens rechtstreeks gesteld door de leerlingen zelf. Waarom geen hernieuwde start via het inmiddels alom gewaardeerde tijdschrift? Het opende tevens nieuwe perspectieven: een groter publiek kon worden bereikt - al onze vrienden abonnees - en tevens onze satsaṅgers, zowel de later toegetreden als de oude garde, die het eveneens op prijs kon stellen. Daartegenover stond het feit dat een schriftelijke uitlegging niet alleen voordelen

biedt. In de eerste plaats is er het nadeel van gemis aan direct contact. Ten tweede is een schriftelijke uitlegging altijd veel beperkter en meer gecondenseerd en minder levendig. Dat zijn niet te onderschatten gebreken! Op de satsaṅga-avonden werd soms meer dan een uur tijd besteed aan de verklaring van één vers. Soms werden delen hernomen die de vorige maal reeds besproken waren ! Dat alles was het gevolg van het feit dat ik de gezichten van mijn toehoorders voor mijn ogen kon zien vertellen van begrip of onbegrip, van belangrijkheid van het thema voor mijn gehoor. Tevens was er de sfeer en het aanvoelen die mij soms toelieten sommige verzen dieper te behandelen of voor andere tot herhaling over te gaan. Toen de vraag mij echter herhaald werd, beloofde ik met deze nieuwe opgave dra een aanvang te nemen. Ik kon mij dan ook geen beter moment inbeelden dan de jubileumuitgave (5-jarig bestaan) om van start te gaan. Het voorgenomen doel blijft ongewijzigd: inleiden tot, en vertrouwd maken met, de inhoud en de geest van de Gītā, zoals ze tijdloos en eeuwig spreekt tot de mens en zoals ze slechts gekend kan worden door de groeiende ervaring en de toenemende bewustwording en de ontwikkeling van Buddhi in ons (Buddhi is de hogere geest die Inzicht verschaft door direct kennen, waar bijvoorbeeld ook intuïtie thuishoort). Het wil een eenvoudige verklaring zijn op de essentie gericht. Alhoewel van groot belang, wensen we ons niet te verliezen in de duiding van veel symboliek. De werkelijke betekenis van veel symbolische voorstellingen is in de loop van de tijd verloren gegaan, en aan allerlei interpretaties onderhevig geweest, die zich wijzigden met het zich wijzigende wereldbeeld. Bij lezing van verklaringen van de verschillende auteurs uit India stelt men vast dat er geen eensgezindheid bestaat. Daarom worden er geen nieuwe toevoegingen gedaan. Dat valt helemaal buiten het doel van dit werk. Ten behoeve van de lezer heb ik wel regelmatig enkele duidingen geciteerd, met vermelding van de auteur.

Moge Īśvara mij leiding geven en inspiratie, zodat niet mijn woorden zullen overkomen, maar Zijn gezegende woorden waarvan Ātma Muni slechts het instrument wil zijn.

Want het is niet zijn bedoeling U te vergasten op de commentaar van anderen, maar U slechts door te geven wat eigen ervaring en inzicht en groei van bewustzijn hem heeft duidelijk gemaakt. Wie anderen hun verklaring wil lezen neme hun werken daartoe ter hand.

Ziehier dan het Lied van de Verhevene, het Lied van Bhagavān Kṛṣṇa, het Lied van de mens geworden God. Zijn Lied is de Blijde Boodschap voor de hongerige mens in alle eeuwigheid. Zijn Lied wekt tot eeuwig leven en doortrilt de gehele Kosmos. Leer nu Zijn Lied te horen in Uw eigen hart. Luister naar Zijn Lied

LUISTER ...

Mechelen,
voorjaar 1973

Krṣṇa voert de strijdwagen tussen de beide legers

ŚRĪ BHAGAVĀN KRṢṂA en de BHAGAVAD GĪTĀ

De Bhagavad-Gītā is een deel uit het Indische reuzenepos de Mahābhārata (boek 6, verzen van 830 tot 1532), dat bestaat uit 18 boeken.

Dit onovertroffen epos vertelt ons de geschiedenis van het geslacht der **Bhārata's** in meer dan honderdduizend dubbelverzen (215.000 regels). Alhoewel het geheel de indruk geeft dat het samengesteld is uit verschillende onderdelen en steeds uitgegroeid is door toevoegingen, kennen de Hindoes het auteurschap toe aan de grote **Vyāsa**. Volgens verschillende westerse geleerden is de Bhagavad-Gītā een willekeurige tussenvoeging van latere datum. Het merendeel der Indiërs deelt deze mening niet. Zij stellen de ouderdom van de Gītā en het gehele gebeuren van het epos op ongeveer 3000 jaar voor Christus. Anderen weer spreken van 700 v Chr. tot 400 v Chr. Deze situering is echter afhankelijk van de vergelijkingspunten met andere geschriften en stromingen die blijkbaar reeds bestonden ten tijde van het ontstaan van de Gītā, daar er in de Gītā over gesproken wordt of naar verwezen. Als men nu weet dat zelfs van de meeste andere figuren en leerstellingen geen nauwkeurige datering bestaat, zelfs niet bij benadering, ziet men in, in welke speculaties men zich verliezen kan.

De tijdloos georiënteerde Indische geest is hier niet vreemd aan. Hij nam nooit de moeite zich om chronologie te bekommeren! Velen zijn geneigd zich neer te leggen bij de westerse interpretaties, echter niet meer, als men meer vertrouwd wordt met de materie van binnenuit. Hier plaatst men de ouderdom van de Veda's bijvoorbeeld om en rond 1500 vóór Christus! De Indiërs beweren, dat zij aan de hand van gegevens en overlevering, een ouderdom voor de Veda's bepalen op tientallen duizenden jaren vóór Christus.

Een ander probleem in verband met de Gītā is dat velen het gebeuren compleet naar het rijk van de fantasie en de symboliek verhuizen en dus de historische werkelijkheid ervan ontkennen. We hebben dergelijke zaken reeds meegemaakt in verband met de Evangelies. Ook daar heeft men zich alle moeite getroost de historiciteit van Christus te ontzenuwen. Het is een feit dat men de Gītā zowel kan zien als een historisch verslag van reële gebeurtenissen als van een symboli-

sche weergave van de innerlijke strijd in ieder van ons. Ook de bijbel immers heeft dit dubbel aspect van historisch verhaal en symboliek.

Daar deze problematiek voorlopig nog aanleiding kan geven tot eindeloze discussie, laten wij dat voorlopig in het midden. Ieder heeft voor zichzelf de vrijheid te kiezen met zijn inzicht en kennis. Zoals het echter voor de rechtgeaarde christen een absurditeit is, de historische werkelijkheid van Christus geloochend te zien, die slechts kan opkomen in de ontwrichtte geest van oningewijden en ongelovigen, zo ook lijkt het slechts absurd te twijfelen aan de historiciteit van de geliefde Avatāra voor de toegewijde en rechtgeaarde Hindoe. Historisch gezien is de Gītā het verslag van de strijd tussen twee verwante vorstenfamilies: De Kuru's (ook: Kaurava's) en de Pāṇḍava's.

Op de troon van het rijk had, tot aan zijn dood, Pāṇḍu gezeten. Hij regeerde in de plaats van zijn oudere (half)broer Dhṛtarāṣṭra, die blind geboren was. Bij zijn dood liet hij vijf zonen achter: de Pāṇḍava's.

Koning Dhṛtarāṣṭra, had honderd zonen: de Kuru's (naar Kuru, een voorvader, genoemd). Allen tezamen werden ze opgevoed aan het hof door Bhīṣma, een oudoom, die als regent optrad.

Een lange geschiedenis van onenigheid, naijver, jaloezie en strijd culmineert uiteindelijk in een 'grote oorlog' tussen de beide kampen.

Deze gegevens situeren wat aan de Bhagavad-Gītā zowat vooraf gaat.

De blijvende moeilijkheden leiden dan tenslotte tot een reële strijd op het slagveld. Aan de ene zijde treffen we dus de Kaurava's of de honderd zonen van koning Dhṛtarāṣṭra, met aan het hoofd Duryodhana en aan de andere zijde de Pāṇḍava's of de vijf zonen van Pāṇḍu. Deze zijn: Yudhiṣṭhira, Bhīma, Arjuna en de tweeling Nakula en Sahadeva.

Tot hiertoe is het verhaal een normale geschiedenis van familietwisten met de erfenisrechten en troonopvolging als oorzaak. Het wordt nu echter stilaan tijd dat wij Kṛṣṇa ter sprake brengen!

Op menselijk vlak is Kṛṣṇa de neef van Arjuna (vergelijk Christus met Johannes de Doper!). Hij is de zoon van Devakī en van Vasudeva. Zijn geboorte is eveneens in een mysterie gewikkeld. Maar het is wel interessant even enkele zaken te vergelijken: zowel Christus als Kṛṣṇa waren van koninklijk geslacht. Bij allebei moest de geboorte verborgen blijven omdat de heersende vorst probeerde het kind te vinden en te doden, daar hem aangekondigd was dat het de nieuwe koning zou worden. Allebei worden ze geboren in verlatenheid en armoede (een stal en de gevangenis). Bij allebei werden de pasgeboren kinderen van het rijk

vermoord in opdracht van de koning. Allebei worden ze vereerd als de mens geworden god.

Zulk een reeks van overeenkomsten stemt tot nadenken. Misschien nog meer als wij weten dat Kṛṣṇa minstens 500 jaar vroeger en waarschijnlijk 3000 jaar vroeger moet geplaatst worden....

Misschien verliezen we dan iets van ons trots exclusivisme.

Kṛṣṇa is dus de neef, vriend en leraar van Arjuna... Hij is tevens een goddelijke incarnatie: een avatāra.

Zij die een verlichte geest hebben, kennen de ware aard van Kṛṣṇa dan ook. Śrī Kṛṣṇa probeert nu in de strijd tussenbeide te komen en de beide partijen te verzoenen. Hij toont zich daarvoor zelfs in zijn goddelijke gestalte aan Duryodhana. Deze is echter blind voor alles en in een ultieme poging geeft Kṛṣṇa de twee strijdende neven een laatste kans. Nog voor de strijd ontbrandt nodigt hij de twee neven bij hem uit om hen toe te staan een wens te doen.

Duryodhana wenst dadelijk de hulp van Kṛṣṇa's leger om hem bij te staan. Arjuna daarentegen vraagt slechts de hulp van Kṛṣṇa zelf: hij wenst dat Kṛṣṇa hem zou bijstaan als wagenmenner. Zo komt Kṛṣṇa's leger tegenover hemzelf te staan! Arjuna, die wist wie Kṛṣṇa was, deed echter de verstandigste keuze !

En hier feitelijk vangt dan de Bhagavad-Gītā aan... Op het ogenblik dat de beide legers tegenover elkaar staan en de strijd ieder ogenblik kan ontbranden.

In het Indische denken neemt Kṛṣṇa zoals reeds gezegd de plaats in van een avatāra, de nederdaling van God in de gestalte van een mens. Voor de Hindoe gebeurt dat telkens de wereld een dieptepunt bereikt heeft en alom ontaarding en degeneratie heerst. Op het ogenblik dat de mens in onwetendheid de kennis van het goddelijke verliest en in de diepste nood verkeert! Deze incarnatiegedachte hangt nauw samen met de verering van Viṣṇu, de tweede persoon van de Hindoe-drieëenheid: Brahma, Viṣṇu en Śiva. Eigenaardig genoeg bestaat er in India nagenoeg geen verering van het Scheppende Principe, Brahma! Deze verering is verdeeld tussen de twee overige personen, tussen de aanhangers van Viṣṇu, de Vaiṣṇava's en de aanhangers van Śiva of de Śaiva's. Voor de Vaiṣṇava's is de Bhagavad-Gītā wat het evangelie voor het Christendom is. Het is de Goddelijk geïnspireerde leer bij uitstek. Kṛṣṇa zelf is zowel het ongemanifesteerde als het gemanifesteerde. Hij getuigt van ZichZelf op ondubbelzinnige manier:

*“Ik ben de vader van het Al, de Moeder,
de Instandhouder, de Aloude...”*

*“Van de scheppingen ben Ik het begin
en het einde, en ook het midden, O Arjuna...”*

Hij is de Heer die ieder schepsel inwoont, de inwonende werkelijkheid:

“En ik ben gezeten in het hart van alle schepselen...”

Zo kunnen we ook de Bhagavad-Gītā verstaan als een verslag van de geestelijke strijd en groei in ieder mens. Kṛṣṇa is dan onze diepste natuur, ons wezenlijke Zelf, het Ātman. Hij wordt dan mens in ieder mens. Door de versluiting van de geest verliest de mens zijn Zelf-bewustzijn. Hij voert strijd met zijn zintuigen en met zijn lagere verstand. Arjuna is hier het symbool van de zoekende mens, van het nog twijfelende verstand dat onderricht krijgt van zijn vriend en wagenman: de ziel... Hij is het symbool van iedere mens die zoekt naar de essentie en die middels een geleidelijke erkenning het goddelijke in zich leert onderscheiden en zich er in toenemende mate voor openstelt en zich erdoor laat leiden. Maar het twijfelende verstand tracht te begrijpen en werpt steeds nieuwe vragen op. Het zelf-lichtende Ātman, of de ziel, ondergaat dat proces geduldig en ontsluit geleidelijk aan Zijn ware natuur. Dit moet wel trapsgewijs gaan, want bij iedere openbaring blijft het verbijsterde verstand achter, aan zichzelf overgelaten. Gedurende een bepaalde periode wordt dan de nieuwe ervaring inwendig verwerkt. Na elke groeitrede ontstaan dan de nieuwe vragen, tot het verstand na lange tijd, gelouterd zijn totale onmacht bemerkt... Totdat de mens meer en meer, duidelijker en duidelijker, de Heer erkent, vaststellend dat de Goddelijke Wetten verlopen volgens de Goddelijke wil. Niets op deze wereld ontstijgt aan de relativiteit! Het verstand maakt eigen wetten. Menselijke wetten. En dan vergeet het dat deze van eigen maaksel en relatief of onvolmaakt zijn.

Zo geraakt het verstand steeds meer verstrikt in eigen bouwsels tot het verbijsterd God en God's wetten leert onderscheiden. Het stelt dan vast dat deze zich helemaal niet bekommeren om onze eigen kinderlijke verdichtsels.

Zoals Arjuna leert dat al zijn bedenkingen van generlei waarde zijn in de ogen van de Heer.

Heel de Gītā leert ons hoe wij in ons de Essentie moeten leren vinden. Hoe wij de absolute Waarheid kunnen erkennen en hoe wij dan slechts moeten leren ons over te geven aan Gods wil. Niet op de fatalistische wijze van de schijngevolgelingen, maar op de bewuste wijze van wie **Het** heeft leren kennen en beseft dat de enige weg om gelukkig te zijn erin bestaat zich over te geven aan de innerlijke leiding van de Goddelijke Wil...

Niet mijn wil, maar Uw Wil geschiede! Het is leren leven met de Werkelijkheid in de werkelijkheid... Probleemloos en spontaan...

Zo is de Bhagavad-Gītā geen klassiek boek uit de grijze oudheid, per toeval bewaard voor het nageslacht, waar wij nu met studie-ijver een voorbije cultuur en een oude afgedane filosofie kunnen uit reconstrueren, ten behoeve van onze leergierige geest...

Maar de Bhagavad-Gītā is de **Levende Werkelijkheid** van alle tijden en voor alle mensen... Het is de tijdloze Lering en Scholing die iedere mens moet doormaken op zijn weg naar voleinding. Evenals het Evangelie geen eigendom is van één of andere speciale kaste of sekte, maar het universele eigendom van iedereen.

Zo begrijpt men dat Evangelie en Bhagavad-Gītā de taal zijn, of de openbaring, van God, Īsvara Zelf. Openbaring gegeven ten behoeve van iedereen, zodat elk ze waar kan maken voor zichzelf door deze openbaring zèlf te ontvangen. Want zonder deze bereikt geen enkel wezen ooit de voleinding waarvoor wij allen volgens Gods wetten voorbestemd zijn... Met andere woorden: zonder deze bereikt de evolutie nooit haar vervulling!

Want alle bestaan is geworteld in de **Ene** en keert terug in de **Ene** omdat zij deze nooit verlaten kan !

Buiten de Ene Werkelijkheid is er geen bestaan !

Dit is de zin en het doel van de ‘Blijde Boodschap’ of het Evangelie en dit is de zin en het doel van het ‘Lied van de Heer’ of de Bhagavad-Gītā... Gods universele en kosmische Lied, dat aanwezig is en alles doortrilt, van de aanvang der tijden tot het einde der tijden. Gods kosmisch Lied, dat trilt diep in ons eigen hart. Om het te horen behoeven we slechts het geluid van onze eigen geest met zijn eigen brouwsels tot stilstand te brengen en *stil te worden* en *te luisteren*...

Laat ons allen stil worden en luisteren naar het Lied van de Heer...

Kṛṣṇa onderricht Arjuna - Kurukṣetra

ॐ

De

Srīmad

Bhagavad Gītā

De Eerste Vier Hoofdstukken

Voorzien van

Commentaar

door

Śrī Atma Muni

EERSTE HOOFDSTUK

DE YOGA VAN DE NEERSLACHTIGHEID VAN ARJUNA

Dit eerste hoofdstuk van de Gītā schildert ons de toestand in de twee vijandige kampen en de gemoedstoestand van de leiders.

Het is als het ware een psychologische karakterschets die ons ontroert door de menselijke gevoelens en trekken die er uit naar voren komen. Het toont ons tevens dat behoudens cultuur en naam en vorm, de mens van voor duizenden jaren nog helemaal gelijk op de mens van vandaag en dat zijn problemen heden ten dage nog niet zijn opgelost, maar dat het ook nog steeds de problemen zijn van onze huidige generatie.

Het toont ons daardoor dat deze problemen van oorlog en vrede geen algemene sociale oplossing behoeven in de eerste plaats, maar dat het vooral problemen zijn van elk individu. Problemen die elk in zijn diepste innerlijk voor zichzelf moet leren oplossen.

Vooraleer met het eerste vers te beginnen, wens ik even Mevrouw C. Keus te citeren, waar zij in de inleiding tot haar vertaling (uitg. Ankh Hermes - voorheen Kluwer) een duidelijke verklaring geeft voor de vorm waarin de Gītā tot ons is gekomen:

“Rest nog een opmerking over de vorm, waarin de Gītā, de ‘dialog’ tussen de mens en de Allerhoogste Heer aan ons heeft gegeven; niet rechtstreeks, want dat kan niet; maar als het ware beluisterd door Sañjaya en medegedeeld aan de *blinde* koning Dhṛtarāṣṭra. Als een mens ‘dit gesprek’ heeft met zijn Allerhoogste Zelf, zal hij ervaren, dat het in wezen niet te beschrijven is. Deze grote ervaring moet in woorden neer getransformeerd worden door Sañjaya (de openheid van het hoger Manas voor hetgeen op het niveau van Buddhi door het Ātman wordt geopenbaard), opdat de blinde koning Dhṛtarāṣṭra (het onverlichte lager Manas) haar zal begrijpen. Moge de Sañjaya in U de blijde getuige zijn van Uw overwinning en Uw verlichting.”

Dit citaat kan U opnieuw duidelijk maken dat het hier gaat, tevens over een historische gebeurtenis die we niet nauwkeurig kunnen bepalen, alsook over het reeds voornoemde symbolische verslag van de innerlijke strijd in elke mens.

धृतराष्ट्र उवाच

धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे समवेता युयुत्सवः ।

मामकाः पाण्डवाश्चैव किमकुर्वत सञ्जय ॥१॥

dhṛtarāṣṭra uvāca

dharmakṣetre kurukṣetre samaveta yuyutsavaḥ

māmakāḥ pāṇḍavāś caiva kim akurvata sañjaya (1)

DHṚTARĀṢṬRA SPRAK:

Wat hebben de mijnen en de zonen van Pāṇḍu, die, verlangend naar de strijd, bijeengekomen op het veld der gerechtigheid, het veld van Kuru, gedaan Sañjaya? (1)

सञ्जय उवाच

दृष्ट्वा तु पाण्डवानीकं व्यूढं दुर्योधनस्तदा ।

आचार्यमुपसङ्गम्य राजा वचनमब्रवीत् ॥२॥

sañjaya uvāca
 dr̥ṣṭvā tu pāṇḍavānīkaṁ vyūḍhaṁ duryodhanas tadā
 ācāryam upasaṅgamyā rājā vacanam abravīt (2)

SAÑJAYA SPRAK:

Toen vorst Duryodhana het in slagorde opgestelde leger van de Pāṇḍava's had aanschouwd, naderde hij zijn leraar en sprak deze woorden : (2)

पश्यैतां पाण्डुपुत्राणामाचार्य महतीं चमूम् ।
 व्यूढां द्रुपदपुत्रेण तव शिष्येण धीमता ॥३॥

paśyaitāṁ pāṇḍuputrāṇām ācārya mahatīm camūm
 vyūḍhāṁ drupada putreṇa tava śiṣyeṇa dhīmatā (3)

Aanschouw, O Meester, dit machtige leger van de zonen van Pāṇḍu, opgesteld door de zonen van Drupada, Uw begaafde leerling. (3)

अत्र शूरा महेष्वासा भीमार्जुनसमा युधि ।
 युयुधानो विराटश्च द्रुपदश्च महारथः ॥४॥

atra śūrā maheṣvāsā bhīmārjunasamā yudhi
 yuyudhāno virāṭaś ca drupadaś ca mahā rathaḥ (4)

Helden zijn zij, machtige boogschutters, die Bhīma en Arjuna in de strijd evenaren; Yuyudhāna, Virāṭa en Drupada met zijn grote strijdwagens. (4)

In deze eerste verzen wordt een diep menselijk drama geschilderd. De blindgeboren koning Dhṛtarāṣṭra, overgeleverd aan de waarneming van anderen, vraagt vol bekommernis naar de toestand op het 'veld der gerechtigheid' - Veld der gerechtigheid staat hier als vertaling voor Dharmakṣetra. 'Dharma' wordt bij benadering

vertaald als ‘Plicht’ - ‘Wet’ - ‘het Heilige’ en ‘Waarheid’. Dharmakṣetra is het veld der gerechtigheid, het slagveld waar het recht zal voltrokken worden, waar de uitslag van de strijd zal beslissen over het heilige recht van de Waarheid...

Het veld van Kuru betekent dat het strijdtoneel zal plaatsvinden op het eigendom van de Kuru's. Sañjaya geeft dan eerst en vooral het nieuws over koning Dhṛtarāṣṭra's eigen zoon, de Kuru, Duryodhana.

Deze, als leider van het leger der Kuru's gaat, na de beide legers te hebben overschouwd, naar zijn leraar Droṇa om hem zijn indrukken mee te delen...

Nadat hij eerst uitpakt met een opsomming van de namen der helden aan de zijde der Pāṇḍava's om daarna zijn eigen helden en leiders te noemen, drukt hij zijn vrees uit over de sterkte van zijn eigen leger.

धृष्टकेतुश्चेकितानः काशिराजश्च वीर्यवान् ।

पुरुजित्कुन्तिभोजश्च शैब्यश्च नरपुङ्गवः ॥५॥

dhr̥ṣṭaketuś cekitānaḥ kāśirājaś ca vīryavān
purujit kuntibhojaś ca śaibyaś ca narapuṅgavaḥ (5)

Dhr̥ṣṭaketu, Cekitāna en de moedige koning van Kāśi; Purujit en Kuntibhoja en Śaibya, die stier, onder de mannen; (5)

युधामन्युश्च विक्रान्त उत्तमौजाश्च वीर्यवान् ।

सौभद्रो द्रौपदेयाश्च सर्व एव महारथाः ॥६॥

yudhāmanyuś ca vikrānta uttamaujāś ca vīryavān
saubhadro draupadeyāś ca sarva eva mahārathāḥ (6)

Yudhāmanyu, de sterke, en Uttamaujā, de dappere; Subhadra's zoon en zonen van Draupadī in hun machtige strijdwagens. (6)

असमाकं तु विशिष्टा ये तान्निबोध द्विजोत्तम ।

नायका मम सैन्यस्य संज्ञार्थं तान्ब्रवीमि ते ॥७॥

asmākaṁ tu viśiṣṭā ye tān nibodha dvijottama
nāyakā mama sainyasya sañjñārthaṁ tān bravīmi te (7)

Verneem voorts, O beste der tweemaal geboren en, wie onze bevelhebbers zijn, de aanvoerders van mijn leger, hun namen noem ik opdat U het zult weten: (7)

भवान्भीष्मश्च कर्णश्च कृपश्च समितिञ्जयः ।

अश्वत्थामा विकर्णश्च सौमदत्तिस्तथैव च ॥८॥

bhavān bhīṣmaś ca karṇaś ca kṛpaś ca samitiñjayaḥ
aśvatthāmā vikarṇaś ca saumadattis tathaiva ca (8)

Gij, O Heer, en Bhīṣma en Karṇa en Kṛpa, steeds overwinnend in de strijd; Aśvatthāmā, Vikarṇa en ook Saumadatti, (8)

अनये च बहवः शूरा मदर्थे त्यक्तजीविताः ।

नानाशस्त्रप्रहरणाः सर्वे युद्धविशारदाः ॥९॥

anye ca bahavaḥ śūrā mad arthe tyaktajīvitāḥ
nānā śastra praharaṇāḥ sarve yuddha viśaradāḥ (9)

En vele andere helden met verscheidenheid van wapens en werptuigen en allen bedreven in de krijg, en bereid hun leven voor mij te offeren. (9)

अपर्याप्तं तदस्माकं बलं भीष्माभिरक्षितम् ।

पर्याप्तं त्विदमेतेषां बलं भीमाभिरक्षितम् ।१० ॥

aparyāptam tad asmākaṁ balaṁ bhīṣmābhi rakṣitam
paryāptam tvidam eteṣāṁ balaṁ bhīmābhi rakṣitam (10)

Toch schijnt ons leger, ofschoon door Bhīṣma aangevoerd, ontoereikend, terwijl hun leger, hoewel door Bhīma aangevoerd, toereikend schijnt. (10)

Aangezien ik aangewezen ben op de vertalingen in het Engels en het Nederlands moet ik er hier op wijzen dat deze soms ver uiteenlopend zijn. Daardoor krijgen bepaalde verzen een soms totaal ander perspectief. Waar het 't laatste vers betreft heerst er een verschil van mening over de vertaling van het woord 'Aparyāptam'.

Volgens sommigen betekent het 'onvoldoende' of 'ontoereikend', daar waar andere bronnen spreken van 'onbegrensd'. Hier verandert het echter niets aan de betekenis van het vers. Duryodhana immers koos voor de strijd de hulp van Kṛṣṇa's onbegrensd leger, maar onbegrensd blijft hier ontoereikend daar Arjuna de hulp van Kṛṣṇa zelf inriep!

अयनेषु च सर्वेषु यथाभागमवस्थिताः ।

भीष्ममेवाभिरक्षन्तु भवन्तः सर्व एव हि ॥११ ॥

ayaneṣu ca sarveṣu yathā bhāgam avasthitāḥ
bhīṣmam evā bhirakṣantu bhavantaḥ sarva eva hi (11)

Laat daarom alle rangen, vastberaden in hun divisies op hun post staande, en ook gij allen, legeraanvoerders, Bhīṣma behoeden en beschermen. (11)

तस्य सञ्जनयन्हर्षं कुरुवृद्धः पितामहः ।

सिंहनादं विनद्योच्चैः शङ्खं दध्मौ प्रतापवान् ॥१२ ॥

tasya sañjanayan harṣam kuru vṛddhaḥ pitāmahaḥ
 sirṁha nādam vinadyoccaiḥ śaṅkham dadhmau pratāpavān (12)

Om hem, Duryodhana, te bemoedigen, blies de oudste der Kuru's, de roemrijke, door allen 'Grootvader' genoemd, op zijn hoornschelp en liet luid het gebrul van de leeuw weerklinken. (12)

ततः शङ्खाश्च भेर्यश्च पणवानकगोमुखाः ।

सहसैवाभ्यहन्यन्त स शब्दस्तुमुलोऽभवत् ॥१३॥

tataḥ śaṅkhāś ca bheryaś ca paṇavānaka gomukhāḥ
 sahasaivābhyahanyanta sa śabdastumulo'bhavat (13)

Toen weerklonk plots het rumoer der hoornschelpen, en paukenslag en tromgeroffel en hoorngeschal; er ontstond een vervaarlijk gedruis. (13)

ततः श्वेतैर्हयैर्युक्ते महति स्यन्दने स्थितौ ।

माधवः पाण्डवश्चैव दिव्यौ शङ्खौ प्रदध्मतुः ॥१४॥

tataḥ śvetair hayair yukte mahati syandane sthitau
 mādhaveḥ paṇḍavaś caiva divyau śaṅkhau pradadhmauḥ (14)

Op hun prachtige, met schimmels bespannen strijdwagen staande, bliezen ook Mādhava en de zoon van Pāṇḍu op hun goddelijke hoornschelpen. (14)

Mādhava is een aanduiding voor Kṛṣṇa en de zoon van Pāṇḍu is Arjuna. Dit wordt meer gespecificeerd in het volgend vers.

पाञ्चजन्यं हृषीकेशो देवदत्तं धनंजयः ।

पौण्ड्रं दध्मौ महाशङ्खं भीमकर्मा वृकोदरः ॥१५॥

pāñcajanyaṁ hr̥ṣīkeśo devadattaṁ dhanañjayaḥ
pauṇḍraṁ dadhmau mahā śaṅkhaṁ bhīma karmā vṛkodaraḥ (15)

Srī Kṛṣṇa blies op zijn schelp, Pāñcajanya geheten; en op zijn schelp, Devadatta, blies Arjuna, terwijl Bhīma, de verschrikkelijke, blies op zijn machtige schelp, Pauṇḍra. (15)

अनन्तविजयं राजा कुन्तीपुत्रो युधिष्ठिरः ।

नकुलः सहदेवश्च सुघोषमणिपुष्पकौ ॥१६॥

anantavijayaṁ rājā kuntī putro yudhiṣṭhiraḥ
nakulaḥ sahadevaś ca sughoṣa maṇipuspakau (16)

Yudhiṣṭhira, de koninklijke zoon van Kuntī, blies op Anantavijaya; Nakula op Sughoṣa en Sahadeva op Maṇipuspaka. (16)

काश्यश्च परमेष्वासः शिखण्डी च महारथः ।

धृष्टद्युम्नो विराटश्च सात्यकिश्चापराजितः ॥१७॥

kāśyaś ca parameśvāsaḥ śikhaṇḍī ca mahā rathaḥ
dhr̥ṣṭadyumno virāṭaś ca sātyakiś cāparājitaḥ (17)

Zo ook Kāśya, de machtige boogschutter, en Śikhaṇḍī, met zijn geweldige strijdwagen; en eveneens Dhr̥ṣṭadyumna en Virāṭa en Sātyaki, de onoverwinnelijke. (17)

Al dat hoorngeluis is de aankondiging van de strijd. De namen van de verschillende schelpen zijn symbolisch en verwijzen naar één of andere eigenschap of naar een gebeurtenis uit de vroegere geschiedenis. In haar vertaling geeft Mevr. C. Keus in een voetnota de verklaring van enkele namen :

Pāñcajanya	is de naam van een reus door Kṛṣṇa gedood.
Devadatta	komt van deva = God en datta = gave, (vgl. Dieudonné, Deodaat) geschenkt door God.
Anantavijaya	komt van ananta = eeuwig, onbegrensd en vi-jaya = overwinning of zege eeuwige of eindeloze overwinning
Sughoṣa	honingtoon
Mañipuṣpaka	mañi = juweel en puṣpaka = bloesem juweelbloesem

द्रुपदो द्रौपदेयाश्च सर्वशः पृथिवीपते ।

सौभद्रश्च महाबाहुः शङ्खान् दध्मुः पृथक् पृथक् ॥१८॥

drupado draupadeyāś ca sarvaśaḥ pṛthivī pate
saubhadraś ca mahābāhuḥ śaṅkhān dadhmuḥ pṛthak pṛthak (18)

*Drupada en de Draupadeya's, O Heer der wereld en de zoon van Subhadra, de machtig-armige, allen bliezen zij van alle kanten op hun diverse hoornschel-
pen. (18)*

स घोषो धार्तराष्ट्राणां हृदयानि व्यदारयत् ।

नभश्च पृथिवीं चैव तुमुलो व्यनुनादयन् ॥१९॥

sa ghoṣo dhārtarāṣṭrāṇāṃ hṛdayāni vyadārayat
nabhaś ca pṛthivīm caiva tumulo vyanunādayan (19)

Het onstuimig tumult verscheurde de zonen van Dhṛtarāṣṭra het hart, zo vervulde het hemel en aarde van gedruis. (19)

अथ व्यवस्थितान्दृष्ट्वा धार्तराष्ट्रान् कपिध्वजः ।

प्रवृत्ते शस्त्रसंपाते धनुरुद्यम्य पाण्डवः ॥२० ॥

हृषीकेशं तदा वाक्यमिदमाह महीपते ।

atha vyavasthitān dṛṣṭvā dhārtarāṣṭrān kapidhvajah
pravṛtte śastrasampāte dhanur udyamya pāṇḍavaḥ (20)
hr̥ṣīkeśaṁ tadā vākyaṁ idam āha mahīpate

Toen de zoon van Pāṇḍu, Arjuna, wiens helmteken Hanumān, de aap was, de zonen van Dhṛtarāṣṭra in slagorde geschaard zag, en een regen van pijlen de strijd zou ontketenen, hief hij zijn boog op. (20)

En richtte deze woorden tot Hr̥ṣīkeśa : 'O Heer der aarde'

अर्जुन उवाच

सेनयोरुभयोर्मध्ये रथं स्थापय मेऽच्युत ॥२१ ॥

यावदेतान्निरीक्षेऽहं योद्धुकामानवस्थितान् ।

कैर्मया सह योद्धव्यमस्मिन् रणसमुद्यमे ॥२२ ॥

arjuna uvāca
senayor ubhayor madhye ratham sthāpaya me'cyuta (21)
yāvad etān nirīkṣe'haṁ yoddhu kāmān avasthitān
kair mayā saha yoddhavyam asmin raṇasamudyame (22)

ZO SPRAK ARJUNA

*Voer mijn wagen midden tussen de beide legers, O gij Onveranderlijke, (21)
Opdat ik hen zal kunnen zien, aan wier zijde ik moet strijden in deze losbar-
stende krijg en die gevechtsklaar staan, (22)*

योत्स्यमानानवेक्षेऽहं य एतेऽत्र समागताः ।

धार्तराष्ट्रस्य दुर्बुद्धेर्युद्धे प्रियचिकीर्षवः ॥२३॥

yotsyamānān avekṣe'ham ya ete'tra samāgatāḥ
dhārtarāṣṭrasya durbuddher yuddhe priyacikīrṣavaḥ (23)

en een blik zal kunnen werpen op hen, die zich tot de strijd bereid hier hebben verzameld, vol verlangen in het gevecht te volbrengen wat de boosaardige zoon van Dhrtarāṣṭra aangenaam is. (23)

Tot heden toe kregen wij een episch verslag van een oorlog en zijn voorbereidse-
len. Natuurlijk doet de tekst ons vreemd aan, met al die epische, breedspakige
toevoegingen als ‘machtig-armige’ en ‘onoverwinnelijke’ enz. Zij die iets kennen
van de klassieke, epische, Griekse literatuur zullen ongetwijfeld daaraan herin-
nerd worden. Laat U echter niet van de wijs brengen door deze aanloop, die
natuurlijk in de tijdseigene taal is opgesteld en die behoort tot een vreemde
cultuur die ons, waar het de uiterlijkheden betreft, vormvreemd is.

Laat U eveneens niet afleiden of afschrikken door de vreemde benamingen en de
moeilijke woorden uit het Sanskriet.

Wie van kindsbeen af vertrouwd is met deze namen kan moeilijk begrijpen dat
anderen daar voor een muur komen te staan. Maar hoe voelen de mensen, van
voor ons vreemde culturen, zich als zij bijvoorbeeld op middelbare leeftijd voor
het eerst geconfronteerd worden met de voor hen totaal cultuurvreemde namen uit
het Evangelie? Probeer U maar eens voor te stellen waar een Japanner naar toe
moet met namen als Abraham, Jozef van Arimathea, Nicodemus enz. En waar
moet hij naartoe met engelen en duivelen en boze geesten en hemel en hel en
vagevuur?

Voor deze problemen ziet gij U nu geplaatst als ge voor het eerst de Gītā ter
hand neemt en erin gaat grasduinen.

Nu wij eindelijk in de situatie ingeleid zijn begint pas de echte Gītā... Nu begint
de samenspraak tussen de Verheven Heer en de ontredderde en twijfelende
Arjuna, waarin iedereen zichzelf kan herkennen. Achter de vreemde namen
worden wij nu geconfronteerd met een mens die in niets verschilt van ons. En
dadelijk worden wij geplaatst voor het actuele beeld van de ontredderde en
neerslachtige mens, van aangezicht tot aangezicht met de problemen van oorlog
en vrede... van rechtvaardigheid en de zin der dingen... Maar vooral met het
antwoord dat de Gezegende Heer hierop geeft, en dat in de aanvang helemaal

geen antwoord is. Tenminste geen oplossing geeft zoals WIJ ze graag zouden hebben... Een antwoord dat nog méér ontredert en ons noopt nog verder door te denken...

सञ्जय उवाच

एवमुक्तो हृषीकेशो गुडाकेशेन भारत ।

सेनयोरुभयोर्मध्ये स्थापयित्वा रथोत्तमम् ॥२४ ॥

sañjaya uvāca

evam ukto hr̥ṣīkeśo guḍākeśena bhārata

senayor ubhayor madhye sthāpayitvā rathottamam (24)

SANJAYA SPRAK:

Op deze wijze door Guḍākeśa (Arjuna) toegesproken, O Bhārata, dreef Hr̥ṣīkeśa (Kṛṣṇa) de uitnemende strijdwagen midden tussen de legers, (24)

भीष्मद्रोणप्रमुखतः सर्वेषां च महीक्षिताम् ।

उवाच पार्थ पश्यैतान् समवेतान्कुरूनिति ॥२५ ॥

bhīṣma droṇa pramukhataḥ sarveṣāṃ ca mahīkṣitām

uvāca pārtha paśyaitān samavetān kurūn iti (25)

Tegenover Bhīṣma, Droṇa en al de vorsten der wereld, en zei : “O, Pārtha (Arjuna), zie de verzamelde Kuru's.” (25)

तत्रापश्यत् स्थितान् पार्थः पितृन्थ पितामहान् ।
 आचार्यान्मातुलान्भ्रातृन् पुत्रान्पौत्रान्सखींस्तथा ॥२६ ॥
 श्वशुरान्सुहृदश्चैव सेनयोरुभ्योरपि ।

tatrāpaśyat sthitān pārthaḥ pitṛṅ atha pitāmahān
 ācāryān mātulān bhrātṛṅ putrān pautrān sakhīṃs tathā (26)
 śvaśurān suhṛdaś caiva senayor ubhyor api

Toen zag Pārtha vaders en grootvaders, leraars en broeders van zijn moeder, broeders, zonen, kleinzonen en vrienden, (26) schoonvaders en weldoeners in beide legers.

तान्समीक्ष्य स कौन्तेयः सर्वान्बन्धूनवस्थितान् ॥२७ ॥
 कृपया परयाविष्टो विषीदन्निदमब्रवीत् ।

tān samīkṣya sa kaunteyaḥ sarvān bandhūn avasthitān (27)
 kṛpayā parayāviṣṭo viṣīdann idam abravīt

En toen de zoon van Kuntī al zijn bloedverwanten aldus in slagorde geschaard zag staan, (27) werd hij door diep medelijden bewogen en vol smart, sprak Arjuna:

अर्जुन उवाच
 दृष्ट्वेमं स्वजनं क
 सीदन्ति मम गात्राणि मुखं च परिशुष्यति ।

arjuna uvāca
 drṣṭvemaṃ svajanaṃ kṛṣṇa yuyutsuṃ samupasthitam (28)
 sīdanti mama gātrāṇi mukhaṃ ca pariśuṣyati |

ARJUNA SPRAK:

'O, Kṛṣṇa, nu ik mijn verwanten in slagorde geschaard zie staan, verlangend naar de strijd, (28) begeven mij mijn ledematen, mijn mond is verdroogd,

वेपथुश्च शरीरे मे रोमहर्षश्च जायते ॥२९॥

गाण्डीवं स्रंसते हस्तात्त्वक्चैव परिदह्यते ।

vepathuś ca śarīre me romaharṣaś ca jāyate (29)
gāṇḍivam sraṁsate hastāt tvak caiva paridahyate

Mijn gehele lichaam siddert, mij rijzen de haren ten berge, (29) mijn boog, Gāṇḍīva, ontglijdt mijn hand en mijn huid gloeit.

न च शक्रोम्यवस्थातुं भ्रमतीव च मे मनः ॥३०॥

निमित्तानि च पश्यामि विपरीतानि केशव ।

na ca śakno my avasthātum bhramatīva ca me manaḥ (30)
nimittāni ca paśyāmi viparītāni keśava

Ik kan niet rechtop staan en mijn gedachten wervelen me door het hoofd, (30) en ik zie boze voortekenen, O Keśava.

न च श्रेयोऽनुपश्यामि हत्वा स्वजनमाहवे ॥३१॥

न काङ्क्षे विजयं क

na ca śreyo' nupaśyāmi hatvā svajanam āhave (31)
na kāṅkṣe vijayaṁ kṛṣṇa na ca rājyaṁ sukhāni ca

Ook zie ik geen heil in het doden van bloedverwanten in de strijd. (31) Ik begeer noch de overwinning, noch het koningschap, O Kṛṣṇa, en evenmin verlang ik naar genietingen.

Hṛṣīkeśa betekent ‘Heer der zinnen’
Keśava betekent ‘Rijklokkige’

De voorgaande verzen schilderen ons de edele mens, de mens met een hart en een gezonde geest. Maar vooral de bewuste mens die zich niet laat op sleeptouw nemen door de gebeurtenissen, zelfs niet wanneer het eigenbelang erbij betrokken is. De mens die niet ondoordacht handelt en uit egoïsme bereid is over lijken te gaan.

Maar hoe schoon deze gedachten ook zijn, toch ook de mens die gehecht is ! Als we het tafereel verplaatsen in het inwendige van de mens, zien we hier de mens die geen afstand kan doen van zijn zintuigen en zijn ondeugden. De mens die zijn ondeugden wel veroordeelt maar die zich er zo bevriend en verwant mee voelt dat hij reeds siddert bij de gedachte de strijd te moeten aanbinden...

Maar kom, lezen we verder, want Arjuna's nobele en vertwijfelde geest wordt nog verder op de ontleedtafel gelegd en uitgediept...

किं नो राज्येन गोविन्द किं भोगैर्जीवितेन वा ॥३२॥

kiṁ no rājyena govinda kiṁ bhogair jīvitena vā (32)

Wat is ons het koningschap, O Govinda, of genot, ja zelfs het leven? (32)

येषामर्थे काङ्क्षितं नो राज्यं भोगाः सुखानि च ।

त इमेऽवस्थिता युद्धे प्राणांस्त्यक्त्वा धनानि च ॥३३॥

yeṣām arthe kāṅkṣitaṁ no rājyaṁ bhogaḥ sukhaṇi ca
 ta ime'vasthitā yuddhe prāṇāṁs tyaktvā dhanāni ca (33)

Degenen van wie wij het koningschap, vreugde en genot verlangen, staan hier met de inzet van hun leven en bezit, klaar voor de strijd, tegenover ons : (33)

आचार्याः पितरः पुत्राः तथैव च पितामहाः ।

मातुलाः श्वशुराः पौत्राः श्यालाः संबन्धिनस्तथा ॥३४॥

ācāryāḥ pitarāḥ putrāḥ tathaiiva ca pitāmahāḥ
mātulāḥ śvaśurāḥ pauṭrāḥ śyālāḥ sambandhinas tathā (34)

Leraren, vaders, zonen en ook grootvaders, ooms van moeders zijde, schoonvaders, kleinzonen, zwagers en andere verwanten. (34)

एतान्न हन्तुमिच्छामि घ्नतोऽपि मधुसूदन ।

अपि त्रैलोक्यराज्यस्य हेतोः किं नु महीक

etān na hantum icchāmi ghnato'pi madhusūdana
api trailokya rājyasya hetoḥ kiṁ nu mahīkṛte (35)

Hen wens ik niet te doden, al zou ik het met de dood moeten bekopen, O Madhusūdana, zelfs niet ter wille van het koningschap over de drie werelden; hoeveel te minder om deze aarde. (35)

Govinda is de koeherder. Madhusūdana is ‘doder van de demon Madhu’.

In tegenstelling met wat ik hiervoor schreef lijken deze verzen te wijzen naar verregaande onthechting en zelfverloochening.

Sterker nog ! Arjuna is bereid zijn eigen leven te offeren!

निहत्य धार्तराष्ट्रान् नः का प्रीतिः स्याज्जनार्दन ।

पापमेवाश्रयेदस्मान् हत्वैतानाततायिनः ॥३६ ॥

nihatya dhārtarāṣṭrān naḥ kā prītiḥ syāj janārdana
pāpam evāśrayed asmān hatvaitān ātatāyinaḥ (36)

Al zouden wij de zonen van Dhrtarāṣṭra doden in de krijg, welke vreugde zouden we daarvan hebben, O Janārdana? Als wij deze woestelingen doodden, zou slechts de zonde zich aan ons hechten. (36)

तस्मान्नार्हा वयं हन्तुं धार्तराष्ट्रान्स्वबान्धवान्

स्वजनं हि कथं हत्वा सुखिनः स्याम माधव ॥३७ ॥

tasmān nārhā vyaṁ hantum dhārtarāṣṭrān svabāndhavān
svajanam hi katham hatvā sukhinaḥ syāma mādharma (37)

Daarom moeten wij de zonen van Dhrtarāṣṭra, onze bloedverwanten, niet doden; want hoe zouden wij ooit gelukkig kunnen zijn, O Mādhava als we onze verwanten doodden? (37)

यद्यप्येते न पश्यन्ति लोभोपहतचेतसः ।

कुलक्षयकृतं दोषं मित्रद्रोहे च पतकम् ॥३८ ॥

yady apy ete na paśyanti lobhopahata cetasaḥ
kulakṣayakṛtam doṣam mitradrohe ca patakam (38)

Ook al zien zij, met hun door begeerte overweldigd verstand, niets verkeers in het uitroeien van een geslacht en geen misdaad in hun vijandigheid jegens vrienden. (38)

कथं न ज्ञेयमस्माभिः पापादस्मान्निवर्तितुम् ।

कुलक्षयकृतं दोषं प्रपश्यद्भिर्जनार्दन ॥३९॥

katham na jñeyam asmābhiḥ pāpād asmān nivartitum
kulakṣaya kṛtaṁ doṣaṁ prapaśyadbhir janārdana (39)

Horen wij, die inzien dat het vernietigen van een geslacht zondig is, niet te weten, O Janārdana, dat we ons moeten onthouden van zo'n zonde? (39)

In de voorgaande verzen ontdekken we in Arjuna de oud-testamentische mens die zich verbonden voelt met familie en vrienden en wiens bekommernissen zich daar blijkbaar beperken. Het motto: heb Uw familie en Uw vrienden lief maar hoed U voor Uw vijanden! In latere verzen zullen we Kṛṣṇa de nieuw-testamentische stem horen vertolken. Toch vinden we nog steeds de zeer verheven moraal terug in deze verzen. De nobele en diepgevoelige mens waarmee wij spontaan instemmen. De vredesprofeet die weigert het wapen te hanteren omdat zijn hart zich verzet. Maar ook de filosoof die de volle draagwijdte van zijn handelingen schouwt.

Wat de volgende verzen inhouden zou ons moeten doen terugdenken aan de voor ons, ouderen, nog steeds recente wereldoorlog. Daar ook maakten wij de ontaarding van wet en traditie mee alsmede de ontaarding van de vrouw, waaruit niet alleen naar de daad zedenverval voortkwam, maar veel erger nog, naar de geest. Deze oorlog was een kankergezwell dat te laat werd opgespoord tengevolge van de menselijke nonchalance en daardoor niet meer te stoppen was. Wij leven nu nog in de etterende uitbarsting van dat dodelijk gezwell.

कुलक्षये प्रणश्यन्ति कुलधर्माः सनातनाः ।

धर्मे नष्टे कुलं क

kulakṣaye praṇaśyanti kuladharmāḥ sanātanāḥ
dharmaṁ naṣṭe kulam kṛtsnam adharmo'bhībhavatyuta (40)

Door het vernietigen van een geslacht gaat de eeuwenoude traditie van orde en wet en gerechtigheid teloor; en gaat de traditie teloor, dan wordt het hele geslacht door ongerechtigheid overweldigd. (40)

अधर्माभिभवात् क

स्त्रीषु दुष्टासु वार्ष्णेय जायते वर्णस

adharmābhibhavāt kṛṣṇa praduṣyanti kula striyaḥ
strīṣu duṣṭāsu vārṣṇeya jāyate varṇasaṅkaraḥ (41)

Door het overheersen van wetteloosheid en ongerechtigheid, O Kṛṣṇa, worden de vrouwen uit zo'n geslacht verdorven; en zijn de vrouwen verdorven, O Vārṣṇeya (afstammeling van Vṛṣṇi), dan ontstaat er kasten-verwording. (41)

सङ्करो नरकायैव कुलघ्नानां कुलस्य च ।

पतन्ति पितरो ह्येसं लुप्तपिण्डोदकक्रियाः ॥४२॥

saṅkaro narakāyaiva kulaghñānām kulasya ca
patanti pitaro hy esaṁ lupṭa piṇḍodaka kriyāḥ (42)

Deze kasten-verwording sleurt zowel vernietigers van het geslacht als de overlevenden naar de hel; want ook de voorvaderen vallen, daar zij nu verder verstoken zijn van rijstofferanden en plengoffers, omlaag in de hel. (42)

दोषैरेतैः कुलघ्नानां वर्णस

उत्साद्यन्ते जातिधर्माः कुलधर्माश्च शाश्वताः ॥४३॥

doṣair etaiḥ kulaghñānām varṇa saṅkarakāraḥ
utsādyante jātidharmāḥ kuladharmāś ca śāśvatāḥ (43)

Door de kasten-verdervende wandaden van de vernietigers van een geslacht gaan de eeuwenoude kasten-tradities en de tradities van het geslacht teloor. (43)

उत्सन्नकुलधर्माणां मनुष्याणां जनार्दन ।

नरकेऽनियतं वासो भवतीत्यनुशुश्रुम ॥४४ ॥

utsanna kula dharmāṇāṃ manuṣyāṇāṃ janārdana
narake'niyatam vāso bhavatīty anuśuśruma (44)

Een langdurend verblijf in de hel wacht de mensen van een geslacht welks tradities verloren zijn gegaan, O Janārdana; zo hebben wij gehoord. (44)

In vers 40 is gerechtigheid de vertaling van het reeds aangehaalde woordje 'Dharma'. Er bestaat geen correcte vertaling van dit woordje, in geen enkele taal. Het is een zo typisch Indisch begrip dat er geen equivalent bestaat buiten de Indische cultuur. Zeer strikt genomen is het de door de schriften voorgeschreven Heilige Plicht van het geslacht. Het is echter meer dan een enkelvoudig begrip. Het is een filosofie op zichzelf. Begrijp dus dat onze vertalingen als 'plicht' - 'wet', enz. slechts benaderend zijn en naarmate het zinsverband waarin het woord voorkomt wordt één dezer termen gebruikt... Datgene wat wij Hindoeïsme noemen, één der wereldgodsdiensten, heet in India zelf SANĀTANA DHARMA, de Eeuwige Wet, de Altijddurende, Eeuwige, Heilige Plicht.

In vers 41 is er sprake van kasten-verwording. De meeste mensen hier in het westen gaan al dadelijk aan het steigeren bij het horen van het woord kaste. Men denkt dadelijk aan de in onze ogen onrechtvaardig lijkende **kastjes**maatschappij van het huidige India. Laat mij er dan eerst en vooral op wijzen dat mogelijk in minder strikte zin, maar niet minder erg, wij hier ook een kastenmaatschappij hadden en nog steeds hebben. Alleen de goedgegelovige blinde meent misschien dat in het westen alle mensen gelijk zijn! Wij geven andere namen; wij spreken van rassendiscriminatie, standenmaatschappij, enz. Een andere naam en een ander kleedje laat het leprozenkindje er weer voor een tijdje fris uitzien.

Wanneer in de Gītā sprake is van kaste, heeft dat echter niet dezelfde inhoud als het negatieve huidige begrip. Het woord kaste is de vertaling van het Sanskrietwoord 'Varna', dat zowel stam als familieclan betekent, maar ook kleur, schoonheid, ras, soort, enz. Naar mijn mening staat het woord hier voor geslacht.

Dit oorspronkelijke familie- en clanbegrip is later door volkerenvermenging gaan wijzen op volken- en rassenonderscheid. Een interessante uiteenzetting over de ontwikkeling van het kastenbegrip is gegeven door Adams-Beck in het boek 'Wijsheid uit het Oosten'.

Oorspronkelijk was het kastensysteem geen starre indeling, maar een vrij beweeglijk systeem dat een feitelijke erkenning inhield van functies in de maatschappij en dat niet bepaald werd door geboorte.

Verder worden we geconfronteerd met het begrip 'hel'. In tegenstelling tot het Evangelie is er geen sprake van een 'eeuwige hel', maar van 'langdurig'...

Laat het volstaan op dit ogenblik vast te stellen dat zelfs het begrip eeuwig **niet** betekent 'zonder einde in de tijd'! In ons Christelijk begrip is eeuwige hel een nooit eindigende toestand van verschrikking en lijden. Zulks is in de denkwereld van het oosten (en ook Christus was een Oosterling) in strijd met de Goddelijke Liefde...

अहो बत महत् पापं कर्तुं व्यवसिता वयम् ।

यद्राज्यसुखलोभेन हन्तुं स्वजनमुद्यताः ॥४५॥

aho bata mahat pāpam kartum vyavasitā vayam
yad rājya sukha lobhena hantum svajanam udyatāḥ (45)

Helaas, wij staan op het punt een grote zonde te bedrijven, wij, die uit zucht naar de vreugden van het koningschap bereid zijn onze bloedverwanten te doden. (45)

यदि मामप्रतीकारम् अशस्त्रं शस्त्रपाणयः ।

धार्तराष्ट्रा रणे हन्युस्तन्मे क्षेमतरं भवेत् ॥४६॥

yadi mām apratikāram aśastram śastrapāṇayaḥ
dhārtaraṣṭrā raṇe hanyustan me kṣemataram bhavet (46)

Als de zonen van Dhrtarāṣṭra met hun wapens in de hand mij, weerloos en ongewapend, in de slag doodden, zou het beter voor mij zijn. (46)

सञ्जय उवाच

एवमुक्तवार्जुनः सङ्ख्ये रथोपस्थ उपाविशत् ।

विसृज्य सशरं चापं शोकसंविग्नमानसः ॥४७॥

sañjaya uvāca

evam uktvārjunaḥ saṅkhye rathopastha upāviśat
visṛjya saśaram cāpam śokasamvignamānasah (47)

SANĀJAYA SPRAK:

Nadat Arjuna aldus gesproken had op het slagveld, zonk hij achter in zijn strijdswagen neer en wierp zijn pijlen en boog van zich, overweldigd door smart. (47)

Ziehier de bereidheid tot het offeren van het eigen leven. Het opperste teken van ongehechtheid. Het bereid zijn ook de andere wang te bieden! Het bewonderenswaardig teken van ultieme liefde en geestelijk bewustzijn. De nobele prins spreekt deze diepmenselijke woorden tot zijn wagenmenner, de Gezegende Heer. De gelouterde mens die vertwijfeld is door het besef van de wrede realiteit van de wereld en die afstand wil doen van alles: erfenis, rijkdom en het eigen leven ...

Aldus eindigt in de Upaniṣad van de prachtige Bhagavad Gītā, de wetenschap van het Eeuwige Brahman, het heilige boek van Yoga, de samenspraak tussen Śrī Kṛṣṇa en Arjuna, het eerste hoofdstuk, genaamd:

DE YOGA VAN DE NEERSLACHTIGHEID VAN ARJUNA.

N.B. Bij de bespreking werd gebruik gemaakt van verschillende Nederlandse en Engelse vertalingen. In hoofdzaak houd ik mij aan de vertaling van Mevr. C. Keus. Waar echter een andere vertaling meer duidelijk is heb ik mij het recht veroorloofd zinswendingen of woorden te vervangen of toe te voegen. Wie graag de vertaling van Mevr. C. Keus in zijn geheel aanschaf kan deze in de boekhandel bestellen. Zij is uitgegeven bij de uitgeverij 'Ankh-Hermes'.

Kṛṣṇa onderricht Arjuna (2) - Kurukṣetra

TWEEDE HOOFDSTUK

DE YOGA VOLGENS DE SĀṆKHYA

सञ्जय उवाच

तं तथा कृपयाऽविष्टमश्रुपूर्णाकुलेक्षणम् ।

विषीदन्तमिदं वाक्यमुवाच मधुसूदनः ॥१॥

sañjaya uvāca
taṁ tathā kṛpayā'viṣṭam aśrupūrṇākulekṣanam
viṣīdantam idaṁ vākyaṁ uvāca madhusūdanaḥ (1)

SAÑJAYA SPRAK:

Tot hem, aldus door medelijden overmeesterd, met van tranen verduisterde ogen, en terneergeslagen, sprak Madhusūdana (vernietiger van de demon Madhu) deze woorden: (1)

श्री भगवानुवाच

कुतस्त्वा कश्मलमिदं विषमे समुपस्थितम् ।

अनार्यजुष्टमस्वर्ग्यम् अकीर्तिकरमर्जुन ॥२॥

śrī bhagavān uvāca
kutas tvā kaśmalam idam viṣame samupasthitam
anāryajuṣṭam asvargyam akīrtikaram arjuna (2)

DE GEZEGENDE HEER SPRAK:

Vanwaar is deze neerslachtigheid in de benardheid over U gekomen, O Arjuna, zo onwaardig, zo eerloos, de weg naar de hemel voor U versperrend ?
(2)

क्लैब्यं मा स्म गमः पार्थ नैतत्त्वय्युपपद्यते ।

क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं त्यक्तवोत्तिष्ठ परंतप ॥३॥

klaibyam mā sma gamaḥ pārtha naitat tvayy upapadyate
kṣudram hrdaya daurbalyam tyaktvottiṣṭha parantapa (3)

Geef niet toe aan onmanlijkheid, O Pārtha (zoon van Prthā)! Het betaamt U niet. Schud deze ellendige wankelmoedigheid van U af. Sta op, Parantapa (vijandbedwinger)! (3)

Wij zijn nu gekomen aan één van de meest ontoegankelijke passages van de hele Gītā! Als wij terugdenken aan de verheven, hoogstaande gevoelens van onthechting en van zelfopoffering van Arjuna aan het einde van het eerste hoofdstuk, moet het antwoord van de Gezegende Heer wel juist het tegenovergestelde zijn van wat wij verwacht hadden... Indien vandaag de dag een generaal in een gelijkwaardige situatie in staat moest zijn dergelijke gevoelens en gedachten te koesteren en te vertolken, dan zou hij door de mensheid op de handen worden gedragen. Evenzo, zal de doorsnee gecultiveerde mens de neiging hebben zich helemaal achter Arjuna te plaatsen... En nu blijkt dat de Gezegende Heer, de gepersonifieerde Godheid, Arjuna's houding alleen maar neerslachtig, onwaardig en eerloos noemt!

De doorsnee mens zal hier zonder twijfel sympathiseren met Arjuna en weinig hoogstaands, laat staan Goddelijks, zien in de reactie van Śrī Kṛṣṇa. Deze houding spreekt dan ook boekdelen over het ‘menselijk’ zijn van de doorsnee mens. Is het niet zo dat wij allen van God een Geïdealiseerde Mens maken? God is voor de meesten van ons de personificatie van de menselijke idealen... Maar wij vergeten dat zelfs de hoogste en schoonste menselijke idealen ontspringen aan de beperkte en dus onwetende vermogens van het Mens-zijn !

Het worde de onwetende mens vergeven, want dit is zonder meer een uiting van de menselijke hoogmoed, zijn beperkte “ik” te willen vergoddelijken. Een God die niet handelt overeenkomstig met onze beperkte, geïdealiseerde voorstellingen nemen wij niet! Zulk een God sturen wij het verwijt toe dat hij ‘onmenselijk’ is!

Maar in plaats van deze grove fout die vandaag op de hele wereld verspreid is, God te scheppen naar het beeld en de gelijkenis van de mens, is het de Heilige Plicht van de mens zich te tonen en te vormen naar wat hij wezenlijk is: het beeld en de gelijkenis van God... Wij moeten God niet neer transformeren op ons niveau, maar wij moeten ons opheffen tot het niveau van God...

Maar goed, wij allen zijn de Arjuna's, de twijfelende, ‘menselijke’ mensen. En met hem nemen wij geen vrede met het ‘Goddelijk’ antwoord van de Heer. Met hem zijn wij nog onwetend en nog niet onderricht in dat ‘andere’ weten. En met hem verdedigen wij ons standpunt:

अर्जुन उवाच

कथं भीष्ममहं सङ्ख्ये द्रोणं च मधुसूदन ।

इषुभिः प्रतियोत्स्यामि पूजार्हावरिसूदन ॥४ ॥

arjuna uvāca
katham bhīṣmamaham saṅkhye droṇam ca madhusūdana
iṣubhiḥ pratyotsyāmi pūjārhāv arisūdana (4)

ARJUNA SPRAK:

Hoe, O Madhusūdana, kan ik met mijn pijlen Bhīṣma en Droṇa, die zo eerbiedwaardig zijn, aanvallen in de strijd? (4)

गुरून्हत्वा हि महानुभावान् श्रेयो भोक्तुं भैक्ष्यमपीह लोके ।

हत्वाऽर्थकामांस्तु गुरूनिहैव भुञ्जीय भोगान्नुधिरप्रदिग्धान् ॥५॥

gurūn ahatvā hi mahānubhāvān śreyo bhoktum bhaikṣyam apīha
loke
hatvā'rthakāmāms tu gurūn ihaiva bhujīya bhogān rudhirapra-
digdhān (5)

*Beter zou het zijn in deze wereld van aalmoezen te leven, dan deze edele lera-
ren te doden. Doodde ik deze leraren (Guru's), die zo begerig zijn naar rijk-
dom, dan zouden al mijn genietingen in deze wereld besmeurd zijn met bloed.
(5)*

Bhīṣma en Droṇa waren leraars, oud en wijs, en aldus eerbiedwaardig. Het is menselijk gezien, onwaardig en onedel, zulke hoogstaande mensen oneerbied-
waardig te behandelen, laat staan te doden. Weliswaar zegt Arjuna zelf dat ze
begerig zijn naar rijkdom. Ook vandaag kennen wij spirituele leraars, guru's, die
onthechting prediken en zelf begerig zijn naar rijkdom, maar wie zou zijn eigen
guru, als hij in zulke omstandigheden verkeerde, naar het leven kunnen staan?

Trouwens, wij weten allen dat elke daad karma maakt. En weten wij niet allemaal
hoe wrang de vruchten smaken die wij ten koste van slachtoffers kunnen proeven.
Is het niet zo dat ons onderbewustzijn, of ons geweten, ons dan voortdurend de
rekening aanbiedt in de vorm van een onuitwisbare, onaangename herinnering?
Wie ten koste van slachtoffers resultaten behaalt zit zijn hele leven met de na-
sleep. Men hoeft daarom nog geen leraars te doden. Denk maar eens aan de
drang naar positie en het vele ellebogenwerk...

न चैतद्विद्मः कतरन्नो गरीयो यद्वा जयेम यदि वा नो जयेयुः ।

यानेव हत्वा न जिजीविषामस्तेऽवस्थिताः प्रमुखे धार्तराष्ट्राः ॥६॥

na caitad vidmaḥ kataran no garīyo yad vā jayema yadi vā no
jayeyuḥ
yān eva hatvā na jijīviṣāmas te'vasthitāḥ pramukhe dhārtarāṣṭrāḥ (6)

Ook weten wij niet of het beter ware, dat wij hen overwonnen, of zij ons; wij zouden niet willen blijven leven, als wij hen gedood hadden, die daar in slagorde geschaard tegenover ons staan, die zonen van Dhrtarāstra. (6)

Om Arjuna's argumenten goed te begrijpen moeten wij ook proberen ons in zijn situatie in te leven. Arjuna staat hier niet tegenover een leger van vreemde en onbekende mensen. Hij staat tegenover familieleden en vrienden. Hij staat tegenover een leger van mensen die hij heeft liefgehad of nog liefheeft ondanks hun zwakheden en hun fouten. Zelfs al wint hij de strijd, dan zal niets meer hetzelfde zijn... Alles zal er anders uitzien, en in heel de samenleving die dan opnieuw moet opgebouwd worden zullen de littekens blijven nagloeien... en het verdriet... het leven zou zijn zuiverheid en zijn charme verloren hebben.

कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः पृच्छामि त्वां धर्मसंमूढचेताः ।

यच्छ्रेयः

प्रपन्नम् ॥७॥

kārpaṇyadoṣopahatasvabhāvaḥ pṛcchāmi tvāṁ dharmasammūdhacetāḥ
yac chreyaḥ syān niścitaṁ brūhi tan me śiṣyas te'haṁ śādhi mām
tvāṁ prapannam (7)

Mijn hart is bezwaard door het euvel van wankelmoedigheid; mijn verbijsterd verstand weet niet wat mijn plicht is. Ik vraag U wat beter is, zeg mij dit on-dubbelzinnig. Ik ben Uw leerling, ik smeek U, leer mij wat mijn plicht is. (7)

न हि प्रपश्यामि ममापनुद्याद् यच्छोकमुच्छोषणमिन्द्रियाणाम् ।

अवाप्य भूमावसपत्नमृद्धं राज्यं सुराणामपि चाधिपत्यम् ॥८॥

na hi prapaśyāmi mamāpanudyād yac chokam ucchoṣaṇam indriyāṇām
avāpya bhūmāv asapatnam ṛddham rājyaṁ surāṇām api cādhipatyam (8)

Want ik zie niet hoe het de folterende smart, die mijn zinnen doet verschrompelen, zou verdrijven, al zou ik een welvarend rijk zonder weerga op aarde verkrijgen of zelfs de heerschappij over de stralende hemelse wezens (halfgoden of surā's). (8)

Uit deze verzen blijkt weer hoe ontredderd Arjuna wel is. Maar ook hoe eerlijk. En gaan deze twee zaken meestal niet samen? Is het niet als de mens ontredderd is dat hij zich in hoogste nood bewust wordt van zijn eerlijkheid? Arjuna, die zulke menselijke grootheid aan de dag legt en tevens menselijke wijsheid en goedheid, wordt juist dan geconfronteerd met zijn hulpeloosheid en onwetendheid. Welke grootheid wordt hier afgeschilderd: de wijze man, de grootmoedige man, die kan zeggen: ik weet het niet meer... !

Heel wat anders dan het zelfgenoegzame bewustzijn der dwazen en dommen, voor wie in hun half-weten en half-begrijpen helemaal geen problemen bestaan en alles zonneklaar schijnt.

In deze zelfconfrontatie richt de eerlijke mens zich hulpbehoevend naar de leraar. Van de leraar wordt dan de oplossing gevraagd. Als echter zulke grote wijsheid zich in nederigheid tot de leraar kan wenden, betekent dit dat van de leraar verwacht wordt dat hij beschikt over een kennis van een andere orde, die groter is en die gegrondvest is in Waarheid. **Arjuna vraagt hier niet naar steun in zijn gekozen besluit** niet te vechten. Alleen de zwakke, die niet over zulke wijsheid beschikt vraagt naar het bevestigen van zijn eigen onvolkomen besluiten. Hij richt zich dan meestal tot iemand met ten hoogste even weinig verstand. *Hij vraagt dan niet naar Waarheid, maar naar gelijk*, om zijn zwakke zelfvertrouwen op te peppen. Dat dit niet het geval is met Arjuna blijkt uit al wat voorafgaat. Hier is een mens die in hoogste nood naar Waarheid vraagt die klaarheid brengt... Begrijpen wat onbegrijpelijk lijkt... En deze Waarheid kan alleen een leraar geven die meer dan menselijke wijsheid bezit. Iemand die het Goddelijke gerealiseerd heeft en de paren der tegenstellingen te boven gekomen is. Bij gebrek aan een menselijk wezen met zulke bekwaamheden, richt de mens zich dan rechtstreeks tot God om inspiratie. En in zulke momenten van opperste eerlijkheid en groot verlangen naar verlichting, blijft het antwoord meestal niet uit.

Arjuna heeft hier het geluk deze bekwaamheid te ontmoeten in zijn vriend en leraar, die de personificatie is van het Goddelijke: Śrī Kṛṣṇa, de Gezegende Heer.

Het loont tevens de moeite hier even te wijzen op het echte Zelfbewustzijn. Er wordt in yogalessen dikwijls gewezen op dit verwerven van Zelfbewustzijn door de beoefening. Het gevaar zit er in dat dergelijke lessen een VALS zelfbewustzijn ontwikkelen, dat gebaseerd is op blinde hoogmoed: de zelfbewuste overschatting

van het kleine en beperkte ‘ik’. Echt Zelfbewustzijn gaat hand in hand met een ontwapenende nederigheid van dat kleine ‘ik’. Het groeit naarmate men het kleine ‘ik’ zijn beperkte en onbetekenende plaats geeft die het rechtmatig toekomt.

Naarmate men groeit in nederigheid ten opzichte van dat kleine ‘ik’, begint het eerste licht te gloren van een diepere en grotere Kracht die in ons alle beperkingen van ons persoontje te boven gaat en die slechts wacht op de gelegenheid zich kenbaar te maken. Naarmate we ons ‘ik’ verliezen groeit ons ‘IK’... Een Nederige Macht in tegenstelling tot een ‘machtige’ bekrompenheid... Vergelijk hier met de uitspraak van deze andere personificatie van God, Jezus;

“ ... Wie zijn leven verliest om Mijnentwil, die zal het vinden...”

सञ्जय उवाच

एवमुक्त्वा हृषीकेशं गुडाकेशः परंतपः ।

न योत्स्य इति गोविन्दमुक्त्वा तूष्णीं बभूव ह ॥९॥

sañjaya uvāca

evam uktvā hr̥ṣīkeśam guḍākeśaḥ paraṁtapaḥ

na yotsya iti govindam uktvā tūṣṇīm babhūva ha (9)

SAÑJAYA SPRAK:

Nadat Guḍākeṣa (overwinnaar van de slaap der onwetendheid, Arjuna), de overwinnaar van zijn vijanden (Parantapa), aldus Hr̥ṣīkeśa (meester der zinnen, Kṛṣṇa) had toegesproken en tot Govinda (koeherder, Kṛṣṇa) gezegd had: ‘Ik zal niet strijden’ verviel hij tot zwijgen. (9)

तमुवाच हृषीकेशः प्रहसन्निव भारत ।

सेनयोरुभयोर्मध्ये विषीदन्तमिदं वचः ॥१०॥

tam uvāca hr̥ṣīkeśaḥ prahasann iva bhārata
senayor ubhayor madhye viṣīdantam idaṁ vacaḥ (10)

Toen, O Bhārata, (koning Dhritarashtra, afstammeling van Bharata), richtte Hr̥ṣīkeśa met een zweem van een glimlach deze woorden tot hem, die terneer-geslagen tussen twee legers stond: (10)

श्री भगवानुवाच

अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषसे ।

गतासूनगतासूंश्च नानुशोचन्ति पण्डिताः ॥११॥

śrī bhagavān uvāca
aśocyān anvaśocas tvam̐ prajñāvādāṁś ca bhāṣase
gatāsūn agatāsūṁś ca nānuśocanti paṇḍitāḥ (11)

DE GEZEGENDE HEER SPRAK:

Ge voelt smart over hen om wie ge niet moet treuren; toch spreekt ge woorden, die wijs klinken. De wijzen treuren noch om de doden noch om de levenden. (11)

Eindelijk dan begint het grote onderricht door Śrī Kṛṣṇa. Vanaf dit ogenblik vangt dus de tijdeloze lering aan in wat essentiële Yoga is. Een leer zonder sektarisme, maar een universele boodschap voor de zoekende mens. Dit antwoord is zuivere Goddelijke openbaring in de gebruikelijke betekenis. Het schildert tevens de innerlijke openbaring die iedereen ten deel valt die **vertwijfeld** door de problemen van het leven op zoek gaat, ontredderd maar eerlijk, slechts tevreden met het Ultieme antwoord dat tevens Waarheid is en Leven in de reële zin van het woord.

Daar deze openbaring antwoorden geeft vanuit een boven-menselijk niveau, zal ze voor menselijke maatstaven slechts moeizaam acceptabel zijn. Slechts naarmate de lezer en zoeker eerlijk is en innerlijk groeit, zal het meer en meer winnen aan duidelijkheid. Slechts de mens die openstaat voor God en zijn oor heeft geoefend hoort de stem...

En weer lijkt het antwoord van Kṛṣṇa aldus een onverschillig en weinig liefdevol antwoord te zijn! Arjuna's opperste onthechting, zijn diep medegevoel, zijn wijsheid, alles wordt nu met één haal van de kaart geveegd! Uw medegevoel is overbodig! Uw woorden klinken wel wijs maar zijn het uiteindelijk niet: Dat is in feite het antwoord dat Arjuna ontvangt. Wij moeten hier proberen te begrijpen dat Kṛṣṇa spreekt van op een ander niveau, dat het mogelijk maakt klaar te zien in Arjuna's probleem.

Eerst en vooral wil ik echter uw aandacht vestigen op het feit dat Kṛṣṇa hier spreekt met dezelfde zelfzekerheid die ik hierboven de wijsheid van de dwazen noemde. En toch kunnen wij niet de fout maken de Gītā voor dwaasheid aan te zien. Zij is en blijft één van de meest geïnspireerde geschriften uit de geschiedenis der mensheid. Hier hebben wij echter te doen met een totaal ander niveau van zekerheid! Zoals steeds lijken uitersten sterk op elkaar. En soms is het veel moeilijker de Goddelijke Wijsheid te onderscheiden van menselijke dwaasheid dan van menselijke kennis. Śrī Kṛṣṇa's zekerheid is van dezelfde absolute orde als deze van Jezus: absoluut en gezaghebbend.

Tenslotte lijkt de uitspraak: “*De wijzen treuren noch om de doden noch om de levenden*” te getuigen van een onwereldse en onmenselijke onverschilligheid die ons terug doet denken aan de onverkwikkelijke geschiedenis van de kerk in de tijd van de Inquisitie. In werkelijkheid heeft ze er ook veel mee gemeen! Alleen kunnen we hier zeggen dat ze in de handen van de Inquisitie aangewend werd door mensen die er meestal slechts de letter van overgehouden hadden en niet de doorleefde en goed begrepen zin. Laat ons geen voorbarige conclusies trekken maar eerst de Heer verder aan het woord laten.

न त्वेवाहं जातु नासं न त्वं नेमे जनाधिपाः ।

न चैव न भविष्यामः सर्वे वयमतः परम् ॥१२॥

na tv evāham jātu nāsam na tvam neme janādhipāḥ
na caiva na bhaviṣyāmaḥ sarve vayam ataḥ param (12)

Nooit is er een tijd geweest, dat Ik niet was en dat gij of deze heersers over de mensen niet waart; noch zal een onzer hierna ooit ophouden te zijn. (12)

Hier worden we geconfronteerd met een verschillende opvatting ten opzichte van de westerse: een eeuwig bestaan, zonder aanvang en zonder einde... Later, in hoofdstuk 4, worden wij nogmaals met deze gedachte geconfronteerd, maar dan specifiek in verband met Śrī Kṛṣṇa zelf. Daarom is het belangrijk goed te noteren dat Heer Kṛṣṇa hier spreekt van allen. Wij weten natuurlijk dat wij lichamelijk in de tijd ontstaan zijn, t.t.z. geboren, en dat wij ook in de tijd ophouden te bestaan, d.i. sterven. Daaruit kunnen wij besluiten dat het hier gaat om een wezenlijk bestaan dat niet aan het lichaam, zoals we het nu kennen, gebonden is. Normaal noemen wij deze onsterfelijke entiteit de ziel. In Yoga spreken wij van Ātman of het Zelf.

देहिनोऽस्मिन्यथा देहे कौमारं यौवनं जरा ।

तथा देहान्तरप्राप्तिर्धीरिस्तत्र न मुह्यति ॥१३॥

dehino'smin yathā dehe kaumāraṁ yauvanaṁ jarā
tathā dehāntaraprāptir dhīras tatra na muhyati (13)

Zoals de bewoner van het lichaam daarin de fasen van de kinderjaren, jeugd en ouderdom doormaakt, zo zal hij ook in een ander lichaam komen; hierover treurt de standvastige niet. (13)

Na het eeuwigheidsprincipe, worden we nu rechtstreeks betrokken bij het begrip van de reïncarnatie of de wedergeboorte. Hierover bestaan onnoembaar vele onzinnige voorstellingen. Het volstaat met hier vast te stellen dat deze leer zich niet met enkele gemeenplaatsen van de hand laat doen. De reïncarnatiegedachte is gemeengoed van alle culturen. Zelfs bestond ze gedurende de eerste driehonderd jaren van het Christendom ook bij de Christenen. Alhoewel de kerk zich ervan gedistantieerd heeft op een concilie, is ze eigenlijk nooit afgewezen. Integendeel zijn er in het Evangelie verschillende plaatsen aan te duiden die er onmiskenbaar op duiden.

Ook heeft het latere westen verschillende grote figuren gekend die stellig de reïncarnatie voorstonden. Ook is deze gedachte niet strijdig met de moderne wetenschap, maar geeft ze zelfs een nieuwe dimensie aan de erfelijkheidsleer.

Uit wat voorafgaat moeten we nu begrijpen dat Śrī Kṛṣṇa de mens niet kan zien als het tijdelijk lichaamsverbonden wezen, maar als een eeuwig Ātman waarvan

dit lichamelijk bestaan slechts een beperkte fase is. Zoals er een doorlopend Zelf-bewustzijn aanwezig is in de opeenvolgende fasen van kindsheid, jeugd en ouderdom zo is er ook een continu Zelf-bewustzijn, na wat wij kennen als de dood.

Het eeuwige continu Zelf is dan ook de enige werkelijke Persoonlijkheid. Wat wij kennen als persoonlijkheid is altijd stervend en veranderend. Deze kleine persoonlijkheid sterft niet bij de dood zoals wij denken: zij sterft dagelijks of sterker nog, zij sterft voortdurend van het ene moment in het andere. Het kleine meisje haar hele wereld draait rond haar popje. Zij is gelukkig als zij met haar popje speelt en ongelukkig als zij het verliest. De jonge vrouw geeft niets meer om die pop. Haar hele wereld draait om haar toekomst, haar verloofde of haar man en kinderen. De hele wereld is voor haar veranderd met haar veranderde persoonlijkheid. Niettegenstaande is en blijft zij zich op de achtergrond bewust hetzelfde continu wezen te zijn van toen zij een kind was! Nochtans ziet zij zichzelf als deze veranderde persoonlijkheid en kan zij maar heel vaag haar continu Zelf situeren... Wanneer men echter de onbestendigheid van de veranderlijke persoonlijkheid inziet komt de wijsheid die ons leert ons niet meer ten dode druk te maken om een tijdelijke voorkeur of een tijdelijke afkeer en meer en meer trekt men zich terug in de wijsheid van het ware Zelf...

मात्रास्पर्शास्तु कौन्तेय शीतोष्णसुखदुःखदाः ।

आगमापायिनोऽनित्याः तांस्तितिक्षस्व भारत ॥१४ ॥

mātrāsparśās tu kaunteya śītoṣṇa sukha duḥkhadāḥ
āgamāpāyino'nityāḥ tāṁs titikṣasva bhārata (14)

Het contact met de materie, dat koude en hitte, vreugde en smart veroorzaakt, komt en gaat: het is van voorbijgaande aard verdraag het, O Bhārata. (14)

यं हि न व्यथयन्त्येते पुरुषं पुरुषर्षभ ।

समदुःखसुखं धीरं सोऽमृतत्वाय कल्पते ॥१५ ॥

yaṁ hi na vyathayantyete puruṣaṁ puruṣarṣabha
sama duḥkha sukhaṁ dhīraṁ so'amṛtāya kalpate (15)

De mens, die hierdoor niet gekweld wordt, O Voortreffelijkste; die standvastig is en evenwichtig, in vreugde en smart, maakt zich geschikt voor onsterfelijkheid. (15)

Het voorgaande heeft deze verzen reeds verklaard. Een voorbeeld kan het misschien nog duidelijker maken. Iemand van twintig jaar werd grievend onrecht aangedaan. Deze jonge man voelt dit als schrijnend ongeluk en verzet zich hiertegen. Hij smeedt plannen om zich te wreken. Hij slaapt er 's nachts niet van en overdag draaien al zijn gedachten rond dit leed... Op dat ogenblik is hij in staat tot hatelijke daden. Hij is in de ban van de gebeurtenis zoals die ingewerkt heeft op zijn persoonlijkheid van twintigjarige. Als veertigjarige beseft hij misschien dat het onrecht hem vroeger aangedaan alleen maar in zijn verbeelding bestaan heeft, of dat hij het zich veel erger voorgesteld heeft dan het feitelijk was. Als tachtigjarige is hij misschien vergeten dat zich ooit iets dergelijks heeft voorgedaan en als hij het zich nog herinnert ziet hij er het betrekkelijke van in. In ieder geval voelt hij niets meer van de haat en wraakgevoelens die hij eens had. Hij is er niet meer ongelukkig om... Dit inzicht moet ons leren de dingen te zien en te doen zonder ons om voorbijgaande zaken druk te maken... Door deze innerlijke afstand te scheppen leeft een mens meer vanuit zijn diepere Zelf, dat eeuwigheidsbewust is... Hierdoor staat een mens werkelijk als een rots in de branding.

Zo leven, is leven met het bewustzijn van de zee, die zich niet stoort aan de golven, in plaats van te leven met het bewustzijn van de golf die steeds bekommerd moet zijn om de ontelbare andere golven rond haar die voortdurend de vrede van haar bestaan bedreigen...

नासतो विद्यते भावो नाभावो विद्यते सतः ।

उभयोरपि दृष्टोऽन्तस्त्वनयोस्तत्त्वदर्शिभिः ॥१६॥

nāsato vidyate bhāvo nābhāvo vidyate sataḥ
ubhayor api dṛṣṭo'ntas tv anayos tattvadarśibhiḥ (16)

Het onwerkelijke is niet; het werkelijke houdt nooit op te zijn; de waarheid omtrent beide is ingezien door hen, die het wezen der dingen geschouwd hebben. (16)

Hier leert de Gezegende Heer ons het onderscheid tussen het werkelijke en het onwerkelijke. De enige werkelijkheid ligt in het eeuwige, onveranderlijke Ātman. De wereld der verschijnselen voert een schijnbaar bestaan, waarmee onze zintuigen, die eveneens tot de wereld der verschijnselen behoren, bedrogen worden. Dit sluit niet in de ontkenning van de wereld als dusdanig. Het is alleen onze interpretatie ervan die fout is. Deze wereld is niets anders dan naam en vorm waaronder het Ene werkelijke zich manifesteert. Dit is heel subtiel om JUIST te begrijpen. In feite kan het niet begrepen worden... slechts gegrepen worden... bewust worden...

अविनाशि तु तद्विद्धि येन सर्वमिदं ततम् ।

विनाशमव्ययस्यास्य न कश्चित्कर्तुमर्हति ॥१७ ॥

avināśi tu tad viddhi yena sarvam idaṁ tatam
vināśam avyayasyāsyā na kaścit kartum arhati (17)

Weet dat DAT onvernietigbaar is, waardoor het al wordt doordrongen, en dat niemand in staat is de Onvergankelijke te vernietigen. (17)

In de Upaniṣads leert men ons over God te spreken als DAT. Het is het Onnoembare, de Eeuwige, Ene Werkelijkheid. Verder spreekt men ook van het Brahman als de allesdoordringende Werkelijkheid. In de mens noemt men deze zelfde Werkelijkheid, Ātman, de ziel of het Zelf. En de Upaniṣads leren ons: Ātman is Brahman. Er zijn immers geen twee werkelijkheden... Deze is Eén en Ondeelbaar! De Werkelijkheid is allesdoordringend, allesomvattend en onvernietigbaar... Ze is zoals de ruimte die oneindig is, onvoorstelbaar en allesdoordringend en -omvattend. We kunnen deze ruimte schijnbaar afbakenen met muren. Maar het blijft één en dezelfde ruimte. We kunnen de ruimte niet vernietigen door de muren af te breken... !

De Sāṃkya filosofie echter maakt onderscheid tussen de kwaliteit van Brahman en Ātman. Steunend op dezelfde Upaniṣads zegt Sāṃkya dat de ziel atomisch klein is en woont in het hart van de levende wezens en het ganse lichaam doordringt met bewustzijn.

अनतवन्त इमे देहा नित्यस्योक्ताः शरीरिणः ।

अनाशिनोऽप्रमेयस्य तस्माद्युध्यस्व भारत ॥१८ ॥

antavanta ime dehā nityasyoktāḥ śarīriṇaḥ
anāśino'prameyasya tasmād yudhyasva bhārata (18)

Deze lichamen, welke bewoond worden door de Ene Onsterfelijke, Onvernietigbare en Oneindige, zijn zoals men weet, sterfelijk. Daarom, O Bhārata, strijd. (18)

Nadat de Gezegende Heer gepoogd heeft het onderscheid uit te leggen tussen het Werkelijke en het onwerkelijke, het Eeuwige en het tijdelijke, vergankelijke, oordeelt hij blijkbaar dat nu de motivering van Arjuna's houding alle grond verloren heeft. Daarom geeft hij hem de raad en de opdracht het gevecht niet uit de weg te gaan, maar te strijden!

Dit lijkt ons waarschijnlijk in tegenspraak met alle verheven moraal, zoals die vertegenwoordigd is in de humanistische denkwijze, in de 'tien geboden' uit de Bijbel en in de leer van Jezus.

Hier is het gepaste ogenblik gekomen op deze houding dieper in te gaan. Voor eerst wil ik wijzen op de tien geboden uit het Oude Testament, die duidelijk voorschrijven: "Gij zult niet doden".

Wij mogen noch kunnen deze tien geboden los zien van het geheel. Dezelfde Mozes die de tien geboden afkondigde, leidde zijn volk tot aan de grenzen van het Beloofde Land. Dit Beloofde Land nu lag niet braak en verlaten, vol ongeduld te wachten om in bezit genomen te worden, maar was sinds de vroegste tijden bewoond door andere volkeren. Deze waren niet van plan hun land goedschiks af te staan. En dan lezen we in de Bijbel van de heroïsche veroveringstocht van een door ontberingen in de woestijn hard geworden volk. Maar wat vooral treft is dat dit geïnspireerde boek ons vertelt hoe de Israëlieten dit land veroverden in opdracht van de Heer en met Zijn hulp... Trouwens heel de Bijbel door worden we geconfronteerd met oorlogen die door de Israëlieten gewonnen werden met de hulp van de Heer. Wij lezen zelfs van Zijn daadwerkelijke tussenkomst! Ook hier dus zitten we met het dilemma; ge zult niet doden en de daadwerkelijke deelname van de Heer aan de oorlogen !

In het Evangelie vinden wij de onbegrijpelijk verheven houding van de Heer, in de Persoon van Jezus, waar deze zegt de rechter wang te bieden als men U op de

linker slaat. Daartegenover zegt dezelfde Jezus dat hij niet gekomen is om vrede te brengen, maar het zwaard. (Matth.10, 34). Alhoewel het niet altijd mensen betreft, toch schrikt Jezus er niet voor terug, daden van geweld te stellen: Hij ranselt de kooplieden uit de tempel; Hij laat een vijgenboom verdorren; en bij het uitdrijven van boze geesten laat Hij deze in een kudde zwijnen varen die zich direct langs de helling in de zee werpen om er jammerlijk te verdrinken !

Het is onze plicht te geloven in de Vrede! Maar de Vrede is een innerlijke aangelegenheid in de eerste plaats. Een sociale en politieke wereldvrede onder de mensen is een utopie. Er zal altijd ergens oorlog zijn. En het is dwaas dit niet te willen zien en begrijpen, door als een struisvogel de kop in het zand te steken.

Hoe kan er vrede zijn als er zelfs geen honderd mensen op de wereld zijn die de innerlijke vrede verworven hebben? Zelfs daar waar twee mensen samenwonen omdat ze op een hele speciale manier van elkaar houden, zoals in het huwelijk, is er niet steeds vrede! Als het dan al zo moeilijk is voor twee mensen die mekaar beminnen om in vrede te leven, hoeveel te moeilijker moet het dan zijn voor drie, tien, honderd, laat staan vijf miljard...? Wij moeten leren realistisch te zijn, en de oorlog te aanvaarden als een nachtmerrie die zijn rol te vervullen heeft in het kader van de evolutie.

Versta mij niet verkeerd: wij moeten steeds geloven in, en ijveren voor, de vrede, zelfs al weten wij dat het een utopie is. Hij die inzicht heeft in de Werkelijkheid, heeft ook de kracht deze schijnbaar zinloze strijd te blijven volhouden. Doch zinloos is deze strijd niet omdat hij steeds gestreden wordt in ieder individu en hij daar wel tot resultaten kan leiden. De enige vrede die mogelijk is, is de innerlijke Vrede!

In de verdere verzen van de Gītā zult ge zien dat ook de Gezegende Heer Kṛṣṇa dezelfde verheven moraal, dezelfde Goddelijke Liefde predikt en toont, die Jezus ons leerde en toonde...

य एनं वेत्ति हन्तारं यश्चैनं मन्यते हतम् ।

उभौ तौ न विजानीतो नायं हन्ति न हन्यते ॥१९॥

ya enam vetti hantāraṁ yaś cainaṁ manyate hatam
ubhau tau na vijānīto nāyaṁ hanti na hanyate (19)

Wie DAT beschouwt als een doder en wie denkt dat Hij gedood wordt, beiden zijn onwetend. Hij doodt niet en Hij wordt niet gedood. (19)

न जायते म्रियते वा कदाचिन्नायं भूत्वा भविता वा न भूयः ।

अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो न हन्यते हन्यमाने शरीरे ॥२०॥

na jāyate mriyate vā kadācin nāyaṁ bhūtvā bhavitā vā na bhūyaḥ
ajo nityaḥ śāśvato'yaṁ purāṇo na hanyate hanyamāne śarīre (20)

Hij wordt niet geboren, ook sterft Hij niet; en na zijn bestaan, houdt Hij niet op te bestaan; daar Hij ongeboren is, steeds bestaande, eeuwig, vanouds geweest, wordt Hij niet gedood, als het lichaam wordt gedood. (20)

Hij die inzicht heeft in de Werkelijkheid, begrijpt dat het hier niet om woordspelerij gaat. Hier wordt gepoogd met de gebrekkigheid van het woord de diepere Waarheid bewust te maken...

Wij identificeren ons verkeerdelijk met het lichaam. Uit deze misvatting komt veel onheil voort. De Heer leert ons hier de Yoga-denkwijze: ik ben niet een lichaam dat een ziel heeft, maar **ik ben een ziel die een lichaam heeft**. Ik ben onvergankelijk. Alleen mijn lichaam is tijdelijk en voorbijgaand. Ik wéét dat dit lichaam eens sterven moet. Wanneer dat gebeuren moet is voor ieder een vraagteken, maar gebeuren moet het! Wij moeten ons lichaam verzorgen, maar niet verafgoden...

Stof tot nadenken voor vele yogabeoefenaars! Zolang wij lichamelijk bestaan is het lichaam en de daaraan verbonden individualiteit een voortdurende zorg. Wanneer men echter bewust wordt van de ware identiteit, het Zelf of Ātman, voelt men zich ook hier bevrijd. Dit bewustzijn schenkt kracht en inzicht. Dit is wat de Heer probeert te vertellen: Ik kan niet doden, noch kan Ik gedood worden. Ik ben Ātman of Zelf...

De volgende verzen werpen nog meer licht op dit onderwerp:

वेदाविनाशिनं नित्यं य एनमजमव्ययम् ।

कथं स पुरुषः पार्थ कं घातयति हन्ति कम् ॥२१ ॥

vedāvināśinam nityam ya enam ajam avyayam
katham sa puruṣaḥ pārtha kaṁ ghātayati hanti kam (21)

Hoe kan de mens, die weet dat DAT Onvernietigbaar, Eeuwig, Ongeboren, Onuitputtelijk is, een ander doden, O Pārtha, of oorzaak zijn, dat hij gedood wordt? (21)

वासांसि जीर्णानि यथा विहाय नवानि गृह्णाति नरोऽपराणि ।

तथा शरीराणि विहाय जीर्णान्यन्यानि संयाति नवानि देही ॥२२ ॥

vāsānsi jīrṇāni yathā vihāya navāni grhṇāti naro'parāṇi
tathā śarīrāṇi vihāya jīrṇāny anyāni samyāti navāni dehī (22)

Zoals een mens oude kleren wegwerpt en nieuwe aantrekt, zo trekt de Bewoner van het lichaam, nadat Hij de versleten lichamen verlaten heeft, in andere, die nieuw zijn. (22)

Van doden of gedood worden is geen sprake als men weet dat niet het lichaam de Werkelijke Persoonlijkheid is. Iemand doden in de zin hem zijn lichaam af te nemen is een zwaar vergrijp. Toch werden en worden zware misdadigers en moordenaars in vele landen door het gerecht ter dood veroordeeld. Dit met goedkeuring van de massa. Dat men in verschillende landen geijverd heeft tot de afschaffing van de doodstraf is vooral te danken aan het feit dat men vergissingen wilde voorkomen. Inzake recht en waarheid is het soms nodig te doden. Het kan dan zelfs een zwaar vergrijp zijn tegen de waarheid en de plicht, het doden achterwege te laten... In ieder geval: de lichamelijke dood behoort tot het bestel der kosmische of Goddelijke wetten, of we daar nu tevreden mee zijn of niet! In verband met voorgaande moeten we voor ogen houden dat Arjuna behoorde tot de kaste der krijgers wiens plicht het is te vechten voor het behoud van recht en vrede. Tevens was hij wettelijk erfgenaam en had hij de plicht tegenover zijn onderdanen hun welzijn te behartigen en te verdedigen. Ieder heeft zijn eigen

plichten op zijn plaats en het heeft geen zin zich af te vragen of er nu wel militairen moeten zijn.

De dienstweigeraar kan misschien in eer en geweten handelen en dan is dat zijn plicht, maar daarmee lost hij de problemen van de oorlog ook niet op. Mogelijk is hij achteraf de eerste om, als het lijfsbehoud in het gedrang komt, de wapens op te nemen om zich te verdedigen...

Later zullen wij ook leren in de Gītā dat het beter is de eigen plicht slecht te volbrengen dan die van een ander goed!

Zo is het mogelijk dat de generaal zijn plicht moet nakomen en in geval van oorlog de opdracht geeft tot een aanval die duizenden het leven kost. Als hij later in een andere situatie komt waar hij niet als generaal maar als mens en individu, zonder enige verplichting tegenover derden staat, kan hij de rechterwang bieden als men hem de linker geslagen heeft...

नैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि नैनं दहति पावकः ।

न चैनं क्लेदयन्त्यापो न शोषयति मारुतः ॥२३॥

nainam chindanti śastrāṇi nainam dahati pāvakaḥ
na cainam kledayanty āpo na śoṣayati mārutaḥ (23)

Wapens deren Hem niet, vuur verbrandt Hem niet, water maakt Hem niet nat en wind maakt Hem niet droog. (23)

अच्छेद्योऽयमदाह्योऽयं अक्लेद्योऽशोष्य एव च ।

नित्यः सर्वगतः स्थाणुः अचलोऽयं सनातनः ॥२४॥

acchedyo'yam adāhyo'yam akledyo'śoṣya eva ca
nityaḥ sarvagataḥ sthāṇuḥ acalo'yam sanātanaḥ (24)

Niet te deren is Hij, niet te verbranden is Hij, niet nat te maken en niet droog, aldoordringend, bestendig, onwankelbaar, vanouds geweest. (24)

अव्यक्तोऽयमचिन्त्योऽयं अविकार्योऽयमुच्यते ।

तस्मादेवं विदित्वैनं नानुशोचितुमर्हसि ॥२५॥

avyakto'yam acintyo'yam avikāryo'yam ucyate
tasmād evaṁ viditvainam nānuśocitum arhasi (25)

Ongemanifesteerd, Niet-in-gedachten-te-formuleren, Onveranderlijk, noemt men Hem; daarom, wetend dat Hij zo is, moet ge niet treuren. (25)

In verschillende Engelse vertalingen staat het woord ‘deren’, ‘onverdeelbaar’, ‘on-kliefbaar’. Voor het eerste dezer drie verzen maakt het voor de lezing weinig verschil uit, voor het tweede vers echter lijkt deze vertaling duidelijker en nodig.

In deze verzen wordt ons de natuur duidelijk gemaakt van Ātman en duidelijk blijkt dat Ātman van een totaal andere aard is dan onze stoffelijke wereld der verschijnselen. In vers 23 wordt op indirecte manier aangetoond dat Ātman verschillend is van de natuur der vijf ‘elementen’ waaruit onze wereld is opgebouwd: aarde (wapens!), vuur, water, wind en ether of ākāśa (ruimte). In feite worden er in het vers slechts vier genoemd en wordt er van ākāśa niet gesproken.

Deze vier ‘elementen’ vinden we ook terug in de Griekse wijsbegeerte en antieke wetenschap. Door misvatting werden deze later in het moderne Westen beschouwd als een primitieve en verkeerde verklaring van de bouwstenen der materie. Ze werden vervangen door onze wetenschappelijke elementen, zoals waterstof, ijzer, goud, uranium, enz. Nooit is echter de gedachte opgekomen dat men in de oudheid en in de huidige yogawetenschap nog steeds een reeks materiele eigenschappen van een totaal andere aard bedoelde dan de door ons gekende elementen.

In ieder geval is het hier van belang dat deze onderrichting ons probeert te vertellen dat het Ātman van een niet-stoffelijke natuur is. De elementen kunnen het Ātman niet bezoedelen, raken of vernietigen...

In vers 24 wordt dan op een meer directe manier verwezen naar de natuur van dit onstoffelijke en niet-materiële Ātman. Er werden een reeks eigenschappen opgesomd die ons de grootheid en de onbeperkteid van het Ātman tonen: eeuwig, aldoordringend, bestendig en onwankelbaar.

Belangrijk is echter vooral het laatste: vanouds geweest. Beter dan het veel misbruikte en misverstane begrip ‘eeuwig’ toont het ons dat het begrip Ātman verwijst naar het oorsprongloze, van in den Beginne Zijnde... wat zonder oorsprong is, niet aanwezig in ‘tijd’.

Mochten we nu echter denken dat we het Ātman kunnen bepalen met deze begrippen dan vertelt het volgende vers ons dadelijk hoezeer wij ons vergissen: het Ātman laat zich niet bepalen! Om dat duidelijk te maken grijpt de Heer naar nog subtielere begrippen als ‘ongemanifesteerd’. Alhoewel dat nog een begripsmatige benadering is, toch vaagt het alle andere eigenschappen meteen van de kaart. *Het ongemanifesteerde kan men geen eigenschappen toedichten buiten deze zelf, daar iedere eigenschap zelf reeds manifestatie insluit...*

Śrī Kṛṣṇa beklemtoont dit nog meer door ons duidelijk te maken dat het *niet in gedachten te formuleren is!* Iedere gedachte geeft ons dus een verkeerd beeld! Elke poging om het Ātman in gedachten of begrippen te definiëren is een bij voorbaat mislukte poging...!

Toch zult ge merken dat zelfs de Heer voortdurend over het Ātman spreekt in begrippen. Deze begrippen zijn dan een *subtiële poging* met woorden (begrippen) het niet-te-definiëren ZIJN te omschrijven... Het is niet meer dan een subtiel verwijzen naar het met begrippen onkenbare en onnoembare... Dit verwijzen-naar is het enige dat mogelijk is. Uiteindelijk zou men moeten zwijgen. Dit was de essentie van de leer van Lao Tseu die schreef in de Tao-te-King:

***“ Zij die weten spreken niet,
Zij die spreken weten niet.”***

of nog:

***“ De naam die genoemd kan worden
is niet de ware Naam.”***

Ook Buddha verkoos het zwijgen. Toch was hun onderricht dat zij rond hun zwijgen opbouwden ook een poging tot verwijzen-naar...

Wij mogen het eerst geciteerde vers van Lao Tseu niet verkeerd verstaan!

“Zij die weten spreken niet” is een onweerlegbare realiteit. Toch hebben al diegenen die wisten gesproken... ook Lao Tseu zélf! We moeten deze uitspraak in deze zin begrijpen: zij die ‘weten’, weten dat men het niet met woorden kan definiëren, maar men kan het met woorden wel omcirkelen om er alzo naar te verwijzen.

Zij die menen dat ze het met woorden absoluut kunnen definiëren kennen de werkelijkheid van Ātman niet. Dus niet het spreken zelf is verkeerd maar wel de mening dat men Het met begrippen kan vatten...

Wetend dat dit Ātman de wezenlijke natuur der mensen is, moet ge niet treuren. Voorgaande is in feite de essentie van de leer van de Vedānta en de leer van Sāṃkhya.

Het is nu misschien ook het moment om enkele vergissingen recht te zetten. Alhoewel het tweede hoofdstuk samengevat wordt onder de titel: “De Yoga volgens de Sāṃkhya”, toch zou het verkeerd zijn te denken dat het woord sām-khya hier volledig hetzelfde betekent als in de huidige orthodoxe Sāṃkhya-leer. Deze leer zoals we hem nu kennen, evenals de leer der Vedānta zoals we die vandaag kennen, bestonden nog niet toen Śrī Kṛṣṇa de Gītā gaf aan Arjuna...

De essentie van deze filosofieën echter wel. Het is daarom dat wij de Gītā vanuit ons huidige standpunt een mengelmoes van leerstellingen en leren kunnen noemen. Dit is echter verkeerd, daar wij dan de waarden omkeren!

Het veelzijdig onderricht van de Gītā toont ons dat dezelfde essentie op verschillende wijzen kan uitgedrukt en benaderd worden, de ene al meer subtiel dan de andere. Maar zelfs de meest subtiële benadering is in essentie **onwaar**. Vandaar dat de échte kenner zich weinig gelegen laat aan de twistvragen der onderscheidene filosofieën. **Het is ONBELANGRIJK of men de Vedānta of de Sāṃkhya volgt of een andere filosofie. Deze zijn alle relatief en uiteindelijk onwaar.** Wie echter uiteindelijk de Essentie vindt kan deze vertolken in elke filosofie.

अथ चैनं नित्यजातं नित्यं वा मन्यसे मृतम् ।

तथापि त्वं महाबाहो नैनं शोचितुमर्हसि ॥२६॥

atha cainam nityajātam nityam vā manyase mṛtam
tathāpi tvam mahābāho nainam śocitum arhasi (26)

Maar zelfs als ge aan Hem denkt als voortdurend geboren wordend en voortdurend stervend, ook dan, O Machtigarmige, moet ge niet treuren. (26)

जातस्य हि ध्रुवो मृत्युः ध्रुवं जन्म मृतस्य च ।
तस्मादपरिहार्येऽर्थे न त्वं शोचितुमर्हसि ॥२७॥

jātasya hi dhruvo mṛtyuḥ dhruvaṁ janma mṛtasya ca
tasmād aparihārye'rthe na tvam śocitum arhasi (27)

Want zeker is de dood voor hen, die geboren worden, en zeker is de geboorte voor de doden; daarom moet ge niet treuren over het onvermijdelijke. (27)

Na in voorgaande verzen naar de essentie van Ātman verwezen te hebben als zijnde a-materieel, ondefinieerbaar en onraakbaar, argumenteert Śrī Kṛṣṇa verder. Hij verwijst naar de meer oppervlakkige opvatting in verband met reïncarnatie alsook naar de materialistische opvatting dat geest en ziel een niet van het lichaam te scheiden substantie zijn.

Volgens de eersten is Ātman een soort van materiegebonden verschijnsel dat telkens mee onderworpen is aan de kringloop van geboorte en dood.

Maar wat valt er te treuren omtrent een zulkdanig ‘wezen’, daar de dood niets anders is dan de voorwaarde voor geboorte en geboorte de voorwaarde voor de dood!

Ook in de materialistische visie die heden ten dage wijd verspreid is, is er geen reden om te treuren. De materialist beschouwt de ziel als een product van de steeds verder evoluerende materiële, complexe omstandigheden. Op deze manier bekeken kan geest alleen bestaan in verbinding met de noodzakelijke materiële voorwaarden. Maar als men dat **gelooft**, dan weet men dat leven en bewustzijn ook hier onvernietigbaar zijn in het kosmische bestel. Wij vertelden al dat onze persoonlijkheid een steeds stervende en steeds zich vernieuwende en nieuw geboren wordende entiteit is. Daarom is het zinloos vast te houden aan iets dat *niet bestaat, maar steeds wordt*.

Wat wij menen te bewaren, IS nooit! Bij de fysieke dood, ontbindt het lichaam en valt uiteen in de samenstellende cellen, die op hun beurt leven en sterven, en

aldus ontbinden en uiteenvallen in de samenstellende atomen... Deze atomen en cellen zullen dra de samenstellende delen gaan vervoegen van een andere constructie of van een ander levend wezen. De atomen die nu ons lichaam opbouwen, maakten gisteren deel uit van een plant, een dier of één of ander mineraal. Zij deden als het ware reeds eonen lang dienst als bouwstof voor andere wezens en zullen dat nog eonen lang doen...

Wat valt er dan te treuren... ? Deze werkwijze is het onafwendbare deel van het kosmische bestel. Of we er blij mee zijn of niet, dit behoort tot het kosmische 'game' (spel), tot de 'līlā' (spel), van de Heer, zoals de Bhakti Mārga het uitdrukt... Het enige wat we kunnen doen is onze plicht, zoals we later zullen zien.

अव्यक्तादीनि भूतानि व्यक्तमध्यानि भारत ।

अव्यक्तनिधनान्येव तत्र का परिदेवना ॥२८ ॥

avyaktādīni bhūtāni vyakta madhyāni bhārata
avyaktanidhanāny eva tatra kā paridevanā (28)

De schepselen zijn onzichtbaar voor hun geboorte, zichtbaar als ze geboren zijn, O Bhārata, en wederom onzichtbaar na hun dood. Waartoe dan te klagen? (28)

Het lichaam is slechts een product der opbouwende elementen. Deze elementen behoren tot de wereld der verschijnselen en deze wereld der verschijnselen is steeds veranderend en wordend, doch nooit **ZIJNDE**. Dit lichaam bestond niet voor onze zintuigen, door dewelke we zintuiglijke kennis opdoen, die ons met verstand en gevoel aan dit lichaam bindt, vóór het geboren werd. Voor onze zintuigen houdt het op te bestaan na de dood. Het is een tijdelijk verschijnsel en zijn lot is dus tijdelijk bestaan. Het behoort tot wat we noemen de wereld van māyā en heeft geen reële existentie. Waarom dan klagen?

आश्चर्यवत्पश्यति कश्चिदेनमाश्चर्यवद्भवति तथैव चान्यः ।

आश्चर्यवच्चैनमन्यः शृणोति श्रुत्वाप्येनं वेद न चैव कश्चित् ॥२९ ॥

āścaryavat paśyati kaścīd enam āścaryavad vadati tathaiva cā nyaḥ
 āścaryavac cainam anyaḥ śrṇoti śrutvāpy enam veda na caiva kaścīd
 (29)

Sommigen zien Hem als wonderbaarlijk; anderen noemen Hem wonderbaarlijk; weer anderen horen over Hem als wonderbaarlijk; maar niemand begrijpt HET, zelfs al heeft hij erover gehoord. (29)

De werkelijke existentie echter is Ātman! Het besef van deze existentie doet de ogen opengaan! Het is het ‘zien’ of het aanvaarden van het Wonder van het ZIJN. Sommigen spreken over dit Wonder en anderen horen erover...

Maar zelfs al heeft men erover gehoord, niemand begrijpt Het.

Men kan komen tot de erkenning van het bestaan ervan. Een erkenning die het ganse leven vervult. Het vervuld zijn van de erkenning van het wonder van het ZIJN... Men kan Het zien ‘van aangezicht tot aangezicht’ zoals de mystici het uitdrukken... Men kan erover praten en erover horen... Maar men kan Het niet begrijpen... Niet be-grijpen. Begrijpen is immers een functie van het verstand. Dit zou willen zeggen: Het verklaren, Het definiëren. Maar, zoals de Schriften ons leren: Het valt buiten de reikkracht van de spraak en van de geest. Dit vers verwijst dus opnieuw naar de essentiële aard van het Ātman en toont ons tevens hoe moeilijk het onderwerp dezer lering is.

देही नित्यमवध्योऽयं देहे सर्वस्य भारत ।

तस्मात्सर्वाणि भूतानि न त्वं शोचितुमर्हसि ॥३०॥

dehī nityam avadhyo'yaṁ dehe sarvasya bhārata
 tasmāt sarvaṇi bhūtāni na tvam śocitum arhasi (30)

Deze bewoner in ieders lichaam is immers onkwetsbaar, o Bhārata; daarom moet ge om geen enkel schepsel treuren. (30)

Na al het voorgaande konden we ons afvragen waar deze argumentatie naartoe ging.

Vergeten we niet dat Śrī Kṛṣṇa aan Arjuna zijn wankelmoedigheid verweet en hem aanmaande te vechten. Maar eerst moest hij Arjuna's beweegredenen voor zijn anti-oorloghouding ontzenuwen. Hij moest Arjuna tot inzicht brengen dat zijn grootmenselijkheid op valse gronden steunde.

In dit vers nu wordt opnieuw alles samengevat: dat Ātman, dat onkenbaar is, ongeopenbaard, vanouds geweest, dat Ātman is de Bewoner van ieders lichaam.

En dat Ātman is onkwetsbaar, niet te raken, niet te klieven, niet te doden.

Dat Ātman is de ware realiteit. Dat Ātman is de essentie achter het lichaam, zonder dewelke dat lichaam niet zou zijn. Het lichaam is slechts een tijdelijke verschijningsvorm, wiens lot het is terug te verdwijnen. Het lichaam heeft geen ware realiteit en is voorbijgaand... Daarom moet ge om geen enkel schepsel treuren!

Laat U nu echter niet verleiden tot voorbarige conclusies... Denk nu niet dat Śrī Kṛṣṇa, de Heer, koud en hard en onverschillig is. Denk nu niet dat Hij gewelddadig is en U aanspoort er maar op los te moorden als ge er zin in hebt, daar het lichaam toch maar tijdelijk is... De Gītā is hiermee niet gedaan. Ze begint pas. En het is nog een lange weg om de ware zin te begrijpen (?) van wat voorafgegaan is...

In de voorbijgaande verzen werd de spirituele wetenschap aangaande het Ātman, het wezenlijke Zelf, uiteengezet. Maar het aanhoren en begrijpen van een filosofische uiteenzetting alleen volstaan niet voor de weifelende mens (Arjuna!).

Een filosofie heeft slechts waarde als ze praktisch bruikbaar wordt gemaakt in het dagelijkse leven. Daarom gaat de Gezegende Heer na Zijn spirituele redenen ook nog een aantal redenen van wereldse en praktische aard aanvoeren.

स्वधर्ममपि चावेक्ष्य न विकम्पितुमर्हसि ।

धर्म्याद्धि युद्धाच्छ्रेयोऽन्यत्क्षत्रियस्य न विद्यते ॥३१॥

svadharmam api cāveksya na vikampitum arhasi
dharma'yādd hi yuddhāc chreyo'nyat kṣatriyasya na vidyate (31)

Bovendien als ge Uw eigen plicht (svadharma) nakomt, hoort ge al niet te weifelen; een Kṣatriya is niets meer welkom dan een rechtvaardige oorlog. (31)

(kṣat: pijn, lijden, kwetsen en trayate: bescherming bieden, verdedigen)

यदृच्छया चोपपन्नं स्वर्गद्वारमपावृतम् ।

सुखिनः क्षत्रियाः पार्थ लभन्ते युद्धमीदृशम् ॥३२॥

yadr̥cchayā copapannaṁ svargadvāram apāvṛtam
sukhinaḥ kṣatriyāḥ pārtha labhante yuddhamīdṛśam (32)

Bevoorrecht zijn de Kṣatriya's, o zoon van Pr̥thā, wanneer zij ongevraagd zo'n strijd toebedeeld krijgen, die hun de poort des hemels opent. (32)

(Kṣatriya = kaste van al diegenen die de maatschappij besturen; koningen, edelen, krijgers)

‘Eigen plicht’ is de vertaling van het sanskrietwoord ‘Svadharma’.

In vers 40 van het eerste hoofdstuk stonden we reeds stil bij de betekenis van het woordje Dharma, dat daar vertaald was met ‘gerechtigheid’. Andere vertalingen volgens de passage zijn: wet, heilige plicht, spiritualiteit, religieuze principes, geroepenheid.

Svadharma betekent dus de ‘eigen’ (= sva) heilige plicht.

Deze eigen plicht is op een spirituele manier verbonden met ‘eigen manier-van-zijn’, afhankelijk van Uw specifieke eigenschappen en Uw specifieke plaats die daaruit voortvloeit in de maatschappij (spirituele maatschappij). Ieder levend wezen, maar ook elke zo gezegde onbezielde vorm van bestaan, heeft zijn eigen dharma. Het is het beantwoorden aan de specifieke zin van bestaan van elk ding op zichzelf. Zo is het eigen dharma van een steen, steen te zijn! Het dharma van water is water te zijn. Het dharma van een kṣatriya is kṣatriya te zijn. Van dit diepgaande inzicht uit zijn de kasten tot aanschijn gekomen. Begrijp echter goed dat dit niets te maken heeft met een starre sociale ordening die door de mensen

gemaakt is, zoals het huidige kastensysteem zich ontwikkeld heeft! Verre van daar! Het gaat niet om een opgelegde taak; het gaat om een specifiek ‘geroepen-zijn’... ‘eigen-zijn’. Het heeft dus niet direct te maken met het beroep dat iemand uitoefent in de menselijke, sociale maatschappij. Het heeft dan alleen met beroep te maken in zoverre het beroep beantwoordt aan het spontane, natuurlijke ‘geroepen-zijn’!, ‘eigen-zijn’.

Ik vertel dit om duidelijk te maken hoe weinig mensen in onze huidige, ingewikkelde maatschappij de gelegenheid krijgen zich te bewegen en zich dienstbaar te maken in overeenstemming met het ‘eigen dharma’... met het ‘eigen-geroepen-zijn’...

Het dharma van een kṣatriya is kṣatriya te zijn! Wat betekent nu ‘kṣatriya’? Zoals we hierboven gezien hebben komt het woord van ‘kṣat’ = (letsel, schade, onrecht) en ‘trayate’ = (bescherming geven tegen, beschermen tegen). Dus een kṣatriya is degene wiens taak het is te beschermen tegen pijn, onrecht, schade. In het klassieke kastensysteem zijn het al de mensen wiens functie bestaat uit besturen, regeren, verdedigen (soldaten) enz. Men kan het vergelijken met de taak van de ridders en echte edelen in onze Middeleeuwen, met koningen, prinses, edelen, presidenten, politiciers, rechters enz. De moderne maatschappij heeft ook hier meer verdeling in de taken gebracht.

De kṣatriya zijn plicht is rechtvaardig te besturen en de onderdanen te beschermen. Wanneer onrecht dreigt is het zijn taak het recht en de mensen die bedreigd zijn te verdedigen... Wij kennen dit begrip als de rechtvaardige oorlog!

Wat is nu meer welkom in het leven dan de gelegenheid te krijgen zich op de juiste tijd, plaats en omstandigheden, dienstbaar te kunnen maken volgens het eigen dharma? Dit is de gelegenheid waarop een mens zich verdiensten kan verwerven. Daarom zegt de Gezegende Heer dat niets meer welkom is voor de kṣatriya dan een rechtvaardige oorlog. Het is een voorrecht zich bij dergelijke gelegenheid dienstbaar te kunnen maken en alzo spirituele verdiensten te verwerven, die ‘de poort des hemels openen’.

अथ चेत्त्वमिमं धर्म्यं संग्रामं न करिष्यसि ।

ततः स्वधर्मं कीर्तिं च हित्वा पापमवाप्स्यसि ॥३३॥

atha cet tvam imam dharmyam saṅgrāmaṁ na kariṣyasi
tataḥ svadharmam kīrtim ca hitvā pāpam avāpsyasi (33)

Maar zo gij deze rechtvaardige strijd niet wilt voeren, zult ge Uw eigen plicht en Uw eer verzaken en U aan (een) zonde schuldig maken. (33)

Het dharma is een kosmische, heilige, inherente plicht. Alleen in betrekking tot ons dharma is het zinvol van te spreken over 'eer'. De moderne mens heeft veel van zijn eergevoel verloren omdat het oorspronkelijke, heilige eergevoel geleidelijk vermengd is geworden met 'eer'-gevoelens die geproduceerd werden volgens menselijke normen, tijdgebonden en gebrekkig. Het verstand aanvaardt zulk eergevoel uiteindelijk niet als zinvol. Maar het is ook verkeerd het kind met het badwater weg te gooien!

Echte eer in overeenstemming met onze heilige, inherente plicht, met ons dharma, is meer waard dan ons leven. Vandaar dat oprechte mensen de spirituele moed opbrengen en bereid zijn hun leven op te offeren wanneer het dharma dat vereist. Onnodig U te zeggen dat dergelijke eer niets te maken heeft met de gekwetste ijdelheid en eigendunk van de kleine, beperkte persoonlijkheid en al de zinloze duels en ruzies die daaruit voortvloeiden en voortvloeien...

Voor de kṣatriya is dus de dharma-eer belangrijker dan het leven, dan het onrechtvaardige leven-zonder-plicht en zonder eer. Volgens deze inzichten is het niet nakomen van zijn plicht (dharma) erger dan het bedrijven van een verkeerde daad.

अकीर्तिञ्चापि भूतानि कथयिष्यन्ति तेऽव्ययाम् ।

संभावितस्य चाकीर्तिः मरणादतिरिच्यते ॥३४ ॥

akīrtiṅ cāpi bhūtāni kathayiṣyanti te'vyayām
sambhāvitasya cākīrtiḥ maraṇād atiricyate (34)

De mensen zullen steeds weer spreken over Uw eerloosheid, en voor iemand die in hoog aanzien staat, is eerloosheid erger dan de dood. (34)

भयाद्रणादुपरतं मंस्यन्ते त्वां महारथाः ।

येषां च त्वं बहुमतो भूत्वा यास्यसि लाघवम् ॥३५ ॥

bhayād raṇād uparataṁ maṁsyante tvāṁ mahārathāḥ
yeṣāṁ ca tvāṁ bahumato bhūtvā yāsyasi lāghavam (35)

De grote legeraanvoerders zullen denken, dat ge uit vrees de strijd hebt ontweken, en gij, die hooggeacht werd, zult dan door hen veracht worden. (35)

अवाच्यवादांश्च बहून्वदिष्यन्ति तवाहिताः ।

निन्दन्तस्तव सामर्थ्यं ततो दुःखतरं नु किम् ॥३६॥

avācyavādāṁś ca bahūn vadiṣyanti tavāhitāḥ
nindantas tava sāmartyam tato duḥkhataram nu kim (36)

Vele onbetamelijke woorden zullen gesproken worden door Uw vijanden om Uw moed en beleid te kleineren; wat kan erger kwetsen? (36)

In de voorgaande verzen stemt de Gezegende Heer Zijn betoog vooral af op het menselijk aspect. Hij schildert de gevolgen van Arjuna's handelwijze voor hemzelf af. Maar begrijp goed dat deze gevolgen veel verder strekken en betrekking hebben op de gehele samenleving.

De gewone menselijke aard is negatief ingesteld. Nobeledaden worden zelfs bezwaarlijk van vrienden geloofd. Achter een nobele daad zoekt men steeds minderwaardige motieven. Wie zal geloven dat Arjuna de strijd uit de weg wou gaan uit eerbied en liefde voor de vrienden en eerbiedwaardige leraars in het vijandelijke kamp? Men zal hem verwijten dat hij slechts handelde uit vrees! Hij zal niet alleen zijn eergevoel verliezen voor zichzelf, maar tevens in de ogen van de mensen die naar hem opkeken als naar een eervolle en eerbiedwaardige kṣatriya. Niemand zal hem nog geloven, noch zal men hem volgen of eerbied bewijzen en respecteren. De vijand die tot nu toe vol ontzag voor hem was en van angst vervuld de strijd tegemoet zag, zal zich plots sterk voelen en zonder gelijkaardige nobele motieven de strijd genadeloos voeren. De eigen mensen, beroofd van hun zelfvertrouwen, zullen op die manier opgeofferd worden en overgeleverd aan onrecht!

Tot nu toe keek iedereen naar Arjuna op. De schrift verhaalt immers hoe tevoren Arjuna zelfs gestreden had met Mahādeva (de Grote God), Heer Śiva, die hij als

jager verkleed, ontmoette in de bergen. Arjuna versloeg Heer Śiva en kreeg als beloning van deze een hemels wapen. Dit was oorzaak genoeg om hem grote eerbied toe te dragen.

Dat alles zou echter verdwijnen. Men zou hem belasteren en verachten! Hij zou verder moeten leven zonder eer met knagende pijn in het hart. Om dit goed te begrijpen moet men de waarde en de draagwijdte goed beseffen van het feit dat hij kṣatriya was en volgens zijn dharma moest handelen.

Van een kṣatriya verwacht men geen verzaking! Wanneer hij dat wil kan hij weliswaar verzaken maar dan niet op het moment dat hij zijn dharma als kṣatriya moet vervullen!

हतो वा प्राप्स्यसि स्वर्गं जित्वा वा भोक्ष्यसे महीम् ।

तस्मादुत्तिष्ठ कौन्तेय युद्धाय कश्नतनिश्चयः ॥३७॥

hato vā prāpsyasi svargam jitvā vā bhokṣyase mahīm
tasmād uttiṣṭha kaunteya yuddhāya kṛta niścayaḥ (37)

In krijg gevallen zult ge de hemel beërven; behaalt ge de overwinning, dan zult ge de heerschappij over de aarde verkrijgen; daarom, sta op, O zoon van Kuntī, besloten tot de strijd. (37)

Dit vers doet ons automatisch denken aan de oude Germanen, aan de Indianen van Noord-Amerika en aan andere volkeren, waar geen nobeler dood voor de krijger (kṣatriya) bestond dan te sneuvelen in de strijd. Ook daar geloofde men dat wie eervol in de strijd sneuvelde de hemel als beloning kreeg! Al lijkt ons zulke vorm van geloof misschien simplistisch, toch moeten we niet voorbarig oordelen! Geloven wij immers ook niet dat het vervullen van onze plicht de hoogste verdienste inhoudt?

Alleen zouden we eens diep moeten nadenken wat wij onder ‘onze plicht’ moeten verstaan. Plicht is geen sociaal probleem op de eerste plaats, maar een spiritueel. Plicht of dharma hangt nauw samen met het kosmisch doel en met de kosmische ordening. De soldaat (krijger, kṣatriya) die in een rechtvaardige oorlog zijn plicht vervult wint daarmee spirituele verdiensten.

Onze spirituele verdiensten bepalen de graad van geestelijk bewustzijn die we bereiken en dus ook de staat van bewustzijn die ons blijft of waarin wij verblijven na de fysieke dood.

Deze toestand van bewustzijn noemen we hemel of hel!

Hemel en hel zijn reële toestanden. Alleen heeft gebrek aan inzicht, het hangen aan de letter, ons geleid tot het misverstand dat deze toestanden eeuwig zouden zijn.

Volgens de Gītā zijn deze toestanden slechts tijdelijk en voorbijgaand.

Arjuna krijgt dus de verzekering dat wat hij doet, verliezen of winnen, de beloning hem naar verdienste zal toekomen. Gaat hij ten onder dan beërft hij de hemel. Wint hij dan heeft hij de heerschappij over zijn koninkrijk (de aarde).

सुखदुःखे समे कश्चत्वा लाभालाभौ जयाजयौ ।

ततो युद्धाय युज्यस्व नैवं पापमवाप्स्यसि ॥३८॥

sukha duḥkhe same kṛtvā lābhālābhau jayājayau
tato yuddhāya yujyasva naivaṁ pāpam avāpsyasi (38)

Aanvaard gelijkelijk vreugde en smart, winst en verlies, overwinning en nederlaag, gord U aan voor de strijd; aldus zult ge Uzelf niet met zonde beladen. (38)

Hier worden we geconfronteerd met een diep inzicht in het handelen.

Het is de samenvatting van de yoga der evenwichtigheid. In alle handelingen is de mens geëngageerd. Hij benadert de dingen met voorkeur of afkeer, met blijdschap of verdriet, met sympathie of antipathie, met een gevoel van welzijn of van onwelzijn.

Op deze manier ontstaat de relativering van goed en kwaad.

Het is het persoonlijk geëngageerd zijn, steunend op eigenbelang en egoïsme dat de oorzaak is van vreugde en verdriet. Men moet zich boven deze tegengestelden

kunnen verheffen. Nu is dat alleen mogelijk wanneer men zijn egoïsme verliest en de dingen benadert met gelijkmoedigheid en evenwicht van geest.

Op deze wijze bevrijdt de mens zich van de banden der tegenstellingen en stijgt hij op een hoger plan. Het is het spontaan handelen volgens het voorgeschreven dharma, zonder rekening te houden met leven of ego. Het is het handelen vanuit het diepere Zelf of Ātman in plaats van te handelen vanuit het beperkte ego of ik. Het is handelen uit het bewustzijn van de natuurlijke, kosmische ordening. Het is handelen uit de Geest.

Een voorbeeld kan dat verduidelijken. Een soldaat in de oorlog heeft als taak te vechten en te doden. Tenminste wanneer het betreft wat we noemen een rechtvaardige oorlog. Het dharma van de soldaat stelt hem deze eis. Wanneer nu een soldaat daarvan een persoonlijke oorlog maakt, door zich te engageren en er plezier in vindt vijanden te doden, dan zondigt hij. Anders staat het met de soldaat die volgens zijn dharma, zijn plicht, vijanden doodt zonder deze te haten, zonder genoegen of ongenoegen. Hij strijdt omdat het zijn plicht is.

Wint hij, dan is hij daar niet fier op, verliest hij dan treurt hij daar niet om. Hij ziet de betrekkelijkheid der dingen in, in deze relatieve wereld.

Men begrijpt echter dat zulke handelwijze slechts de afspiegeling is van een innerlijke houding, die op haar beurt het gevolg is van diep beleefde, innerlijke wijsheid en inzicht.

एषा तेऽभिहिता सांख्ये बुद्धिर्योगे त्विमां शृणु ।

बुद्ध्या युक्तो यया पार्थ कर्मबन्धं प्रहास्यसि ॥३९॥

eṣā te'bhihitā sāṅkhye buddhir yoge tv imāṁ śṛṇu
buddhyā yukto yayā pārtha karma bandham prahāsyasi (39)

Dit, wat verklaard werd aan U, is de wijsheid van de Sāṅkhya.

Hoor nu de wijsheid volgens de Yoga; doordrongen van dit weten, O Pārtha, (Arjuna) zult ge de boeien van karma slaken. (39)

Er werd reeds op gewezen dat 'Sāṅkhya' hier niet staat voor de Sāṅkhya filosofie, die we kennen als één der zes filosofische stelsels en die geformuleerd werd

door de wijze Kapila. Het woord Sāṃkhya heeft hier een algemene betekenis en verwijst naar de kennis, het weten, de theorie in verband met het Uiteindelijke. Yoga is éénwording, vereniging met het Uiteindelijke en betreft aldus de praktische *Weg*, het handelen.

Sāṃkhya en Yoga zijn dus in feite theorie en praktijk; beide zijn noodzakelijk aanvullende delen. Wij weten toch ook dat het ‘geloof zonder de werken’ dood is! En de werken worden nooit doelmatig verricht als ze niet geleid worden en geïnspireerd worden door de juiste kennis. Wie inzicht verkrijgt in Yoga en zijn verschillende wegen, begrijpt hun uiteindelijke eenheid. Het is alleen voor wie niet beschikt over *Viveka* of onderscheidingsvermogen, dat de verschillen bestaan, omdat hij zich laat afleiden door uiterlijkheden en de begripsinhouden die nooit anders dan oppervlakkig en fragmentarisch kunnen zijn. Hij laat zich afleiden door de vorm en mist het Wezen. Wie inzicht heeft begrijpt de uitspraak: ‘Hoogste Jñāna (Sāṃkhya) is Karma. Hoogste Karma is Jñāna’. Zoals men ook in deze uitspraak de woordjes Karma kan vervangen door Bhakti. De juiste kennis, het juiste inzicht, leidt automatisch tot het juiste handelen, het juiste gedrag. Het juiste handelen op zijn beurt is de belichaamde kennis, toegepaste kennis.

नेहाभिक्रमनाशोऽस्ति प्रत्यवायो न विद्यते ।

स्वल्पमप्यस्य धर्मस्य त्रायते महतो भयात् ॥४० ॥

nehābhikramanāśo'sti pratyavāyo na vidyate
svalpam apy asya dharmasya trāyate mahato bhayāt (40)

Hierin gaat geen poging ooit verloren; ook worden geen tegengestelde resultaten (verkeerde, gevaarlijke) voortgebracht. Zelfs een weinig van dit Dharma beschermt tegen grote vrees. (40)

De Gezegende Heer geeft ons hier een hoopvolle en dus enorm belangrijke onderrichting. Spirituele, Yogische daden, in overeenstemming met onze innerlijke wijsheid (Buddhi of intelligentie) gaan nooit verloren! Dit in tegenstelling met onze wereldse, sociale daden, zelfs goede, die we ego-gebonden uitvoeren.

Wanneer we in het leven een handeling beginnen maar niet voleinden omdat onze geest zich weer met iets anders gaat bezighouden, was deze handeling verloren moeite. Wie de fundamenten voor een huis graaft en de muren tot één meter

boven de grond optrekt om ze daarna niet te voltooien, heeft verloren moeite gedaan. Het huis dat de bedoeling was, komt er niet! Wetende hoe moeilijk het is, vragen we ons soms af of het zinvol is Yoga te beoefenen. We beseffen hoe oneindig ver het beoogde doel nog verwijderd lijkt. Het is echter zo dat zelfs na een weinig inspanning op het pad een glimp kan opgevangen worden van onze diepere natuur, het Ātman. Deze glimp zal ons altijd bijblijven en onze houding tegenover de wereld en het leven, maar vooral tegenover de dood, beïnvloeden en veranderen. De angsten van alledag en de angst voor de dood krijgen een andere dimensie en verliezen hun bittere scherpte. We hebben een glimp opgevangen van een leven waar de dood geen vat op heeft. Waar de dood ophoudt 'dood', dit is 'einde' te zijn.

व्यवसायात्मिका बुद्धिरेकेह कुरुनन्दन ।

बहुशाखा ह्यनन्तश्च बुद्धयोऽव्यवसायिनाम् ॥४१॥

vyavasāyātmikā buddhir ekeha kuru nandana
bahuśākhā hy anantaś ca buddhayo'vyavasāyinām (41)

Op dit pad, o vreugde van de Kuru's, is het intellect (Buddhi) vastberaden en éénpuntig gericht; de gedachten der besluitelozen zijn veelvuldig vertakt en eindeloos gevarieerd (41)

Er wordt over Yoga veel gesproken en geschreven de laatste jaren. Maar veel daarvan heeft slechts dat gemeen dat het gebruik maakt van de naam! Echte Yoga (éénwording) ontstaat pas dan als geest en lichaam doorstroomd worden van de hunkering naar het begrijpen, ervaren, kennen van het Wezen der dingen. Deze Hunkering, dat Verlangen, is aanwezig als een nooit aflatende honger.

Door alle bezigheden van de dag knaagt hij voort. Soms is het zoals met een knagende tandpijn, die men vergeet als men opgeslorpt wordt in de drukte, maar waarvan men de aanwezigheid op de achtergrond steeds blijft voelen. Soms, als men minder in beslag genomen is, komt ze plots met een allesoverheersende drang op de voorgrond, en laat ze geen plaats voor andere gedachten of bezigheden. Maar bewust of onbewust, dit verlangen blijft altijd aanwezig als een tastbare Tegenwoordigheid, zelfs tijdens de diepe slaap en in onze dromen. Op deze manier ontwikkelt de geest concentratievermogen. Het is een proces als het steeds scherper bundelen van lichtstralen, tot ze zo geconcentreerd zijn dat ze

door de omhulling, de versluiering een gat kunnen branden. Veel Yoga-aspiranten zouden er goed aan doen dit goed te laten doordringen. Veel te veel zijn ook hun gedachten vertakt en eindeloos gevarieerd! Het is niet de taak van een yoga-student alle vormen van yoga en alle technieken en theorieën te onderzoeken. Het is de taak van de yoga-aspirant zich éénpuntig te richten op het Wezen der dingen en door te dringen in de diepte. Te duiken en te graven op één plaats, tot men zo diep is dat men aan de bron zit. In plaats daarvan vergenoegen de meesten zich overal ‘puttekens’ te graven.

यामिमां पुष्पितां वाचं प्रवदन्त्यविपश्चितः ।

वेदवादरताः पार्थ नान्यदस्तीतिवादिनः ॥४२॥

yām imām puṣpitām vācam pravadanty avipaścitaḥ
vedavādaratāḥ pārtha nānyad astīti vādināḥ (42)

Bloemrijke taal spreken de dwazen, die vreugde scheppen in de letter der Veda's, O Pārtha, en zij zeggen: “Er is niets anders”. (42)

कामात्मानः स्वर्गपराः जन्मकर्मफलप्रदाम् ।

क्रियाविशेषबहुलां भोगैश्वर्यगतिं प्रति ॥४३॥

kāmātmanaḥ svargaparāḥ janma karma phala pradām
kriyā viśeṣa bahulām bhogaiśvarya gatiṁ prati (43)

Vervuld van zelfzuchtige begeerten, met de hemel als doel, schrijven zij ceremoniën voor ter bekoming van genietingen en macht, en die leiden tot wedergeboorte. (43)

Dat de voorgaande verzen (42 en 43) niet gemakkelijk begrijpbaar zijn, blijkt uit het feit dat een zestal nageslagen vertalingen allemaal een andere tekst aanbieden. Wel mag gezegd worden dat de innerlijke betekenis bij allen nagenoeg dezelfde is. Als we de kleine verschillen terzijde laten, krijgen we hier het beeld dat sterk

vergelijkbaar is met datgene wat wij verstaan onder ‘farizeeërs’. De mensen die de spiritualiteit niet meer beleven van binnenuit, maar er een naar-de-letter toepassing van hebben gemaakt die mooi past in het kader van uiterlijke rituelen en ceremoniën, en die leidt tot de machtspositie van de priester. Het bewust of onbewust gebruiken en uitbaten (uitbuiten?) van spiritualiteit. Dat zulke wereldse spiritualiteit niet leidt tot verlossing hoeft geen betoog, slechts wedergeboorte is er de vrucht van.

Er werd reeds gezegd dat de hemel voor de Gītā geen durende toestand is. Het bereiken van de hemel is dus ook niet synoniem met verlossing! De gezegende Heer verklaart dat na het genieten van de hemel de mens terug geboren moet worden. De hemel is dus een tijdelijke beloning die helemaal niet gewenst wordt door degene voor wie de éénwording het doel is. Het is slechts een tussenstadium dat de zoeker naar God het liefst zou overslaan zoals hij ook niet uit is op een nieuwe geboorte. Op deze manier bekeken is zelfs de hemel nog een straf! Paramahansa Yogānanda houdt ons voor dat we niet tevreden mogen zijn met minder dan het Hoogste. Alleen God, de Oorzaak of het Eenheidsbewustzijn, sluiten totale bevrediging in, d.i. verlossing.

In verband hiermee vertelde hij een mooie vergelijking:

Een spelend kind kan gedurende een bepaalde tijd zo opgaan in zijn speelgoed, dat het alles vergeet. Maar dan wordt het moe en is niet meer voldaan met het speelgoed. Het begint te wenen en het roept op zijn moeder! Moeder echter heeft het druk met haar werk en heeft geen tijd voor het kind. Ze geeft het een ander stukje speelgoed om het zoet te houden. Soms echter is het verlangen van een kind naar de moeder zo groot dat het met niets meer te paaien is. Het wil niets meer behalve de moeder zelf en het houdt niet op met huilen, tot moeder het niet meer houden kan en het kind op de arm neemt.

Zo moet het ook zijn met de echte yogi. Hij moet zo verlangen naar God dat hij met niets te paaien is, met geen enkel stukje ‘speelgoed’, zij het rijkdom, plezier, macht, hemel of wedergeboorte ! Opmerkelijk is ook de conclusie van Yogānanda. Hij zegt dat als ge niet ophoudt met verlangen (wenen), juist zoals de moeder, ook God komt.

Wij moeten goed het onderscheid leren beseffen tussen zulke spiritualiteit en deze van de ceremoniële religie. Begrijp echter niet verkeerd: dit houdt geen kritiek in ten opzichte van ceremonies en dergelijke. Ceremonies hebben hun nut als ze niet naar de letter maar naar de geest opgevat worden.

भोगैश्वर्यप्रसक्तानां तयापहृतचेतसाम् ।

व्यवसायात्मिका बुद्धिः समाधौ न विधीयते ॥४४॥

bhogaiśvarya prasaktānām tayāpahṛtacetasām
vyavasāyātmikā buddhiḥ samādhau na vidhīyate (44)

Dit pad van vastberaden intellect, voortdurend gericht op meditatie en samādhi, valt niet ten deel aan hen, die zich vastklampen aan genot en macht, en wier gedachten door dergelijke leringen worden geboeid. (44)

Zij wier gedachten draaien rond genot en macht, zijn de speelbal van hun begeerten. Zij worden her en der meegetrokken en stellen al hun kennis en andere eigenschappen ten dienste van het bereiken van hun doel. Door de bewogenheid van hun begeerten is er nooit rust in hun geest. Zij verafschuwen rust zelfs omdat zij dat slechts kunnen zien als het ontbreken van genietingen. Zulke mensen kunnen zich niet concentreren daar ze de meditatieve geest missen. Deze mensen vragen niet beter dan terug geboren te mogen worden om hun drang naar genot verder te kunnen volgen. Ook is voor hen de gedachte aan een hemels verblijf zeer aantrekkelijk, want dat stelt onophoudelijke genietingen in het vooruitzicht. Deze mensen beperken hun eigen horizon zonder het te beseffen. Zij zijn zo druk bezig, met het hoofd in de grond, te zoeken naar de geldstukken die zich hier en daar in het slijk bevinden, dat ze vergeten omhoog te zien naar de plaats vanwaar ze gevallen zijn !

त्रैगुण्यविषया वेदा निस्त्रैगुण्यो भवार्जुन ।

निर्द्वन्द्वो नित्यसत्त्वस्थो निर्योगक्षेम आत्मवान् ॥४५॥

traiguṇya viṣayā vedā nistraiguṇyo bhavārjuna
nirdvandvo nitya sattvastho niryogakṣema ātmavān (45)

De Veda's houden zich bezig met de drie guna's (hoedanigheden), stel U boven deze drie guna's, O Arjuna; boven de paren van tegenstellingen, steeds standvastig in Sattva (zuiverheid), zonder begeerte naar bezit, vervuld van het Zelf. (45)

De drie guṇa's zijn de drie basiseigenschappen of -hoedanigheden van Prakṛti. Prakṛti zelf vertaalt men meestal met Natuur, maar dan de uiteindelijke of oorspronkelijke Natuur. Datgene wat aan de basis ligt van de zichtbare wereld der verschijnselen. De guṇa's zelf mag men niet alleen maar als eigenschappen beschouwen. Zij zijn eigenlijk tevens substanties.

Deze drie guṇa's zijn dus basiseigenschappen en zijn aanwezig in alle materiële verschijnselen. (hierin is ook de geest bevat!)

Het zijn **Sattva**: zuiverheid, licht, evenwicht; **Rajas**: energie, beweging, passie; **Tamas**: duisternis, inertie.

Zoals alles dus, worden ook de mensen over en weer geslingerd tussen deze drie eigenschappen die degelijk op hen inwerken. Het doel van de mens is echter niet door *Prakṛti* gebonden te blijven, maar de wereld der verschijnselen te overwinnen, te transcenderen. In Prakṛti echter liggen ook de guṇa's aan de basis van de dvandva's, de paren van tegengestelden, de dualiteit: goed en kwaad, licht en donker, hitte en koude enz. De weg van het transcenderen vangt aan in de Prakṛti zelf. De weg bestaat erin evenwicht te brengen en te bewaren in plaats van zich te laten heen en weer slingeren tussen de paren van tegengestelden. Het evenwicht bewaren wil zeggen Sattvisch zijn. Op deze wijze kan men er in gelukken boven de guṇa's uit te komen.

यावानर्थ उदपाने सर्वतः संप्लुतोदके ।

तावान्सर्वेषु वेदेषु ब्राह्मणस्य विजानतः ॥४६॥

yāvān artha udapāne sarvataḥ samplutodake
tāvān sarveṣu vedeṣu brāhmaṇasya vijānataḥ (46)

Voor een verlichte Brahmaan zijn alle Veda's van evenveel nut als een waterbak voor een terrein, dat overstroomd is. (46)

De Veda's of boeken van kennis zijn de neerslag van de openbaring of verlichting die de Rṣi's (Rishis's) deelachtig werd toen zij zichzelf realiseerden. Zij zijn de lichtbakens, gidsen en richtingaanwijzers voor allen die op weg zijn.

Zij zijn een beschrijving van de Werkelijkheid en de weg ernaartoe, maar als zodanig de Werkelijkheid zelf niet !

Wat hebben ze dan te bieden aan iemand die de Werkelijkheid zélf ervaren heeft; die ze kent door eigen verlichting. Voor zo iemand zijn alle Heilige Schriften der aarde wat een geschreven zwemcursus betekent voor een wereldkampioen zwemmen! Voor zo iemand zijn ze slechts schaduwen... Dode letter...

Bij het lezen van dit vers moet ik steeds onwillekeurig denken aan de grote Indische Mysticus en Bhakti, Kabīr, die hetzelfde nog zoveel pittiger en kernachtiger uitdrukte: *“Ik lach, als ik hoor dat de vis in het water dorstig is.”*

Wie Zelfrealisatie bereikt heeft is Levende Heilige Schrift!

De Veda's en andere Heilige Schriften hebben dan slechts nut voor de zoekers, de spirituele aspiranten. En zelfs daarvoor zijn ze slechts een medium om openbaring over te brengen en de weg te wijzen naar eigen ervaring, eigen realisatie. Zij zijn de beschrijving van een rijke maaltijd voor iemand die schrijnende honger heeft... Daarom volstaat het niet de Schriften vanbuiten te leren en te bestuderen en te bediscussiëren. Men moet ze verwerklijken om ze te begrijpen! Daarom kan Schrift nooit maatstaf of wet zijn... Die ze verwerklijken begrijpen ze, maar hebben ze niet nodig: zij spreken met eigen woorden.

Die ze niet verwerklijken, begrijpen ze niet, ook al kennen ze ze vanbuiten en kunnen ze er geleerd over praten. Tot wat dient ze hun dan?

कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन ।

मा कर्मफलहेतुर्भूर्मा ते सङ्गोऽस्त्वकर्मणि ॥४७॥

karmaṇy evādhikāras te mā phaleṣu kadācana
mā karma phala hetur bhūr mā te saṅgo'stv akarmani (47)

Gij hebt slechts recht op het werk (de handeling), nooit op de vruchten ervan; Laat dus het verkrijgen van de vruchten van handeling nimmer Uw beweegredenen zijn; maar wees evenmin gehecht aan werkeloosheid (niet handelen). (47)

We komen nu weer aan een zeer belangrijk gedeelte van het Lied van de Verhevene. Het antwoord op de problemen van zo velen die Yoga serieus wensen te beoefenen. Het antwoord op de vraag: “*In hoeverre moet of mag ik handelen?*” en tevens: “*Wat zijn de gevolgen van mijn handeling?*”. Deze uitspraak van de Gezegende Heer kan men terecht beschouwen als de kern, de steunbasis van wat wij heden kennen als Karma Yoga, en wat tevens de essentie uitmaakt van elke yoga.

Het is de hoekpijler van een geslaagd Yogisch leven. De inhoud komt feitelijk overeen met ons kernachtig gezegde: “*Doe wel en zie niet om*”. Tenminste indien men zo welwillend zou willen zijn niet te struikelen over ‘Doe wel’, wat in dit verband reeds zeer tendentieus klinkt.

Een mens, zolang hij lichaamsgebonden is (grofstoffelijk, fijnstoffelijk of zelfs oorzakelijk) is een onderdeel van de wereld der verschijnselen, van de māyā. Als zodanig kan hij niet zonder handelen bestaan. Zelfs nietsdoen is een handeling! Wij maken ons dus steeds problemen in de eerste plaats over **wat** ik zou moeten doen, en slechts op de tweede plaats over **hoe**. Uit de Gītā blijkt dat het ‘**Hoe?**’ belangrijker is dan het ‘**Wat?**’ Tenminste bij een zogezegd objectieve ontleding.

In feite hangen deze twee nauw samen en is het weer de analyserende geest die classificatie-fouten maakt. **Dé** grote fout is dus niet wat men doet, of dat men iets doet, maar de beweegreden... het oogmerk..!

Wij moeten onze handelingen losmaken van de ego-binding, die elke handeling kleurt met een voorkeur-afkeer neiging.

Wij moeten leren beseffen dat ons ego een māyā- of schijn entiteit is. Dat juist het beoordelen der dingen aan de hand van de eigen maatstaven, het mechanisme van de wet van karma in gang houdt. De wet van Karma sluit in grote trekken in dat wij door elke handeling een als het ware oneindige reeks van gevolgen in het leven roepen. Dat elke handeling dus zijn eigen straf en eigen beloning insluit. Dit is echter een gruwelijk vaststelling. Het besef dat men gekluisterd ligt van bij de geboorte, zelfs reeds van lang daarvoor, van in het grijze begin van het ego, een oneindig aantal levens en eonen van evolutie terug. Het besef dat deze kluisters de oorzaak zijn dat steeds nieuwe kluisters gesmeed worden. Het besef van een hopeloos verleden en een hopeloze toekomst!... Maar hopeloos is hier een uitdrukking, een oordeel van het ego in betrekking tot het ego. Juist yoga doorbreekt deze hopeloosheid door ons bewust te maken van het ware Zelf of Ātman, dat eeuwig zuiver en vrij blijft. Dit bewustzijn, de erkenning van de waarheid, zal ons vrijmaken! De handeling scheidt kluisters door de wet van oorzaak en gevolg, maar dat deert **ons** niet! Het deert mij dan alleen als ik mijzelf ego-bewust ben, d.w.z. als ik denk dat **IK** de handelingen stel, gedreven door eigen begeerten.

Als ik handelingen stel ten voordele van mijn eigen kleine ego, en andere laat die nadelig zijn voor mijn eigen kleine ego. Zo gauw ik echter beseft dat ik mij moet losmaken van de vruchten van mijn handelingen en ik er in slaag daar vorderingen in te maken voel ik me vrij worden. Beschouw Uw handelingen als Uw plicht, overeenkomstig met uw Dharma. Doe op elk ogenblik wat ge moet doen en bekommer U niet om de gevolgen. Als ge doet wat ge moet doen hebt ge U zelf niets te verwijten. Lukt het, dan is dat geen verdienste, maar een eenvoudige vaststelling, waarin ge geen genoegen moet scheppen. Mislukt het, dan is dat evengoed een eenvoudige vaststelling, waarom ge niet moet treuren. Handelen als plicht (innerlijke plicht die ontspringt aan inzicht en gedragen wordt door ego-loze liefde) is datgene wat men spontaneïteit noemt, het **WOE-WEI** der Chinezen.

Iemand heeft dorst, ik geef te drinken. Niet om goed te doen, niet om geroemd te worden, niet uit vrees om anders berispt te worden... **Ik doe het om niet!** Omdat het de juiste daad is op de juiste plaats, in de juiste omstandigheden... Het is Christus'... *'Laat uw linkerhand niet weten wat uw rechter doet'*... Is het voor U juist te mediteren, mediteer dan. Is het juist U terug te trekken, trek U dan terug. Is het juist te werken, werk dan. Is het juist te vechten, vecht dan... Maar doe niet óm...!

योगस्थः कुरु कर्माणि सङ्गं त्यक्त्वा धनन्जय ।

सिद्धयसिद्धयोः समो भूत्वा समत्वं योग उच्यते ॥४८ ॥

yogasthah kuru karmāṇi saṅgam tyaktvā dhanamjaya
siddhy asiddhyoḥ samo bhūtvā samatvaṁ yoga ucyate (48)

O Dhanamjaya, handel in eenheid met het goddelijke verblijvend (gevestigd in yoga); geef alle gehechtheid op, en wees dezelfde (evenwichtig) in succes en mislukking: evenwichtigheid wordt yoga genoemd. (48)

Evenwicht in handeling betekent het zich vrijmaken, zoals gezegd, van pro's en contra's, van vreugde en verdriet. Dit is alleen mogelijk wanneer we ons losmaken van ons beperkte ego. Daarom zegt de Gezegende Heer dat ge moet handelen 'gevestigd in Yoga', verblijvend in het Goddelijke. Handelingen worden verricht vanuit het Ātman bewustzijn. Het is het: *'Niet ik leef, maar Christus leeft in mij'*,

niet ik handel, maar Christus handelt in en door mij. Het besef slechts een instrument te zijn waardoor ‘God zijn werken doet’.

Handelen in het besef van de **aan alles** ten grondslag liggende Eenheid en Essentie, die geen onderscheid maakt tussen U en mij, tussen ‘mijn en zijn’.

दूरेण ह्यवरं कर्म बुद्धियोगाद्धनंजय ।

बुद्धौ शरणमन्विच्छ क

dūreṇa hy avaram karma buddhiyogād dhanamjaya
buddhau śaraṇam anviccha kṛpaṇāḥ phalaḥetavaḥ (49)

Handeling staat ver beneden het beoefenen van Yoga der Wijsheid (Buddhi Yoga). Zoek Uw toevlucht in Yoga (evenwicht van de geest); beklagenswaardig zijn zij die ter wille van de vruchten handelen. (49)

Bij het lezen van dit vers zou men op het eerste zicht in verwarring kunnen raken. Nadat Śrī Kṛṣṇa eerst de juiste houding ten opzichte van handelen heeft toegelicht schijnt Hij dat nu als minderwaardig te bestempelen. We mogen dit echter niet misverstaan. We zouden het vers ook zo kunnen vertalen: “Handeling uit gehechtheid aan de vruchten staat ver beneden het beoefenen van handeling uit plicht (handeling uit goddelijk- of Eenheidsbewustzijn)” of nog “Zelfzuchtige handeling staat ver beneden het beoefenen van onbaatzuchtigheid”! Op deze wijze verstaan we beter de inhoud en de bedoeling van de Heer. Het is een pleidooi voor onthechting en onbaatzuchtigheid. Niet-egoïstisch handelen is niet-handelen, is onbaatzuchtig handelen. Maar wees voorzichtig met het addertje onder het gras: wanneer we handelen met de ‘bedoeling’ onbaatzuchtig te zijn, zijn we alweer gehecht! Wie handelt uit baatzucht, krijgt zijn loon (beloning of straf) hier en nu of later. Hij bindt zich. Wie handelt zonder zelfzucht, onthecht, ontvangt geen loon, integendeel hij geeft... Wie zelfzuchtig (gemotiveerd) handelt, verzwaart zijn kluisters en ketent zich vaster dan ooit aan de cyclus van geboorte en dood. Wie onzelfzuchtig handelt breekt de kluisters en maakt zich vrij...

बुद्धियुक्तो जहातीह उभे सुक

तस्माद्योगाय युज्यस्व योगः कर्मसु कौशलम् ॥५०॥

buddhiyukto jahātiha ubhe sukrta duṣkrte
tasmād yogāya yujyasva yogaḥ karmasu kauśalam (50)

Eén geworden met de Wijsheid (Buddhi), laat men hier af van goede zowel als van boze daden; houd U daarom aan yoga; yoga is vaardigheid in handelen. (50)

Wie gemotiveerd daden stelt, doet beurtelings ‘goed’ en ‘kwaad’. Allebei echter zijn de motors van het karma. Voor de goede daden ontvangt men zijn beloning, voor de slechte daden ontvangt men zijn straf. Voor allebei moet men terug geboren worden, omdat deze gevolgen zich vermenigvuldigen. “*Wie wind zaait zal storm oogsten*” zei Jezus. Alleen handelingen zonder baatzucht, zijn niet gericht op beloning of op straf. Zij dragen geen vruchten. Zulke daden noemt men karmaloos, d.i. zonder karma. Het zijn de enige daden die niet de vruchten zijn van de ‘boom van kennis van goed en kwaad’! Wie eet van die vruchten, eet de dood. Wie karmaloos handelt, blijft van deze vruchten af, ‘laat af van goede zowel als van boze daden’ en herwint zijn paradijselijke toestand...

Wie het Evangelie met aandacht leest, zal vaststellen dat deze zelfde onderrichtingen de kern uitmaken van wat we zouden kunnen noemen ‘de leer van Jezus’.

Op Bhakti manier uitgedrukt zouden we kunnen zeggen: “Laat al Uw handelingen offers zijn aan de Heer. Laat al Uw handelingen gebeden zijn. Laat al Uw handelingen ZIJN handelingen zijn...”.

Ook hier is het weer zo dat niet het lezen van deze tekst het begrip zal bijbrengen. Maar wel kan het de aansporing zijn om Uzelf aan het werk te zetten, om zélf tot de ontdekking te komen, om het zélf te ervaren...

Eénenveertig jaar geleden vocht ik met het probleem van mijn handelingen in verband met goed en kwaad. De oplossing, het inzicht kwam plots terwijl ik gewoon op straat wandelde, tussen de mensen. Plots begreep ik hoe hoogmoedig het was te menen dat ikzelf kon handelen. Dat alle handelingen niets anders konden zijn dan gebeden en evenzoveel offers aan het Wezen van mijn bestaan, aan de Essentie van het Al, kortweg aan God. Dit inzicht overviel mij zo plots en nam zodanig bezit van mij dat ik besepte dat ik het begreep met elke cel van mijn lichaam, met elke vezel, en dat de tranen van pure vreugde uit mijn ogen liepen.

Toen ik daarna terug bewust werd dat ik tussen de mensen op straat liep, besepte ik hoe gek ik er voor de mensen waarschijnlijk bijliep. Maar ik voelde mij vrij en licht. Moge de Gezegende Heer U allen dit overweldigende inzicht laten beleven.

कर्मजं बुद्धियुक्ताहि फलं त्यक्त्वा मनीषिणः ।

जन्मबन्धविनिर्मुक्ताः पदं गच्छन्त्यनामयम् ॥५१॥

karmajam buddhiyuktā hi phalam tyaktvā manīṣiṇaḥ
janma bandha vinirmuktāḥ padam gacchanty anāmayam (51)

De wijzen, die één zijn met de zuivere Wijsheid, doen afstand van de vruchten van handeling, en bevrijd van de boeien van geboorte, bereiken ze de toestand (plaats) voorbij alle pijn. (51)

Om tot een juist begrip te komen van de ware betekenis van dit vers, zouden we zeker moeten kunnen zijn van de exacte vertaling. Spijtig genoeg is dit nagenoeg onmogelijk. We zitten met de Gītā met hetzelfde probleem als met alle oude Schriften! Er bestaat geen juiste vertaling van de Evangelies, van de Bijbel of van de Gītā!

Iedere intelligente lezer zal dit waarschijnlijk wel weten, maar we zouden er ons voortdurend moeten van bewust zijn. Ik vestig er hier speciaal uw aandacht op, omdat een schijnbaar onbelangrijk woordje een totaal andere inhoud aan dit vers kan geven. Ik heb me gehouden aan de vertaling van Mevr. Keus, die ik als leidraad gebruik. Waar zij spreekt van ‘staat van Zaligheid (lett.: pijnloosheid)’, heb ik verkozen, ‘toestand voorbij alle pijn’ te gebruiken. Ik heb echter gemeend dat ik er ook het woordje ‘plaats’ tussen haken moest bijzetten. Het is niet mijn bedoeling aan muggenzifterij te doen, noch een bespreking te brengen naar het genre van de schriftgeleerden. Toch zijn we gebonden door het geschreven woord, of we dit nu goed vinden of niet. En het geschreven woord kan ons leiden zowel als misleiden!

Evenals het in Evangelie niet helemaal duidelijk is met het ‘Koninkrijk der Hemelen’. Sommige vertalingen zeggen: ‘Het koninkrijk der Hemelen is **IN Ulieden**’. Andere spreken van ‘... **ONDER Ulieden**’. In de tekst betreft het slechts een klein, onooglijk woordje... De strekking kan echter mijlenver uit elkaar gezocht worden. En juist daarover valt zulk geweldig dispuut door de eeuwen heen. Het

heeft immers geen zin deze verschillen gewoonweg WEG te praten. Het is immers evengoed een dooddoener zich te beroepen op Innerlijk Aanvoelen. Dat kàn! Maar als we het Innerlijk Aanvoelen der zo vele verschillende sekten in ogenschouw nemen blijkt dat het met de nauwkeurigheid niet erg nauw te nemen.

Blijven we nog even bij ons voorbeeld van het Evangelie. De lezing ‘IN Ulieden’ vertegenwoordigt een mystieke spiritualiteit die bijgetreden wordt door Yoga en Vedānta, omdat ze werkelijk overeenstemt met de ervaring. De lezing ‘ONDER Ulieden’ duidt volgens de huidige exoterische benadering eerder op een sociaal-spiritueel feit.

Dan drukt het de gedachte uit dat wij de Hemel hier op aarde moeten vestigen, door een maatschappij van goede en rechtvaardige mensen. Twee niet helemaal onverenigbare benaderingen, maar die, als ze eenzijdig benadrukt worden HEMELsbreed van elkaar verwijderd zijn. Deze twee woordjes beklemtonen dan de eeuwige tegenstelling tussen ‘innerlijk’ en ‘uiterlijk’, tussen esoterisch en exoterisch. Maar daarmee is het zeker nog niet gedaan. Van de vele andere mogelijke manieren waarop wij deze uitspraak kunnen begrijpen, blijft er toch nog altijd één onze speciale aandacht vergen. De lezing ‘ONDER Ulieden’ zou immers ook kunnen wijzen op een *bijzondere tijd-ruimtelijke Zijnstoestand*. En al lijkt deze gedachte nu ouderwets, onwetenschappelijk en voorbijgestreefd, toch blijft ze altijd even actueel en belangrijk. Zij verkondigt de gedachte dat de hemel een speciale Zijnstoestand is die verbonden is aan een andere ruimte-tijd-dimensie dan degene die we nu beleven! En alhoewel we deze hemel in onze moderne wetenschappelijke tijd verbannen hebben naar het sprookjesboek, toch lijkt deze mij de meest aannemelijke en mogelijk in een nabije toekomst de meest wetenschappelijke.

Hij is het in ieder geval volgens de oeroude en zeer gefundeerde Yogawetenschap en voor de Sāṃkhya. Het is een feit dat onze ‘sociaal-spirituele’ hemel nooit hemelse volmaaktheid zal kennen omdat die niet eigen is aan onze tijd-ruimte-dimensie. Maar is volmaaktheid wel een hemelse eigenschap? Volgens de Yoga en de Sāṃkhya is de hemel een tijdelijke toestand op een ander zijnsniveau van fijnstoffelijke of subtiele en causale aard. Dus toch plaats- en tijdgebonden! Toch ook weer IN ons omdat wij deze subtiele en causale zijnstoestand gesluierd in ons meedragen als wezenlijker eigenschappen dan onze grofstoffelijke bewustzijnstoestand. Tijdelijk zijnde, blijft de hemel echter een dualistische ervaring, tijd-ruimte gebonden en aldus onvolmaakt. De volmaaktheid bestaat slechts in de EENHEID of God.

Misschien is het na dit alles duidelijk dat het belangrijk is voor het juiste begrip, of er sprake is van ‘toestand’ of van ‘plaats’. Toestand laat onvoldoende doorschemeren dat deze ervaring eveneens ruimte-tijd gebonden is. Hier wil ik ten slotte nog wijzen op het gevaar dat er in bestaat de Gītā eenzijdig te verklaren

volgens de Vedānta filosofie. Door de sterke klemtoon die ze legt op het eenheidsprincipe, gaat ze te vluchtig voorbij aan de betrekkelijke māyā-wereld van aarde en hemel.

Laat ons na deze schijnbare woordenzifterij terugkeren naar de zin van het vers. Wie door het juiste Inzicht (zuivere wijsheid) afstand doet van de vruchten van handeling, doorbreekt de wet van karma. We zagen reeds dat elke handeling, gesteld omwille van de vruchten, goede of kwade, zijn loon insluit.

We mogen handeling echter niet eng zien. De gedachte is de vader van de daad! Onder handeling verstaan we dus gedachten, woorden en daden. De gedachte vindt haar oorsprong in de ahaṁkāra, het ego-principe, dat zichzelf wil in standhouden in afgescheidenheid van de eenheid of God. Aan deze ahaṁkāra, de grote bedrieger, ontspringt de begeerte die daden creëert en iedere daad schept nieuwe begeerten. Zolang deze drijvende motor bestaat blijven wij dus gevangen door de wet van karma, de wet van oorzaak en gevolg.

Na de lichamelijke dood drijven onverzadigde begeerten en niet ‘beloonde’ of ‘bestrafte’ daden ons in een nieuw lichaam. Op deze wijze wordt de cyclus van geboorte en dood onderhouden, en wentelen we voort op het wiel der reïncarnatie. Door ons verlangen te richten op God of de Eenheid in plaats van op de eindeloze zelfbevrediging van ons ego, houden we op met het stellen van egoïstische daden, die pijn insluiten, zelfs in de kortstondige vreugde. Dit is ware wijsheid of evenwicht van de geest.

यदा ते मोहकलिलं बुद्धिर्व्यतितरिष्यति ।

तदा गन्तासि निर्वेदं श्रोतव्यस्य श्रुतस्य च ॥५२॥

yadā te moha kalilam buddhir vyatitarīṣyati
tadā gantāsi nirvedam śrotavyasya śrutasya ca (52)

Als uw intellect (Buddhi) ontsnapt aan de verwarring van het illusoire, zult ge onverschillig worden voor dat wat gehoord is en dat wat nog gehoord zal worden. (52)

Wie groeit in deze ware wijsheid leert duidelijk het onderscheid maken tussen de Werkelijkheid en de illusoire wereld der verschijnselen, tussen de Ene Eenheid en

de dualiteit of de veelvuldigheid, tussen het Ātman of Zelf en de beperkte persoonlijkheid of het zelf. Het wordt dan duidelijk dat het zelf of ego, de belever van de wereld der verschijnselen of māyā, de bron is van pijn en schijnvreugde (welke vreugde is ontbloot van pijn?), en aldus de grote bedrieger.

Inzien dat niet het ego centraal staat maar God, is de ware ontsnapping aan de verwarring van het illusoire. Het is het inzien dat men het ego verwisselt met God en het er verkeerdelijk voor houdt. Dat men de leugen voor de waarheid houdt, dat men lijden voor geluk houdt, dat men leven voor dood houdt...

Eens dat men achter de sluier van māyā gekeken heeft, achter de coulissen van de schijn, beseft men de relatieve waarde van dit alles en wordt men er niet meer door uit het evenwicht gebracht.

Men wordt er als het ware onverschillig voor...

Begrijp dit niet verkeerd. Het gaat hier niet om de gewone onverschilligheid uit gebrek aan liefde of gebrek aan levenslust.

Deze onverschilligheid is van een andere grootheid, doordrongen van echte liefde, die niet voortkomt uit het kleine ego, maar die rust in de onbeperkte rust van het ene Zelf of Ātman.

Ons ego speelt immers een spel met ons en met de maatschappij en met de hele wereld en het hele universum. Wij vinden allerlei dingen van enorm belang en zijn bereid er voor te strijden, zo nodig te moorden en te branden. Slechts veel later als we kunnen terugblikken zijn we in staat het zinloze van zoveel begeerte en gedrevenheid in te zien. Men moet eerst eens van aangezicht tot aangezicht met de naakte werkelijkheid gestaan hebben om het belachelijke en de holle waan van al onze 'belangrijke' zaken in te zien. Als men de innerlijke rust en Werkelijkheid van het Zelf heeft gezien, zijn alle schriften waardeloos. Zijn alle wetenschappen en alle menselijk vernuft en alle menselijke idealen als het gepiep van een kleine muis in een universum dat zich in miljarden lichtjaren naar alle richtingen uitstrekt. Dan kan men zich niet druk meer maken over het verleden en over de toekomst. Maar dan leeft men in het Heden. Het lichaam en de geest doen wat ze in de gegeven omstandigheden moeten doen zo goed ze dat kunnen, maar zonder innerlijke gedrevenheid, bezetenheid, jacht of eigenbelang.

Dan weent de geest bij het verlies van een goede vriend; dan lacht de geest bij een grap; dan verheugt de geest zich bij de geboorte van een kind... maar diep innerlijk blijft hij 'onverschillig' of onberoerd, verblijvend in de oase van het Zelf.

Dan leeft men in de wereld, maar is niet van de wereld... !

श्रुतिविप्रतिपन्ना ते यदा स्थास्यति निश्चला ।

समाधावचला बुद्धिः तदा योगमवाप्स्यसि ॥५३॥

śrutivipratipannā te yadā sthāsyati niścalā
samādhāv acalā buddhiḥ tadā yogam avāpsyasi (53)

Als Uw intellect, verbijsterd door wat ge gehoord hebt (de Śruti) roerloos blijft in Samādhi (in het Zelf), zult ge Yoga (éénwording of Zelf-realisatie) bereiken. (53)

Śruti betekent: dat wat gehoord is. Het kan zowel een algemene betekenis hebben als duiden op de openbaringsteksten: de Veda's.

Het is niet duidelijk wat de Gezegende Heer hier bedoelt. Maar of het nu gaat om de Schriften of om de wereldse kennis en wetenschap, doet niet ter zake. Immers wordt de mens in verwarring gebracht door allebei. Immers de studie der Schriften verbijstert de mens en laat hem over en weer zwalpen in gewetensconflicten door de velerlei mogelijkheden van verklaring en de schijnbaar tegenstrijdige inhoud. Verder kan een open geest eveneens alleen maar verbijsterd achterblijven bij het lezen van kranten, tijdschriften, wetenschappelijke theorieën en haarklove-rijen. De mens vindt in zijn geest geen houvast maar enkel verwarring en verbijstering. Velen wekken de schijn de wijsheid in pacht te hebben door een zelfgenoegzaam zelfbewustzijn. Dit zelfbewustzijn en deze zelfgenoegzaamheid worden echter kunstmatig in stand gehouden door een enggeestige en selectieve keuze van wat men wel en niet 'wil' aanvaarden. Deze zelfgenoegzaamheid is publieke reclame voor bekrompenheid, vooringenomenheid en bevooroordeeldheid. Men vermijdt dan zeer gewetensvol alles wat de gemoedrust kan verstoren...

Maar de mens die eerlijk wil zijn met zichzelf blijft als een bootje op de baren, verbijsterd dobberen op de zee van het leven. Tenminste, het intellect blijft verbijsterd! Als men dan de basis in zichzelf gevonden heeft, het innerlijke rustpunt, het ware Zelf, kan men roerloos en onbewogen daarin verblijf zoeken en rust vinden. Deze toestand van rust, waarbij de golven van de geest tot bedaren zijn gebracht noemt men Samādhi. Het is het rusten in zichzelf. Hij die in het Zelf verblijven kan, zegt de Gezegende Heer, zal Yoga bereiken; d.i. éénwording: het doel van het leven en uiteindelijk van de gehele schepping.

Wij kunnen ons nu wellicht afvragen of dat niet allemaal te abstract is of te irreëel, te ver weg, te ongrijpbaar... En daar gaat het juist om. Hoe moeilijk en theo-

retisch dit alles mag klinken, het gaat hier om de praktische werkelijkheid, om de oplossing van onze problemen, het gelukkig worden, de verlossing en de realisatie die wij allen wensen te bereiken.

अर्जुन उवाच

स्थितप्रज्ञस्य का भाषा समाधिस्थस्य केशव ।

स्थितधीः किं प्रभाषेत किमासीत् ब्रजेत किम् ॥५४ ॥

arjuna uvāca
sthitaprajñasya kā bhāṣā samādhisthasya keśava
sthitadhīḥ kiṁ prabhāṣeta kim āsīta vrajeta kim (54)

ARJUNA SPRAK:

Wat is het kenmerk van hem, die stabiel van denken is (die vaststaat in wijsheid), standvastig in Samādhi, O Keshava (Kṛṣṇa). Hoe spreekt iemand die gevestigd is in wijsheid; Hoe zit hij en hoe gaat hij (hoe is zijn doen en laten; hoe is zijn handel en wandel)? (54)

Uit dit vers blijkt dat ook Arjuna een meer concreter beeld nodig heeft. Nogmaals, met theorie kan men niet leven. De beste manier om iets te begrijpen is een voorbeeld te hebben waarvan men de kenmerken kan waarnemen om na te volgen. Als er zulke mensen bestaan die gevestigd zijn in wijsheid, die het Zelf of Ātman en God of Brahman ervaren en gerealiseerd hebben, hoe gedragen die zich dan in deze wereld? Dit is een heel belangrijke vraag omdat we ons anders zo iemand allicht geïdealiseerd en irreëel gaan voorstellen.

श्री भगवानुवाच

प्रजहाति यदा कामान् सर्वान् पार्थ मनोगतान् ।

आत्मन्येवात्मना तुष्टः स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते ॥५५ ॥

śrī bhagavān uvāca
 prajahāti yadā kāmān sarvān pārtha manogatān
 ātmany evātmanā tuṣṭaḥ sthitaprajñas tadocyate (55)

DE GEZEGENDE HEER SPRAK:

Als een mens alle begeerten des harten afwijst, O Pārtha, en tevreden is in het Zelf en door het Zelf, wordt hij stabiel van denken genoemd. (zegt men dat hij gevestigd is in Wijsheid) (55)

De mens die tevreden is in het Zelf heeft de bron van echte vreugde en echt geluk gevonden. Omdat de genoegens der zintuigen en van de geest slechts imitatie zijn, een afschaduwing, een reflectie. Wie leeft bij het licht van de volle zon heeft immers geen behoefte meer aan een kaars! Daarom is het verkeerd het afwijzen van de begeerten te beschouwen als een zware opgave voor zo iemand! Wie, die op geld uit is, laat een miljoen vallen om jacht te maken op een frank? Zulk een persoon leeft niet meer over en weer geslingerd door de kleine, bedrieglijke verlangens van het ego, die steeds lokken als een grote belofte om dan, eens dat ze bereikt zijn hun glans te verliezen. Hij doorziet de schijn der verlokkingen en leeft stabiel in innerlijke rust en vrede temidden van de brandende jacht der begeerten. Hij is als de stille wateren op de bodem van een meer die ongestoord, de oppervlaktegolven door wind en beweging voortgejaagd, over zich heen laat gaan...

दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगतस्पृहः ।

वीतरागभयक्रोधः स्थितधीर्मुनिरुच्यते ॥५६॥

duḥkheṣv anudvignamanāḥ sukheṣu vigatasprḥaḥ
 vīta rāga bhaya krodhaḥ sthitadhīr munir ucyate (56)

Hij wiens denken vrij is van onrust en bezorgdheid in leed en smart, onberoerd in vreugde en genot; hij die vrij is van hartstocht, vrees en toorn, hij wordt een Muni (wijze), stabiel van denken, genoemd. (56)

Deze wereld is dualistisch en aldus onvolmaakt. Leed is zijn deel. Begeerte is zijn deel. Verlangen naar geluk en vrede is zijn deel. Raar zijn de momenten van geluk en snel voorbij. Begeerte is bestendig en nooit voldaan. Afwezigheid van geluk is lijden!

Wanneer men verlangt naar iets dat men niet bereiken kan is men ongelukkig. Wanneer men bekommt wat men verlangt bemerkt men dat ook dat niet brengt wat men hoopte en verwachtte en is men ongelukkig. Als er oorlog is, is men ongelukkig en verlangt naar vrede. Als er vrede is kan men ze niet naar waarde schatten en verstoort men ze weer. Onbestendigheid, ontevredenheid en aldus miserie is de aard van deze wereld.

Wie dat inziet, laat vreugde en pijn voor wat ze zijn.

De gewone mens beleeft de wereld niet anders. Alleen: hij beseft de ware aard niet en is steeds geëngageerd in al wat hij doet. Hij ziet de betrekkelijkheid van de dingen niet. Als hij miserie heeft en weent, weent zijn hele wezen en zijn wereld vergaat erin! Als hij blij is verbrandt hij zich aan zijn eigen vreugde !

De wijze of Muni heeft fysiek en geestelijk dezelfde miserie. Lichaam en geest wenen terwijl hij inwendig onberoerd blijft vanuit het Zelf en de dingen schouwt als in een film: zij behoren bij het spel! Hij verlangt zelfs niet om gelukkig te zijn, want ook dat doorziet hij. Verlangen om gelukkig te zijn is ongelukkig (te) zijn!

Door deze innerlijke houding blijft de Muni inwendig rustig en vreugdevol zelfs bij miserie en leed; en blijft hij rustig en zonder hartstocht zelfs bij vreugde.

Merk op dat er hier sprake is van twee soorten vreugde: de ene is een wisselvallige en oppervlakkige vreugde van het ego bij bevrediging van verlangens en van voorbijgaande aard; de andere is een bestendige vreugde van de diepere en echte aard: het Ātman of Zelf.

Deze vrede is een innerlijke toestand en is aldus niet afhankelijk van de uiterlijke omstandigheden. We dragen deze vreugde en vrede allen in onszelf mee, maar we weten het niet omdat onze geest versluierd is door avidyā of onwetendheid.

Daarom zoeken we geluk door de zintuigen in het lichaam en in de geest waar het niet te vinden is. We maken de fout te menen dat we gelukkig moeten worden, dat we geluk moeten bekomen of krijgen door de stoffelijke of geestelijke voorwerpen, terwijl onze ware aard geluk IS. . . .

यः सर्वत्रानभिस्नेहस्तत्तत्प्राप्य शुभाशुभम् ।

नाभिनन्दति न द्वेष्टि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥५७॥

yaḥ sarvatrānabhisnehas tat tat prāpya śubhāśubham
nābhinandati na dveṣṭi tasya prajñā pratiṣṭhitā (57)

Hij, die in alle opzicht ongehecht is, wat er ook mag gebeuren; hij, die sympathie noch antipathie koestert, is evenwichtig en beheerst van denken. (57)

Meestal is de mens de speelbal van de omstandigheden. Omstandigheden zijn het uiterst gecompliceerde resultaat van uiterst gecompliceerde en oneindig gevarieerde oorzaken en feiten. Als dusdanig hebben wij de omstandigheden niet in onze hand. We kunnen ze niet richten naar onze wil en behoeven. Het reageren op de omstandigheden is trouwens een zeer subjectief geval en dus ook relatief.

Daaruit volgt dat zolang wij onze geest gericht houden op de uiterlijkheden rondom ons, op de objecten van de zintuigen, op de zintuiglijke waarneembare wereld met zijn gaven en plagen, wij in deze gehechtheid niets anders zullen oogsten dan ontgoocheling.

Niets anders dan Up's en Downs of lief en leed...

Wie echter dit inzicht heeft, maakt zich los van deze gehechtheid. Daardoor ontstaat een gelijkmoedige instelling ten opzichte van wat rondom ons gebeurt en wat ons overkomt. Het is het afstand nemen van het leven en zijn problemen. Als men voldoende afstand neemt verliezen alle gebeurtenissen hun scherpe aflijning en scherpe kanten! Dan beseft men dat glorie en mislukking, plezier en lijden slechts de onvermijdelijke toppen en dalen zijn van de golven van het leven. Iedere golf bestaat uit pieken en dalen!

Dit inziende komt men innerlijk tot rust en bekijkt men glorie en mislukking met vermelde gelijkmoedigheid. Wat is er te loven en wat is er te laken? Het is het ene Leven dat zich in beide manifesteert!

यदा संहरते चायं कूर्मोऽङ्गानीव सर्वशः ।

इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥५८॥

yadā samharate cāyam kūrmo'ṅgānīva sarvaśaḥ
indriyaṇī ndriyārthebhyas tasya prajñā pratiṣṭhitā (58)

Wanneer iemand, zoals een schildpad, die zijn ledematen intrekt, zijn zinnen afhoudt van de objecten der zinnen, dan is hij evenwichtig en beheerst van denken. (58)

De gewone mens leeft naar buiten gekeerd en is de slaaf van zijn zintuigen. De objecten der zintuigen leveren onafgebroken een stroom van informatie die de geest in beslag neemt en steeds nieuwe begeerten creëert en emoties in het leven roept. Dit is de oorzaak van onrust en onevenwichtigheid of onstabiele van het denken. De zintuigen trekken de mens steeds weg van zijn innerlijk wezen, het Zelf of Ātman. Zij voeren hem op een bedrieglijke wijze steeds in de wereld der verschijnselen of māyā. Daardoor verliest de mens het bewustzijn en de kennis van het Zelf en houdt hij de zintuiglijke waarneembare wereld voor de enige werkelijkheid.

Alzo houdt hij volgens de Schriften en de Yoga het onwerkelijke voor werkelijk, terwijl hij gelooft dat de Werkelijkheid in feite onwerkelijk en niet bestaande is. Daardoor verwerpt hij ziel en God. Daardoor wint hij als het ware de hel. Daardoor is hij in de ban van de schijn. Daardoor valt hij in de klauwen van Māra of Satan. Hij beleeft zijn 'verloren' zijn... Hij is de verloren zoon die terug verlangt naar een paradijs waarin hij niet meer kan geloven met zijn verstand, maar waarin hij wél gelooft met heel zijn wezen... Dit is ongelukkig zijn en leven in onrust...

Daarom preekt de Gezegende Heer, wat door alle tijden en in alle culturen, de godsdienst en de mystiek hebben gepreekt: mens, gij zijt niet gemaakt om de slaaf te zijn van Uw zintuigen, maar om de meester te zijn... Een meester gebruikt de zintuigen echter naar eigen verkiezen. De enige weg tot beheersing van de zintuigen en tot het vinden van het Zelf of Ātman is de omkering teweegbrengen van hun gerichtheid !

Om deze omkering teweeg te brengen moeten wij de zintuigen losmaken van de objecten. Dit is het proces dat in Yoga bekend is als **pratyāhāra**. Wij moeten handelen zoals de schildpad. Dat logge en trage dier heeft slechts één verdediging: haar onbreekbaar schild. Om zich te verdedigen tegen gevaar trekt ze haar poten en haar kop naar binnen. Zo is ze sterk ! Op dezelfde manier is de mens sterk die de neiging van de zintuigen kan omkeren en ze kan losmaken van de onrust stokende objecten. Op deze wijze is de mens onbewust van wat er in zijn omgeving gebeurt; van hitte en koude; van lawaai en zintuiglijk licht en beeld. De geest is niet meer gestoord en komt gemakkelijk tot concentratie. Wie zo controle

verkrijgt over de zintuigen is niet langer meer hun slaaf en zo iemands geest is vast en stabiel: evenwichtig en beheerst van denken.

विषया विनिवर्तन्ते निराहारस्य देहिनः ।

रसवर्जं रसोऽप्यस्य परं दृष्ट्वा निवर्तते ॥५९॥

viṣayā vinivartante nirāhārasya dehinaḥ
rasavarjaṁ raso'py asya paraṁ dr̥ṣṭvā nivartate (59)

De objecten der zinnen, maar niet de lust erin (het verlangen ernaar), keren zich af van de bewoner van het lichaam, die zich ervan onthoudt; en zelfs de lust erin (het verlangen ernaar) verdwijnt, wanneer hij het Allerhoogste heeft geschouwd. (59)

We zijn hier op een belangrijk punt aangekomen. Het betreft hier alleszins subtiel en fijnzinnig onderricht met een zeer directe en praktische inhoud. De zoekende geest vraagt voortdurend: “Wat moet ik doen om gelukkig te zijn”? “Wat moet ik doen om God te ontmoeten, te leren kennen”? “Wat moet ik doen om realisatie te bereiken, één te worden”?

De eerste en voornaamste voorwaarde is een bewust en onblusbaar verlangen naar realisatie. Zonder verlangen komt er niets van in huis. Het verlangen doet ons uitkijken naar middelen en houdt ons voortdurend in ‘beweging’. Voortdurend echter worden we afgeleid door onze zintuigen die ons overstelpen met voor ons doel niet-nuttige informatie en die ons zo onophoudelijk afleiden van ons doel. Het is van het grootste belang dat we ons éénpuntig oriënteren, dat we alle afleiding opzij zetten. Daarom leggen we onszelf een discipline op. We oefenen ons in pratyāhāra. Als we onze ogen dichtdoen zien we niets meer. Dit is het gemakkelijkst te overwinnen zintuig. Maar, alhoewel we niets meer zien, blijft ons verlangen om te zien bestaan! Zo is het met elk van onze zintuigen gesteld. We kunnen ons door discipline losmaken van de objecten der zintuigen maar niet van het verlangen ernaar! Dit is zo, omdat de wereld van de verschijnselen, de objecten der zintuigen, de enige werkelijkheid uitmaken die we kennen! We kennen immers de **echte werkelijkheid** niet! We hebben ze nog niet ervaren. De zoeker is iemand die leeft tussen twee werelden... De wereld van de schijn met zijn Up's en Downs die slechts onvolkomenheid en miserie insluit, maar die

tenminste nog de schijnervaring van geluk en vreugde biedt; en aan de andere kant de Werkelijkheid zelf die men meer en meer gaat vermoeden maar die men nog niet kent of heeft...!

Deze zoeker is bang de grond los te laten waarop de voeten zagezegd nog kunnen steunen, om te grijpen naar een steunpunt dat men nog helemaal niet vastnemen kan. Hij is vol verlangen naar de tien vogels in de lucht, maar hij is tevens bevreesd de ene vogel in de hand daarvoor los te laten...! Dit is **HET** grote probleem voor wie verder wil.

Men moet door Niemandland...!

Men wordt geen lid van deze andere wereld zonder eerst de vorige losgelaten te hebben... De beloning is slechts voor wie het Offer brengen kan ! Dat was de les die alle mystici en alle profeten en wijzen hebben moeten leren. Daar zit dus het probleem. De zoeker blijft niettegenstaande alle oefeningen in pratyāhāra en alle discipline, gebonden door het verlangen naar de objecten der zinnen. Slechts als hij zover gezuiverd is dat zijn verlangen naar realisatie groter is geworden dan naar de objecten der zinnen kan hij realisatie bereiken en de Allerhoogste schouwen... Slechts dan verdwijnt de gehechtheid en het verlangen naar de objecten...

Voor het verstand lijkt dit waarschijnlijk weer een ongerijmdheid: slechts hij die alles loslaat bereikt realisatie. Slechts hij die gerealiseerd is kan alles loslaten! Het leven volgt echter onze wetten van de logica niet... Het leven doet zich voor en ontwikkelt zich volgens het patroon van de paradox!

यततो ह्यपि कौन्तेय पुरुषस्य विपश्चितः ।

इन्द्रियाणि प्रमाथीनि हरन्ति प्रसभं मनः ॥६०॥

yatato hy api kaunteya puruṣasya vipāścitaḥ
indriyāṇi pramāthīni haranti prasabhaṁ manaḥ (60)

O, zoon van Kuntī, de van nature onstuimige zinnen slepen het denken mee, ook van een wijs mens, zelfs al streeft hij naar volmaking. (60)

Nogmaals wordt gewezen op de natuurlijke gerichtheid van de zinnen en de onstuimigheid waarmee ze ons aan de objecten binden. Meermaals reeds werd er

gewezen op de bedrieglijkheid van de zinnen en de wereld der verschijnselen. Dit geheel werd zeer dikwijls onwerkkelijk en schijn genoemd. Dit mag echter niet verkeerd begrepen worden. Daarmee wordt niet bedoeld dat deze wereld helemaal niet bestaat!

Wij hebben er echter een verkeerd begrip van teweeggebracht door het zintuiglijk denken, dat ons valse of onvolledige informatie geeft. Daardoor zien wij scheiding waar slechts éénheid bestaat! Realisatie betekent de bedrieglijkheid van deze informatie doorzien en de éénheid herkennen die de Werkelijkheid is. Het betekent ons bewustzijn van de verstrooiende periferie wegtrekken naar het Alles-Zijnde Centrum. Als wij dus de slaaf blijven van deze wilde en onstuimige steigerende zinnen, zullen wij botsen en schokken als op een wilde-paarden-rug en uiteindelijk geradbraakt op de grond van de bedrieglijke onwerkelijkheid geworpen worden. Beheersing der zinnen is het strijdmiddel naar de spirituele groei en het volwaardig mens-zijn. Dit verschil kunnen we reeds merken in onze maatschappij tussen de mens die zich uitleeft in zingenot en egoïsme, tot in het beestige toe soms, en de stille, rustige, beheerste heilige en wijze. Toch moeten we niet te vlug zijn met ons oordeel of liever nog helemaal niet oordelen.

Want deze beheersing is moeilijk. Zelfs de wijze die naar volmaking streeft wordt meegesleept door deze onstuimige zinnen...!

Daarom zou iedere aspirant onderscheidingsvermogen en waakzaamheid moeten ontwikkelen ten opzichte van de zintuigen en de veelvoudige verlokkingen.

तानि सर्वाणि संयम्य युक्त आसीत मत्परः ।

वशे हि यस्येन्द्रियाणि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥६१॥

tāni sarvāṇi saṁyamya yukta āsīta matparaḥ
vaśe hi yasyendriyāṇi tasya prajñā pratiṣṭhitā (61)

Laat iemand daarom, als hij de zinnen onder beheersing gebracht en zijn gedachten gestild heeft, standvastig in yoga verblijven met zijn denken om Mij als Allerhoogste gericht. Want hij wiens zinnen onder beheersing zijn gebracht, is stabiel van denken geworden. (61)

Weer wordt er zeer praktische raad en onderricht gegeven. Dit vers verwijst ondubbelzinnig naar de beoefening van concentratie en meditatie. Vele *zo gezegde* Jñānins en Vedāntins beweren dat het niet nodig is zich in te laten met concentratie- en meditatieoefeningen. Deze mensen zijn meestal louter theoretici, die door gebrek aan praktijk en vooral aan ervaring, door sommige teksten en onderrichtingen op een dwaalspoor zijn gebracht. Yoga is praktijk! Met theorie en denkwijze is men NIETS! Zonder prāṇāyāma, pratyāhāra, dhāraṇā (concentratie) en dhyāna (meditatie) komt men nergens. Hier wordt op deze praktijken gewezen:

De zinnen onder beheersing brengen is wat we moeten verstaan onder pratyāhāra. Waar sprake is van ‘standvastig in yoga verblijven met zijn denken op Mij als Allerhoogste gericht’, begrijpen we dat het gaat om concentratie en meditatie.

Sommige teksten geven duidelijk als vertaling van ‘āsīta’ - ‘moet zitten’.

Daar gaat de vertaling dan als volgt: “De yogi, ze (de zinnen) alle onder controle hebbend, moet zitten”...

Nog enige toelichting vragen de woorden “...op Mij als Allerhoogste gericht”.

Wij zijn gebonden aan onze manier van leven door een onnoembaar aantal gewoonten. Vele van deze gewoonten zijn in tegenstrijd met ons doel in yoga. Wij moeten dus van deze verkeerde gewoonten af geraken. Nu zijn er twee mogelijkheden: de ene negatief, de andere positief. De negatieve methode bestaat erin de strijd aan te binden met de verkeerde gewoonte om ze uit te drijven. Dit is echter zowel een harde als een verkeerde weg. Wat gebeurt, is dat we op deze manier juist al onze aandacht vestigen op deze verkeerde gewoonte.

Hoe meer we zeggen: “Ik wil niet lui zijn”, hoe meer onze geest zich bezighoudt met luiardij. Het is veel eenvoudiger, en dit is de positieve werkwijze, voortdurend te denken aan wat we wél graag zouden zijn! Dus: “Ik wil actief zijn”!

Men vervangt geen slechte gewoonten door ze te bestrijden, maar door er andere, betere voor in de plaats te nemen...! Men verdrijft geen duisternis door tegen de duisternis te vechten, maar door het licht aan te doen...!

Op dezelfde wijze nu, moet men de zinnen niet proberen te beheersen door zich te verzetten tegen de lust der zinnen; door te zeggen: ik wil niet zien; ik wil niet horen, enz. Maar men moet zich richten met de geest op datgene wat met de zinnen niets te maken heeft en dat men wil bereiken **in de plaats van** de zinsobjecten...! Door de geest te richten op de Allerhoogste als het Kṛṣṇa- of Christusbewustzijn, dat niet zintuiglijk is, vallen de zinnen en hun begeerte naar objecten vanzelf stil... Dit is een belangrijk inzicht! Een zeer waardevolle les... Wij moeten

kiezen... Wij kunnen geen twee verschillende dingen tegelijk doen. Als wij met hart en ziel bij de zinnen en de genietingen daarvan zijn, is er in onze geest en ons hart geen plaats voor God of de Werkelijkheid! Als wij met onze volle aandacht vol devotie bij God zijn, is er geen plaats in geest en hart voor de zinnen en hun objecten.

Daarom richt uw aandacht vol devotie op de Gezegende Heer als de Allerhoogste. Voor wie deze voorstelling teveel de Persoonlijke God benadrukt (verstandelijke haarkloverij), is het mogelijk de aandacht en devotie te richten op: 'Hij is HET' of 'Ik ben HET' enz.

ध्यायतो विषयान्पुंसः सङ्गस्तेषूपजायते ।

सङ्गात् संजायते कामः कामात्क्रोधोऽभिजायते ॥६२॥

dhyāyato viṣayān puṁsaḥ saṅgas teṣūpajāyate
saṅgāt sañjāyate kāmaḥ kāmāt krodho'bhijāyate (62)

De mens, die verwijft bij de objecten der zinnen, raakt eraan gehecht; uit gehechtheid ontstaat begeerte; uit begeerte komt toorn. (62)

क्रोधाद्भवति संमोहः संमोहात्स्मृतिविभ्रमः ।

स्मृतिभ्रंशाद्बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति ॥६३॥

krodhād bhavati sammohaḥ sammohāt smṛtivibhramaḥ
smṛti bhraṁśād buddhināśo buddhināśāt praṇaśyati (63)

Uit toorn ontstaat begoocheling; uit begoocheling een verward geheugen; uit een verward geheugen het verloren gaan van de rede (Buddhi); en door het verloren gaan van de rede gaat hij ten onder. (63)

Hier wordt ons de teloorgang, de ondergang van de wereldse mens geschilderd. Het is de levensschets van diegenen die gevangen zijn in het web van de zintuig-

lijke werkelijkheid of de materiële wereld. Het voortdurend contact en betrokken zijn met de objecten der zinnen scheidt de gewoonte. Deze is niets anders dan de stevige band der verslaving die ons gehecht maakt. Hoe meer wij ons inlaten met de zinsobjecten hoe sterker de magische invloed wordt die ze op ons uitoefenen, hoe sterker wij beïnvloed worden door hun, suggestieve aantrekkingskracht. Op die wijze groeit in ons de begeerte naar deze objecten (voorwerpen, mensen, relaties en dergelijke). Begeerte is een aandrijvende kracht die ons evenwicht verstoort en ons volledig wegtrekt van ons innerlijk rustpunt.

In het leven echter zien wij maar al te dikwijls welke enorme inspanningen het soms vraagt om een object van begeerte te veroveren. Oneindig is het aantal obstakels en remmingen zodat heel dikwijls het object van begeerte onbereikbaar blijkt of slechts onvolledig bereikbaar. Alles wat ons van ons begeerde doel af houdt verwekt toorn in ons. Dit betekent dat er een kettingreactie ontstaat van onrust en onevenwichtigheid die ons steeds maar verder meesleept.

Zo wordt de mens geleid naar de ontgoocheling of desillusie. Zijn geest verliest langzaam meer zijn rustige helderheid en wordt als het ware versluierd en beneveld. Door deze sluiers, in een waas van mist gehuld, verdwijnen meer en meer de klare indrukken en voorstellingen van ons geheugen dat progressief verward wordt. Wij zien de dingen hoe langer hoe minder klaar en verliezen het contact met onze faculteit van de zuivere rede, onze intuïtieve verbondenheid met de wereld van de geest en het spirituele. Op deze wijze zijn alle toegangen tot het paradijs versperd en bewaakt door de vervaarlijke engel met het vlammend zwaard; zijn alle schepen achter ons verbrand en zijn wij gekluisterd aan de stof met al zijn zwaarte en zijn donkerheid. We worden kinderen van de duisternis...! Zo gaat door de gehechtheid aan de objecten der zinnen de mens progressief ten onder...!

Wij kunnen dergelijke teloorgang begrijpen als wij spreken van gehechtheid aan drugs. Ja, dat is verslaving die ons duidelijk ondermijnt en vernietigt. Maar het aantal voorbeelden is onuitputtelijk. Wat gezegd van verslaving aan roken! Verslaving aan drank! Verslaving aan film, TV, Soaps? Verslaving aan carrière, aan auto, aan luxe en comfort, aan geld, aan vriendschap, aan familie, aan vrouw of man, aan seks, aan spel !

Al deze en nog veel meer zijn in de grond niet minder erg dan verslaving aan drugs! Misschien zullen hier veel lieve en goedbedoelende lezers menen dat dit te ver gezocht is! Maar denk maar eens rustig na, lieve aspirant, over wat de Gezeggende Heer ons hier probeert te doen inzien. Zijn al deze opgesomde en niet opgesomde objecten der zinnen geen bron van begeerte? Zijn zij geen bron van toorn? Van ontgoocheling en frustratie? Benevelen zij met stijgende intensiteit niet, als een waas van mist, ons geheugen en ons intuïtief en lichtend verstand of onze rede? Zijn zij geen voortdurende bron van onrust en aldus gemis aan vrede

en geluk? Nogmaals, iedereen moet kiezen voor de wereld der zintuigen of voor de stralende bron van het Zelf of Ātman. Voor onrust en duisternis of voor rust en licht en vrede...

रागद्वेषवियुक्तैस्तु विसयानिन्द्रियैश्चरन् ।

आत्मवश्यैर्विधेयात्मा प्रसादमधिगच्छति ॥६४ ॥

rāga dveṣa viyuktais tu visayān indriyaiś caran
ātmavaśyair vidheyātmā prasādam adhigacchati (64)

Maar de mens met zelfbeheersing, die zich beweegt temidden van de objecten der zinnen zonder er door aangetrokken of afgestoten te worden, en die zich heeft onderworpen aan het Zelf, komt tot vrede des harten. (64)

Voor wie nog twijfelt aan de zin en de waarde van de juiste keuze komen er nu een paar verzen die de vruchten beschrijven van de onthechting aan de objecten der zintuigen.

De mens die zich overgeeft aan het Zelf, die zijn volle aandacht richt op het Ātman en wiens verlangen daar naar uitgaat, neemt afstand van de objecten der zinnen. Zo iemand wordt niet aangetrokken noch afgestoten door de objecten en blijft ongehecht en onberoerd bij het contact ermee. Zo iemand komt tot vrede des harten, een evenwichtige en lichtende rust.

Hieruit moeten wij begrijpen dat het niet de objecten zelf zijn die slecht zijn!

Het is uitsluitend onze gerichtheid van nature uit die ons de contacten ermee doet beleven als lust en onlust, aantrekking en afstoting. Zo gauw wij afstand doen van ons geëngageerd zijn met ons kleine ego, houden deze objecten op aangenaam of onaangenaam te zijn en worden ze gewoon wat ze zijn: objecten zonder meer!

Wij moeten ons dus niet ontdoen van de objecten der zintuigen maar van onze gerichtheid en gehechtheid.

Nogmaals: wees in de wereld, maar niet van de wereld!

Er wordt dus niet gevraagd U definitief terug te trekken uit de wereld. Dat is meestal slechts louter een vlucht. Maar zelfs in die zeldzame gevallen waar het geen vlucht is, is het niet altijd noodzakelijk. Men kan zich immers onmogelijk losmaken van de objecten en het contact ermee, zolang men lichamelijk bestaat. Zolang men een lichaam heeft en hoort en ziet en proeft en riekt en voelt. Door zich terug te trekken kan men alleen maar van omgeving veranderen... Meer selectief zijn... Maar dan nog bestaat het gevaar dat men zich gaat hechten aan deze nieuwe omgeving!

De kluizenaar die meer houdt van de bomen en zijn hut dan voorheen van de mensen en zijn huis, is gehecht aan zijn bomen en zijn hut! Daarentegen is het mogelijk te leven in wat men noemt luxe en comfort en er innerlijk niet aan gebonden zijn... Deze objecten der zinnen zijn zelf niet kwaad, dus is het gebruik ervan ook niet kwaad. Ze zijn er om gebruikt te worden! Maar steeds in functie van het Ātman of het Zelf, in onthechting, en niet in egoïstische gehechtheid en eigenbelang. Alles is er om gebruikt te worden, maar niets is van mij! Alles is van God en gemeengoed en wij hebben het in bruikleen. Daaruit volgt dat de kluizenaar en de rijke die beiden onthecht zijn het juist voorhebben en dat de kluizenaar en de rijke die gehecht zijn het mis voorhebben. Het komt dus echt helemaal neer op de innerlijke houding.

Een mooi verhaal zal dit verduidelijken:

Op een dag liet een wijze brahmaan zijn zoon bij zich komen. “Jongen,” zei hij, “tot nu toe heb je vlijtig en veel geleerd, maar nu moet ge U verder ontplooiën in wijsheid en moet ge U leren onthechten. Er is geen betere leraar om U dat te leren dan de koning. Zo, ga naar de koning en zeg hem dat uw vader hem vraagt U verder te willen onderrichten en onthechting te leren.” De jongen was zeer verbaasd daar hij wist dat zijn vader als wijze wijd en zijd beroemd was. Hij begreep niet waarom zijn vader hem naar de koning stuurde, want wie kon hem beter in onthechting onderrichten dan zijn vader zelf? Maar gehoorzaam zoals het hoort toog de jongeman, die zelf al heel wijs was, op weg naar de koning.

Toen deze de boodschap vernam van de wijze brahmaan, aanvaardde hij blij en rustig de taak de jongeman het onderricht te verstrekken. Deze echter dacht nogal laatdunkend over zijn nieuwe leermeester. Hij dacht “Hoe moet hij mij onthechting leren, terwijl niemand in het land meer in luxe leeft dan hij. Hij laat zich in alles dienen door knechten en zelf werkt hij niet, maar geniet blijkbaar van zijn zeer gemakkelijk leven.”

Daarom bracht de jongen het grootste deel van zijn tijd door met het lezen van de waardevolle boeken die zijn enig bezit uitmaakten en die hij van thuis had meegebracht. Op een dag zat hij bij de koning, zijn leraar, toen een knecht gans ontdaan de zaal binnenstormde en riep: “Heer, Heer, de linkervleugel van uw paleis staat

in brand! De brand is hevig.” De jongeman verschoot en keek schichtig naar de koning, maar deze zei kalm tot de dienaar: “Goede dienaar, doe al wat in jullie vermogen ligt om de brand te blussen of te beperken. Ik heb vertrouwen in jullie. Maar stoor ons nu verder niet.”

Enige tijd later echter stormde weer een dienaar de kamer binnen en riep luid: “O, Heer, wij konden de brand niet blussen. Integendeel hij breidt zich verder en verder uit, en verspreidt zich nu reeds in de rechtersvleugel en nadert!” Nu werd de jonge man bleek en keek ongedurig naar de koning. Hij was merkelijk bevreesd en wilde zich maar liefst in veiligheid brengen maar durfde niet voor de koning het voorbeeld gaf. Maar deze richtte zich kalm en vriendelijk tot de dienaar en zei: “Goede dienaar, dat is treurig nieuws, maar doe wat jullie kunnen om de brand te blussen en te voorkomen dat hij nog verder oprukt. Ik heb vertrouwen in jullie toewijding. Maar laat ons nu alleen en stoor ons verder niet.”

De koning ging rustig verder met zijn onderricht toen na een korte tijd weer een dienaar het vertrek binnen rende en gans ontdaan riep: “Heer, vlug, redt U, want de brand is niet te beheersen en reeds woedt hij in alle hevigheid in de onmiddellijke nabijheid van uw vertrekken.” Toen de jongeman dit hoorde, raakte hij in paniek en met een sprong rende hij naar buiten om zich het leven te redden. De koning die hoorde dat alle hoop op blussen zinloos was stond rustig op en ging kalm en beheerst naar buiten waar hij zich op een zekere afstand van zijn paleis verwijderde, om van op een nabije heuvel het hele gebeuren te volgen. Daar vond hij de jongeman, zijn leerling, terug. Deze huilde en schreeuwde steeds weer: “Mijn boeken, O, Mijn kostbare, Heilige boeken!” De koning ging op hem toe en zei: “Zie, mijn zoon, toen gij mij kwaamt opzoeken, gezonden door uw wijze vader, hebt gij laatdunkend over mij gedacht. Gij dacht: ‘Hoe kan ik onthechting leren van iemand die in luxe en comfort leeft en niet weet hoe rijk hij aan goederen en dienaars is.’ Gij dacht: ‘Ikzelf ben veel verder dan hij, want ik heb geen bezit buiten mijn enkele boeken.’ En zie nu: gij schreeuwt en zijt een instorting nabij omdat gij uw luttele boeken in de vlammen verliest, terwijl ik kalm en onverstoorbaar aanschouw hoe al mijn rijkdommen en mijn bezit, mijn luxe en comfort in de vlammen opgaan.” Toen de jongeman dit hoorde en zag, kalmeerde hij en was diep beschaamd. Hij begreep nu waarom zijn vader hem gestuurd had naar de koning om onthechting te leren...

Dit verhaal spreekt boekdelen. Toch moeten we onszelf nu niet in slaap sussen en denken dat we gerust verder kunnen vergaren. Zeer zeldzaam zijn zij die rijk zijn en onthecht! Denk hierbij aan wat de Gezegende Heer Jezus zei: “Het is moeilijker voor een rijke in de hemel te geraken dan voor een kameel om door het oog van een naald te kruipen!”

प्रसादे सर्वदुःखानां हानिरस्योपजायते ।

प्रसन्नचेतसो ह्याशु बुद्धिः पर्यवतिष्ठते ॥६५॥

prasāde sarvaduḥkhānāṃ hānir asyopajāyate
prasannacetaso hy āśu buddhiḥ paryavatiṣṭhate (65)

In die vrede wordt alle leed en smart gedoofd, want de rede (Buddhi) komt snel tot evenwicht als de mens de vrede des harten kent. (65)

De vrede des harten is een toestand van evenwicht en is de wezenlijke toestand van de mens. De vrede des harten is niet iets dat men verkrijgen moet door voorwerpen of toestanden van buitenaf. Het is zo dat deze vrede steeds aanwezig is. Zij ligt echter verborgen onder de onrustige beroering van de rede door de contacten met de objecten van de zintuigen.

Ze ligt zoals een waardevolle schat verborgen op de bodem van een meer onder de beroering van het oppervlaktewater tengevolge van de aanraking met de wind.

Vrede is synoniem met rust, met diepte, met geluk. Zij kan slechts gevonden worden door een proces van verinnerlijking tot men neergedaald is tot de eigen eigenlijke basis, tot het innerlijke rustpunt van het eigen Zelf. Naarmate men dieper duikt wordt de rust groter, alsook de vrede. Daar heeft men verder geen last meer van de woelingen aan de oppervlakte. Daar houden alle beroeringen op, onrust, zorgen, leed en smart te produceren. Begrijp het niet verkeerd: uiteindelijk kunnen de golven aan de oppervlakte verder gaan... ze hebben geen invloed meer op de vrede des harten. Een vergelijking kan dit alles misschien een weinig verduidelijken. Laat ons onze geest voorstellen als een kurk. De normale toestand van het dagelijkse leven komt overeen met een kurk die drijft op de oppervlaktegolven, over en weer geslingerd, op- en neergeduwd. Er is geen rust voor de kurk... Als nu de kurk zich richt op, of zich verbindt met, de zwaarte van de concentratie, (als men de kurk samenbindt met een steen), dan zakt hij onder de oppervlakte naar de bodem toe en ervaart vol verwondering de rust en vrede van het water op de bodem van het meer.

नास्ति बुद्धिरयुक्तस्य न चायुक्तस्य भावना ।

न चाभावयतः शान्तिरशान्तस्य कुतः सुखम् ॥६६॥

nāsti buddhir ayuktasya na cāyuktasya bhāvanā
na cābhāvayataḥ śāntir aśāntasya kutaḥ sukham (66)

De onbeheerste, onharmonische mens, kent de zuivere rede niet; ook kent de onharmonische mens de concentratie niet. Wie de concentratie niet kent, heeft geen vrede; en hoe kan er geluk zijn voor de mens zonder vrede? (66)

इन्द्रियाणां हि चरतां यन्मनोऽनुविधीयते ।

तदस्य हरति प्रज्ञां वायुर्नावमिवांभसि ॥६७॥

indriyāṇām hi caratām yan mano'nuvidhīyate
tad asya harati prajñām vāyur nāvam ivāmbhasi (67)

Zoals de stormwind een schip stuurloos over de wateren jaagt, zo zal die ene van de dolende zinnen, waaraan het bewustzijn zich gehecht heeft, de mens het verstand ontnemen. (67)

In vers 66 geven de meeste vertalingen ‘meditatie’ in plaats van ‘concentratie’. Voor ‘Wie de concentratie niet kent’ geven verschillende vertalingen ‘de niet-meditatieve mens’. Het komt echter praktisch op hetzelfde neer. De zuivere rede of Buddhi is slechts mogelijk waar alle onrust der zintuigen is uitgeschakeld en waar de geest contact heeft met, en denkt vanuit het Zelf. De zuivere rede kan slechts werken waar diepe rust en vrede heerst, waar de mens niet meer zintuiglijk (manas) denkt. Zolang echter iemand zintuiglijk denkt, d.w.z., zolang zijn rede onder invloed blijft van de objecten der zintuigen, kent hij niet wat de Gītā noemt: ‘bhāvanā’.

Het is bhāvanā dat beurtelings in dit verband vertaald wordt met concentratie, meditatie of zelfs contemplatie. Bhāvanā betekent in feite dit alles, echter niet in dezelfde strikte zin als de meer gebruikelijke terminologie zoals dhāraṇā en dhyāna. Het betekent ook religieus gevoel, geloof, directe kennis of waarneming. Vandaar dat het slaat op een geheel van eigenschappen, op een speciale, innerlijke instelling, die dan weer kan weergegeven worden met ‘meditatieve’ (mens).

Als we nu het vers nauwkeuriger bekijken begrijpen we dat de onharmonische mens, de onbeheerste mens, gespeend is van de meditatieve geest of instelling.

Hij is niet in staat te mediteren en is er ook helemaal niet in geïnteresseerd! Hij kent er de vreugde, de rust en de diepte niet van. Hij kent er dus zeker de vruchten niet van. Deze vruchten zijn onder andere, evenwicht en vrede des harten. Zo iemand kent dus geen ‘diepte’, en dus ook het Zelf niet. Zo iemand kan dus ook geen geluk kennen. Zulk een mens leeft als het ware voortgestuwd door het onderbewustzijn en het zintuiglijk bewustzijn. Hij is als een schip zonder stuurman en dus ook zonder richting. Hij is dus overgeleverd aan de heen en weer slaande golven. Hij is dus als een boot zonder thuishaven, die dobbert zonder enige doelgerichtheid. Hij wordt heen- en weer geslingerd en steeds verder verwijderd van zijn spiritueel pad dat hem voert naar het doel van de Zelf-realisatie.

De onharmonische en onbeheerste mens is iemand die letterlijk ‘aan-de-waggel’ gehouden wordt door de onbelangrijke bijkomstigheden van het leven en zo steeds van zijn eigenlijke doel ver weg blijft.

तस्माद्यस्य महाबाहो निगृहीतानि सर्वशः ।

इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥६८॥

tasmād yasya mahābāho nigrhītāni sarvaśaḥ
indriyāṇī ndriyārthebhyas tasya prajñā pratiṣṭhitā (68)

Daarom, O machtigarmige, is hij wiens zinnen volledig afgetrokken zijn van de objecten der zinnen, harmonisch en evenwichtig van denken. (68)

Nogmaals legt hier de Gezegende Heer de nadruk op de vruchten van de onthechting aan de zinsobjecten: harmonie en evenwicht van denken. Veel mensen schrikken hiervan terug, daar ze het gevoel hebben dat ze dan niet meer leven als het ware. Wat blijft er over als de geest zich losmaakt van de objecten der zinnen? Hierover is reeds een uitgebreide uitleg gegeven. Zolang de mens denkt dat deze zintuiglijke wereld de enige werkelijkheid is, lijkt het lossen van de zinsobjecten een verschrikkelijke zaak... Alles verliezen...

Wie echter rijp is beseft dat het achterlaten van de zintuiglijke wereld niet het einde betekent, maar het vinden van een Werkelijkheid die échter en wáardevoller is. Het is het ruilen van het minderwaardige voor het meerwaardige. Zei ook Christus niet dat “...wie zijn leven verliest om Mijnentwille HET zal vinden...?” Toch kunnen we dit vers op twee golflengten verstaan. Sommige

mensen voelen zich geroepen tot volledige verzaking en brengen hun tijd door in het tijdeloze van het Zelf, door toepassing van prathyāhāra, de vijfde trede van de Rāja-Yoga. Wij zouden ze de contemplatieven noemen, al is deze naam foutief. Het zijn de mensen die zich terugtrekken en hun dagen doorbrengen in afzondering en verzonken in diepe meditatie. Zij leven in hun lichaam nog, reeds in een andere dimensie.

Andere mensen daarentegen trekken zich slechts gedurende een korte oplaadperiode terug om hun accu bij te vullen en vertoeven voor de rest van de dag in het volle leven van de zintuiglijk waarneembare wereld temidden van de mensen voor wie dit de enige werkelijkheid is.

Zij gebruiken hun zintuigen maar hebben zich losgemaakt van de begeerte naar de objecten.

Zij zien, horen, proeven, voelen en ruiken wanneer het nodig is, maar begeren of verlangen niet. Zij eten om te leven maar niet uit lust... Trouwens, nogmaals, niet de objecten zijn slecht, maar de begeerte die ons bindt en afleidt van de Werkelijkheid... die ons verslaafd maakt. Wij moeten ons ontdoen van elke ik-gedachte in verband met de verhouding zintuig-zinsobject. Wij moeten ons ontdoen van alle egoïsme en baatzucht.

Wij moeten leren beseffen dat alles niets anders is dan een aspect, een uitdrukkingvorm van de Ene of God, buiten wie er niets anders een afzonderlijk bestaan voert...

या निशा सर्वभूतानां तस्यां जागर्ति संयमी ।

यस्यां जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः ॥६९॥

yā niśā sarvabhūtānām tasyām jāgarti saṁyamī
yasyām jāgrati bhūtāni sā niśā paśyato muneh (69)

Wat nacht is voor alle schepselen, is de tijd dat de mens die zichzelf in bedwang heeft, wakker is; als andere schepselen wakker zijn, is het nacht voor de Muni (wijze) die ziet. (69)

Hier gaat het om een diepe kennis en een diep inzicht. Het betreft hier het onderscheid tussen **Werkelijkheid** en werkelijkheid. De hele zintuiglijk waarneembare wereld, de wereld der verschijnselen, noemen de mensen werkelijkheid. Het is de enige werkelijkheid die ze kennen en aanvaarden. Het is de werkelijkheid waarin de meeste mensen 'wakker zijn'. De Muni noemt deze schijn-werkelijkheid 'māyā', d.i. schijn! Daarom is deze werkelijkheid 'nacht' d.i. duisternis, niet reëel. Daartegenover staat dat als het voor de mensen nacht is, de mens zich volgens een natuurlijk proces van recuperatie terugtrekt en losmaakt van zijn zintuigen. Voor hem houdt hier de werkelijkheid op te bestaan! Hij is zich niet bewust van enig object. Toch weet de mens als hij ontwaakt dat hij tijdens de nacht niet opgehouden heeft te bestaan.

De Muni nu is zich wel degelijk bewust van zijn bestaan ook als de zintuigen volledig uitgeschakeld zijn. Hij ervaart dan de toestand van bewustzijn zelf. Hij is zich bewust van zijn ZIJN... Dit ervaart hij dan tevens als zaligheid of puur geluk. Een zaligheid of een geluk dat nu eens niet afhankelijk is van enig object, maar dat juist berust op de afwezigheid van een object. Het is het ervaren van het Zelf achter alle vormen en objecten. Het is het ervaren van de Bron van geluk en zaligheid die slechts fragmentarisch weerspiegeld zijn in de genoegens van de zintuigen en hun objecten... Voor de Yogi is dit de echter **Werkelijkheid!**

Zo zien we dat de mensen werkelijk noemen wat voor de Yogi en Muni onwerkelijk is. En wat voor de mensen onwerkelijk is noemt de Yogi of Muni dé **Werkelijkheid**.

Door zijn onwetendheid verwacht de mens de producten en verschijningsvormen van de Werkelijkheid met de Werkelijkheid zélf. Daardoor wordt hij op een dwaalspoor gebracht en lijdt hij ontgoocheling na ontgoocheling. Want māyā betekent niet dat de wereld niet werkelijk zou zijn, maar dat wij het wezen of de werkelijkheid van de wereld niet kunnen waarnemen, omdat de instrumenten waarmee wij waarnemen, onze zintuigen, zelf een product of een deel van de wereld zijn! Zoals ik niet het lichaam ben dat ge zintuiglijk kunt waarnemen, maar de wezenlijke mens die in dit lichaam zijn uitdrukkingsvorm heeft, zo is de Werkelijkheid niet de wereld die ge waarneemt met Uw zintuigen, maar de ENE of het ZELF of GOD of de BRON of de vorm of de Werkelijkheid zélf, waarvan de wereld slechts de uitdrukkingsvorm of de verschijningsvorm is...

Voor de eenvoudige, religieuze mens zouden we kunnen zeggen: deze wereld en dit universum zijn niets anders dan de menigvuldige aangezichten van de ENE of GOD. Het is niet de aarde die ge ziet, maar het is de Werkelijkheid die zich toont als de aarde... De aarde is God als de aarde. De Muni ziet overal en alleen de Werkelijkheid en hem bedriegen de zintuigen niet meer... Daarom is de mens die meent te leven met open ogen blind, en wandelt hij 'in duisternis'. En wat voor

hem duisternis is en onwerkelijkheid is Licht voor de Muni. Daarom zegt de Muni: “Alleen God bestaat, de wereld is schijn!”...

Daarom moet men leren de zintuigen los te laten om te ontwaken in het Goddelijk Bewustzijn. Men verwisselt dan de werkelijkheid voor de Werkelijkheid. In dit verband is het interessant te verwijzen naar een prachtige Vedische tekst die luidt:

**OM PŪRṆAMADAḤ PŪRṆAMIDAṀ
PŪRṆĀT PŪRṆAMUDACYATE
PŪRṆASYA PŪRṆAMĀDĀYA
PŪRṆAMEVĀ VAŚIṢYATE**

En dit betekent:

**AUM, Dát (God) is het Geheel,
dit (de wereld) is het geheel.
Het geheel (de wereld) is uit het Geheel (God) voortgekomen.
Trek het geheel (de wereld) af van het Geheel (God).
Wat overblijft is het Geheel (God).**

De wereld is hier ruim op te vatten als universum wel te verstaan, als schepping.

आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठं समुद्रमापः प्रविशन्ति यद्वत् ।

तद्वत्कामा यं प्रविशन्ति सर्वे स शान्तिमाप्नोति न कामकामी ॥७०॥

āpūryamāṇam acalapratiṣṭhaṁ samudram āpaḥ praviśanti yadvat
tadvat kāmā yaṁ praviśanti sarve sa śāntim āpnoti na kāmakāmī
(70)

Hij komt tot vrede, in wie alle begeerten uitmonden, zoals rivieren in de oceaan stromen, die vol water is, maar zelf onberoerd blijft; niet echter degene, die begeerten koestert. (70)

De Muni of wijze verblijft in de Volheid van het Zelf. Oprijzende begeerten vermogen niets toe te voegen of te beroeren in deze Volheid die steeds in innerlijke rust is. Opkomende begeerten houden geen enkele belofte in die niet reeds in deze volheid aanwezig is. Zo ook is het uitmonden van rivieren en stromen in de volheid van de oceaan onbetekenend en onopgemerkt. Wanneer opkomende begeerten geen beroering meer vermogen te brengen komt men tot vrede... begeerenswaardige vrede.

विहाय कामान् यः सर्वान् पुमांश्चरति निःस्पृहः ।

निर्ममो निरहंकारः स शान्तिमधिगच्छति ॥७१॥

vihāya kāmān yaḥ sarvān pumāṁś carati niḥsprhaḥ
nir mamo nir ahaṁkāraḥ sa śāntim adhigacchati (71)

Hij die alle begeerten verzaakt en, vrij van alle hunkering, onbaatzuchtig en zonder egoïsme voortgaat op zijn weg, komt tot vrede. (71)

Onbaatzuchtig is hier de vertaling voor het Sanskriet ‘nirmamaḥ’, wat wil zeggen ‘zonder mijn-heid’, vrij van bezitszucht of het gevoel iets als het zijne te beschouwen. De weg tot vrede gaat dus langs het vrijmaken van ik-zucht en bezitszucht.

Dit wil zeggen dat men zijn bewustzijn moet vrijmaken van de beperkte persoonlijkheid en richten op het Ātman. Men moet leren leven vanuit het Ātman, dat niet-ik is, maar dat Ik is, dit wil zeggen, kosmisch en universeel. Wanneer ‘ik’ niet bestaat, is er automatisch ook geen ‘mijn’... Zowel het ik-besef als het mijn-besef zijn beperkingen van de Universele Eenheid, van het Universele Zijn. Het is het ik-besef dat ons afgescheiden houdt van de Eenheid, want het creëert het bewustzijn van vele afgescheiden ‘ik-jes’. Het is dus het ik-besef dat ons verwijderd houdt van vrede en geluk. Het idee van ik en mijn is de pure ontkenning van de Kosmische Geest of God. Het is het zich plaatsen buiten God. Het is een teken van onbegrensde hoogmoed te geloven dat er ook maar iets kan zijn dat ‘mijn’ eigendom is!

Alles is slechts een aspect, een verschijningsvorm van het Ene Universele Principe, evenzo mijn ‘ik’. Simpel gezegd is alles slechts eigendom van de Heer. Wij hebben zo gezien de dingen hoogstens in bruikleen! Als wij het zo kunnen bekij-

ken worden wij niet afgeleid door de drang tot ‘bezit’ of tot de bescherming ervan.

Niets is van mij! Maar dan is ook alles van Mij. Dan kan ik van alles gebruik maken zonder er te moeten voor vechten of wroeten. Dit ontslaat mij dan echter niet van mijn verantwoordelijkheid ten opzichte van de zaken die ik in ‘bruikleen’ heb. Toch is deze gedachte van ‘niet-ik’ en ‘niet-mijn’ bevrijdend van de bindingen met de objecten der zinnen. Zij neemt de oorzaak weg van vele begeerten en voert ze tot vrede...

एषा ब्राह्मी स्थितिः पार्थ नैनां प्राप्य विमुह्यति ।

स्थित्वाऽस्यामन्तकालेऽपि ब्रह्मनिर्वाणमृच्छति ॥७२॥

eṣā brāhmī sthitiḥ pārtha nainān prāpya vimuhyati
sthitvā'syām antakāle'pi brahma nirvāṇam ṛcchati (72)

Dat is de staat van het Eeuwige, O zoon van Prthā. Wie deze staat heeft bereikt, is zeker van zichzelf en niet verbijsterd. Ook wie in de ure des doods in deze staat verkeerd, gaat in tot het Nirvāṇa van het Eeuwige. (72)

‘Eeuwige’ is de vertaling voor Brahman. Dit is de staat van Brahman! Leven zonder ik-besef, maar uit Brahman, uit het Eeuwige. Zijn beperkte leven als persoonlijkheid verliezen om het grote leven uit het Universele, Eeuwige Brahman-bewustzijn te winnen. Dit is niet iets verliezen... maar **alles** winnen...

Iemand die zo leeft doorschouwt het zo gezegde positivistische waakbewustzijn. Het houdt op soliditeit te hebben. Het lost op als een droom na het ontwaken. Het is wakker worden in Brahman, in de Werkelijkheid, in de Waarheid, in Zaligheid; want al deze zijn hier synoniem van elkaar...

Dit is de staat van Brahman...

Zo iemand leeft niet meer als John, Elisabeth, Denise of Luc, maar als het Onbeperkte en Eeuwige Brahman. Het is het: “Niet ik leef, maar Christus leeft in mij!”... Niet ik leef, maar God, Brahman leeft in mij...

Wakker geworden ziet hij dat het leven een droom is, niet reëler dan welke nachtelijke belevissen dan ook.

Zolang men echter gevangen is in het beperkte droombewustzijn bemerkt men het niet. Pas 's morgens weet men dat men gedroomd heeft!

Zo is het ook in het leven van de zintuigen en hun objecten. Het leven van veelheid en afgescheidenheid. Het leven van ik-heid en mijn-heid. Zolang het duurt neemt men het in volle ernst en lacht men en lijdt men.

Men houdt het voor de éne en enige werkelijkheid. Slechts op het ogenblik dat men 'verlicht' wordt, dan men inziet, dat men Zelf-bewust wordt, dat men Ātman-bewust wordt, beseft men dat men de gevangene was van een kosmische illusie. Misleid door onwetendheid (avidyā) vertoefde men in een kosmische droom (māyā). Speelde men het Goddelijk scheppingspel (līlā) mee, zonder te weten dat men speelde!

Het is onze taak te ontdekken dat men speelt. Dat is als het ware de opgave om het spel te kunnen beëindigen. Het is onze taak Zelf-bewust te worden... Zelf-bewust worden betekent dat het Zelf zich bewust wordt van Zich-Zelf. Het betekent het opgaan in Brahman, het oplossen in Brahman, het neer waaien (Nirvāṇa) van het kleine, onwerkelijke ik, in het grote kosmische Ik...

Wie deze toestand bereikt tijdens het leven in een lichaam noemt men een Jīvanmukta, een tijdens het leven bevrijde. Ook echter wie op het ogenblik van het sterven in deze staat verkeert, in de staat van Brahman, bereikt bevrijding en is verlost van het wiel van geboorte en dood...

Aldus eindigt, in de Upaniṣads van de prachtige Bhagavad Gītā, de wetenschap van Brahman, de schrift van Yoga, de dialoog tussen Śrī Kṛṣṇa en Arjuna, het tweede hoofdstuk, getiteld:

DE YOGA VOLGENS DE SĀṂKHYA.

Kṛṣṇa toont Zich in Zijn Goddelijke Gestalte (Hfst. 11)

DERDE HOOFDSTUK

DE YOGA VAN HANDELING

अर्जुन उवाच

ज्यायसी चेत्कर्मणस्ते मता बुद्धिर्जनार्दन ।

तत्किं कर्मणि घोरे मां नियोजयसि केशव ॥१॥

arjuna uvāca

jyāyasī cet karmaṇas te matā buddhir janārdana
tat kiṁ karmaṇi ghore mām niyojayasi keśava (1)

ARJUNA SPRAK:

Als Gij inzicht hoger acht dan handeling, O Janārdana, waarom spoort Ge mij dan aan tot deze verschrikkelijke daad? (1)

Na heel de voorafgaande uiteenzetting over de Yoga volgens de Sāṃkhya of kennis, blijft Arjuna nog meer verbijsterd achter.

व्यामिश्रेणेव वाक्येन बुद्धिं मोहयसीव मे ।

तदेकं वद निश्चित्य येन श्रेयोऽहमाप्नुयाम् ॥२॥

vyāmiśreṇeva vākyaena buddhiṁ mohayaśīva me
tad ekam vada niścitya yena śreyo'ham āpnuyām (2)

Met deze verbijsterende woorden brengt ge mijn verstand slechts in de war; wijs mij ondubbelzinnig de ene weg, die mij voert tot het geluk. (2)

Weer moet ik hier de aandacht vestigen op de overeenstemming tussen Arjuna en de zoekende mens in het algemeen of het aspect van de twijfel in het innerlijk van elke zoeker in het bijzonder. Wie onder de zoekers wordt niet haast tot wanhoop gedreven wanneer hij na lang en fijnzinnig zoeken tot een diep en intens begrip komt en zich dan geplaatst ziet voor het conflict met het dagelijks leven met zijn vele problematische handelingen?

Religie, maatschappij en kortom ons dharma, dragen ons op te handelen zoals het op elk ogenblik gepast is volgens de Eeuwige Wet. Zo ook oorlog voeren indien nodig, zoals in het geval van Arjuna zelf... Het inzicht gebracht door de verdieping vertelt ons dat niets uitgaat boven het ware begrip... Dit is werkelijk één van de moeilijkste punten om klaar in te zien voor de meeste zoekers. Het is de 'plaats' waar de meesten struikelen en wereldvreemd worden, niet begrijpende de Paradox van het leven.

Zoals Arjuna zich richt tot de Goddelijke Incarnatie, de Gezegende Heer, zo richt in iedere mens zich het twijfelende, en onvermogen verstand tot de Goddelijke Vlam in ons om raad en bijstand, om klaarte en eenvoud...

श्री भगवानुवाच

लोकेऽस्मिन्द्विविधा निष्ठा पुरा प्रोक्ता मयानघ ।

ज्ञानयोगेन सांख्यानां कर्मयोगेन योगिनाम् ॥३॥

śrī bhagavān uvāca
loke'smin dvividhā niṣṭhā purā proktā mayānagha
jñānayogena sāṅkhyānām karmayogena yoginām (3)

DE GEZEGENDE HEER SPRAK:

In deze wereld, O zondeloze, zijn er, zoals Ik reeds zei, twee wegen: dat van Jñāna Yoga (yoga van kennis) van de Sāṃkhya's; en dat van Karma Yoga (yoga van handeling) van de yogi's. (3)

Voor sommigen is hier sprake van twee tegengestelde paden. Swāmi Śivānanda bijvoorbeeld is van oordeel dat het onmogelijk is deze twee wegen tezelfdertijd te bewandelen. Voor hem is karma yoga de voorbereiding om de geest te zuiveren en te reinigen van alle smetten om dan de weg van begrijpen en inzicht op te gaan.

Volgens mijn eigen mening is dit niet juist. De weg van handelen en van inzicht zijn twee aangezichten van één weg. De weg van handelen kan slechts begaan worden wanneer men uit het juiste inzicht leeft.

Zonder dit zo noodzakelijke inzicht is er geen weg van handelen, maar zijn er slechts bindende handelingen die helemaal geen bevrijding insluiten. Volgende verzen zullen dit duidelijk maken. Toch zijn deze twee wegen naar hun **aanzicht** tegengesteld. Om succesrijk te zijn moet men echter de twee schijnbaar tegengestelde wegen naar hun Wezenlijk Zijn bewandelen. Slechts als men de eenheid der schijnbaar tegengestelden *ziet* en *doet* volgt men het juiste pad.

De Īśa-Upaniṣad maakt ons dit duidelijk in volgende verzen:

“In diepe duisternis vallen zij die handeling volgen. In nog diepere duisternis vallen zij die kennis (weten) volgen. Het ene is het gevolg van het handelen, en het andere is het gevolg van kennis. Aldus hebben wij gehoord van de oude wijzen die ons deze waarheid hebben uitgelegd. Wie kennis en handelen tezamen kent, overschrijdt met handelen de dood en bereikt met kennis de onsterfelijkheid.”

Voor wie enig begrip heeft van de Werkelijkheid is dit alles vanzelfsprekend. Er bestaat geen afscheiding in de wegen als dusdanig, maar DE WEG heeft verscheidene aangezichten zoals de ENE, veelvoudige aangezichten heeft.

न कर्मणामनारम्भान्नैष्कर्म्यं पुरुषोऽश्रुते ।

न च संन्यसनादेव सिद्धिं समधिगच्छति ॥४॥

na karmanām anārambhān naiṣkarmyaṁ puruṣo'śnute
na ca sannyasanād eva siddhim samadhigacchati (4)

De mens wordt niet bevrijd uit de boeien van handeling door zich te onthouden van handeling; evenmin kan hij alleen maar door onthouding tot volmaaktheid (Siddhi) geraken. (4)

In dit vers komen twee begrippen naar voor die nagenoeg dezelfde betekenis hebben naar het wezen: ‘naiṣkarmyaṁ’ en ‘siddhi’. Naiṣkarmyaṁ betekent eigenlijk ‘het-zonder-handelen-zijn’ of **actieloos**. Siddhi betekent **perfectie, volmaaktheid**.

Voor de kenner zijn dit synoniemen! Volmaaktheid bestaat in actieloosheid... Maar God behoeft de lezer die te snel zijn conclusies zou trekken; actieloosheid betekent niet dat men geen daden of handelingen meer stelt... Siddhi en actieloosheid bestaan in Ātma-Jñāna of Zelf-Kennis. Wanneer deze Zelf-Kennis aanwezig is zijn alle problemen opgelost. Er zijn dan geen verlangens meer. Er rest dan niets meer dat gedaan moet worden. Hier echter worden velen misleid of misleiden zij zichzelf. Zij komen tot een gemeente, en dus niet-echte Zelf-Kennis en gaan dan zogezegd bij de pakken zitten. *Stilzitten* en *niets-doen* is echter geen actieloosheid! Iemand kan uiterlijk stilzitten en van binnen een kokende ketel van gedachten zijn, en van verlangens en plannen. Zo iemand is in volle actie...

U begrijpt al dadelijk, Lieve Lezer, dat deze actie niet door een gebaar alleen tot stilstand kan gebracht worden. De stilstand van verlangens en plannen is een ingrijpende wijziging van de kern van ons Zijn en geen uiterlijke aangelegenheid. Daartegenover kan iemand druk aan de arbeid zijn en toch ‘actieloos’ zijn... Want niet wat het lichaam doet of zelfs de geest, is van belang, maar wat het **WEZEN IS**, is van belang. Volgende verzen zullen dit verduidelijken.

Dus ook het louter opgeven of verzaken van de dingen dezer wereld brengen geen volmaaktheid zolang ze geen Wezenlijke gebeurtenis zijn van Verlichting of Kennis.

न हि कश्चित्क्षणमपि जातु तिष्ठत्यकर्मक

कार्यते ह्यवशः कर्म सर्वः प्रक

na hi kaścit kṣaṇam api jātu tiṣṭhaty akarmakṛt
kāryate hy avaśaḥ karma sarvaḥ prakṛtijair guṇaiḥ (5)

Niemand kan, al was het slechts één ogenblik, waarlijk zonder handeling blijven; want hulpeloos wordt eenieder tot handelen gedreven door de aangeboren hoedanigheden van de Natuur (door de guṇa's van Prakṛti). (5)

Heel de Schepping, oorzakelijk, fijnstoffelijk en grofstoffelijk, berust op de werking van de drie guṇa's: sattva, rajas en tamas.

Heel deze gemanifesteerde wereld of universum is voortdurend in een toestand van verandering en beweging. Beweging of handeling is er onverbrekkelijk mee verbonden. Dus ook de mens, met zijn grofstoffelijk lichaam, fijnstoffelijk of astraal lichaam en met zijn oorzakelijk of causaal lichaam. Dit betekent dat de mens naar lichaam en geest geen ogenblik zonder handelen kan bestaan. Zelfs niet als hij volledig onbeweeglijk zit. Buiten de enorme fysiologische beweeglijkheid van zijn lichaam, stoppen ook de energiestromen niet met hun functies en evenmin stoppen de gedachten. Wij kunnen de beweging optimaal reduceren in de meditatie en vooral in de toestand van samādhi. In deze laatste komt het lichaam met zijn energiestromen alsook de gedachten tot een grote dosis rust. Toch blijven in deze toestand volgens Gurudeva (Swāmi Yogeśwarānanda), alsook volgens mijn eigen ervaring, de subtiele, d.w.z. fijnstoffelijke processen verder gaan. Moesten deze uitvallen dan zou er een volledig afsterven plaatsvinden. Maar zelfs in een dood lichaam heerst geen rust... Daaruit volgt, dat wat men ook doet, zitten, slapen, mediteren, enz. men steeds *handelt!* Zelfs het zich onthouden van handelen is handelen... Handelen is inherent verbonden met de wereld der verschijnselen... Maar hoe kan iemand dan actieloos worden? Om dit te begrijpen moeten we verder zien.

कर्मेन्द्रियाणि संयम्य य आस्ते मनसा स्मरन् ।

इन्द्रियार्थान्विमूढात्मा मिथ्याचारः स उच्यते ॥६॥

karmendriyaṇi saṁyamya ya āste manasā smaran
indriyārthān vimūḍhātmā mithyācāraḥ sa ucyate (6)

Hij, die uiterlijk de zintuiglijke organen van handeling beheerst, maar in gedachten toeft bij de objecten der zinnen, die mens van onjuist gedrag noemt men hypocriet. (6)

Over al deze processen in de natuur hebben wij als dusdanig geen zeggenschap. Bepaalde processen echter vallen wel onder ons toezicht en onze controle. Maar ook hier weer is het geen uiterlijke aangelegenheid. Onder de zintuiglijke organen van handeling verstaan we de vijf **karmendriya's** of de vijf **actieorganen**. Deze zijn: vāk; het spraakorgaan - pāṇi; de hand - pāda; de voet(en) - upastha; de voortplantingsorganen - en guda; de uitscheidingsorganen. Deze zijn echter zeer nauw verbonden met de vijf **jñānendriya's** of **kennisorganen**. Tussen beide bestaat er een voortdurende wisselwerking, zoals tussen de sensorische en motorische zenuwen. Het zien van de appel doet hem plukken enz. Onze actieorganen geven ons de mogelijkheid te reageren op de boodschappen en kenniselementen van onze kennisorganen...

Hij die uiterlijk de actieorganen onder controle heeft maar niet de gedachten die gevoed door de kennisorganen, vertoeven bij de objecten der zinnen, is iemand die een stoomketel steeds maar onder hogere druk brengt zonder stoom te laten ontsnappen... Deze ketel moet bezwijken of ontploffen... Zo iemand heeft een schijnbeheersing en is een vat vol opgekropte en onderdrukte spanningen... Zo iemand noemt de Gezegende Heer onomwonden een *hypocriet*. Heel onze maatschappij bestaat uit hypocrieten. Slechts weinig mensen zijn zover dat zij de innerlijke bevrijding bereikt hebben en oprecht zijn... Slechts weinig mensen komen eerlijk uit voor hun onvolkomenheid... Het tussenliggende gamma is uitgebreid en bestrijkt als een waaier het hele levenstoneel waarvan de eerlijken langs weerszijden slechts de dunne boordjes vormen...

Om werkelijk tot beheersing te komen over de karmendriya's is het nodig eveneens controle te hebben over de kennisorganen: (zien, horen, voelen, proeven, ruiken) en over de gedachten. Als men dit laatste bereikt heeft, doet het er niet meer toe wat men ziet of hoort en wat men doet... Dit blijkt uit het volgende vers overduidelijk.

यस्त्विन्द्रियाणि मनसा नियम्यारभतेऽर्जुन ।

कर्मेन्द्रियैः कर्मयोगमसक्तः स विशिष्यते ॥७॥

yas tv indriyāṇi manasā niyamyā rabhate'rjuna
karmendriyaḥ karmayogam asaktaḥ sa viśiṣyate (7)

Maar hij, die de zinnen door het bewuste denken beheersend, zonder gehechtheid aan Karma Yoga verricht met zijn organen van handeling, O Arjuna, hij is een uitnemend mens. (7)

Hier komen we nu tot de belangrijkste leefregel, die de hele Yoga samenvat in enkele zinnen. Door het **bewuste denken de zinnen beheersen** en dan **handelen zonder gehechtheid**.

Ziedaar wat men **juist begrepen** kan samenvatten als ons ‘Doe wel en zie niet om’. Toch mag dit niet verkeerd verstaan worden. Het betekent niet simpelweg ‘doe maar wat ge best denkt en trek er U verder niets van aan’. Voorwaarde is beheersing door het **bewuste denken**. Heel de Yoga kenmerkt zich door een proces van groeiend bewustzijn dat zich fijner verdiept en verruimt. Uit dit zich verruimend en verdiepend bewustzijn groeit een flitsend en lichtend Inzicht, Begrijpen, Kennen. Dit Inzicht of Kennen is de enige werkelijke oorzaak van beheersing zonder onderdrukking of verdringing.

Dit is geen harde discipline, maar een *Zelf-Lichtende* beheersing, welke spontaan is en gelukkig maakt door het wegnemen van alle spanningen. Een beheersing die harmonie brengt en evenwicht... In deze toestand is er geen plaats meer voor verlangens van het ego. Er is dus geen drijfveer meer tot handelen met eigen voordeel... Men wordt dan gewoon een instrument in de handen van de Stralende God en alle handelingen welke gesteld worden gebeuren spontaan in dienst van de Eeuwige Wet van het **Sanātana Dharma**, als even zo vele offeranden.

Wie **zó** handelt, handelt niet...

नियतं कुरु कर्म त्वं कर्म ज्यायो ह्यकर्मणः ।

शरीरयात्रापि च ते न प्रसिद्धयेदकर्मणः ॥८॥

niyataṁ kuru karma tvaṁ karma jyāyo hyakarmaṇaḥ
śarīrayātrāpi ca te na prasiddhyed akarmaṇaḥ (8)

Verricht juiste handeling; want handeling staat ver boven niet handelen; zonder handelen zou het trouwens onmogelijk zijn uw lichaam in stand te houden. (8)

यज्ञार्थात्कर्मणोऽन्यत्र लोकोऽयं कर्मबन्धनः ।

तदर्थं कर्म कौन्तेय मुक्तसङ्गः समाचर ॥९॥

yajñārthāt karmaṇo'nyatra loko'yaṁ karmabandhanaḥ
tad artham karma kaunteya mukta saṅgaḥ samācara (9)

De wereld wordt door handeling (karma) gekluisterd, tenzij men deze verricht als offerande. Verricht daarom, O zoon van Kuntī uw handeling als offerande vrij van gehechtheid. (9)

Onder juiste handeling moeten we verstaan alle normale, noodzakelijke handelingen die dienen voor het onderhoud van ons persoonlijk bestaan. Ook echter al deze handelingen die we door onze plaats in de maatschappij, door onze persoonlijke situatie en mogelijkheden of talenten, in de gegeven omstandigheden plachten te doen volgens ons dharma. Een ganse reeks handelingen zijn onverbreekelijk verbonden met onze menselijke bestaanstoestand. Wij worden geacht te eten, te drinken, te slapen en ons lichaam en onze geest ook op andere wijze het noodzakelijke onderhoud te geven. Het nalaten van deze handelingen (hier het niet handelen), wordt als minderwaardig beschouwd ten opzichte van het wél nakomen van deze plichten. De Gezegende Heer zegt het trouwens zelf: zonder deze handeling is het onmogelijk het lichaam in stand te houden. Het lichaam behoort tot de uitzonderlijke gaven van de menselijke geboorte. Deze geeft ons zelfs voorrechten boven de goden. Bericht ook de christelijke traditie niet dat sommige engelen jaloers waren op de mens? De Indische traditie vertelt dat alleen in de hoedanigheid van mens, in de lichamelijke en geestelijke conditie daarvan, de bevrijding bereikt kan worden...

Zelfs de goden moeten mens worden om verlossing te bekommen! Daarom is het onze plicht dit uitzonderlijke geschenk te waarderen en te onderhouden.

Handelen is inherent verbonden met de wereld der verschijnselen. En door het handelen zijn wij gebonden. Wij zijn gebonden door onze motiveringen en onze verwachtingen, door de zoete of de bittere vruchten... Tenzij wij onze handelingen volbrengen als Yajña (offerande)!

Een handeling gebracht als offerande is volledig vrij van ik-zucht en bezitszucht. Deze handelingen zijn een gift, een geschenk, een onbaatzuchtige daad als blijk van dankbaarheid, erkentelijkheid, overgave, dienstbaarheid en liefde. Zij vormen ook de essentie van het offer als dusdanig, waarvan het rituele offer slechts een afspiegeling is. Het rituele offer is een vorm van lichtend voorbeeld hoe gans ons leven en ons handelen zou moeten zijn, doordrenkt van dit bewustzijn. Daaruit blijkt nogmaals hoe leeg en zinloos het rituele of religieus liturgische offer is wanneer deze innerlijke bewustzijnstoestand ontbreekt, zoals maar al te dikwijls het geval is wanneer men als gewoonte-gelovigen deelneemt aan een misoffer of een vedische yajña... Wij moeten alle daden stellen voor onze medemensen als een geschenk aan de Essentie in hen, de Heer in hen. Wij moeten doordrongen zijn dat al wat wij doen, gedaan wordt met Zijn kracht of Śakti voor het welzijn van Hem in de anderen en in onszelf. Wij moeten beseffen dat het onvoorstelbare hoogmoed is te denken dat ‘wij’ iets kunnen doen uit eigen kracht, voor eigen voordeel. Wij zijn Zijn instrumenten, uitdrukkingen van Zijn kracht, door dewelke Zijn kracht actief is ten voordele van Hemzelf in al het geschapene!

सहयज्ञाः प्रजाः सृष्ट्वा पुरोवाच प्रजापतिः ।

अनेन प्रसविष्यध्वमेषवोऽस्त्विष्टकामधुक् ॥१० ॥

sahayajñāḥ prajāḥ sṛṣṭvā purovāca prajāpatiḥ
anena prasaviṣyadhvam eṣa vo'stv iṣṭa kāma dhuk (10)

Nadat Prajāpati, de Heer van al het geschapene, in lang vervlogen tijd de mensheid had geschapen met het offer, zei Hij: “Vermenigvuldig U hierdoor; moge het U de vervulling schenken van uw begeerten”. (10)

Prajāpati is één van de personificaties van God als Schepper of scheppende kracht. Hij is dan de manifest geworden Heer.

In de Sanskriet Śloka staat eigenlijk: “...laat dit de melkkoe zijn van uw verlangens.” De wenskie die ons alles geeft wat we wensen, zoals de koe ons haar melk geeft wanneer we ze melken. Deze schenkster van onze verlangens is het offer of Yajña. Hierdoor onderricht de Gezegende Heer ons nogmaals in de waarde van het offer in essentie, van het stellen van egoloze daden. Alleen wie zo weet te handelen zal al zijn wensen in vervulling zien gaan... Misschien op die wijze, dat men ziet dat alle wensen en verlangens die men heeft, ontstaan in het

ego; wanneer men het ego verliest, houden alle egoïstische verlangens op te bestaan en vangt men aan onbaatzuchtig te handelen. Als alle egoïstische verlangens ophouden te bestaan, verdwijnt de onrust in ons hart en onze geest en zetelt vrede zich daar en zijn ‘alle verlangens’ voldaan... Men kan het vergelijken met de uitspraak van Heer Jezus: *“Zoek eerst het Koninkrijk der Hemelen en de rest zal u vanzelf toegeworpen worden”*.

Dit Koninkrijk is de toestand van egoloos zijn, van liefde en onbaatzuchtigheid en ongehechtheid. Wie deze toestand bereikt ontvangt de ganse wereld in zijn bezit... Hem worden alle wensen vervuld en alle verlangens voldaan. Hem wordt ‘de rest’ vanzelf toegeworpen.

दवान्भावयतानेन ते देवा भावयन्तु वः ।

परस्परं भावयन्तः श्रेयः परमवाप्स्यथ ॥११॥

davān bhāvayatā nena te devā bhāvayantu vaḥ
parasparam bhāvayantaḥ śreyaḥ param avāpsyatha (11)

“Voed hiermee, (nl. het offer), de Stralenden (de Deva's of goddelijke krachten) en mogen de Stralenden u in stand houden; aldus elkander in stand houdend, zult ge het hoogste goed verkrijgen.” (11)

De Deva's of Stralenden zijn de weergave van de goddelijke krachten die werkzaam zijn. Zij zijn tevens wat wij de goden noemen en zij zijn ook het equivalent van de engelen in onze religieuze terminologie. Dus een Deva is een engel of god.

De Deva's kunnen we dus beschouwen als een soort daadwerkelijk existierende subtiele, spirituele entiteiten of wezens. We kunnen ze ook beschouwen als een onpersoonlijke existentie, als de goddelijke krachten van het goede. Zoals de kerk gedurende eeuwen de engelen als geestelijke wezens voorstelde en ze nu voorstelt als de verpersoonlijking van ‘het goede’ in ons. Onze onbaatzuchtige, egoloze daden zijn het voedsel van deze goddelijke krachten. Zij activeren ze en blazen ze voortdurend nieuw leven in. Wij van onze kant ontvangen dan steeds nieuwe geestelijke kracht om verder te gaan op deze weg. Er is een wisselwerking, een mekaar in stand houden. Ik hou de goede gedachten en gevoelens in stand en deze op hun beurt geven mij de kracht verder het juiste handelen te blijven volbrengen. We zouden het ook weer op het sociale vlak kunnen verplaatsen. Wanneer wij onbaatzuchtig werken, scheppen we een sociaal klimaat van liefde,

dankbaarheid en onthechting. Dit sociale bestel op zijn beurt helpt de mensen en onszelf om verder te groeien op het pad van de onbaatzuchtigheid en er de vruchten en weldaden van te plukken en te ontvangen. Op deze manier groeien we en kunnen we uiteindelijk het hoogste goed verkrijgen.

इष्टान्भोगान्हि वो देवा दास्यन्ते यज्ञभाविताः ।

तैर्दत्तानप्रदायैभ्यो यो भुङ्क्ते स्तेन एव सः ॥१२॥

iṣṭān bhogān hi vo devā dāsyante yajñabhāvitāḥ
tair dattān apradāyai bhyo yo bhun̄kte stena eva saḥ (12)

Want, door het offer in stand gehouden, zullen de Stralenden u de vreugde schenken, die ge begeert. “Waarlijk, een dief is hij, die geniet wat hem door de Stralenden is geschonken, zonder hen iets terug te geven.” (12)

Zoals juist gezegd: het goede houdt het goede in stand of vernietigt het kwade. ‘Goede’ en ‘kwade’ moeten hier niet te letterlijk worden genomen. Tussen goede mensen bestaat er een zekere affiniteit. Alles gehoorzaamt aan deze wetten van polariteit en van aantrekking en afstoting. Wanneer iemand de weldaden van het onbaatzuchtige of juiste handelen van iemand anders ontvangt en er geen respons aanwezig is, dan noemt de Gezegende Heer zo iemand een dief. God is de Schenker van alle gaven en verlangt van ons erkentelijkheid en dankbaarheid als antwoord. Hij verlangt erkenning voor wat wij van Hem ontvangen. In deze erkenning door ons ligt de zin van de schepping besloten. De schepping is als het ware het spel van God met Zichzelf waardoor Hij Zichzelf bewust is. Wij zouden kunnen zeggen dat de schepping Gods reflecterend bewustzijn is, verwant aan het reflecterende bewustzijn van de mens, waardoor deze in staat is tot Zelfkennis. Ook weer één van de manieren waarop we het bijbelse “...*geschapen naar Gods beeld en gelijkenis*” kunnen verstaan en verklaren. Als wij dankbaar en liefdevol zijn, zijn wij een spiegel waarin God Zichzelf ziet... Als wij ondankbaar, arrogant en egoïstisch zijn, vormen wij de doffe plek die het reflectievermogen van de spiegel wegneemt. Dan zijn wij ‘dieven’. Daaruit blijkt dat de essentie van diefstal bestaat in ‘egoïsme’. Dit op zijn beurt wordt veroorzaakt door onwetendheid of ‘avidyā’, dat men op kosmische schaal ‘māyā’ of begoocheling noemt.

यज्ञशिष्टाशिनः सन्तो मुच्यन्ते सर्वकिल्बिषैः ।

भुञ्जते ते त्वघं पापा ये पचन्त्यात्मकारणात् ॥१३॥

yajñaśiṣṭāśinaḥ santo mucyante sarva kilbiṣaiḥ
bhujate te tv agham pāpā ye pacanty āmakāraṇāt (13)

De rechtvaardigen, die de resten van de offerande eten, worden bevrijd van al hun zonden; doch bozen, die het voedsel slechts voor zichzelf toebereiden, eten het voedsel der zonde. (13)

Ook hier is het offer beschouwd als een waarde op zichzelf en tevens, in de bredere zin, als het symbool voor elke daad uit het dagelijks leven, volbracht in een geest van overgave en onbaatzuchtigheid. Hij die eerst handelt als offer aan God en zich tevreden stelt met wat het, zonder bijbedoelingen, voor hem overhoudt, is rechtvaardig en wordt bevrijd van zonden, of van de boeien van karma. Bij de rechtvaardigen gaat de eerste gedachte dus naar God of de Essentie. De anderen die eerst aan zichzelf denken, of die denken dat zij het middelpunt zijn van alles, veroorzaken hun eigen gebondenheid.

De traditie schrijft vijf soorten van offers voor aan de brahmanen of de ‘tweemaal-geborenen’. Men moet dit zo zien, dat degenen die inzicht hebben in de Werkelijkheid en zich bewust geworden zijn van de Essentie of het Ene, dit moeten uitdrukken als een vanzelfsprekendheid in deze vijf verschillende soorten van offers. Deze zijn in volgorde van belangrijkheid:

1. **Deva-yajña:** dit is het offer tegenover de goeden of God. Onze eerste aandacht moet Hem gelden. Hij is de Bron. Hij is de *Prāṇa van de prāṇa*. Hij is de ‘Levengevende.’
2. **Rṣi-yajña:** na God zijn het de Leraars en Wijzen die ons Hem leren kennen, die we moeten vereren. In hen is Gods uitdrukking het meest volmaakt!
3. **Pitr-yajña:** na de Wijzen die ons de spirituele geboorte geven, moet onze verering gaan naar onze ouders en grootouders en voorouders, uit dewelke we een lichamenlijk bestaan kregen.

Het is als herinnering aan deze drie eerste en hoogste vormen van yajña (offer), dat de brahmanen of ‘tweemaal-geborenen’ het Heilig Touw dragen, dat bestaat uit drie verschillende draadjes!

4. **Nārī-yajña**: of God dienen en vereren in alle mensen als onze naasten. Dit wordt heden tendage sterk benadrukt door de katholieke kerk en werd tevens door Jezus zelf het tweede gebod genoemd, gelijk aan het eerste! Bedenk echter wel dat de Wijzen en onze ouders eveneens mensen en onze naasten zijn.
5. **Bhūta-yajña**: of verering en liefde voor **alle** levende wezens. Alle leven is **heilig** en een uitdrukking van de Ene Heer. Gebrek aan liefde en eerbied voor het minste der levende wezens in gebrek aan liefde tot God!

In deze laatste vorm van Yajña onderscheidt het Hindoeïsme zich van alle andere godsdiensten. Hierin toont het zich groter, rijper en bewuster dan alle andere! Mogen alle bewuste mensen deze ultieme vorm van liefde in zich opnemen en bewust maken. Leer ook de uitspraak van Jezus in dit bredere perspectief te beschouwen dan door de gangbare verklaring gegeven wordt: *“Wat ge aan de minsten der Mijnen hebt gedaan, hebt ge aan Mij gedaan!”*

Toch hoort hier een waarschuwing thuis. Naaste is iedereen, ook de doodvreemde, in zoverre hij getuigt van **goede wil**, van de *‘goede gezindheid’*. Dit blijkt ook duidelijk uit verhalen in het evangelie als ‘de verloren zoon’, ‘de barmhartige Samaritaan’ en andere. In het verhaal van de barmhartige Samaritaan wordt duidelijk aangetoond dat mensen van eigen slag zonder *‘de goede gezindheid’*, **geen naasten zijn**, terwijl vreemden als de Samaritaan die wel ‘de goede gezindheid’ hebben, juist wel de naasten zijn! We moeten onze vijanden liefhebben, maar niet hun gezindheid en hun daden aanmoedigen, als deze van hun kant gebrek aan liefde uitdrukken... Zo is het ook met onze liefde voor alle levende wezens. Dat ge alle dieren moet liefhebben, wil niet zeggen dat ge morgen de krokodil, de leeuw en de tijger aan uw boezem moet nemen!

Respecteer God of de Heer in al deze dieren, want zij zijn Zijn unieke creatie en expressie, maar respecteer tevens hun eigenheid als uitdrukking van Gods kracht als verscheurend dier!

Zo was er een leraar die zijn leerling onderricht gaf in de liefde voor alle wezens. Hij had hem bijgebracht God te zien in alle schepselen. Op zekere dag zag nu deze leerling plots een olifant in volle vaart op hem afkomen, met op zijn rug een man. Deze riep uit volle borst: “Ga uit de weg! Pas op! De olifant is dol geworden!”

De leerling echter, de wijze lessen van zijn Guru indachtig, dacht: “Waarom zou ik bang zijn en uit de weg gaan. De essentie van deze olifant is immers God.” Vlak daarna werd de leerling door de dolle olifant omvergeworpen en opzij gesmakt. Zwaar gekwetst kreeg hij weinige ogenblikken daarna het bezoek van zijn

Guru, die hem vroeg waarom hij niet uit de weg gesprongen was. Daarop vertelde de leerling hem dat hij meende niet bang te moeten zijn, omdat hij God in de olifant zag. Daarop antwoordde de Guru hem dat hij beter had geluisterd naar ‘God in de drijver’, die hem toeriep uit de weg te gaan...!

अन्नाद्भवन्ति भूतानि पर्जन्यादन्नसंभवः ।

यज्ञाद्भवति पर्जन्यो यज्ञः कर्मसमुद्भवः ॥१४ ॥

annād bhavanti bhūtāni parjanyaḥ annasambhavaḥ
yajñād bhavati parjanyaḥ yajñaḥ karmasamudbhavaḥ (14)

Alle schepselen komen voort uit voedsel; door regen komt voedsel voort; regen komt voort uit offerande; offerande komt voort uit handeling. (14)

कर्म ब्रह्मोद्भवं विद्धि ब्रह्माक्षरसमुद्भवम् ।

तस्मात् सर्वगतं ब्रह्म नित्यं यज्ञे प्रतिष्ठितम् ॥१५ ॥

karma brahmodbhavaṁ viddhi brahmākṣarasamudbhavam
tasmāt sarvagataṁ brahma nityaṁ yajñe pratiṣṭhitam (15)

Weet, dat handeling voortspruit uit Brahma; de Veda's en Brahma spruiten voort uit het Onsterfelijke; daarom is het Eeuwige, het Aldoordringende, steeds in het offer aanwezig. (15)

Om deze verzen beter te begrijpen zouden we ze moeten lezen in de omgekeerde volgorde. Het Onsterfelijke is de Bron van alles. Daaruit komt Brahma, het Scheppende Element en de onderscheiding of kennis (Veda's) voort. Uit Brahma ontstaat de wereld der verschijnselen. Uit Hem komt dus het handelen voort. Het handelen bevat het offer dat de veroorzaker is van de ‘regen’ of vruchtbaarheid. Het vruchtdragende, het bevruchtende. Echter ook letterlijk uit de rook der offervuren ontstaat concentratie van wolken en uiteindelijk regen. Denk maar aan de regenmakers!

Het bevruchtende, de ‘regen’ brengt de vruchten of het voedsel voort, dat op zijn beurt het leven te voorschijn brengt. Leven uit voedsel lijkt niet logisch, toch kan men dit begrijpen. In de yogaleer wordt ons lichaam ‘annamayakośa’ genoemd, of de ‘voedselschede’.

Het is de voedselschede die groeit door het zichzelf voeden!

Uit de voedselschede ontstaat het nieuwe leven, lichaam.

Probeer het zo te verstaan:

Het Onsterfelijke wordt manifest in de vorm van de persoonlijke God, d.i. Brahma. Deze scheidt de wereld, d.i. handelt zonder ego-bewustzijn, d.i. het offer. Dit offer draagt de vruchtbaarmakende kracht die het lichaam, d.i. de vormen scheidt of vormt. Daaruit ontstaan op hun beurt nieuwe schepselen. Zo wordt de kringloop van geboorte en dood in stand gehouden, maar tevens opent het de Weg naar Verlossing...

एवं प्रवर्तितं चक्रं नानुवर्तयतीह यः ।

अघायुरिन्द्रियारामो मोघं पार्थ स जीवति ॥१६॥

evam pravartitam cakram nā nuvartayatī ha yaḥ
aghāyur indriyārāmo mogham pārtha sa jīvati (16)

Hij, die hier op aarde het aldus in beweging gebrachte wiel der schepping niet doet wentelen, maar zondig is van levenswandel en genietend van bevrediging der zinnen, o zoon van Prthā, leeft tevergeefs. (16)

Zoals de voorgaande verzen ons aantoonen is er een cyclische beweging in de schepping, in de līlā van de Heer, die het kosmische Offer is van God, waardoor Hij komt tot eeuwige Zelf-Kennis. Alles in deze kringloop is dus bedoeld als een voortdurende bewustwording of beter nog een voortdurend Bewustzijn... Zelf-Bewustzijn... Aan deze kringloop beantwoorden is het Kosmische Dharma. Dat is hetgeen de Veda's voorschrijven als offer.

Wie echter niet beantwoordt aan dit Dharma, de individuele egoïst, wiens leven bestaat uit het najagen van genot en bevrediging der zinnen leeft tevergeefs. Zijn

leven is puur verlies en zinloos. Hij is als een ‘kanker’ in het kosmische bestel en dus zondig. Om in overeenstemming te zijn met de zin van ‘het wentelende wiel’, moeten we leren onze handelingen te stellen zonder ikzuchtige motiveringen.

We moeten het alles doen uit liefde voor de Heer; d.i. in overeenstemming met Zijn kosmische ordening en doelstelling.

Vanzelfsprekend klinkt dit pretentief. Wie kan zeggen dat de Heer een specifieke kosmische ordening heeft gecreëerd en een kosmische bedoeling heeft. Zoiets kan toch niet bewezen worden! Zijn dit dan geen louter filosofische bespiegelingen zonder waarde?

Lieve Sādhaka, hier kan alleen Verwerkelijking een afdoend antwoord op geven. Tot we deze hebben, moeten we ons in vertrouwen overgeven aan de Guru. Zowel de Guru buiten ons als deze in ons. Dit vraagt van ons gehoorzaamheid aan de Schriften en nederigheid en ootmoed. Weinig voorkomende deugden deze dagen! Wanneer wij groeien in Realisatie, komt deze Nederigheid vanzelf.

यस्त्वात्मरतिरेव स्यादात्मतृप्तश्च मानवः ।

आत्मन्येव च संतुष्टस्तस्य कार्यं न विद्यते ॥१७॥

yas tv ātmaratir eva syād ātmatrptaś ca mānavaḥ
ātmany eva ca santuṣṭas tasya kāryam na vidyate (17)

Maar voor de mens, die vreugde schept in het Zelf, tevreden is met het Zelf, en tevreden is in het Zelf, is er geen werk meer te verrichten. (17)

Voor de mens van realisatie echter, die het Zelf of Ātman erkent en herkend heeft als zijn wezenlijke natuur, is er geen werk meer te verrichten. Hij heeft de Essentie gevonden en er zich mee vereenzelvigd! Welke waarde heeft de verpakking voor iemand die de boter die er zich in bevindt gevonden heeft? Welke wensen zou zo iemand nog koesteren? Welke motiveringen kunnen zo iemand nog drijven? Het volgende vers gaat ons hieromtrent meer in detail onderrichten.

नैव तस्य कृतेनार्थो नाक

न चास्य सर्वभूतेषु कश्चिदर्थव्यपाश्रयः ॥१८ ॥

nai va tasya kṛtenārtho nākrteneha kaścana
na cāsyā sarvabhūteṣu kaścīd arthavyapāśrayaḥ (18)

Hij is niet betrokken bij de dingen, die gedaan worden in deze wereld, noch bij de dingen, die niet gedaan worden; en niets van wat hij beoogt is van enig schepsel afhankelijk. (18)

Al wat gedaan wordt in deze wereld kan geklasseerd worden onder karma of onder yajña. Yajña is de aan de Heer inherent verbonden eigenschap van schepping en creativiteit. Het is de cyclus, het wiel dat rolt volgens de inherente wet. Het is de natuurlijke handeling der schepselen als offer aan de Bron. Het is het onbaatzuchtige werk, gedaan zonder eigenbelang of zonder gehechtheid aan de vruchten. Karma is het tegenovergestelde. Het is het werk dat gedaan wordt met motivering, vanuit ik en voor ik. Het is het werk dat men doet uit gehechtheid aan de vruchten. Het werk dat ons bindt en dat we religieus uitgedrukt ‘zondig’ noemen... Het werk dat gedreven wordt door verlangens en begeerten zonder uitkomst. De oorzaak van lijden.

Wie echter de Essentie gevonden heeft, de Heer die in het hart woont, de enige IK, voor die hebben al deze verlangens geen waarde meer. Zijn enige vreugde ligt in de Vreugde zelf. Deze is synoniem van de Heer. Zo iemand beseft ten volle dat vreugde niet het resultaat is van de objecten, maar een eigenschap, wezenlijk dan, van zijn eigen Natuur, van zijn eigen Zelf. Wie in Japan voor de Fujiyama staat en er persoonlijk de onuitsprekelijke indruk van ondergaat, heeft geen behoefte aan postkaarten en beschrijvingen...

Zo iemand is in niets meer afhankelijk van de vorm en de handelingen...

Voor zulk een mens is er niets meer dat gedaan moet worden of dat niet gedaan moet worden... Zo iemand kan ook in niets meer afhankelijk zijn voor zijn Vreugde van gelijk welke medemens of enig ander schepsel. Want alle Vreugde, alle Geluk ligt besloten in het Zelf, in de Heer. En het betrekkelijke geluk dat de dingen of de handelingen ons bijbrengen is er slechts een zwakke afschaduwing of weerspiegeling van, zoals de afbeelding van de boter op de verpakking slechts een afschaduwing is van de boter zelf...

तस्मादसक्तः सततं कार्यं कर्म समाचर ।

असक्तो ह्याचरन्कर्म परमाप्नोति पूरुषः ॥१९॥

tasmād asaktaḥ satataṁ kāryaṁ karma samācara
asakto hy ācāraṁ karma param āpnoti pūruṣaḥ (19)

Verricht daarom, zonder gehechtheid, steeds de handeling, die Uw plicht U voorschrijft; want door handelingen te verrichten zonder gehechtheid bereikt de mens het Allerhoogste. (19)

Laat ons proberen dit te verduidelijken aan de hand van een vergelijking. De mens beschikt over een lichaam dat is opgebouwd uit verscheidene stelsels, zoals spijsvertering, bloedsomloop enz. Elk van deze stelsels en organen heeft een eigen bewustzijn en speciaal ook functie-bewustzijn, die het toelaat zijn werk te verrichten. In de mens zijn deze verschillende stelsels en organen echter verenigd en overkoepeld door een hoger gecentraliseerd bewustzijn van het menselijk lichaam als geheel. Dit bewustzijn heeft zich als het ware op een hoger eenheidsplan verheven. Alhoewel dat hogere eenheids-bewustzijn zich niet meer specifiek bezighoudt met de rol van de maag of het hart, toch blijven deze organen en stelsels hun werk verder zetten, als het ware zonder ego-bewustzijn en in functie van de grotere orde van het eenheidsbewustzijn van het menselijk lichaam als geheel. Wanneer echter de maag zou zeggen: “Ik heb mijn bewustzijn getranscendeerd tot een hoger niveau, ik heb de Essentie bereikt, dus nu hoef ik niet meer te functioneren omdat ik geen specifieke behoeften meer heb”; dan zou zowel de maag als het kosmische geheel van het lichaam ophouden te functioneren en zijn rol te vervullen...! Zo ook moet de gerealiseerde, verblijvend in het vreugdevolle bewustzijn van de Gezegende Heer, zijn rol blijven spelen, zolang hij er nog lichamelijk is...

Anders gezegd: realisatie van het Zelf is een aangelegenheid van het Bewustzijn en het inzicht dat het Bewustzijn onafhankelijk staat van de werking van de natuur of Prakṛti.

Realisatie is het ophouden van de verkeerde identificatie. Maar prakṛti moet zijn kosmische rol verder vervullen in de līlā van de Heer... En één geworden met deze Heer van Vreugde, nemen wij deel aan Zijn Līlā...

Daartegenover staan degenen die nog geen realisatie bereikt hebben. Ook dezen worden aangespoord tot handelen. Maar nogmaals wordt benadrukt dat het gaat over handelingen zonder gehechtheid. Handelingen als Yajña... Dit is namelijk de enige weg *naar* realisatie... in overeenkomst met het kosmisch Dharma.

Ook de mens die handelt uit ik-zucht komt uiteindelijk op deze weg, maar dan alleen gedwongen door het lijden dat zijn egoïstische instelling voor hem in petto heeft. Deze negatieve weg is echter niet noodzakelijk. Hij is slechts een gevolg van de onbeschrijflijke Hoogmoed van de mens die in opstand komt tegen de kosmische wetten en tegen de Schepper... Het is het gevolg van het Ego-bewustzijn dat zich als enige werkelijkheid in het centrum plaatst ten koste van het Ware en Enige Echte centrum: de Gezegende Heer. Het is het hoogmoedig zichzelf verheffen tot God en Schepper! Dit is in strijd met de Wil van de Heer, die ons via Zijn ‘openbaring’, Zijn inspiratie, Zijn in het hart in-geplaatste Kosmische Wet, Zijn Schriften, duidelijk de weg van het wentelende wiel wijst. De weg van overgave en offer en erkenning...

Dit is de Weg naar Realisatie, dat we alles doen als offer aan de Heer in volledige overgave. Laat elke handeling een gebed zijn... Laat elke handeling een offer zijn... Besef dat niet jij, maar alleen de Heer bestaat... Besef dat niets van U is, maar alles Hem behoort, dat jij het slechts in bruikleen hebt. Dit is in zijn geheel een pleidooi voor het realiseren **in** de wereld, tegenover het terugtrekken **uit** de wereld. Toch moeten we hier niet te scherp onderscheid gaan maken en aldus twee kampen veroorzaken. Terugtrekken uit de wereld is immers ook handelen in overeenstemming met het Kosmische Dharma! Het is ook het opdragen van het hele leven als een offer aan God! Er is geen verschil tussen deze twee wegen in essentie... En ze kunnen beide fout zijn en schipbreuk lijden als het slechts gaat om de uiterlijke vorm en de essentiële overgave en offer-bereidheid afwezig zijn...

Dat betekent ook dat de gerealiseerde die in de wereld blijft, uiterlijk niet te onderscheiden is van de niet-gerealiseerde. Hij doet de gewone dingen zoals eten en slapen en drinken, enz. Hij lacht en weent, hij werkt en speelt... Maar nergens is er een innerlijke egoïstische drijfveer... Hij ziet in alles en allen de Gezegende Heer en hij weet dat de vreugde van de voorwerpen niet van de voorwerpen zelf, maar van de Heer komt...

कर्मणैव हि संसिद्धिमास्थिता जनकादयः ।
लोकसंग्रहमेवापि संपश्यन्कर्तुमर्हसि ॥२०॥

karmaṇaiva hi saṁsiddhim āsthitā janakādayaḥ
lokasaṅgraham evāpi saṁpaśyan kartum arhasi (20)

Janaka en anderen zijn door handeling zonder gehechtheid tot volmaaktheid gekomen en daarom moet ge handelen met het welzijn der wereld voor ogen. (20)

De Gezegende Heer betoogt verder voor de grote waarde van het onbaatzuchtig handelen, door te verwijzen naar één van de grootste voorbeelden uit de Indische geschiedenis, nl. Koning Janaka. Hij was de pleegvader van Sītā, de vrouw van de Gezegende Heer in zijn incarnatie als Rāma.

Nadat Rāma Sītā had verworpen (ze was geroofd door Rāvaṇa, Koning van Śrī Lankā; Rāma dacht dat ze hem bedrogen had), ging hij als kluizenaar leven, een leven leidend van wijsheid en gesprekken, als onderrichting bedoeld. Hij was reeds voorheen beroemd om zijn kennis en zijn goede werken. Wij allen zijn immers geneigd de waarde van iets af te wegen aan de voorbeelden van grote persoonlijkheden.

यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरो जनः ।

स यत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्तते ॥२१॥

yadyad ācarati śreṣṭhas tattad evetaro janah
sa yat pramāṇam kurute lokas tad anuvartate (21)

Wat een groot man doet, dat doen andere mensen hem na; de mensen houden zich aan de norm die hij stelt. (21)

Zoals ge merkt gaat de Gezegende Heer verder met zijn voorbeeld van de grote, en belangrijke mensen. Het is gans normaal dat de kleine, groeiende mens zich richt naar diegenen die de weg voor hem gegaan zijn en aldus als voorbeeld gelden. Dààr ligt dan ook de grote verantwoordelijkheid van degenen die als groten beschouwd worden! Zij moeten het **juiste** voorbeeld geven en er acht op slaan dit zo goed mogelijk na te komen, daar hun daden geobserveerd worden en nagevolgd worden. Daardoor is het de plicht van de gerealiseerden, als voorbeeld voor de zoekenden, het spel der handelingen te blijven volvoeren, om aldus door daden de weg te wijzen aan hen die hen als voorbeeld nemen.

Wanneer de Zelf-bewuste mens ophoudt te handelen, kan hij slechts verwarring veroorzaken in de geest van de eenvoudige en oprechte zoekenden...

न मे पार्थास्ति कर्तव्यं त्रिषु लोकेषु किञ्चन ।

नानवाप्तमवाप्तव्यं वर्त एव च कर्मणि ॥२२॥

na me pārthāsti kartavyam triṣu lokeṣu kiñcana
nānavāptam avāptavyam varta eva ca karmaṇi (22)

In de drie werelden, o Arjuna, is niets dat door Mij gedaan moet worden; ook is er niets onbereikt, dat door Mij bereikt zou kunnen worden; toch ga Ik voort met handelen. (22)

Wanneer de verantwoordelijkheid van de groten ter sprake komt is het evident dat wij ook verder kijken naar het voorbeeld van de Heer zélf... Hij is het Ātman of Zelf van alle wezens. Hij is de opperste Ísvara. Voor Hem is er geen noodzaak te handelen. Hij heeft alles... Hij is alles... Hij hoeft niet te worden noch te krijgen... Toch treedt Hij handelend op, wordt mens en grijpt op zeer indringende wijze in, in het grote strijdgebeuren van Kurukṣetra...! Hij, voor wie handelen totaal onnodig is, stelt vérstrekkende handelingen...!

Hijzelf wil aldus het voorbeeld geven dat tot navolging strekt. Waarom zouden wij dan, zoals Arjuna, wankelmoedig zijn, en onze handelingen willen uit de weg gaan... Wij mogen onze verantwoordelijkheden, ons opgelegd volgens ons dharma, niet ontwijken of ontvluchten... Wij moeten steeds zorgen dat wij onze handelingen zo stellen dat zij niet gericht zijn op eigenbelang, maar onbaatzuchtig, ten voordele van de hele samenleving en van de hele schepping...

यदि ह्यहं न वर्तेयं जातु कर्मण्यतन्द्रितः ।

मम वर्त्मानुवर्तन्ते मनुष्याः पार्थ सर्वशः ॥२३॥

yadi hy ahaṁ na varteyam jātu karmaṇy atandritaḥ
mama vartmā nuvartante manuṣyāḥ pārtha sarvaśaḥ (23)

Want zo Ik niet steeds onverdroten voortging te handelen, zouden alle mensen overal mijn voorbeeld navolgen, o Pārtha. (23)

De Gezegende Heer is immanent en Hij is transcendent... Hij is in de schepping en Hij is er buiten... Hij is geopenbaard en Hij is ongeopenbaard...

De Heer in de schepping is identiek met de Heer buiten de schepping. Er is maar één Heer! Wat voor verschil maakt het dan voor de gerealiseerde of Hij zijn identiteit, zijn Eén-zijn, zijn 'Zijn', bewust is in of buiten de wereld der verschijnenselen? Hij kan dus handelen of niet handelen naar believen. Het maakt voor hem geen enkel verschil uit...

Maar als de Heer zou stoppen met handelen, dan zou Hij als voorbeeld genomen worden en nagevolgd worden. En waar dat naartoe zou leiden toont ons het volgende vers.

उत्सीदेयुरिमे लोका न कुर्या कर्म चेदहम् ।

संकरस्य च कर्ता स्यामुपहन्यामिमाः प्रजाः ॥२४ ॥

utsīdeyur ime lokā na kuryām karma ced aham
saṅkarasya ca kartā syām upahanyām imāḥ prajāḥ (24)

Deze werelden zouden ten onder gaan, als Ik geen handeling verrichtte; Ik zou de oorzaak zijn van kasten-verwarring en Ik zou deze schepselen tot hun ondergang voeren. (24)

Zonder handeling kan deze wereld niet bestaan. Deze wereld is schijn; hij is van voorbijgaande aard en heeft geen eeuwigheidsprincipe.

Zijn bestaan is verandering, ontstaan - bestaan - vergaan...

Het is de voortdurende wisseling der toestanden... Zonder handeling zou deze wereld oplossen in de Heer... In de wereld zelf zou het onthouden van handeling leiden tot het verloren gaan van orde (kasten-verwarring) en gebrek aan orde zou de oorzaak zijn van de ondergang van de schepselen...

Sommigen zijn van mening dat dit laatste helemaal geen kwaad kan. Ondergang van de wereld en zijn schepselen is toch zijn deel en zo wordt alles teruggevoerd naar de Gezegende Heer in Zijn wezenlijke Zijnstoestand!

Maar deze schepping is Gods projectie en is inherent aan Zijn Wezen. Het is zoals reeds eerder gezegd God die afstand neemt van Zichzelf om Zich van Zichzelf bewust te zijn... Ook de kosmische ordening, het Kosmische Dharma is er een wezenlijk deel van. Het ontstaan en vergaan van een universum verloopt wetmatig. Deze wetten binden God niet, ze zijn Zijn natuur... De individuele bewustzijns, zijn slechts schijnbaar individueel... Ze zijn in deze schijnbare individualiteit gebracht om zich bewust te worden van Hun God-zijn...

Dit proces behoort tot de kosmische of Goddelijke wetmatigheid en mag of kan dus niet verstoord worden... Lieve Lezer, hier geeft mijn commentaar wel hopeloos de indruk alsof ik God en Zijn Schepping zou willen verklaren met het intellect. Niets is minder waar. Deze uiteenzetting door de Gezegende Heer is geen intellectuele benadering. Er wordt echter wel gebruik gemaakt van onvermogen en begrensde woorden om Waarheid mee te delen die alleen gevat kan worden door middel van een *andere faculteit* van ons wezen, in de toestand van meditatie.

सक्ताः कर्मण्यविद्वांसो यथा कुर्वन्ति भारत ।

कुर्याद्विद्वांस्तथासक्ताश्चिकीर्षुर्लोकसंग्रहम् ॥२५॥

saktāḥ karmaṇy avidvāṁso yathā kurvanti bhārata
kuryād vidvāṁs tathā saktāś cikīrṣur lokasaṅgraham (25)

Zoals de onwetenden handelen uit gehechtheid aan handeling, O Bhārata, zo hoort de wijze mens het welzijn der wereld beogend, te handelen zonder gehechtheid. (25)

Het verschil tussen een onwetende en een wetende of wijze is dat de eerste zich niet bewust is van zijn Zelf of van God en dat hij aldus misleid, handelt met als doel de vruchten van zijn handeling, welke hij houdt voor geluk. De wijze heeft geen verlangen meer naar de vruchten. Het enige geluk bestaat in de Waarheid of God en dat heeft hij... Waarom zou hij dan nog bekommerd zijn voor wat zijn handelingen hem brengen... Zijn daden zijn dus belangloos. Hij blijft alleen nog handelen in overeenstemming met zijn dharma en beantwoordt zo als het ware aan Gods plan. Hij handelt niet uit medelijden met de andere mensen, maar hij handelt omdat hij niet anders kan en zoals elk ogenblik het hem in overeenstemming met zijn plicht voorschrijft. De gerealiseerde die zo handelt is als de Heer.

Hij is de Heer die schijnbaar op kleine basis doet wat de Kosmische Heer op grote basis doet. Hij offert zichzelf om zijn Zelf...

Hij is zich in deze līlā bewust van zichZelf doordat hij zichZelf reflecteert in zijn handelingen... In elke mens offert de Heer ZichZelf aan ZichZelf. In elke mens is de Gezegende Heer de Offeraar, de Offerande en de Offer-waardige...

न बुद्धिभेदं जनयेदज्ञानां कर्मसङ्गिनाम् ।

जोषयेत्सर्वकर्माणि विद्वान्युक्तः समाचरन् ॥२६॥

na buddhi bhedaṁ janayed ajñānāṁ karma saṅginām
joṣayet sarva karmāṇi vidvān yuktaḥ samācaran (26)

Laat de wijze mens geen verwarring stichten in het brein van onwetenden, die gehecht zijn aan handeling; maar laat hij, één geworden met Mij, zelf handelend, maken dat zij al hun handelingen graag verrichten. (26)

In veel commentaren wordt dit vers gezien als een zelfstandig vers. Men gaat er vanuit dat bedoeld wordt dat men geen gehechte mens mag verontrusten door hem te duiden dat handeling zonder gehechtheid op een hoger plan staat.

Iemand die lui is moet aangespoord worden om te handelen, zij het dan uit eerzucht of andere vormen van handelen met hechting. Iemand die handelt uit gehechtheid moet men aanmoedigen verder te gaan tot hij rijp is voor handelen zonder baatzucht. Anders verstoort men hem, ontnemt hem daadkracht en sticht verwarring. Zo iemand krijgt een filosofische indigestie...

Persoonlijk denk ik dat het vers in nauwe samenhang moet worden gezien met de vorige.

Dat men de geest van de mensen die gehecht zijn aan handeling niet mag verstoren door handeling op te geven als men realisatie bereikt heeft.

Het is dan belangrijk dat onbaatzuchtige handelingen verricht worden als voorbeeld voor diegenen die lui zijn en tamasisch van aard en voor diegenen die handelen uit gehechtheid of rajasisch zijn van aard. Het brengt geen verwarring de mens op onbaatzuchtigheid of ongehechtheid te wijzen, maar wel zich terug te trekken van alle handeling...

Dit voorbeeld brengt de niet-gerealiseerde tot de gedachte dat hij ook niets meer moet doen !

प्रकृतेः क्रियमाणानि गुणैः कर्माणि सर्वशः ।

अहङ्कारविमूढात्मा कर्ताहमिति मन्यते ॥२७॥

prakṛteḥ kriyamāṇāni guṇaiḥ karmāṇi sarvaśaḥ
ahaṅkāra vimūḍhātmā kartāham iti manyate (27)

Alle handelingen worden slechts verricht door de hoedanigheden (guna's) van de natuur (prakṛti). Het door egoïsme misleide zelf denkt: "Ik ben de handelende." (27)

Zoals men kan zien handelt ook dit vers over de problematiek van handelen of niet-handelen... Het Zelf is het eeuwig onveranderbare, ongrijpbare. Aldus is het Zelf niet tot handelen in staat...

Alle handelingen zijn een spel van de drie basiseigenschappen van prakṛti, namelijk: tamas, rajas en sattva.

In de potentiële prakṛti zijn deze eigenschappen in evenwicht. Verstoring van dit evenwicht roept actie of karma te voorschijn. Dan ontstaat de Ahaṅkāra, de ik-maker, het individualiteitsgevoel.

Dit ik ziet zichzelf als afgescheiden van het 'Ik' en identificeert zichzelf met de door de wisselwerking van de drie eigenschappen in het leven geroepen vormen zoals de 'mind', het lichaam, enz.

In feite zijn ons lichaam en onze geest een deel van Gods Kosmisch lichaam. Gods Kosmisch lichaam is Zijn Natuur of Prakṛti. Alles daarin verloopt volgens Zijn Kosmisch plan. Door het vernoemde individualiteitsprincipe zien we ons als zelfstandige afgescheiden delen, met een eigen afgezonderd bestaan.

Als we onze identiteit met Gods Kosmisch Lichaam bewust zijn, werken we overeenkomstig Gods Kosmisch plan, volgens het Kosmisch dharma.

Dan is er harmonie.

Als we ons afgescheiden voelen, ontstaat egoïsme en handelen we overeenkomstig onze afgezonderde belangen en veroorzaken disharmonie...

Als ik mijn identiteit besef met Gods Natuur, besef ik dat ik niet handel maar dat God handelt in mij door de kwaliteiten of guṇa's van Zijn Natuur, die werken volgens Zijn Goddelijke Wil.

तत्त्ववित्तु महाबाहो गुणकर्मविभागयोः ।

गुण गुणेषु वर्तन्त इति मत्वा न सज्जते ॥२८॥

tattvavit tu mahābāho guṇakarma vibhāgayoḥ
guṇa guṇeṣu vartanta iti matvā na sajjate (28)

Maar hij, O machtig-armige, die de verdeling in hoedanigheden en functies in essentie kent en inziet dat de hoedanigheden (guṇa's) als zintuiglijke organen zich bezighouden met de guṇa's als objecten der zinnen, raakt niet gehecht. (28)

Van de natuur of de schepping hebben wij slechts kennis door middel van onze kennisorganen (zintuigen), de jñānendriya's. Wij handelen in de schepping als reactie op onze waarnemingen door middel van onze actieorganen (zintuigen!), de karmendriya's.

Onze zintuigen zijn echter opgebouwd door de werking van de drie guṇa's. Handelingen zijn dus beperkt tot de wereld der verschijnselen en kunnen er niet buiten. Zij raken dus op generlei wijze de Inwoner van dit lichaam die slechts de tijdeloze waarnemer is.

प्रकृतेर्गुणसंमूढाः सज्जन्ते गुणकर्मसु ।

तानकृत्स्नविदो मन्दान्कृत्स्नविन्न विचालयेत् ॥२९॥

prakṛter guṇa sammūdhāḥ sajjante guṇa karmasu
tān akṛtsnavido mandān kṛtsnavin na vicālayet (29)

Zij, die misleid door de hoedanigheden der natuur (guṇa's), zijn gehecht aan het functioneren van de guṇa's. De mens, die volmaakte kennis heeft, mag degenen wier kennis onvolledig is, niet in verwarring brengen. (29)

Zoals uiteengezet in de commentaar op het vorige vers, is de natuur samengesteld door de werking van de drie guṇa's of eigenschappen. Zij geven vorm aan tijd, ruimte en de wet van oorzaak en gevolg. Zij toveren ons een wereld voor, die 'een omhulsel' is van de Werkelijkheid, maar niet de Werkelijkheid zelf! Zij versluieren de Werkelijkheid. Onze zintuigen nu zijn echter ook opgebouwd door de werking van de drie guṇa's. Zij zijn dus van dezelfde aard. Daardoor zien zij slechts wat is gevormd door de werking van de drie guṇa's. Daardoor zijn zij niet in staat de Werkelijkheid te zien! Al onze kennis nu, die gevormd wordt via de waarneming van de zintuigen, is beperkt door de werking van de drie guṇa's. Ons denken zelf werkt onder invloed van deze eigenschappen en van waarnemingen van verschijnselen, die gevormd zijn door de werking van deze eigenschappen.

Daarom is het onmogelijk met ons zintuiglijk denken de Werkelijkheid te verstaan. Hierin komt verandering, zo gauw men gaat mediteren en ervaring opdoet van het Bewustzijn zelf, dat wel versluierd ligt achter het veld, gevormd door de werking der guṇa's, maar dat zelf onberoerd is en puur en zuiver. Daar ligt dan ook de grote waarde van de meditatie (dhyāna), zoals ze in Yoga beoefend wordt.

Ze leidt tot direct contact met het eigenlijke Zelf of Ātman, de Werkelijkheid in ons, achter de sluier van Māyā. Ze leidt tot 'directe Kennis', tot 'aparokṣa jñāna', in tegenstelling met de indirecte kennis, opgedaan via de zintuigen, die men 'parokṣa jñāna', noemt. Velen die dwalen, beweren dat de Waarheid niet bestaat. En als hij wel zou bestaan, dat men hem dan niet kan kennen. Dit is juist als men de beperking van het zintuiglijk denken der positivisten in aanmerking neemt. Dit is echter omdat ze niet op de hoogte zijn van de yogische technieken die voeren tot een waarneming en ervaring van het 'Bewustzijn', die niet door de zintuigen gaat, of er zelfs maar door gekleurd wordt...

Deze mensen nu, die deze directe waarneming of kennis niet bezitten, mag men niet in verwarring brengen. Men mag steeds verzoeken iemand zonder kennis te helpen. Maar de rijpheid bepaalt de graad van bevattingsvermogen. Daar moet men steeds rekening mee proberen te houden en zodoende niet meer geven dan iemand door zijn karma verwerken kan!

Niet meer geven dan iemand zelf vraagt !

Dit is een grote verantwoordelijkheid. Indien men zulke mensen opdringt wat ze uiteraard niet begrijpen kunnen, scheidt men verwarring in hun geest. Nogmaals

trouwens, het is onmogelijk dergelijke mensen dit ware begrijpen en dit diepgaand inzicht bij te brengen. Door de werking van Prakṛti, de natuur, zijn zij helemaal in de macht van de drie guṇa's en voor hen lijkt het Ātman een illusie, een fantasie, een onwerkelijk iets...

Zij identificeren zich dus uitsluitend met prakṛti en zijn aldus de mening toegedaan dat zij zélf handelen.

मयि सर्वाणि कर्माणि संन्यस्याध्यात्मचेतसा ।

निराशीर्निर्ममो भूत्वा युध्यस्व विगतज्वरः ॥३०॥

mayi sarvāṇi karmāṇi sannnyasyā dhyātmacetasā
nirāśir nirmamo bhūtvā yudhyasva vigatajvaraḥ (30)

Wijd alle handelingen in volledige overgave aan Mij, breng uw denken tot rust in het allerhoogste Zelf, en begeef u vrij van hoop, vrij van zelfzucht en vrij van koortsachtige overdenkingen, in de strijd. (30)

Opnieuw moet hier gewezen worden op het feit dat God, het Ene, de Werkelijkheid, de éniġe Wérkelijkheid is; het enige dat écht bestaat... het Zijn zelf...

Dit Ene is de oorsprong van alles, het Wezen van alles, het Einddoel van alles. Alles gebeurt door het Ene omwille van het Ene... Niets bestaat zonder Hem of Het !

ALLES behoort Hem of Het!

Dit inzien is bevrijding! Wie denkt dat hij iets kan doen voor zichzelf dwaalt in duisternis... Wie in opstand komt tegen deze God, komt in feite in opstand tegen zichzelf en berokkent zichzelf leed. Zo iemand dwaalt en leeft in duisternis...

Wie denkt dat hij eigenaar kan zijn van wat dan ook, dwaalt en leeft in duisternis... Er is niets anders dan de Heer. En de enige eigenaar van de Heer is de Heer! Wie dit inziet leeft bevrijd. Alles is niets anders dan één of andere vorm waarin God zich toont en ALLES behoort aan de Heer. **Wij hebben de dingen slechts in bruikleen...** Niets behoort ons toe! Alles behoort God.

Zelfs onze daden en onze betrachtingen en verwachtingen... Op die manier is men gehecht aan 'niets' en kan men 'alles' gebruiken. Alles, zelfs mijn lichaam, heb ik in bruikleen... Wat men in bruikleen heeft moet men goed verzorgen, maar wetende dat men het terug moet geven, gaat men er geen hartinfarct voor oplopen. Wat men in bruikleen heeft laat men gemakkelijk los. Wanneer men mij een eigen huis wil afnemen, dan ga ik vechten alsof dit huis een deel van mezelf is en alsof mijn leven ervan afhangt... Wanneer men mij een huurhuis wil afnemen, dan ga ik wellicht ook vechten om het behoud, maar uiteindelijk 'weet' ik dat het niet van mij is en dat ik het moet loslaten. Zo moeten we leren leven: vechten als het nodig is en zorg dragen waar we kunnen maar met de wetenschap dat niets ons toebehoort en we het slechts in bruikleen hebben en we het uiteindelijk toch moeten loslaten... Wie een huis huurt doet zijn plicht voor dit huis. Wie koning is doet zijn plicht voor het koninkrijk. Als deze plicht het van ons vraagt, vechten wij. Maar met de wetenschap dat het koninkrijk en de vrienden en de vijanden en de plicht en de strijd slechts toebehoren aan de Heer.

Daarom moeten wij AL onze daden en AL onze vruchten opdragen aan de Heer...

ये मे मतमिदं नित्यमनुतिष्ठन्ति मानवाः ।

श्रद्धावन्तोऽनसूयन्तो मुच्यन्ते तेऽपि कर्मभिः ॥३१॥

ye me matamidam nityamanutiṣṭhanti mānavāḥ
śraddhāvanto'nasūyanto mucyante te'pi karmabhiḥ (31)

Zij, die vol vertrouwen en zonder haarkloverij deze lering van Mij naleven, zullen eveneens bevrijd worden van handelingen (karma). (31)

ये त्वेतदभ्यसूयन्तो नानुतिष्ठन्ति मे मतम् ।

सर्वज्ञानविमूढांस्तान्विद्धि नष्टानचेतसः ॥३२॥

ye tv etad abhyasūyanto nā nutiṣṭhanti me matam
sarvajñāna vimūḍhāṁs tān viddhi naṣṭān acetasaḥ (32)

Weet, dat zij, die over mijn lering morren en deze niet naleven, de dwazen, verstoken van inzicht, en zonder verstand, ten ondergang gedoemd zijn. (32)

Tot nu toe ging het om het contrast wetenden - niet-wetenden. Toch zijn er onder deze mensen die niet weten, ook mensen van goede gezindheid. Dit zijn degenen die het spirituele pad betreden en volgen: de sādḥaka's. Zij hebben nog geen eigen kennis, maar zij vertrouwen op de kennis en de leiding van degenen die de Weg voor hen gegaan zijn. Zij hebben vertrouwen of geloof (Śraddhā). Zij vertrouwen op de leiding van de Gezegende Heer zoals ze neergelegd is in de Heilige Schriften.

Wanneer zulke mensen met overgave en geloof dit pad volgen zoals aangeduid in de Schrift en onderricht door de wijzen en heiligen, dan zullen ook zij bevrijd worden van de handeling.

Dezen echter die verstoken zijn van inzicht en toch de onderrichtingen van de schriften niet willen volgen, maar die jaloers en naijverig zijn, zijn gedoemd tot onwetendheid, duisternis, lijden en ondergang. Het gaat hier over mensen wier verduisterd, zintuiglijk verstand harder roept dan hun geweten. Mensen die alles beter willen weten en die hun beperkt verstand overschatten en daardoor lachen met spiritualiteit en geloof. Mensen die niet geloven dat iemand anders iets kan kennen of weten of ervaren dat zij niet kennen of weten of ervaren, en die dit a priori verwerpen. Zij zijn jaloers omdat ze er niet bij kunnen. Zij zijn naijverig op de voorbeeldigheid en de innerlijke rust en zekerheid die dikwijls uit de anderen straalt. Uit jaloersheid verwijten zij hen voor dwazen en bijgelovigen en proberen hen te overhalen om die strakke levenswijze en die hoogmoedige zedelijke normen te laten varen en mee te doen aan een leven van zintuiglijke genietingen zonder maat. Deze mensen zijn door hun handelwijze dubbel ten ondergang gedoemd. Ten eerste breken ze de grond onder hun eigen voeten weg en ten tweede laden ze zwaar karma op hun schouders door hun houding ten opzichte van de sādḥaka's.

सदृशं चेष्टते स्वस्याः प्रक

प्रकृतिं यान्ति भूतानि निग्रहः किं करिष्यति ॥३३॥

sadrśam ceṣṭate svasyāḥ prakṛterjñānavānapi
prakṛtiṁ yānti bhūtāni nigrahaḥ kiṁ kariṣyati (33)

Alle schepselen gedragen zich naar hun aard; zelfs een wijs mens handelt in overeenstemming met zijn eigen aard, wat baat onderdrukking? (33)

इन्द्रियस्येन्द्रियस्यार्थे रागद्वेषौ व्यवस्थितौ ।

तयोर्न वशमागच्छेत्तौ ह्यस्य परिपन्थिनौ ॥३४ ॥

indriyasye'ndriyasyā'rthe rāgadveṣau vyavasthitau
taylor na vaśam āgacchet tau hy asya paripanthinau (34)

Toeneiging en afkeer jegens de objecten der zinnen liggen geworteld in de zinnen; laat niemand onder de heerschappij komen van deze twee; het zijn de hinderpalen op de weg. (34)

De vele vorige levens met de verzamelde vruchten bepalen de huidige toestand van de mens. Hij wordt geboren met zijn welbepaalde eigenschappen en aanleg. Met de hem toegemeten rijpheid en inzicht. Met de hem toegewezen neigingen. Wie in dit leven een wijze wordt, was er mogelijk reeds een in zijn vorig leven; of hij werd nu geboren met de typische aanleg ervoor als verdienste uit zijn vorig leven. Zijn belangstelling voor wijsheid en zijn afkeer voor een werelds leven van het najagen van genoegens en begeerten, zijn in hem aanwezig als zijn eigen aard.

Zo ook de wereldse mens die leeft voor en door zijn zintuigen.

Al deze verschillende mensen kunnen slechts groeien van op het bereikte niveau waar vandaan ze nu starten.

Ze kunnen slechts groeien naargelang hun rijpheid toeneemt en hun inzicht zich verdiept. Elke vorm van dwang en onderdrukking is slechts schijn. Wie zijn neiging naar seksualiteit onderdrukt, komt niet tot de gewenste sublimatie, maar versterkt zijn verlangens tot een explosieve grootheid die meer schade aanricht dan vooruitgang...

De wijze die gedwongen wordt een werelds leven te leiden en zijn spiritualiteit te verdringen, voelt sterker dan ooit zijn spirituele honger. Zodoende moeten we ons onthouden van het uitoefenen van dwang ten opzichte van onszelf of van anderen.

Laat ons steeds verzoeken te vertrekken waar we staan en de treden één voor één te nemen in plaats van ons te forceren en aldus van de trappen te vallen...

Onze zintuigen zijn zoals gezegd gebonden door de guṇa's en prakṛti. Ze behoren tot de vorm, tot de wereld van het 'hoe?' en niet tot het 'wat?'.

Dit wil zeggen dat de zintuigen ons nooit informatie geven van 'wat' iets is.

Deze informatie zou ons de Werkelijkheid doen kennen en die is 'één', en dus enkel erfahrbaar in zichzelf, dit is in samādhi.

Onze zintuigen maken deel uit van de wereld der verschijnselen en zijn dus onderworpen aan de wereld der dualiteit en aan de dvandva's of paren van tegenstellingen...

Zij kunnen ons dus alleen kenbaar maken 'hoe' iets is.

Dit betekent dat ze kunnen beschrijven maar niet bepalen zoals men dikwijls verkeerdelijk meent en zegt. Onze zintuigen en zinnen worden door hun geardheid vanzelf getrokken naar de objecten der zinnen en laten ons sommige objecten genieten en andere worden ervaren als onaangenaam. Op die manier blijven wij de speelbal. De Gezegende Heer noemt deze aantrekking en afstoting de obstakels op de weg.

Obstakels voor de verlichting, hinderpalen voor het bevrijdende inzicht.

Men moet proberen zich aan de heerschappij van deze tegenstellingen te onttrekken en ze met een zekere gelijkmoedigheid, die uiterlijk op onverschilligheid lijkt, te overwinnen.

De eenvoudige weg hier naartoe is zich richten op de Gezegende Heer!

Daardoor verliezen de objecten der zinnen hun aantrekkelijkheid of hun afstotendheid.

Daardoor komen wij op een hoger plan waar we de zinnen en de objecten ontstijgen.

We betreden daardoor, op de ladder van de evolutie, een hogere trede, die ons dichter brengt bij ons Doel: de verwerkelijking van de ziel en van God...

श्रेयान् स्वधर्मो विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठितात् ।

स्वधर्मे निधनं श्रेयः परधर्मो भयावहः ॥३५॥

śreyān svadharmo viguṇaḥ paradharmāt svanuṣṭhitāt
svadharme nidhanam śreyaḥ paradharmo bhayāvahaḥ (35)

Het is beter zijn eigen plicht, svadharma, te doen, zij het zonder enige verdienste, dan de plicht van een ander uitnemend te volbrengen; het is beter in de eigen plicht te sterven; de plicht van een ander is vol gevaar. (35)

Om dit vers te verstaan is het zeer belangrijk te begrijpen wat de Heer bedoelt met ‘Svadharma’, de ‘eigen plicht’. De betekenis hiervan werd reeds verklaard bij de commentaar op vers 31 van het tweede hoofdstuk. ‘Het is het beantwoorden aan de specifieke zin van het bestaan van elk ding op zichzelf!’ Het is het beantwoorden aan de eigen geaardheid en het werken met de eigen talenten, ons meegegeven als de vruchten van ons karma... Het is het beantwoorden aan datgene wat in de kosmische ‘līlā’ van ons wordt verwacht... Het is leven volgens de Wil van de Heer! Dit heeft uiteraard niets te maken met onze persoonlijke voorkeur of afkeer. Ons ‘Svadharma’ is als het ware onze **geroepenheid** waartegen zich onze persoonlijkheid, met zijn beperkte intelligentie, soms verzet. Bewust ingrijpen en toegeven aan onze neigingen, uitgaande van onze persoonlijkheid is zonde en tegennatuurlijk, ook al is het aangenaam in onze ogen en lijkt het redelijk verantwoord.

Het gaat dus om het volbrengen van de eigen plicht zonder rekening te houden met de vruchten... Het oordeel is immers niet aan ons! Dit wil zeggen: het oordeel is niet de taak van het verstand en onze smaak.

Zoals ik reeds uitlegde bij het voornoemd vers, heeft svadharma ook niets te maken met de taak die de maatschappij ons oplegt. Niet de maatschappij bepaalt onze plicht... Deze plicht is ingeboren! Het is deze ingeboren plicht die bepaalt hoe wij de maatschappij moeten dienen, en niet de maatschappij die bepaalt welke onze plicht is!!

Wij moeten onze plicht dus onthecht volbrengen en aldus beantwoordend aan onze taak, in onze taak leven en sterven... Het is een levensopgave en deze opgave eindigt slechts met de dood. Als wij leven en sterven in vervulling van ons dharma, beantwoorden wij aan de Goddelijke Wil!

Een voorbeeld kan dit duidelijker maken. Jezus Christus' dharma wordt weerspiegeld in de boodschap van het Evangelie. Hij had een kosmische taak, die Hij moest volbrengen in woord en voorbeeld... in het vervullen van de profetieën. Zijn lijden en kruisdood waren een wezenlijk deel van Zijn Dharma. Toch blijkt dat Hij liever niet deze kelk wou ledigen! Zijn persoonlijke voorkeur of wil zijn echter van geen belang. Hij geeft Zich over aan Zijn taak en ledigt de beker tot de

laatste druppel, zonder rekening te houden met de gevolgen... Aldus volbrengt Hij Zijn taak en sterft in Zijn eigen plichtsvervulling... Lijden en Kruisdood waren een deel van Jezus' svadharma.

Het is Arjuna's svadharma te strijden voor zijn volk en hun rechten. Ongeacht of hij dat leuk vindt of niet, ongeacht de gevolgen, ingesloten zijn mogelijke dood en deze van vele vrienden en leraars...

Daartegenover betekent het vervullen van andermans dharma, zelfs met zagezegd succes (afhankelijk van het betrekkelijk menselijk oordeel), regelrechte mislukking... Het falen in het volbrengen van de eigen taak!

Het zou neerkomen op het feit dat Jezus uit vrees voor de pijn zou verzaakt hebben aan Zijn Kruisdood en nadien een geslaagd zakenman zou geworden zijn! Of een geslaagde Koning of Keizer! Dat maakt geen verschil: Hij zou gefaald hebben!

Het venijn zit in het laatste regeltje van dit vers: *'De plicht van een ander is vol gevaar'*

In de eerste plaats is er het verlies van de eigenwaarde en het weten doorheen alle schijnbaar succes dat men een mislukking is die gefaald heeft. Vervolgens zijn er de karmische gevolgen van deze mislukking die reikt over de lichamelijke dood in dit leven... Er is de onrust, de vrees, de onvoldaanheid... Het volbrengen van andermans taak kan geen voldoening brengen, omdat dit niet beantwoordt aan uw ingeboren geroepenheid.

De Arjuna die verzaakt aan de strijd en een heremietenleven slijt, mag nog zo'n succesvolle heremiet worden; hij heeft gefaald in het vervullen van zijn plicht; in het volbrengen van zijn 'svadharma'.

अर्जुन उवाच

अथ केन प्रयुक्तोऽयं पापं चरति पूरुषः ।

अनिच्छन्नपि वार्ष्णेय बलादिव नियोजितः ॥३६॥

arjuna uvāca

atha kena prayukto'yam pāpam carati pūruṣaḥ
anicchann api vārṣṇeya balād iva niyojitaḥ (36)

ARJUNA SPRAK:

Waardoor, O telg van Vṛṣṇi, wordt de mens tot zonde gedreven, zelfs tegen zijn wil, en als het ware door een geheime kracht aangezet? (36)

Als iedereen een eigen dharma heeft dat wij meedragen als onze eigen geroepenheid, als onze eigen Goddelijke plicht, hoe komt het dan dat wij daarvan afwijken en zondigen? Zelfs tegen onze eigen wens in, gedreven en gedrongen door een niet te verklaren kracht...

Het antwoord op deze vraag van Arjuna is reeds meermaals gegeven, lang voor hij ze stelde. Maar het menselijk intellect is versluierd, zodat het wel hoort en ziet, maar niet verstaat. De Goddelijke inspiratie sijpelt slechts moeizaam door in deze harde, ondoorlaatbare bodem.

Het verduisterd, menselijk intellect is als een spiegel met de donkere achterkant naar binnen gericht en het spiegeloppervlak naar buiten. De Goddelijke wijsheid valt als stralen op de spiegel en wordt weerkaatst, terug naar de bron. Tot het kwik van de eigengereidheid en de persoonlijke vooringenomenheid begint af te schilferen. Dan ontstaan er vlekken in de spiegel waar het Goddelijk Licht doorheen straalt en verlichtend binnendringt in de donkerheid van het kleine 'ik'.

श्री भगवानुवाच

काम एष क्रोध एष रजोगुण समुद्भवः ।

महाशनो महापाप्मा विद्ध्येनमिह वैरिणम् ॥३७॥

śrī bhagavān uvāca
kāma eṣa krodha eṣa rajoguṇa samudbhavaḥ
mahāśano mahāpāpmā viddhy enam iha vairiṇam (37)

DE GEZEGENDE HEER SPRAK:

Het is begeerte (kāma), het is toorn (krodha), voortspruitend uit de hoedanigheid van beweeglijkheid (rajas-guṇa), niet te verzadigen, alles verdervend; weet, dat deze onze vijand is hier op aarde. (37)

Begeerte is misleide liefde! Zoals reeds gezegd kunnen we de schepping zien als het offeren van de Heer van Zichzelf aan Zichzelf. Het is het afstand nemen van Zichzelf om Zich van Zichzelf bewust te zijn. Daardoor wordt de essentiële EENHEID tot TWEHEID, tot polariteit. Daardoor ontstaan er twee tegengestelde bewegingen: aantrekken en afstoten. Deze beweging is een gedrevenheid om het evenwicht te herstellen dat bestaat in de hervereniging van de twee polen. Deze drang tot één- worden is de universele en kosmische liefde van de schepping voor de Schepper.

Begeerte nu ontstaat, wanneer in de afstoting, Puruṣa in aanraking komt met de Prakṛti. Deze aanraking veroorzaakt het ontstaan van de 'ik'-gedachte, van de Ahaṁkāra. Daardoor verliest het Ātman zijn gevoel van eenheid met de Heer. Dit noemt men Avidyā of onwetendheid. De ziel die nu haar toestand van eenheid verloren heeft voelt zich onvolkomen en aldus ongelukkig. Zij gaat op zoek naar dit verloren geluk, maar door haar gebondenheid aan de materie wordt zij op een dwaalspoor gebracht en gaat ze deze bron van geluk zoeken in de enige werkelijkheid die ze kan waarnemen, in de materie zelf. Zo wordt ze aangedreven door de zintuigen die de begeerte doen ontstaan. Onvolmaaktheid is de aard van de materiële ervaring, daardoor wordt het Ātman dikwijls teleurgesteld in de objecten van de begeerte. In feite is de teleurstelling er ALTIJD. De voldoening is immers steeds maar van beperkte duur, zodat zelfs op de voldoening ongenoegen volgt. Hierdoor ontlaadt de begeerte zich in toorn. Dit is aldus onze vijand hier op aarde zegt de Gezegende Heer. En werkelijk hebben wij niets anders te doen dan onze begeerte om te keren. Hoe meer wij onze begeerte losmaken aan de objecten der zinnen, hoe meer wij onze verspreide en misleide aandacht terugtrekken van de gebondenheid aan de objecten der zinnen, hoe meer wij ons bewust worden van onze innerlijke toestand van rust, die geluk is. Dan keert zich de begeerte om en wordt het positieve tegendeel dat ons weer naar de bron toetrekt: de Liefde!

धूमेनाव्रियते वह्निर्यथादर्शो मलेन च ।

यथोल्बेनावृतो गर्भस्तथा तेनेदमावृतम् ॥३८॥

dhūmenāvriyate vahnir yathādarśo malena ca
yatholbenāvṛto garbhas tathā tenedam āvṛtam (38)

Zoals een vlam omgeven is door rook, en een spiegel bedekt is met stof, zoals een embryo gewikkeld ligt in de baarmoeder, zo is Dit omgeven door begeerte.
(38)

Het Ātman dat puur en zuiver is, ligt gewikkeld in de sluier van Avidyā en kan daarom niet gezien noch gekend worden. Zoals het heldere, lichtende vuur aan het oog onttrokken wordt door de rook en zoals het spiegelbeeld verhinderd wordt door het stof... Zoals het kind geborgen ligt in de baarmoeder, omhuld door de fijnere vruchtvliezen... Maar hierin zit een positieve vergelijking: als de tijd rijp is, de karmische werking volbracht, doorbreekt het kind deze vruchtvliezen en zoekt zijn weg uit de enge begrenzing van de baarmoeder. Zo ook gaat het met de door begeerte omhulde ziel: als de tijd rijp is en de karmische werkingen volbracht, doorbreekt het Goddelijk Licht de versluiering van Avidyā (onwetendheid) en zoekt het Ātman zijn weg naar de Ware Werkelijkheid...

Het beeld door het vers opgeroepen geeft ons ook drie verschillende soorten van omhullingen naar aard en dichtheid, voorstellende de drie guṇa's. Het beeld van vuur en rook verwijst naar de Sattvische omsluiting, licht en gemakkelijk te verdrijven, met een licht briesje reeds. Het stof op de spiegel herinnert ons aan de Rajasische omhulling, die reeds zwaarder door weegt. Hier moet reeds gepoetst worden om de omhulling te verwijderen. De derde vergelijking toont ons de Tamasische, zware omhulling. Om deze te verwijderen heeft men reeds heel wat energie nodig en het verloopt niet zonder pijn...

आवृतं ज्ञानमेतेन ज्ञानिनो नित्यवैरिणा ।

कामरूपेण कौन्तेय दुष्पूरेणानलेन च ॥३९॥

āvṛtaṁ jñānam etena jñānino nityavairiṇā
kāmarūpeṇa kaunteya duṣpūreṇānalena ca (39)

De Wijsheid is omgeven door deze nooit aflatende vijand der wijzen in de vorm van begeerte, die als een vlam niet te verzadigen is. (39)

Om dit en volgende verzen te begrijpen moeten we iets verstaan van de bouw van de menselijke geest of van de mens als psychisch en fysisch geheel. Zoals gezegd veroorzaakt het contact van Puruṣa (bewustzijn) met Prakṛti (materie) het ontstaan van de Ahaṁkāra of het bewustzijn van de vereenzelviging met de materie, wat het verlies van het eenheidsbewustzijn insluit. Progressief wordt de puruṣa meer en meer ingewikkeld in zijn evoluerend element. Er vindt een reeks van successieve scheppingen plaats, waardoor de vorm en densiteit van de prakṛti steeds solieder en grover wordt.

Zo ontstaat uit **citta** en **ahamkāra** achtereenvolgens ‘**buddhi**’ of de intuïtieve en onderscheidende intelligentie, ‘**manas**’ of het zintuiglijk gebonden denkvermogen en de ‘**indriya's**’ of waarnemingszintuigen via dewelke de overeenstemmende frequenties van de **prakṛti** kunnen waargenomen en genoten worden. De discriminerende intelligentie ‘**buddhi**’ is een tweesnijdend zwaard, dat werken kan in beide richtingen, maar dat zijn waarde ontvangt van het licht van **Ātman**. Het is dit instrument dat het voertuig is van de wijsheid die ontstaat onder de verlichting of inspiratie of openbaring van uit het Bewustzijn.

Aan de andere kant bevindt zich **manas**, dat geregeerd wordt door de informatie via de zintuigen. De kennis van **manas** is dus beperkt aan de zintuigen en kent geen andere werkelijkheid, zoals eertijds de positivisten het zagen in onze westerse landen... Deze laatsten hielden echter geen rekening met het bestaan van **buddhi**. Dit krijgt de door **manas** waargenomen informatie voorgeschoteld en kan deze informatie transcenderen door het licht van het **Ātman**...

Echter, bij vereenzelviging met **manas** wordt **buddhi** verduisterd! Het wordt afgeleid door de voortdurende informatie die via de zintuigen wordt voortgebracht met zijn valse belofte van geluk... Deze verwekt de gedrevenheid naar de objecten van de zintuigen die we kennen als begeerte en lust. Aangezien de inherente beperking van de vreugden welke de zintuigen ons brengen, is deze van korte duur. Pas voldaan, zakt de voldoening al onmiddellijk terug weg en laat ons achter in een toestand van ontevredenheid. Daardoor ontstaat het verlangen naar de herhaling van de gesmaakte vreugde, en zo zitten we vast in de vicieuze cirkel van voldoening - onvoldaanheid - voldoening ...

Een straatje zonder einde... !

Niet te verzadigen als een vlam. Hoe meer olie men op het vuur doet, hoe feller het brandt. Zo is het ook met de begeerte: hoe meer men toegeeft om de begeerten te voldoen, hoe sterker ze worden...

इन्द्रियाणि मनोबुद्धिरस्याधिष्ठानमुच्यते ।

एतैर्विमोहयत्येष ज्ञानमावृत्य देहिनम् ॥४०॥

indriyāṇi mano buddhir asyādhiṣṭhānam ucyate
etair vimohayaty eṣa jñānam āvṛtya dehinam (40)

De zinnen, het denken (manas) en de rede (buddhi) zijn zo zegt men, de zetel der begeerte; hiermede het inzicht verhullend, misleidt de begeerte de lichaamde ziel. (40)

Wanneer wij door het voorgaande ingezien hebben dat de begeerte onze vijand is, hebben we al een belangrijke stap gezet. Dit is echter nog niet voldoende. Eens de vijand bekend moeten we hem nog bestrijden. Daarom is het nodig hem te ontmaskeren, hem te doorzien, zodat we zijn zwakke plek kennen.

Daarom toont de Gezegende Heer ons via Arjuna waar de zetel is van de begeerte. Ze is genesteld in de rede, het denken én de zintuigen.

De zintuigen alleen kunnen slechts waarnemen op hun golflengte. Zij vormen in feite slechts het transmissie-element. Zij zijn slechts de instrumenten van de geest. Zij kunnen op zichzelf dus niet de drager zijn van de begeerte en ze zijn dus niet ‘slecht’!

Manas of het denkvermogen kan slechts waarnemen en overwegen wat de zintuigen het voorschotelen. Zonder zintuigen ligt manas volledig lam. Echter als het de informatie van de zintuigen binnenkrijgt en deze decodeert en bepaalt, is het verder afhankelijk van buddhi, dat met zijn onderscheidingsvermogen, de waarde bepaalt van de waarneming en onze oriëntatie er tegenover.

Het ligt in de bedoeling van het kosmisch dharma dat deze informatie aangewend wordt ten dienste van het proces van de Zelfkennis en de Realisatie. Wanneer buddhi ongelimiteerd overstelpt wordt met zintuiglijke informatie, ontspoot het als het ware doordat het ‘met de rug’ naar het licht van het Ātman gaat staan en aldus blind, niet-verlichte, niet-geïnspireerde conclusies trekt... Elk onderdeel afzonderlijk is op zichzelf goed en juist. Het is echter de verkeerd georiënteerde samenwerking tussen de drie die begeerte levend maakt en huisvest...

Buddhi zonder manas en de indriya's, staat in direct contact met het licht van het Ātman en bevindt zich in sattvische harmonie.

Manas zonder buddhi kan niet met onderscheidingsvermogen reageren op de indrukken der zintuigen en niet reageren met lust-onlust in verband met het ego.

Manas zonder de indriya's krijgt geen informatie en is in een toestand van tamasische, donkere rust.

De indriya's zonder manas en buddhi zijn niet beter dan een camera zonder film. Het licht valt door de lens, maar er is niets om het vast te leggen...!

तस्मात्त्वमिन्द्रियाण्यादौ नियम्य भरतर्षभ ।

पाप्मानं प्रजहि ह्येनं ज्ञानविज्ञाननाशनम् ॥४१॥

tasmāt tvam indriyāṅyādau niyamyā bharatarṣabha
pāpmānaṁ prajāhi hy enaṁ jñānavijñāna nāśanam (41)

Bedwing daarom eerst uw zinnen, O beste der Bhārata's, en doot dan deze boze begeerte, die wijsheid (jñāna) en kennis (vijñāna) teniet doet. (41)

Nu we inzicht verkregen hebben in de verblijfplaats en de oorzaak van de begeerte, kunnen we toeslaan om deze vijand te verdelen. De oorzaak ligt niet in de werking van de zintuigen zelf. Ze ligt echter in de interpretatie van hun indrukken... en in de beheersing van hun arbeid. Het is fout de zintuigen losbandig te laten werken. We moeten ze leren gebruiken en richten op de weg der Realisatie... voor goddelijke doeleinden. Daar ligt dus de overwinning: in controle van de zintuigen en heroriëntatie van het discriminerend vermogen op zijn Goddelijke Bron. Op deze wijze herstellen wij jñāna of wijsheid en vijñāna of kennis.

Jñāna of wijsheid betekent directe kennis verworven via diepe meditatie, en die niet tot ons komt via de zintuigen maar door direct contact met het licht van het Ātman. Deze kennis noemt men aparokṣa jñāna van a-paro-akṣa, d.i. niet-buitenhet-oog. Dus kennis die niet via de zintuigen is binnengekomen. Vijñāna daartegenover is deze kennis die we opdoen via de studie van de Schriften. Men noemt ze daarom parokṣa jñāna. Deze kennis is niet direct door waarneming of ervaring, maar door intellectuele, theoretische activiteit.

Sommige auteurs gebruiken deze termen: jñāna en vijñāna in tegenovergestelde zin. Het volstaat dan deze woorden van plaats te verwisselen maar de respectievelijke verklaringen te laten staan. Zij beschouwen Vijñāna als de directe kennis en jñāna als indirect.

इन्द्रियाणि पराण्याहुरिन्द्रियेभ्यः परं मनः ।

मनसस्तु परा बुद्धिर्यो बुद्धेः परतस्तु सः ॥४२॥

indriyāṇi parāṅyāhur indriyebhyaḥ paraṁ manaḥ
manasas tu parā buddhir yo buddheḥ paratas tu saḥ (42)

Men zegt dat de zinnen machtig zijn; groter dan de zinnen is het bewuste denken (manas); groter dan het bewuste denken is de rede (buddhi); maar groter dan de rede is Hij, het allerhoogste Zelf. (42)

Wij hebben dus gezien dat de evolutie verloopt van fijn, subtiel naar grof. De laagste vorm aldus is de meest grove. Hoe fijner de vorm van Prakṛti wordt, hoe dichter we bij de aanvang zijn, hoe dichter bij de Bron. Daarom moeten we ons afwenden van de grove vormen en ons richten naar wat subtiel is... Ons stelselmatig verfijnen... Uiteindelijk betekent dit: ons afwenden van de omhullingen van de materie en op zoek gaan naar wat aan de basis ligt van zelfs het aller fijnste... Het Zelf, dat het grootste en machtigste is en tevens de enige macht, vermits al het andere zijn macht hieraan ontleent.

एवं बुद्धेः परं बुद्ध्वा संस्तभ्यात्मानमात्मना ।

जहि शत्रुं महाबाहो कामरूपं दुरासदम् ॥४३॥

evam buddheḥ param buddhvā samstabhyātmānam ātmanā
jahi śatruṁ mahābāho kāmarūpaṁ durāsadam (43)

Aldus wetende, dat Hij groter is dan de rede, het zelf beteugelend door het Zelf, versla, o machtigarmige, de vijand in de vorm van begeerte, zo moeilijk te overwinnen. (43)

Dit is dan de wezenlijke oplossing; versla uw kleine ego door uw Super ego, uw Zelf of Ātman, dat uw ware natuur is en de Werkelijkheid die Geluk is. Dat alle surrogaat van zintuiglijk geluk vervangt en aldus de begeerte een natuurlijke dood laat sterven...

Dit is de **wezenlijke boodschap** in alle omstandigheden.. Als begeerte en gehechtheid U ongelukkig maakt!

Richt U op de Gezegende Heer in u, het Ātman, uw ware en wezenlijke, altijd-gelukkige Zelf. Keer het aangezicht van Buddhi naar de Heer en ontvang Zijn kosmisch Licht... Geef u over, bidt, vraag en klop...

Keer u af van de drang naar de uiterlijk lokkende voorwerpen der zinnen, door u naar binnen te richten in uw eigen stilte. Daar ontmoet ge met wat geduld de Heer

van aangezicht tot aangezicht. Ge beschikt over onuitputtelijke kracht zo gauw ge uw ego loslaat voor uw Zelf:

Op deze wijze vervangt ge begeerte of vals georiënteerde liefde door Liefde.

Aldus eindigt, in de Upaniṣads van de prachtige Bhagavad Gītā, de wetenschap van Brahman, de schrift van Yoga, de dialoog tussen Śrī Kṛṣṇa en Arjuna, het derde hoofdstuk, getiteld:

DE YOGA VAN HANDELING.

VIERDE HOOFDSTUK

DE YOGA VAN INZICHT IN HET VERZAKEN VAN HANDELEN

श्री भगवानुवाच

इमं विवस्वते योगं प्रोक्तवानहमव्ययम् ।

विवस्वान्मनवे प्राह मनुरिक्ष्वाकवेऽब्रवीत् ॥१॥

śri bhagavān uvāca
imam vivasvate yogaṁ proktavān aham avyayam
vivasvān manave prāha manur ikṣvākave'bravit (1)

DE GEZEGENDE HEER SPRAK:

Deze onvergankelijke yoga maakte ik bekend aan Vivasvān; Vivasvān leerde haar aan Manu: Manu deelde haar mee aan Ikṣvāku. (1)

एवं परंपराप्राप्तमिमं राजर्षयो विदुः ।

स कालेनेह महता योगो नष्टः परंतप ॥२॥

evaṁ paramparā prāptam imam rāja ṛṣayo viduḥ
sa kāleneha mahatā yogo naṣṭaḥ parantapa (2)

Aldus doorgegeven van vader op zoon, bleef deze yoga bekend aan de Koninklijke Wijzen. Na verloop van tijd echter geraakte ze in verval in deze wereld, O Paraṁtapa. (2)

स एवायं मया तेऽद्य योगः प्रोक्तः पुरातनः ।

भक्तोऽसि मे सखा चेति रहस्यं ह्येतदुत्तमम् ॥३॥

sa evāyaṁ mayā te'dya yogaḥ proktaḥ purātanah
bhakto'si me sakhā ce ti rahasyaṁ hy etad uttamam (3)

Deze zelfde yoga uit lang vervlogen tijd is U heden door Mij uiteengezet, want gij zijt Mij toegewijd en ge zijt Mijn vriend; het is het allerhoogste geheim. (3)

De Gezegende Heer wijst hier naar de oorsprong van de yoga. Schaarse historische gegevens tonen aan dat de yoga naar alle waarschijnlijkheid reeds bestond tijdens de zo genoemde pre-Arische civilisatie. In dat geval gaat de yoga terug tot minstens drieduizend jaar voor Christus.

De traditie echter plaatst het leven van de Gezegende Heer zélf op drieduizend voor onze tijdrekening...

Heer Kṛṣṇa nu spreekt op zijn beurt over een ver verleden! Om goed te begrijpen wat hier beweerd wordt is het noodzakelijk iets van de traditie en van de kosmogonie af te weten zoals dit vervat is in de Purāṇa's of Oude Boeken.

Hierin is sprake van veertien Manu-periodes of vernielingen en herscheppingen tijdens deze scheppingsperiode! De eerste Manu, een goddelijk wezen, wordt beschouwd als de auteur van de beroemde Manu Smṛti; het grote wetboek van India.

De huidige periode van herschepping ving aan met de zevende Manu. Deze wordt beschouwd als de stamvader der huidige mensheid. Hij is het equivalent van onze Adam en Noach tezamen. De traditie zegt dat hij de zoon is van de zon, die aangeduid wordt met de naam Vivasvān of Vivasvat. De zoon van Manu op zijn beurt was Ikṣvaku, de eerste zonnekoning van het 'zonneras' dat de aarde regeerde vanuit Ayodhya...

In feite komt het erop neer dat deze onvergankelijke Yoga er was in de aanvang, zoals ook de Veda's er waren van in de aanvang...

Veda betekent letterlijk: Weten. Het is de Heilige Kennis of de Heilige Wetenschap... De Goddelijke Kennis die altijd heeft bestaan omdat ze inherent deel uitmaakt van het Goddelijk Wezen... Deze Kennis is dan ook inherent aanwezig in alles wat bestaat en ze is de essentie van alle weten of kennen. Ze is echter alleen kenbaar voor wie Verlicht is, voor wie Realisatie heeft bereikt. De fragmenten van deze Kennis die doorsijpelen in het lagere weten noemt men ook wel Openbaring.

Dat Heilige Weten is de Kennis van de Eenheid of van de Yoga en tevens van de middelen om ons klaar te maken voor het ontvangen van deze Kennis. Daarom wordt deze yoga 'onvergankelijk' genoemd...

Deze kennis bleef het onvervreemdbaar eigendom van een ras van Verlichte Koningen. Zij waren de met Wijsheid regerende koningen zoals het in het Goddelijk plan voorzien is.

In de loop van de eeuwen had er een geleidelijke degeneratie plaats. De Heilige en Zuivere Geesten werden schaarser en geweld en onwetendheid vertroebelden volledig het kosmische Dharma.

Op die manier ging deze Heilige Wetenschap van de yoga verloren. Heer Kṛṣṇa, de Mens geworden God, is steeds daar als de nood het hoogst is.

Dan ook, temidden van duisternis, ontstaat in verschillende harten en geesten een onblusbare drang naar Kennis en Inzicht... naar Weten... Dit is het gepaste klimaat waarin de Heer Zichzelf weer kenbaar kan maken aan diegenen die met zuivere geest Hem liefhebben en toegewijd zijn... Zijn vrienden zijn...

Arjuna is de verpersoonlijking van deze zuivere, hunkerende mens en daarom wordt aan hem deze oeroude Kennis opnieuw geopenbaard... Dat men deze yoga het allerhoogste geheim noemt spreekt vanzelf. Het is niet **geheimzinnig!**

Wél **geheim** in die zin dat het slechts gekend kan worden door de zuiveren en zoekenden, die met heel hun hart en heel hun ziel en al hun krachten zich inspan-

nen op zoek naar deze Eeuwige Waarheid. Het is niet zo dat het voor de anderen geheim moet blijven... Zij houden het voor zichzelf geheim door hun onmacht, ontstaan uit egoïsme en onwetendheid...

Deze tekst herinnert ons aan een uitspraak van de Gezegende Heer Jezus: *“Velen zijn geroepen maar weinigen uitverkoren!”*...

Of meer nog aan een andere uitspraak van Heer Jezus: *“Werp geen parels voor de zwijnen!”*...

अर्जुन उवाच

अपरं भवतो जन्म परं जन्म विवस्वतः ।

कथमेतद्विजानीयां त्वमादौ प्रोक्तवानिति ॥४॥

arjuna uvāca

aparaṁ bhavato janma paraṁ janma vivasvataḥ
katham etad vijānīyāṁ tvam ādau proktavān iti (4)

ARJUNA SPRAK:

Gij werd later geboren, Vivasvān is lang geleden geboren; hoe moet ik dit opvatten, dat gij het in den beginne bekend hebt gemaakt? (4)

Weer worden we hier herinnerd aan het Evangelie waar een gelijkaardige passage voorkomt, tijdens het twistgesprek met de Joden. In Johannes 8: 56-58 lezen we: *“... Uw vader Abraham heeft zich erop verheugd mijn dag te zien en hij heeft dien gezien en zich verblijd”*. De Joden dan zeiden tot Hem: *“Gij zijt nog geen vijftig jaar en hebt Gij Abraham gezien?”* (Abraham wordt verondersteld geleefd te hebben rond achttienhonderd voor Jezus Christus!) Jezus zeide tot hem: *“Voorwaar, voorwaar, Ik zeg U: eer Abraham was, ben Ik”*. De ‘blinde’ mens ziet slechts het lichaam of de huidige en tijdelijke verschijningsvorm... Hij ziet niet de ‘IK’, de Goddelijke Essentie in deze tijdelijke verschijningsvorm... Hij ziet het ‘schijnbare heden’ en is blind voor de Eeuwige Werkelijkheid die de Essentie is van alle verschijningsvormen...

Juist zoals de niet-begrijpende Joden, vraagt hier de twijfelende, zoekende Arjuna naar het hoe van deze schijnbare onmogelijkheid... Hoe kan Kṛṣṇa, zijn vriend, de wagenmenner, deze onvergankelijke yoga onderricht hebben aan Vivasvān, wiens bestaan in een niet-achterhaalbare verte van het verleden thuishoorde. De schijnbare tijds kloof tussen Heer Kṛṣṇa en Vivasvān is onnoemelijk veel groter dan deze tussen Heer Jezus en Abraham...

Dit heeft betrekking op een zeer belangrijk feit.. Op fundamenteel Inzicht ... Zowel Jezus als Kṛṣṇa worden aangeduid met een hoofdletter als zij aangeduid worden met een persoonlijk voornaamwoord: 'Ik' of 'Mij'. Dit eerbetoon slaat vanzelfsprekend op de eerbiedwaardigheid van deze reële figuren tijdens hun tijdelijk bestaan. Dit is echter bijzaak! Belangrijker is het Inzicht, dat deze hoofdletter staat voor de Essentie waarnaar in hun persoonlijk leven verwezen wordt door deze Gerealiseerden, deze Incarnaties...

In de yoga staat 'Ik' voor het Zelf of Ātman, voor de Immanente God die de Essentie is van alles en die Zelfbewust aanwezig is in de mens. De mens in het kruispunt van de evolutie. Hij is de creatie die door het bezit van het reflectieve bewustzijn, bewust kan zijn van zichzelf en meer nog van het Zelf. Daarom is de mens 'ik' als mens en tegelijkertijd 'Ik' als God...

In het Evangelie staat de 'Ik' voor God de Zoon en 'ik' voor de mensenzoon. Belangrijk is dat Jezus Zelf steeds verwijst dat wij allen Goden zijn, Kinderen van God... Geen 'aangenomen kinderen', maar rasechte kinderen. Dàt is de Blijde Boodschap! Wij zijn allen Zonen Gods en tevens Mensenzonen. Echter... in de meesten is het feit Gods Zoon te zijn nog niet tot bewustzijn gekomen... Dezen zijn 'niet uit de Vader'! Heel de Blijde Boodschap draait juist om de openbaring van deze Waarheid: **"Gij zijt Goden of Gij zijt Zonen Gods"**...

In yogataal omgezet klinkt dat als: Gij zijt Zelfen, Gij zijt Ātman.. Zoals het geopenbaard wordt in de Upaniṣads: **"Gij zijt Dàt"** (Dàt is God).

Of nog: Ātman is Brahman...! In deze bewustwording bestaat dan ook het 'volgen' van de Heer. De Navolging van Jezus of Kṛṣṇa bestaat er niet in te doen wat Zij deden, maar in het ontwikkelen van hun Inzicht en hun Bevrijd Bewustzijn...

In de Bhagavad-Gītā wordt echter nog een ander aspect van deze Waarheid duidelijk en zonder omwegen belicht. Namelijk het feit van de reïncarnatie, dat onverbreekbaar samenhangt met het begrip 'incarnatie' van de Zoon of van Viṣṇu...

श्री भगवानुवाच

बहूनि मे व्यतीतानि जन्मानि तव चार्जुन ।

तान्यहं वेद सर्वाणि न त्वं वेत्थ परंतप ॥५॥

śrī bhagavān uvāca

bahūni me vyatītāni janmāni tava cā rjuna

tāny ahaṁ veda sarvāṇi na tvam vettha parantapa (5)

DE GEZEGENDE HEER SPRAK:

Vele geboorten hebben gij en Ik reeds achter ons, O Arjuna. Ik ken ze alle, maar gij kent de uwe niet, O paramtapa. (5)

Arjuna heeft geen weet van zijn vorige levens omdat zijn geheugen gebonden is aan zijn huidig patroon, aan zijn huidig lichaam en hersenen die slechts functioneren op de golflengte door zijn karma bepaald. Hij is een zogezegd ‘Gebonden Zelf’ of Jīvātman.

Tussen een gewone incarnatie en een Goddelijke incarnatie is er toch wel enig verschil voor de onderzoekende geest. Een Goddelijke incarnatie is een zuivere, onbesmette menswording... Een directe manifestatie van de Heer of Īsvara. Hier is geen foutieve vereenzelviging met het lichaam of de ‘persoonlijkheid’. Zulke incarnatie is vrij van karma (In Christelijke terminologie: vrij van zonde!) Het bewustzijn van zulke incarnatie is dan ook niet gebonden of beperkt en is Zelf de Bron van Kennis... van het Kosmisch Reservoir...

Zulke incarnatie vervult een welbepaalde rol in het Kosmisch Plan van de Grote Architect... Namelijk: Verlossing of Bevrijding...

Het is het herstellen van het Kosmisch Verbond... Het vernieuwen van de verbroken Band... Het Verlichten van de Hongerende Geesten en het opwekken van de Boetvaardige Zondaars...

Het is de Boodschap brengen in woord en daad !

GIJ ZIJT DAT!

Onze taak bestaat erin voor deze Boodschap open te staan en met overgave en inspanning de middelen aan te wenden om dit Bewustzijn te verwerven... Om kinderen van de Vader te worden...

अजोऽपि सन्नव्ययात्मा भूतानामीश्वरोऽपि सन् ।

प्रकृतिं स्वामधिष्ठाय संभवाम्यात्ममायया ॥६॥

ajo'pi sann avyayātmā bhūtānām īśvaro'pi san
prakṛtiṁ svām adhiṣṭhāya sambhavāmy ātmamāyayā (6)

Hoewel ongeboren, het onvergankelijke Zelf, en ook de Heer aller schepselen, in gepeins verzonken over de natuur (prakṛti) die uit Mij is voortgekomen, kom Ik tot aanzijn door Mijn eigen Māyā. (6)

Zoals in voorgaande verzen verklaard werd verwijst de Gezegende Heer hier naar de Kennis en het Bewustzijn dat één is met de Goddelijke Essentie en deze aldus zelf is.

Hij spreekt over Zichzelf als ongeboren en onvergankelijk, als de Goddelijke Werkelijkheid die boven en buiten elke beschrijving valt met woorden en begrippen.

Datgene dat men DAT noemt of HET en dat zelfs niet kan aangeduid worden met het 'onpersoonlijke'...

Datgene dat niet kan gevat worden in begrippen van tijd, ruimte en oorzakelijkheid... dat niet onderhevig is aan ontstaan en vergaan en aan vormveranderingen... En dit 'DAT' is tevens de oorsprong, de bron, de oorzaak van de schepping... De bewuste oorzaak!

Daardoor is het tevens de Heer aller schepselen. Dit 'Heer der Schepselen' heeft niets te maken met verpersoonlijking van het Goddelijke. Het is dan alleen een verpersoonlijking waar het onze onmacht betreft deze bron te beschrijven in de beperking der tegendelen.

Alleen ten behoeve van deze inherente beperking wordt het Supreme genoemd volgens menselijke maatstaven. Degene die begrijpt, weet dat de Werkelijkheid

achter deze benaming niet lijdt onder welke naam dan ook, en dat elke naam goed is als er maar juist inzicht aanwezig is...

Prakṛti, de oorspronkelijke natuur is, en kan niet anders zijn dan, de Goddelijke natuur zelf. Of, anders gezegd, de natuur van God, die in God is en er een wezenlijk deel van uitmaakt. Die onafscheidelijk verbonden is met het God-wezen en dus deel uitmaakt van het God-wezen... Prakṛti komt voort uit God als een deel van God en is toch niet veroorzaakt daar er in God geen oorzaak en gevolg aanwezig is. Dit is schijnbaar onlogisch. God is immers niet 'logisch'! Immers God logisch noemen is eveneens een fout van het menselijk denken zoals elke andere toekenning van eigenschappen. Al zit er wel een logische basis in de functie van de natuur !

Prakṛti wordt ook wel Śakti genoemd. De śakti is het scheppend en aldus vormend vermogen van het onbeweeglijk bewustzijn. Symbolisch wordt deze scheppingskracht steeds voorgesteld als de godin, de gemalin van de godheid. Het mannelijk aspect, de godheid, staat voor het ongemanifesteerde bewustzijn en het vrouwelijke, de godin, voor de scheppende manifestatie...

Schepping of vormgeving echter betekent een ontluistering van de Werkelijkheid. De eenheid wordt manifeste veelheid en aldus geraakt ze zoek. In de veelheid wordt het bewustzijn van de ongemanifesteerde eenheid niet meer gezien. Daarom wordt deze manifestatie in vormen en namen Māyā genoemd.

Māyā is in die zin dus tevens een andere benaming voor Prakṛti of Śakti. Māyā is de kracht van het bewustzijn waardoor de wereld der verschijnselen ontstaat, die door zijn inherente beperking de wezenlijke Oorsprong of Eenheid verbergt. Daarom noemt men Māyā de begoocheling of datgene wat gemeten kan worden. Māyā is de vorm die de essentie omhult en verbergt, zoals ons lichaam en onze geest de vormen zijn die onze essentie verbergen en ons aldus onbewust maken van ons eigenlijke wezen: het Ātman. Dit is dus datgene waardoor de Heer instaat is van Zichzelf te verbergen en waardoor Hij in staat is Zich Zelf te realiseren, d.i. Zich van Zichzelf bewust te zijn... Door deze kracht van Māyā wordt de ongeborene geboren, de niet-gemanifesteerde gemanifesteerd, in de totale schepping alsook in deze speciale manifestaties die men de avatāra's noemt of de mens-woorden.

यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत ।

अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम् ॥७॥

yadā yadā hi dharmasya glānir bhavati bhārata
 abhyutthānam adharmasya tadā tmānam sṛjāmy aham (7)

Wanneer gerechtigheid (dharma) tot verval geraakt, O Bhārata, en ongerechtigheid tot verheffing komt, dan verschijn Ik. (7)

In het afstand nemen van Zichzelf in de manifestatie van de schepping, zit de gedragslijn geprogrammeerd, zoals wij een computer programmeren. Daardoor is God niet waakzaam van uit Zijn hoge hemel, zoals in de antropomorfische voorstelling die ons door de godsdienst is bijgebracht. God zit niet te kijken wat we doen en hoe we het doen om dan deze daden op te tekenen in Zijn Grote Gouden Boek... en om ons dan door een speciale goocheltruc te straffen of te belonen... God heeft Zijn schepping geprogrammeerd vanuit Zijn ongemanifesteerde eeuwigheid... Hij is in alle manifestatie aanwezig en alle manifestatie verloopt volgens zijn Goddelijke programmering.

Zijn optekeningen in Zijn Grote Gouden Boek zijn de non-stop registraties in het Kosmisch brein van de kosmische Computer, waar ze beoordeeld worden volgens de oorspronkelijke en doelgerichte codering van de programmatie. Zo is God met Zijn Eeuwigheidsbewustzijn overal aanwezig en van alles op de hoogte tot in de kleinste details, omdat alles zich vanuit Hem manifesteert, in Hem en volgens Zijn programmatie die door Zijn Kosmisch Bewustzijn bestuurd wordt en die daarin afloopt...

Deze kosmische programmatie werd door de Ṛṣi's *Rta* genoemd of het **Kosmisch Dharma**. Door de manifestatie echter in de wereld der verschijnselen en door het afstand nemen van Zichzelf, werd en wordt het bewustzijn geïndividualiseerd en als dusdanig een zelfstandige individuele manifestatie met de individuele schijnbare vrijheid van de wil. Versta echter mijn aanduiding van 'schijnbare' niet verkeerd! In de wereld der verschijnselen, de wereld van oorzaak en gevolg en van ruimte en tijd, is deze vrije wil even reëel als deze verschijningswereld zelf. Ten opzichte echter van de Werkelijkheid van het ongemanifesteerde Eenheidsbewustzijn van het Zijn is deze wereld der verschijnselen 'onwerkelijk' en aldus māyā...

Deze ingebouwde en geprogrammeerde vrije wil van het geïndividualiseerde bewustzijn kan aldus ontsporen en niet beantwoorden aan het Kosmisch Dharma of aan de Goddelijke Ordening of *Rta*. Dit gebeurt wanneer de mens zichzelf centraal gaat stellen als godheid en het egocentrisme en egoïsme gaat koesteren door te handelen met zijn 'ik' ten bate van zijn 'ik' in plaats van ten bate van zijn 'IK'...!

Dit zijn de 'kankers' in het Kosmische Lichaam van de Gezegende Heer. Dit is de afbraak van het 'Kosmische Lichaam' of van het 'Mystieke Lichaam'. Dit is hetzelfde wat gebeurt in ons lichaam, wanneer kanker de codering van onze cellen aanvreet en onze cel-computers hun programmering wijzigt...

Deze cellen houden op te arbeiden voor het inherente eenheidsbewustzijn. Zij gaan hun eigen weg, voor zichzelf zorgen, als belangrijker beschouwend dan het geheel van ons wezen... Dus op 't ogenblik dat het individueel bewustzijn afwijkt van de Kosmische of Goddelijke Ordening, is er **Adharma**.

Telkens als Adharma tot ontwikkeling komt en de Kosmische Ordening in het gedrang dreigt te brengen, verschijnt het Goddelijke Bewustzijn. Dit is als het ware ook een door God geprogrammeerde gebeurtenis. Wij leven in een wetenschappelijke tijd en moeten afstappen van de bijgelovigheid en van onze kinderlijke verklaring der godsdienstige waarheden. Tevens moeten wij afstand doen van onze *pseudo-wetenschappelijke* verwerping van diezelfde religieuze waarheden. Zoals reeds gezegd: de God in de hemel hierboven, gezeten op Zijn Gouden Troon, omringd door Zijn sneeuw witte engelen is een symbolische, sprookjesachtige voorstelling. Naar het beeld onwerkelijk, maar naar de essentie juist... Want het Goddelijk Bewustzijn 'vertoeft' in Zijn 'Hemelse Plaatstoestand' en doordringt deze schijnbare werkelijkheid van de wereld der verschijnselen, schept ze, programmeert ze, onderhoudt ze, manifesteert ze, activeert ze en is de basis van de basis en tevens het bewustzijn ervan. In elke activiteit van uw lichaam en van elke cel van uw lichaam is de drijfkracht de Goddelijke Śakti en het gevolg van het Goddelijk Bewustzijn. Zo is God Zich niet alleen bewust van 'alles' tot zelfs van de 'mus die uit de hemel valt', maar niets gebeurt zonder Zijn Śakti, Zijn Kracht en Zijn Zorgen... Zo wordt God geboren als Mens, incarneert Hij in Zijn Volheid telkens als onder de mensen Adharma, ongerechtigheid, tot verheffing komt. Dit is zelfs een spirituele, psychologische en fysisch-materiële wetmatigheid... Maar bedenk dat elke wetmatigheid niets anders is dan Gods programmering van de Kosmische Computer.

Dit begrip van de Goddelijke incarnatie of menswording, is dus hetzelfde dat wij hebben meegekregen in onze christelijke theologie. Christus is God de Zoon, die mens wordt om de zonden van de mensen uit te boeten en om voor de mensen terug het contact te leggen met de Vader... om de mensen terug te herstellen in hun hoedanigheid als 'Kinderen van God'. In de Indische gedachtewereld is Hij mens geworden om het slechte karma op Zich te nemen en dharma te brengen in plaats van adharma. Het enige verschil is dat door onwetendheid de christelijke theologie op een bepaald ogenblik in het 'straatje zonder einde' geraakt is van de 'éénmaligheid en uniekheid' van deze gebeurtenis... Alhoewel de herhaling vaag aanwezig is gebleven in het geloof aan de 'wederkomst' van Jezus... Dit zou ons moeten leren universeel te denken en in Jezus of Kṛṣṇa, niet de historische Jezus of de historische Kṛṣṇa te zien, maar het Goddelijk Bewustzijn, dat in de perso-

nen van Jezus en Kṛṣṇa manifest werd in een bepaalde tijd, op een bepaalde plaats... Hetzelfde Goddelijk Bewustzijn...

Zo kent het Sanātana Dharma, de Eeuwige Religie (Hindoeïsme) reeds een ganze reeks van avatāra's, waarvan de meest bekende zijn: Rāma, Kṛṣṇa en Boeddha. In het moderne Hindoeïsme zijn er reeds veel mensen die ook de incarnatie van Jezus aanvaardden.

परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्क
धर्मसंस्थापनार्थाय संभवामि युगे युगे ॥८॥

paritrāṇāya sādḥūnāṁ vināśāya ca duṣkṛtām
dharma saṁsthāpanārthāya sambhavāmi yuge yuge (8)

Tot behoud der goeden, tot vernietiging der bozen, en terwille van het onwankelbaar grondvesten van gerechtigheid, kom Ik van yuga tot yuga tot aanzijn.
(8)

‘Goeden’, zijn degenen die leven in overeenstemming met het Dharma en die dus streven naar het doel van het dharma: de Zelfrealisatie. Diegenen die onbaatzuchtig dienst bewijzen aan de gemeenschap en die zich vrijmaken van egoïsme en aldus van begeerte, trots, haat en dergelijke uit het egoïsme ontspruitende negatieve eigenschappen.

Maar let wel: het dienen van de samenleving heeft slechts één enkel doel: spirituele verheffing van de samenleving en persoonlijke realisatie. Waar dharma aanwezig is, daar is de samenleving verheven op een subtiel en verfijnd spiritueel niveau. Daar heersen liefde en rechtvaardigheid, vergevingsgezindheid, dienstvaardigheid en wederzijds begrip... Waar Adharma daarentegen overheerst, ontaardt de samenleving in egoïstisch nastreven van eigenbelang, vernedering en verknechting van de ander, gebrek aan wederzijds begrip en respect, gebrek aan liefde en onbaatzuchtigheid en totaal gebrek aan liefde en respect voor het Goddelijk Bewustzijn of God. Zulk een maatschappij is een woekerende kanker gelijk: zij vernielt de samenhang en de structuren en brengt overal ontbinding... In zulke maatschappij regeert geweld en ontucht. Angst zwaait er de scepter en oorlog is er onverbreeklijk mee verbonden. Geweld, oorlog, ziekte en angst zijn

de natuurlijke eliminatiemiddelen die inherent aanwezig zijn in adharma. Adharma draagt in zich dus de kiem van de zelfvernietiging!

Nooit is de schreeuw naar gerechtigheid en liefde zo groot als in de perioden van adharma. Uit de ontbinding zelf groeit de spirituele kracht van de reiniging en de wederopstanding van recht en liefde. Dit is het klimaat waarin het geïncarneerde bewustzijn van God een voedingsbodem heeft, en de kracht en het geloof ontmoet, om Zich hernieuwd te vestigen en te bevestigen...

Op deze wijze wordt adharma vernietigd, tezamen met de beoefenaars ervan... En het uitgedunde getal der overlevenden kan hernieuwd een rijk van dharma vestigen (de uitverkorenen van de Apocalyps!).

जन्म कर्म च मे दिव्यमेवं यो वेत्ति तत्त्वतः ।

त्यक्त्वा देहं पुनर्जन्म नैति मामेति सोऽर्जुन ॥९॥

janma karma ca me divyam evam yo vetti tattvataḥ
tyaktvā dehaṁ punarjanma naiti mām eti so'rjuna (9)

Hij die aldus Mijn Goddelijke geboorte en werken in essentie kent, zal wanneer hij dit lichaam heeft afgelegd, niet meer tot geboorte komen, O Arjuna, maar hij komt tot Mij. (9)

वीतरागभयक्रोधा मन्मया मामुपाश्रिताः ।

बहवो ज्ञानतपसा पूता मद्भावमागताः ॥१०॥

vīta rāga bhaya krodhā manmayā mām upāśritāḥ
bahavo jñāna tapasā pūtā mad bhāvam āgatāḥ (10)

Vrij van hartstocht, vrees en toorn, vervuld van Mij, zijn toevlucht zoekend in Mij, gelouterd door het vuur (tapas) van wijsheid, zijn reeds velen in Mijn Wezen ingegaan. (10)

Dit, en voorgaande, is een zeer delicaat en subtiel onderwerp en niet licht om te verstaan...

De voorgaande woorden zijn gesproken door Sri Kṛṣṇa, een historische persoonlijkheid, die op deze wereld geleefd en gehandeld heeft, zoals gij en ik. Vergelijk weer met een andere historische persoonlijkheid die geleefd en gehandeld heeft in een gelijkaardige zin: Jezus' *“Wie mij kent, kent de Vader”*...

Hoe moeten we dit alles verstaan? Wat betekent ‘...in essentie kent’?

Wij zijn allen schijnbare individualiteiten. Onze wezenlijke aard, onze essentie is niets of niemand minder dan Īśvara, de Heer. Maar ons geïndividualiseerd bewustzijn heeft er geen weet van.

Onze geest is verduisterd door de geïndividualiseerde uitdrukking van māyā, namelijk avidyā (onwetendheid). Wij zijn de zonen Gods, maar onze verduisterde geest weet het niet. Wij zijn aldus ‘verloren zonen’. Jezus, Rāma, Boeddha en Kṛṣṇa zijn en waren mensen zoals wij, lichamelijk. Hun bewustzijn echter was van een gans ander gehalte. Hun geest was niet verduisterd door avidyā. Zij werden geboren met het volle bewustzijn van hun wezenlijke aard... van hun Goddelijkheid... Van het feit dat zij mens-geworden God zijn. Zij hadden en hebben dit oorspronkelijk en essentieel Goddelijk bewustzijn en drukten dit uit in hun woorden en hun daden met Goddelijke kracht die automatisch verbonden is aan dit bewustzijn. Zij waren zich bewust van hun Goddelijke missie...

Indien wij door onze sādhana komen tot dit essentieel kennen van dit Goddelijk Bewustzijn, begrijpen wij de essentiële aard van deze geboorten en krijgen wij toegang tot deze bewuste zijnstoestand. Wij vervullen dan ook onze taak op gelijke wijze zoals zij dat deden; onthecht aan de vruchten, voor het vestigen van dharma en het verlichten van het bewustzijn. Bij het afleggen van dit lichaam heeft de illusie of māyā geen enkele vat meer op het bevrijde bewustzijn en dit keert terug naar zijn essentiële zijnstoestand, namelijk het Kṛṣṇa- of Christusbewustzijn. Misschien begrijpt ge in deze samenhang ook sommige andere uitspraken van Jezus beter: *“Ik en de Vader zijn één”* ! en *“Niemand komt tot de Vader dan door Mij”*...!

De navolging van Christus bestaat niet daarin, dat men een theologische geloofsleer aanvaardt en volgt en doorgeeft, maar in de door Christus geleerde ‘Weg’ of ‘Praktijk’... Hier ook geeft de Gezegende Heer de Weg aan: Vrijmaken van hartstocht, vrees en toorn en vervuld zijn van God en daar zijn toevlucht zoekend...

Heel de spirituele sādhana is geen kwestie van technieken, maar de technieken hebben alleen tot doel een geestelijke reiniging of purificatie teweeg te brengen,

waardoor hindernissen en blokkades opgeruimd worden. Dan groeit automatisch een gelouterde en gezuiverde wijsheid die God centraal plaatst in het leven...

En dit heeft niets te maken met dogma's en sektarisme. Niets met exclusiviteit van profeet of volk... Wat Jezus leerde was universeel. Zijn leerlingen maakten het sektarisch en exclusief...

Wat Kṛṣṇa leerde drukt deze universaliteit uit zoals nooit voordien...

ये यथा मां प्रपद्यन्ते तांस्तथैव भजाम्यहम् ।

मम वर्तमानुवर्तन्ते मनुष्याः पार्थ सर्वशः ॥११॥

ye yathā mām prapadyante tāns tathaiva bhajāmy aham
mama vartmā nuvartante manuṣyāḥ pārtha sarvaśaḥ (11)

Op welke wijze de mensen ook tot Mij komen, zo verwelkom ik hen; welk pad zij ook volgen, dat pad is het Mijne, o zoon van Prthā. (11)

Dit is een grandioze boodschap zonder weerga. Een zware taak wordt op de schouders gelegd van de sādḥaka (spirituele zoeker). De navolging van Kṛṣṇa... Maar geen restricties worden opgelegd.

Deze zware taak kan opgenomen worden met de grootste vrijheid...

Hier wordt rekening gehouden met de verschillende ingesteldheid en met de verschillende achtergrond van elke mens. Er is geen algemeen *voorschrift* dat geldig is voor iedereen en dat door iedereen met gelijk inzicht en gelijke smaak aanvaard kan worden. Algemene regels leiden tot dogmatisme en verstarring, tot Farizeïsme en dode letter... Elke mens is een levend wezen, gegroeid op een totaal *eigen* wijze, met een unieke ontwikkeling of evolutie. Zoveel mensen, zoveel smaken, zoveel richtingen...

Dit is het universaliteitsprincipe dat overheerst in het Sanātana Dharma en dat hier gepredikt wordt door Śrī Kṛṣṇa.

De *essentie* van het spirituele pad, van de sādḥana, is dezelfde maar niet de te bewandelen weg. Maar op welke manier ge ook tot de Gezegende Heer komt, zo verwelkomt Hij u... Dit is Kosmische en Universele Liefde, vrij van elke leerstel-

ling, vrij van elke leerstellige politiek of van religieus sektarisme... De christen die Christus volgt door zichzelf te zuiveren, wordt zó verwelkomt. De boeddhist die Boeddha volgt wordt zó verwelkomt, enz. Er is maar één Gezegende Heer... En Christus of Boeddha of Kṛṣṇa zijn Zijn Namen en Vormen...

Dit vinden we reeds vermeld in de oudste der Veda's en aldus in het oudste der gekende religieuze Schriften, namelijk de Ṛg-Veda:

“De Waarheid is één, de wijzen geven er vele namen aan”...

Er is maar één God. De mensen geven Hem vele verschillende namen. Hij is de Oorsprong en het Doel van ons bestaan. Alle wegen leiden naar Rome... Alle wegen leiden naar God, als zij aan de voorwaarden voldoen: zuivering van geest die leidt tot Kennis van de Waarheid, achter de namen en vormen, en die Bevrijdt.

Langs welke weg ook men deze Essentiële Kennis vindt, langs deze Weg wordt men verwelkomd...

Troostrijke en bemoedigende gedachte...

काङ्क्षन्तः कर्मणां सिद्धिं यजन्त इह देवताः ।

क्षिप्रं हि मानुषे लोके सिद्धिर्भवति कर्मजा ॥१२॥

kāṅkṣantaḥ karmaṇāṃ siddhiṃ yajanta iha devatāḥ
kṣipraṃ hi mānuṣe loke siddhir bhavati karmajā (12)

Zij die verlangen naar succes in handeling (siddhi's) op aarde, offeren aan de Stralenden (devatā's); waarlijk in zeer korte tijd wordt in deze wereld der mensen succes geboren uit handeling. (12)

Veel mensen worden voortdurend geconfronteerd met het probleem van het juiste handelen en weten niet wat te doen en wat te laten. Dit en volgende verzen verstrekken bevrijdende en verlichtende onderrichtingen.

Gebonden als we meestal zijn, door de materiële wereld, beperken zich onze verlangens tot resultaten in deze materiële wereld, denkende dat deze ons geluk zullen verschaffen. Dat dit verlangen slechts bestaat in verduisterde geesten hoeft

geen betoog. Mensen van deze wereld zijn diegenen die onder invloed van Avidyā leven in de wereld der veranderlijkheid en die geen weet hebben van die andere wereld van de realiteit, waar bestendigheid heerst.

Op deze wijze verduistert streven naar succes en macht, die allebei vervat zijn in het woord siddhi's, de mensen. In plaats echter van echt succes te bekomen geraken ze verstrikt in het voorbijgaande en jagen ze aldus schaduwen na, die gedoemd zijn te vervluchtigen als het licht erop schijnt...

De hele wereld en de hele kosmos wordt geregeerd door bewustzijn dat zich uit op verschillende niveaus en graden van ontwikkeling en bevrijding. Elke mens is een centrum van bewustzijn en een bron van succes en macht... Zo regeert ons bewustzijn over ons lichaam, dat daarvan het instrument is en over een beperkt deel van onze omgeving. Andere, verder geëvolueerde vormen van bewustzijn regeren over grotere lichamen of structuren. Een eenvoudig voorbeeld is de macht van koningen en politici. Dat is duidelijk voor iedereen. Minder duidelijk zijn deze vormen van bewustzijn die niet gekoppeld zijn aan grove materiële vormen. Dit zijn geesten die zich bewegen op het fijnstoffelijk of oorzakelijk niveau. Zij regeren bepaalde krachten of delen van deze kosmos. Men noemt ze de 'Stralenden' of devatā's, of met onze woorden engelen of goden. Ook deze goden zijn bewustzijnsvormen met een beperkt bewustzijn en mogen dus geenszins vergeleken worden met de Essentie of God, met Zijn verschillende benamingen als Jehova, Brahma, Viṣṇu, Śiva enz. Deze laatste namen slaan op de Ene God die de bron is achter alle vormen en waarvan alle vormen slechts manifestaties zijn. Door ons nu te richten op de goden en op andere krachten, kunnen wij een heleboel dingen bereiken die we vertolken kunnen als vormen van succes of macht. Dit is echter allemaal voorbijgaand en met de dood blijft ons niets over. Vandaar dat de Heer waarschuwt voor deze snel te bereiken resultaten-zonderwaarde... Wie deze nastreeft verdoet zijn tijd in ijdelheid. Al deze machten zijn evenzoveel middelen waarmee wij onszelf nog meer binden in plaats van ons te bevrijden en die aldus geen eeuwigheids- en werkelijkheidswaarde(n) bezitten.

चातुर्वर्ण्यं मया सृष्टं गुणकर्मविभागशः ।

तस्य कर्तारमपि मां विद्ध्यकर्तारमव्ययम् ॥१३॥

cāturvarṇyam mayā sṛṣṭam guṇakarma vibhāgaśaḥ
tasya kartāram api mām vididhy akartāram avyayam (13)

De vier kasten (Brāhmaṇa's, Kṣatriya's, Vaiśya's en Śūdra's) kwamen uit Mij voort door de verschillende verdeling van de Guṇa's (hoedanigheden van de Natuur) en van Karma; weet dat Ik, hoewel Ik de auteur (schepper) ben, niet-handelend en onveranderlijk ben. (13)

Niet alle mensen zijn gelijk of staan op hetzelfde niveau. Allemaal komen we uit dezelfde bron en evolueren we naar hetzelfde doel, maar onderweg treden grote verschillen op, veroorzaakt door de kleuring van onze geest en van onze handelingen of daden.

Onze daden behelzen het volledige gamma van onbaatzuchtig, God-gericht tot baatzuchtig, ego-gericht. Naargelang de gerichtheid van onze daden staan wij op een ander plan van evolutie en overheerst een andere Guṇa. Diegenen bij wie Sattva (zuiverheid, licht) overheerst, noemt men Brāhmaṇa's (brahmanen). Zij zijn het die de spirituele boodschap verspreiden en onderrichten en de mensen voorgaan op het spirituele pad. Zij zijn de Licht-brengers, de Ṛṣi's (zieners), de Muni's (wijzen) en de Guru's (preceptors)... Hun leefwijze is overwegend afgestemd op zuiverheid en Goddelijk Licht...

Wanneer Sattva samengaat met Rajas, wordt de pure wijsheid verlaten voor een gerichte wijsheid, toepasselijk in dit leven in de samenleving. Dit zijn de Kṣatriya's. Hier helpt wijsheid de daadkracht in de juiste banen leiden. Deze mensen zijn de regeerders en alles wat daarmee samenhangt, zoals het leger. Alle plaatsen waar een nobele geest nodig is met vastberadenheid en werkzaamheid. Wanneer Rajas overheerst en Sattva en Tamas slechts mager vertegenwoordigd zijn spreekt men van Vaiśya's. Hier is de daadkracht het belangrijkste. Presteren en werken zijn hier hoofdzaak en de motivering is niet meer verlicht of klaar. Alle beroepen die op productie zijn afgesteld horen hiertoe. De laatste klasse tenslotte betreft deze waar Tamas overheerst in samenwerking met Rajas. Hier is het lichtend Weten afwezig. Hier is ook het eigen initiatief zoek. De activiteit wordt hier opgewekt van buitenaf en dit is de dienende klasse of kaste.

Dit heeft niets te maken met het huidige kaste-systeem in India, dat een ontarding is van het echte en reële systeem. Het natuurlijk kaste-systeem is vanzelfsprekend en is een onderdeel van het evolutieproces. Elke mens vangt aan als Śūdra en moet de weg afleggen van zuivering en verlichting tot hij tenslotte een Brāhmaṇa wordt.

De Gezegende Heer, die deze schepping teweeggebracht heeft door de Guṇa's en de wet van Karma, blijft Zelf echter onberoerd, buiten en boven deze schepping. Zoals reeds voorheen is uitgelegd heeft de Heer ook niets te maken met de handeling van het scheppen zelf. Deze schepping is immers inherent aan de Heer en maakt deel uit van Zijn wijze van 'zijn'. Slechts voor deze gebonden vormen

van bewustzijn doet de schepping zich voor als iets dat ‘voortgebracht’ is, omdat het gebonden bewustzijn **in tijd en ruimte** waarneemt en vandaar uit als individualisatie slechts waarneemt in termen van oorzaak en gevolg...

न मां कर्माणि लिम्पन्ति न मे कर्मफले स्पृहा ।

इति मां योऽभिजानाति कर्मभिर्न स बध्यते ॥१४ ॥

na mām karmāṇi limpanti na me karmaphale sprhā
iti mām yo'bhijānāti karmabhirna sa badhyate (14)

Daar Ik de vruchten van handeling niet begeer, word Ik niet verontreinigd door handeling; Wie Mij aldus kent, wordt niet gebonden door handeling. (14)

Het Goddelijk Bewustzijn van de Gezegende Heer is aanwezig in elk schepsel als het ware Wezen of het Ātman. In deze bewustzijnstoestand is dit Goddelijk Bewustzijn niet gebonden aan de wereld der verschijnselen. Slechts de geest die het instrument is van het geïndividualiseerd bewustzijn ervaart de binding met het handelen. Wanneer de geest verlicht wordt door het Goddelijk Bewustzijn van de Gezegende Heer, ontdoet hij zich geleidelijk van zijn ik. Dan wordt de vereenzelviging gemaakt met het Ātman en houdt de gebondenheid automatisch op. In eenvoudiger woorden kan men zeggen dat het geïndividualiseerd bewustzijn ik-gericht handelt en daardoor daden stelt die baatzuchtig zijn, gehecht aan de resultaten van handeling. Wanneer het ik zichzelf overgeeft aan het IK houdt alle baatzucht op en handelt de mens Gods bewust en God-gericht.

Dit betekent zonder baatzucht en zonder gehechtheid aan de vruchten van handeling. Nog beter verstaat men dit als men begrijpt dat het kleine ‘ik’ zich afgescheiden voelt van al het ‘andere’, dat daardoor begerenswaardig wordt voor het ‘ik’. Dààr ontstaat de begeerte die aan de basis ligt van baatzuchtige handelingen. God is echter de Heer van alles. Naast Hem is er **niets anders**.

Wat zal Hij begeren? Waarnaar zal Hij streven? Op deze manier, bewust geworden van het Goddelijk Bewustzijn in ons, verliezen we ons individueel bewustzijn of ons individuele ‘ik’ om het Goddelijk ‘IK’ te vinden, dat allesomvattend is en alles ‘bezit’.

Er is niets te bereiken en niets te verwezenlijken... Dus is elke handeling onbaatzuchtig en zonder gehechtheid aan de vruchten, Goddelijk VRIJ...

Ieder van ons nu moet trachten te komen tot deze bevrijdende identificatie...

एवं ज्ञात्वा कृतं कर्म पूर्वैरपि मुमुक्षुभिः ।

कुरु कर्मैव तस्मात्त्वं पूर्वेः पूर्वतरं क

evaṁ jñātvā kṛtaṁ karma pūrvair api mumukṣubhiḥ
kuru karmai va tasmāt tvaṁ pūrvaiḥ pūrvataraṁ kṛtam (15)

Dit wetende hebben onze voorouders, steeds trachtend bevrijding te verkrijgen, handeling verricht: verricht ook gij daarom handeling, zoals onze voorouders in lang vervlogen tijd dat deden. (15)

‘Dit wetende’, betekent: wetende dat men niet gebonden wordt door handeling als men de vruchten van handeling niet begeert, zoals in het vorige vers is uiteengezet. Wanneer men dus doordrongen is van dit bewustzijn is er geen enkele reden om handeling te laten. Dit werd ons getoond door onze voorouders. Onder ‘voorouders’ mag men echter niet AL onze voorouders verstaan, aangezien niet allen dit Verlichte Inzicht bezaten. Maar onder onze ‘voorouders’ waren er ongetwijfeld voldoende grote voorbeelden om dit voor ons te demonstrenen.

Nogmaals, op deze wijze maakt de Gezegende Heer duidelijk dat het niet de handeling zelf is (karma) die ons bindt en afhoudt van onze bevrijding, maar de gehechtheid aan de vruchten van de handeling. Dat de binding door de wetten van karma uitsluitend het gevolg is van ons egoïsme en egocentrisme...

किं कर्म किमकर्मेति कवयोऽप्यत्र मोहिताः ।

तत्ते कर्म प्रवक्ष्यामि यज्ज्ञात्वा मोक्ष्यसेऽशुभात् ॥१६॥

kiṁ karma kim akarme ti kavayo'py atra mohitāḥ
tat te karma pravakṣyāmi yaj jñātvā mokṣyase'śubhāt (16)

‘Wat is handeling, wat is niet-handeling?’ Zelfs de wijzen weten dit niet. Daarom zal ik U de waarheid uiteenzetten aangaande handeling en dit wetende, zult ge verlost worden van het kwaad. (16)

Wanneer wij in alle eerlijkheid in onszelf duiken en ons geweten onderzoeken, moeten wij toegeven dat hier één van onze oer-complexen ligt en de oorzaak van verregaande onzekerheid in het leven. Dagelijks of toch veelvuldig, worden wij geconfronteerd met de vraag naar het nut, de juistheid en de verantwoording voor onze daden. Vooral treedt dit op de voorgrond wanneer we voor belangrijke beslissingen komen te staan zoals Arjuna in de Bhagavad Gītā... Maar zelfs in de dagelijkse banale dingen heerst deze fundamentele onzekerheid en deze verlamende twijfel. Voor de duizenden banale feiten maken wij ons geen bezwaren. Wij doen en handelen zonder daarover na te denken, omdat anders het leven niet leefbaar of mogelijk zou zijn. Wij doen eigenlijk aan een soort van struisvogel-politiek.

Onze houding berust eerder op verdringing van de vraag dan op een bevrijdende oplossing. En dit blijkt, zoals ik reeds verklaarde, wanneer we geconfronteerd worden met wat we noemen ‘serieuze problemen’. Dan blijkt dat mensen die de verantwoordelijkheid ernstig nemen hier voor diepgaande gewetensconflicten komen te staan.

De geschiedenis zit vol met voorbeelden van grote geesten die in schrijnende onmacht worstelden met de vraag “Wat moet ik nu doen?” “Wat moet er nu gebeuren?” “Hoe moet ik nu handelen?”...

Kṛṣṇa belooft hier de oplossing van het enigma, van het fundamenteel probleem, te geven. En wie het begrijpt zal verlicht worden en het probleem doorzien, zodat hij bevrijd zal worden van de banden van het karma en aldus van het kwaad.

कर्मणो ह्यपि बोद्धव्यं बोद्धव्यं च विकर्मणः ।

अकर्मणश्च बोद्धव्यं गहना कर्मणो गतिः ॥१७॥

karmaṇo hy api boddhavyaṁ boddhavyaṁ ca vikarmaṇaḥ
akarmanāś ca boddhavyaṁ gahanā karmaṇo gatiḥ (17)

Het is noodzakelijk onderscheid te maken tussen handeling, ongeoorloofde handeling en niet-handelen; want een mysterie is de weg van handeling. (17)

De eerste en belangrijkste vereiste is discriminatie. Inzicht in het onderscheid tussen de verschillende soorten van handeling. Onder handeling verstaat men hier deze daden die door de Heilige Schrift aanbevolen worden en voorgeschreven. Ongeoorloofde handeling betreft dan deze daden die verboden zijn en die afgeraden worden omdat de vruchten ervan onze evolutie afremmen en ons bedelven onder miserie en lijden. Over deze ongeoorloofde handeling wordt hier verder geen uitleg gegeven. Dat komt later aan de beurt in het zestiende en zeventiende hoofdstuk van de Gītā. Van het grootste belang is dat men verstaat wat niet-handelen of akarma is, want daarop rust de bevrijding.

कर्मण्यकर्म यः पश्येदकर्मणि च कर्म यः ।

स बुद्धिमान्मनुष्येषु स युक्तः क

karmany akarma yah paśyed akarmani ca karma yah
sa buddhimān manuṣyeṣu sa yuktaḥ kṛtsnakarmakṛt (18)

Hij, die niet-handelen ziet in handeling, en handeling in niet-handeling, is een wijze onder de mensen; hij is een Yukta (Yogi) en de uitvoerder van alle handelingen. (18)

Waar Śrī Kṛṣṇa in Hoofdstuk II, vers 50, als bepaling van Yoga geeft: “Yoga is **vaardigheid in handelen**”, kan men begrijpen dat dit vers en volgende van enorm belang zijn in de Bhagavad Gītā.

Wij beweren immers dat een mens verplicht is te streven naar Zelfrealisatie. Of, dat het geboorterecht van een mens, Gelukkig-zijn is. Daardoor geven wij te kennen dat wij deze toestand niet bezitten of minstens, dat wij het juiste bewust-zijn niet bezitten en dat wij dat moeten verwerven... En daar begint dan het probleem: **Wat moeten wij doen om deze Realisatie te bereiken, om deze bevrijding te bekomen, om dat Gelukkig-zijn te beleven? Hoe moet ik daarvoor te werk gaan?**

Wij vragen dus naar de te volgen handelwijze, naar het procédé, naar de methode. En het antwoord op deze vraag wordt hier gegeven op een schijnbaar paradoxale wijze.

We zouden om te beginnen dit antwoord moeten bekijken in de veelzijdigheid van de betekenis van deze gecondenseerde uitspraak.

In het tweede hoofdstuk werd reeds uiteengezet dat niet wij de stellers zijn van daden, maar dat daden en handelingen zich afspelen in de Prakṛti. Het Ātman blijft onberoerd... Dat is één aspect. Wij stellen geen daden of handelingen. Prakṛti doet dat. Prakṛti is een inherent proces in het Wezen Gods.

Het is een proces van ontdebelen en van polariteit in de Heer, waardoor Hij afstand neemt van Zichzelf om Zich van Zichzelf bewust te zijn. Prakṛti is de Goddelijke manifestatie en alle handelingen in Prakṛti zijn als het ware geprogrammeerd in de Kosmische Computer. Daaruit leiden we af dat de werking van Prakṛti, volgens het Kosmisch Dharma, geprogrammeerd is door de Heer, uitgaat van de Heer, maar toch het Niet-Gemanifesteerde Bewustzijn onberoerd laat.

Alle daden worden slechts gesteld door de Heer in Zijn Gemanifesteerde vorm. Vervolgens moeten wij ons bewust zijn dat in dit Kosmische proces van Prakṛti de manifestatie van onze geest thuishoort, die deel uitmaakt van deze Prakṛti en die de oorzaak is van ons gevoel van afgescheiden zijn en van ons ego-bewustzijn, dat aan de basis ligt van onze identificatie met Prakṛti en de foutieve gedachte, dat ons 'ik' de steller van handelingen is...

Tenslotte is er nog het feit dat handeling in de gewone zin wil zeggen dat er beweging is op lichamelijk vlak, waaruit we aannemen dat 'gaan' handeling is en 'zitten' niet-handeling.

Samenvattend zouden we kunnen zeggen dat de bevrijde mens leeft in het Bewustzijn en het Inzicht dat niet hij handelt maar dat alle gebeurtenissen en daden het werk zijn van Prakṛti. Wij zijn slechts de waarnemers en de getuigen en blijven onberoerd door wat er gebeurt. Wij leven dan in het bewustzijn dat alles geprogrammeerd is door de Heer en wij daar zijn om dit te doorzien en alles zijn Natuurlijke loop te laten hebben, waaraan wij volgens ons swadharma deelnemen. Onze geest en ons lichaam zijn onmisbare radertjes in dit Kosmisch proces en wij moeten in overeenstemming met de programmering handelen, in het bewustzijn dat niet wij handelen, maar de Heer door ons, in Zijn Kosmische Programmatie... Zo stellen wij alle handelingen en toch *doen wij* niets! Dit is handeling in niet-handelen...

Door het feit dat wij optreden als getuige en alles laten gebeuren en onze eigen rol op deze wijze vervullen is dit niet-handelen in handelen... Beide komen erop neer dat wij moeten afstappen van onze identificatie met onze geest en ons lichaam en dat we ons moeten identificeren met het Kosmisch Bewustzijn dat de ganse schepping of manifestatie doordringt... Op deze wijze worden alle processen in stand gehouden door de Kosmische Ordening van de Heer ten voordele van het Kosmische Doel van Zelf-Bewust-Zijn...

Dit is bevrijding van de boeien van het karma...

In het andere geval, als wij ons identificeren met ons individuele zelf, ons persoonlijke 'ik', ons kleine 'ego', stellen wij de daden niet in overeenstemming met de Kosmische Orde, maar wel ten eigen bate. Daardoor verstoren wij de Kosmische Orde en zijn wij infectiekernen die door de Kosmische Orde vernietigd of uitgestoten worden...

Of, in het gunstige geval, stellen wij onze daden overeenkomstig met het Kosmische Dharma, maar met de foutieve interpretatie dat wij deze daden stellen en vallen wij in het net van de zelf-verheerlijking. Zo houden wij de sluier van avidyā in stand en moeten wij deze *goede* vruchten eten, wat uiteindelijk even goed een *straf* is...

In het licht van het voorgaande is het nu ook duidelijk waarom iemand met dit Inzicht een Yukta of Yogi genoemd wordt, die de uitvoerder of de volbrenger van alle handelingen is. Ook deze uitspraak is het gevolg van de identificatie met het Ātman of met het Kosmisch Bewustzijn, dat de volbrenger van alle handelingen is in Zijn Gemanifesteerde vorm van Prakṛti.

यस्य सर्वे समारम्भाः कामसंकल्पवर्जिताः ।

ज्ञानान्निदग्धकर्माणं तमाहुः पण्डितं बुधाः ॥१९॥

yasya sarve samārambhāḥ kāmasaṅkalpavarjitāḥ
jñānāgnidagdhakarmāṇam tam āhuḥ paṇḍitam budhāḥ (19)

De verstandigen noemen hem een wijsgeer (pāṇḍita), wiens werken onberoerd zijn door begeerte en wiens handelingen verteerd worden door het vuur van wijsheid. (19)

Hij die al zijn daden en handelingen doet en stelt als een instrument van Īśvara, Die door hem Zijn Kosmisch Programma afwerkt, is vrij van ikzuchtige motivatie. Zijn daden zijn gespeend van elke vorm van eigenbelang en op deze wijze volvoert hij zijn svadharna in overeenstemming met het Kosmische Dharma. Op deze manier zijn zijn daden een offer van zichzelf aan Īśvara en wordt zo iemand gezuiverd van alle smetten. Dit purificatieproces is een reiniging door het spirituele vuur van het Inzicht. Het is een verteringsproces of verbrandingsproces dat een getransformeerde mens achterlaat. Dit vuur van wijsheid is als een hoogoven die door de hitte van zijn vuur de onzuiverheden verwijdert uit het ijzererts om zuiver metaal over te houden. Het vuur van wijsheid is een veredelingsproces dat

door zijn hoge vibratie de onzuiverheden die de mens binden doorbrandt. Zonder dat de vorm verandert, wordt het vuil weggebrand en treedt er een gezuiverd, stralend wezen in het daglicht dat leeft en vibreert op de hogere frequentie van het Goddelijke...

त्यक्त्वा कर्मफलासङ्गं नित्यतृप्तो निराश्रयः ।

कर्मण्यभिप्रवृत्तोऽपि नैव किञ्चित्करोति सः ॥२०॥

tyaktvā karmaphalāsaṅgam nityatr̥pto nirāśrayaḥ
karmaṇy abhipravṛtto'pi naiva kiñcit karoti saḥ (20)

Alle gehechtheid aan de vruchten van handeling opgegeven hebbend, immers tevreden, nergens zijn toevlucht zoekend, verricht hij geen handeling hoewel hij steeds bezig is met handelen. (20)

Nogmaals blijkt uit dit vers dat handelen of niet-handelen niets te maken heeft met *wat men doet* ! Veeleer is het dus een toestand van de geest waarin elke vorm van ik-bewustzijn opgelost is of in zoverre verzwakt is dat alles gebeurt voor en door het ZELF. Dat elke handeling slechts een offer is aan Īśvara en gesteld wordt door Īśvara zelf in Zijn manifestatie als deze of gene wijze of deze of gene mens...

Waar het dus op neer komt is dat de daden die gesteld worden geen enkele ik-motivering hebben. Dat ze niet gesteld worden uit eigenbelang.

Dat men niet handelt en denkt vanuit het beperkte ego, maar vanuit het Super Ego, zoals Paul Brunton het Ātman noemt. In zijn commentaar haalt Swāmi Chidbhāvānanda regelmatig voorbeelden aan welke verteld werden door Śrī Rāmakṛṣṇa. Het voorbeeld in verband met voorgaand vers verklaart meer dan de beste commentaar:

- Toen de Gopī's terug naar huis keerden vonden zij geen veerman om hun over de Yamuna-rivier te zetten naar Vrindāvana. De verslagen melkmeisjes legden hun klacht voor aan de wijze Vyāsa die juist met dezelfde bedoeling was aangekomen. “Wees niet bezorgd hierover, ik zal U naar de andere oever leiden. Maar geef eerst iets om mijn honger te stillen” zei de wijze. Room, boter en melk werden hem aangeboden. Na de lekkernijen volledig recht te hebben gedaan, stond Vyāsa op en smeekte: “O, Yamuna Devī, als het waar is dat ik vast

vandaag, stop dan uw stroming en maak een weg vrij voor ons, zodat we de andere oever kunnen bereiken.” De rivier stopte haar stroming en de groep wandelde veilig naar de overkant. Daarop pleitten de Gopī's bij de wijze opdat hij de abnormaliteit van zijn uitspraak zou verklaren, dat hij vastte, terwijl hij zich feestelijk tegoed had gedaan aan de delicatessen die zij hem verstrekt hadden. Vyāsa verklaarde: “Het onophoudelijk verlangen van mijn hart voor Śrī Kṛṣṇa is mijn geestelijk vasten. Het idee ‘Ik eet’ heeft geen toestemming mijn geest binnen te komen. Uw spijzen werden allemaal geofferd als gave aan de Maker die dit lichaam bestuurt!”

Dit is echter iets wat men niet kan tonen of bewijzen aan de ‘anderen’. Hiermee kan men niet uitpakken om zijn superioriteit te tonen. Dit is dan ook het verschil tussen de heilige of wijze en de schijnheilige. Deze misvormt deze innerlijke wijsheid tot regels, voorschriften en uiterlijk toonbare feiten, waardoor hij de anderen onder de indruk kan brengen. De wijze bekommert zich niet om het oordeel van de anderen over zichzelf. Hij bekommert zich alleen om het oordeel van de Heer, van de Waarheid...

निराशीर्यतचित्तात्मा त्यक्तसर्वपरिग्रहः ।

शारीरं केवलं कर्म कुर्वन्नाप्नोति किल्बिषम् ॥२१॥

nirāśīr yatacittātmā tyakta sarva parigrahaḥ
śārīraṁ kevalaṁ karma kurvan nā pnoti kilbiṣam (21)

Zonder enige verwachting, het denken en het zelf beheersend, alle hebzucht opgegeven hebbend, slechts door het lichaam handelingen verrichtend, begaat die mens geen zonde. (21)

‘Het denken en het zelf beheersend!’ Met het zelf wordt hier vanzelfsprekend het ego bedoeld, het kleine ‘ik’. Dit ik leeft voor en door zelfbevrediging. Dit ik maakte zichzelf tot het centrum van het universum en leeft en handelt alsof het zelf God was. Het verheft aldus de *manifestatie* tot het *ZIJN!*

De beperking tot het Onbeperkte! Dit is de reinste afgoderij of de grote zonde van hoogmoed die de vader en moeder is van alle andere zonden. Deze zonde heet ‘ik’...

Wanneer iemand nu zijn *ik* opoffert aan het Kosmische *Ik*, aan God, dan worden alle daden gesteld door God en voor God en Dát is het Waarachtige Centrum van het Universum. Zo iemand kan dus geen zonde begaan, daar er geen verlangen naar zelfbevrediging is, dat voorrang geeft op de behoefte alle eer en glorie toe te laten komen aan de Schepper, het ZIJN zelf. Hier is geen begeerte en geen hoogmoed en geen plaatsverwisseling van het beperkte met het Onbeperkte...

Dit is niet een leven van handelen voor de ander, zoals het in de moderne Christelijke theologie voorgesteld wordt! Dit is het handelen en leven voor de **Ene en Enige Waarheid** die wij God noemen en die ook manifest is in ons.

Leven voor de anderen is een even grote dwaling als leven voor zichzelf en is zelfs een geraffineerder misleiding en een gevaarlijker afgoderij dan de zelfzucht, omdat ze de sādḥaka de indruk geeft goed te zijn. Dit is onzelfzuchtigheid en afgoderij te samen...

Versta me echter niet verkeerd, Lieve Lezer, Dit wil niet zeggen dat men zijn medemens niet zou mogen helpen. Integendeel! Maar men moet wel juist begrijpen wat men doet. Zowel de evangeliën als de Indische Schriften maken ons duidelijk dat wij al onze activiteit en intenties moeten richten op God, de Vader, de Bron. En wij moeten God dienen in onze medeschepselen, mensen, dieren, planten en zelfs in de levenloze natuur... Wij kunnen onze daden zinvol maken door onszelf te offeren aan de Heer in dienstbetoon aan Zijn schepselen, waarin Hij Zichzelf manifesteert...

Kortom, we kunnen alles eenvoudig herleiden tot onzelfzuchtigheid, tot het opdragen van onszelf en onze werken aan de Enige Werkelijkheid, in dienstbetoon aan alle behoeftigen en in respect voor ieders Dharma.

“Niet mijn wil, maar Uw Wil geschiedde”...

यद्दृच्छालाभसंतुष्टो द्वन्द्वतीतो विमत्सरः ।

समः सिद्धावसिद्धौ च कृत्वापि न निबध्यते ॥२२॥

yadṛcchā lābha santuṣṭo dvandvātīto vimatsarah
samaḥ siddhāv asiddhau ca kṛtvā pi na nibadhyate (22)

Tevreden met dat wat hij zonder inspanning verkrijgt, vrij van de paren van tegenstellingen, zonder afgunst, evenwichtig in welslagen en mislukking, is die mens niet gebonden, ofschoon hij handelingen verricht. (22)

गतसङ्गस्य मुक्तस्य ज्ञानावस्थितचेतसः ।

यज्ञायाचरतः कर्म समग्रं प्रविलीयते ॥२३॥

gatasāṅgasya muktasya jñānavasthitacetasaḥ
yajñāyā carataḥ karma samagraṁ pravilīyate (23)

Van de mens die ongehecht (zonder eigenbelang) en evenwichtig is, wiens denken gegrondvest is in wijsheid, wiens werken offeranden zijn, smelt alle handeling weg. (23)

Begeerte is de drijfkracht van het egoïsme. Begeerte doet de mensen verlangen naar bezit omwille van het bezit. Begeerte doet de bezitsdrang vór voorbij de reële behoeften uitstijgen... Begeerte maakt dat wij dingen graag beschouwen als *van ons... mijn...*

Maar wat is van ons?

Is niet alles eigendom van Diegene Die het voortbracht? Alles behoort toe aan de Schepper. Al wat wij bezitten of bezitten kunnen, is niet werkelijk van ons. Wij kunnen het hoogstens voor enige tijd in bruikleen krijgen om te voldoen aan onze werkelijke behoeften. Op het ogenblik van onze dood moeten wij immers alles achterlaten, of beter nog, dan moeten wij het allemaal teruggeven aan de werkelijke Eigenaar: God. Niets is van ons... Nooit... Maar als we sterven worden we wel geconfronteerd met de vraag: “Wat hebben we gedaan met wat we in bruikleen hadden?” Denk in dit verband maar aan de parabel van de talenten.

Wij moeten leren beseffen dat wij alles slechts in bruikleen krijgen om onze natuurlijke en redelijke behoeften te voldoen en om er mee te werken in dienst van, en in overgave aan God.

Het is een bevrijdende en unieke gedachte te weten dat niets ons toebehoort. Wanneer men daarvan doordrongen is zal men zien dat de ‘Voorzienigheid’ als het ware uit zichzelf in onze behoefte voorziet. In mijn leven heb ik gemerkt, dat

als ik zelf geen moeite deed om iets te bekomen, **men** (!) het als het ware bij mij op de schoot bracht.

Het is een ongelooflijke belevenis te merken dat alles zich als het ware op een vanzelfsprekende en natuurlijke wijze voltrekt, wanneer men zich onzelfzuchtig overgeeft aan de Heer.

Als men onzelfzuchtig is, is er vanzelfsprekend ook geen afgunst en verheugt men zich in de vreugde, het welslagen en het geluk van alle schepselen. Deze verhogen alleen maar de eigen vreugde. Meer nog, daar men leert dat alle schepselen even zoveel andere uitingen zijn van hetzelfde ZELF.

Men leert alle levende en levenloze wezens beschouwen als familie waarmee men een eenheid vormt. Tevens is het zo dat men ook de zo gezegde tegenslagen leert aanvaarden met dezelfde gelijkmoedigheid.

Verlies is immers niet zwaar als het verlorene niet van U is...

Ik herinner mij met plezier het verhaal dat mijn Zwitserse vriend Rameśa mij vertelde. Hij had een Indische gast op bezoek in Zwitserland. Toen ze wandelden door de straten van Luzern, bekeken ze geboeid de uitstalramen van de winkels, waaronder enkele van juweliers. Rameśa legde zijn gast uit hoe deze uitstalramen beveiligd waren met een vernuftige alarminstallatie, waarop even later de gast opmerkte, terwijl hij naar de prachtige juwelen wees: "Dit is allemaal van mij, maar ik laat het hier liggen. Hier is het veilig!"

Zo zouden wij de hele wereld moeten kunnen bekijken. Aangezien ik een uitdrukking of een verschijning ben van de Heer en Hij mijn Zelf is, behoort de hele wereld en het ganse universum mij toe. Maar tevens ook aan alle andere verschijningsvormen van de Heer!

Daarom, laat alles zoveel mogelijk waar het is. Het is allemaal van mij, maar het is beter en veiliger waar het is...

Wie zo leeft, evenwichtig en onbaatzuchtig, in wijsheid, hoeft zich niet bekommerd te maken over zijn handelingen.

Deze smelten weg, zoals de verschijningsvorm van water als ijs, wegsmelt voor de warme stralen van de goddelijke zon...

ब्रह्मार्पणं ब्रह्म हविर्ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हुतम् ।
 ब्रह्मैव तेन गन्तव्यं ब्रह्मकर्मसमाधिना ॥२४ ॥

brahmā rpaṇam brahma havir brahmāgnau brahmaṇā hutam
 brahmaiva tena gantavyam brahmakarma samādhinā (24)

Het eeuwige Brahman als offergave, het eeuwige Brahman als gezuiverde boter, worden geofferd in het eeuwige Brahman als vuur door het eeuwige Brahman; hij, voorwaar gaat tot het eeuwige Brahman, die terwijl hij handelingen verricht, in contemplatie van het eeuwige Brahman is verzonken. (24)

Dit vers bezingt de Glorie van de **Eén-Al** of de **Al-Ene**... Dit is de uitdrukking, zeer essentieel, van het Grote Inzicht, van het Grote Begrijpen, dat **alles** Brahman of God is... Dit is pure, zuivere Jñāna of Kennis.

Laat ons proberen dit goed te verstaan.

Met God bedoelen we de Eerste Oorzaak. Dat wat IS. Wat niet ontstaan is en wat niet vergaan kan.

Wat ontstaat en vergaat is voorbijgaand en is geen **Zijn**. Toch kan er niets buiten God bestaan want het **Zijn** is het **Wezen** van alles en is niet gebonden door tijd en ruimte, noch door oorzaak en gevolg. Dit vertolken we door te zeggen dat God Oneindig is en Eeuwig...

Anderzijds is alles wat onderworpen is aan verandering, aan ontstaan, bestaan en vergaan, wel gebonden aan ruimte en tijd, aan oorzaak en gevolg. Bijgevolg moeten we noodgedwongen een Eerste Oorzaak aanvaarden, aangezien we anders de totaal onlogische, bijgelovige verklaring zouden moeten aannemen dat alles ontstaan is uit het **Niets**. Dit nu is onmogelijk !

Laat ons even samenvatten: God is de Eerste Oorzaak. Hij is het Zuivere Zijn. Naast God kan er niets bestaan, aangezien dit God zou beperken en dan zou God God niet zijn!

God is dus het enige dat bestaat op Zichzelf, Oorzaakloos, Ruimteloos en Tijdeloos.

De Schepping of de wereld der verschijnselen bestaat slechts als verschijning, voorbijgaand, in tijd en ruimte. En dit bestaan manifesteert zich slechts in afhankelijkheid. Dit is dus *schijn*-bestaan...

Toch is de wereld der verschijnselen God! Zou hij dat niet zijn, dan zou hij de Goddelijke Existentie beperken.

God is God ! Wat wij de wereld of de Schepping noemen is God !

God als **Zijn** is **Eén**, niet te noemen, niet te kennen, niet te differentiëren... God als de wereld is **dualistisch**, te noemen, te kennen, te differentiëren, Dit is God met naam en vorm (Nāmarūpa).

God als Zijn, IS.

God als Verschijning, **wordt!**

God als Zijn is Zelf-existent.

God als Verschijning (māyā) is afhankelijk van het Zijn !

Dit alles is filosofisch en rationeel.

Hieruit leiden we af dat **Eén-Zijn** en **twee-** (=meer-, =veel)-**Zijn**, inherent zijn aan God. Als de dualiteit niet inherent is aan God, dan veronderstelt dit dat God (Die één is) in tijd en ruimte zou *overgegaan zijn tot scheppen...*

Dit wil zeggen, dat wat ongedifferentieerd is en **Vol-Niet** is, op een gegeven moment behoefte zou gehad hebben aan scheppen! Een **ZIJN** dat behoeften heeft is niet ongedifferentieerd en dus niet **één**, en aldus een 'contradictio in terminis'.

Het laatste dat we kunnen zeggen van God is dat **Hij** is: **Zijn - Bewustzijn - Zaligheid**. Dit is de eeuwige **drie-éénheid van de éénheid**.

Zijn zonder Bewustzijn is immers niet verschillend van **Niet-Zijn...**

Zijn met Bewustzijn van het **Zijn** is **Zaligheid !**

Deze is tevens de toestand van Realisatie.

Zijn is de **Vader**; **Bewustzijn** is de **Zoon**; **Zaligheid** is de **Heilige Geest**.

Dit wil zeggen: het *Woord* is de **Zoon**. Dit is: de Schepping (verschijnsel, Nāmarūpa, naam-vorm) Dit is het veld van veelheid waarin God afstand neemt van ZichZelf om Zich bewust te zijn van ZichZelf.

Daarom is het *verschijnsel* **Māyā**, dit is **schijn**, omdat de Werkelijkheid van het verschijnsel het **Zijn** is, dat zich hier voordoet of manifesteert als verschijnsel.

Verschijnen is onverbrekkelijk verbonden met **Zijn** en **Zijn** is voorwaarde tot, en het **Wezen** van, het verschijnsel. Zo ook is de wereld onverbrekkelijk verbonden met God en God is voorwaarde tot, en het **Wezen** van, de wereld.

Zo komt God in de wereld der verschijnselen voortdurend tot Zelf-bewustzijn. Voortdurend kunnen we hier beter kwalitatief ‘eeuwig’ noemen en Zelf-Bewustzijn is synoniem met de toestand van Realisatie...

Wat een ongelooflijke samenhang tussen **Zijn** en **Worden** ! Tussen **Wezen** en **verschijning**!

De schepping is niets anders dan het ontdubbelen en de verveelvoudiging van de **Eenheid** of het **Zijn** (in schijn, want de eenheid kan zich niet ontdubbelen en het **Zijn** is niet gedifferentieerd!) waarin het **Zijn** Zich bewust is van ZichZelf, en dit is pure **Liefde** of **Zaligheid**...

De wereld is dus God Die ZichZelf opoffert ter ere van ZichZelf om Zich van ZichZelf bewust te zijn...

Wie dit bewustzijn bereikt van de **eenheid van alles** en de **schijn van het schijnbare-zijn**, dat in Werkelijkheid niets anders is dan voornoemde eenheid, die verblijft in die eenheid terwijl hij handelt.

Zo iemand handelt dus al handelend **niet**

In devotionele bhakti-taal zou men kunnen zeggen: “Hij die weet dat God alles is, weet dat er niets kan geofferd worden aan God, dan God Zelf, daar er niets bestaat buiten God.”

Hij ziet overal de Heer, Die Zichzelf opoffert aan de Heer. Ook letterlijk: de spijzen die men verbrandt in het offervuur zijn God. Het offervuur zelf is God. En het wordt geofferd aan God... En meer nog, de offeraar zelf is ook God...

Zoals ge ziet, Lieve Lezer, bevat dit ene vers de kwintessens van alle filosofie en theologie.

We kunnen deze relatie nog op andere niveaus vaststellen. Zo zien we bijvoorbeeld hoe het leven zich manifesteert op verschillende vlakken, als eencelligen, plantaardig, dierlijk en (is hier wel een echt verschil?) menselijk.

Uiteindelijk is het allemaal één en hetzelfde verschijnsel: **leven**!

Dat ene leven drukt zich uit in menigvuldige vormen en onderhoudt zichzelf door zichzelf voortdurend te offeren aan zichzelf ten voordele van de zelfontplooiing...

Alle leven nu is slechts een uiting van de Heer. De Heer manifesteert Zich zowel als plant of als dier en zelfs als de zo gezegde ‘levenloze’, dode materie. (alsof er zoiets als *dode materie* zou kunnen bestaan ! Er is immers niets dat niet doordrongen is van *Bewustzijn*. Er is niets dat niet *Zijn* en *Bewustzijn* als zijn essentie heeft!) Wanneer ik mij voed, dan is dit evenzogoed een offer van de Heer aan de Heer. De Heer offert Zichzelf op onder de vorm van voedsel aan de Heer onder de vorm van de mens. **Dit is tevens de mystieke en reële zin van de Heilige Communie in het Christendom.** Het is onbegrijpelijk dat men dat niet verstaat en dat men allerlei nonsens daaromheen geweven heeft. De priester moet het brood en de wijn niet door een sacrament veranderen in het lichaam en het bloed van de Heer. Zij *zijn* Zijn Lichaam en Bloed... Altijd! Deze personificatie van God in de menselijke Jezus, doet Jezus onrecht aan. Zij beperkt Zijn Goddelijkheid en maakt er een gebrekkige karikatuur van. Alleen de mens die mystieke ervaring heeft begrijpt de onzin van zulke theologische, rationele theorieën...

Alles is het lichaam van de Heer. Het brood treedt hier op als een gepast symbool omdat dat het dagelijks voedsel is en omdat het ons leven in stand houdt... Zo is de wijn ook slechts een symbool. Maar toch is de Werkelijkheid dààr: zij zijn het lichaam en het bloed van de Heer... Alles wat ik eet is op die manier gewijd als lichaam en bloed van God, waarin Hij zich offert. Daarom moeten wij altijd bewust zijn als wij voedsel nemen. Weet dat alle voedsel God is...

Zo is ook de aarde God en daarom verontschuldigen de Indische danseressen zich voor ze dansen, dat ze de aarde daarvoor gebruiken! “Vergeef mij, Moeder Aarde, dat ik U betreed en op U dans.”

Zo is men zich in de Hindoe-beschaving intens bewust van alle levensverbondenheid en verontschuldigt men zich tegenover de boom dat men zijn vruchten plukt: “Vergeef mij, Broeder Boom, dat ik uw appels neem, maar ik ben hongerig en ik moet eten. Vergeef mij.”

Wie zo handelt en denkt en voelt is zich bewust van de grote EENHEID van alles en handelt niet...

In de volgende verzen worden we onderricht in de verschillende soorten van offers die we kunnen brengen volgens de verschillende achtergronden, tegen dewelke zich onze persoonlijkheid ontwikkeld heeft en zich beweegt, en volgens de verschillende graden van inzicht. Uiteindelijk is het onbelangrijk welk soort offer we brengen en aan wie! Wat echter wel belangrijk is, is het feit dat we offers brengen. Dit laatste getuigt namelijk van het inzicht betreffende de betekenis en de waarde van het offer zélf. En dit kan dus, zoals deze verzen ons tonen, op verschillende manieren gebeuren.

दैवमेवापरे यज्ञं योगिनः पर्युपासते ।

ब्रह्माग्नावपरे यज्ञं यज्ञेनैवोपजुह्वति ॥२५॥

daivam evā pare yajñam yoginaḥ paryupāsate
brahmāgnāv apare yajñam yajñenai vo pajuhvati (25)

Sommige yogi's offeren offergaven in de vorm van aanbidding aan de Stralenden (deva's), anderen offeren door slechts offerand te gieten in het vuur van het eeuwige Brahman. (25)

Voor sommigen is het Brahman een te abstracte realiteit die ze slechts kunnen onderstellen maar die te alomvattend is voor het beperkte verstand.

Voor anderen die het Brahman wel kennen is het toch zo dat in de context van het normale leven, het gemakkelijker is te werken met geconcretiseerde of gepersonifieerde, toegeschreven eigenschappen of reële, beperkte en specifieke manifestaties van het Brahman.

Dit alles kunnen we samenvatten onder de naam deva's of stralenden en het offeren aan dezen. Dit omvat ook deze offers, die gedaan worden met het oog op het bereiken van nevendoelen, naast de zelfrealisatie, van doelen die nog min of meer egoïstisch gemotiveerd zijn.

Enkele voorbeelden kunnen dit wellicht wat duidelijker maken. Wij weten allemaal dat Śiva, Pārvatī, Gaṇeśa en ook Christus enkel aspecten zijn van het ene Brahman. Zij zijn de deva's en devī's. Zij zijn in alle opzichten tastbaarder dan het onpersoonlijke Brahman en voor de aan zijn denken en voorstellingsvermogen gebonden mens, aldus gemakkelijker te benaderen, dichterbij... Dat verklaart tevens waarom zo weinig mensen zich in hun gebeden richten op God maar waarom ze steeds een katalysator nodig hebben in de persoon van Jezus, Maria, Heiligen, Kṛṣṇa, enz. Men bidt om bijstand tot de Heilige Maagd, omdat de Moeder-kind relatie ons zo vertrouwd is. Daarbij vergeet men dan dat zij ook slechts een schepsel is, dat zijn bestaan ontleent aan de Enige Essentie en de Enige Kracht die het Brahman is... Zo kan men bidden tot, en offeren aan Jezus om een soort Jezus-mens te worden die gelijk op het grote voorbeeld. Die hetzelfde zelfvertrouwen heeft, hetzelfde gezag, dezelfde machten en krachten, dezelfde Liefde. Dat men zich daarbij dikwijls blind staart op de 'vorm' hoeft, hoop ik, niet gezegd te worden. Want Jezus was van vlees en bloed en aldus 'vorm', dit is, schepsel! Al mag dat in beperkte mate ook tot voorbeeld strekken, we moeten ons niet blind staren op de beperkte en dualistische en aldus onvol-

maakte daden van Jezus. We moeten trachten het Christus-Bewustzijn te verkrijgen, vanwaaruit Jezus handelde! Desnoods kan men dan gans anders handelen zodat het in niets gelijkt op wat Jezus deed, althans naar de vorm...

Zo kan men ook bidden tot, en offeren aan, alle goden en engelen en heiligen om een soort supermens te worden... Om siddhi's te verkrijgen. En alhoewel dat op zichzelf niet slecht of verkeerd is, kunnen al deze gaven-naar-de-vorm de grootste obstakels op het pad naar de werkelijke verlichting zijn, en zijn ze dat meestal ook...

Wanneer gaat de mens eindelijk eens ophouden *vorm* en *essentie* met elkaar te verwarren?

Anderen offeren door slechts offerand te gieten in het vuur van het eeuwige Brahman ...

Dit gedeelte is voor tweeërlei uitleg vatbaar.

Eenzijds zou men kunnen denken dat Śrī Kṛṣṇa hier spreekt van de conservatieve, orthodoxe gelovigen, die volgens de voorschriften van de veda's hun offers brengen in de vedische offervuren. Het strikt ritualistisch offervuur dus... En al is dit ook niet verkeerd en zeker niet onverdienstelijk, toch lijkt het hier meer een verwijzing naar het tegenovergestelde: namelijk het offer van de pure en zuivere kennis, van inzicht, van Jñāna.

Concreet gesteld: het richten van gebeden en offeranden aan de ene Werkelijkheid van het Brahman zélf. Doordrongen van het inzicht dat er in werkelijkheid niets anders is... Dit is het offeren van het zelf door het zelf, van het ego door het ego... Dit omvat het sublimeren van het ego, het transcenderen van het zelf tot het ZELF.

श्रोत्रादीनीन्द्रियाण्यन्ये संयमाग्निषु जुह्वति ।

शब्दादीन्विषयानन्य इन्द्रियाग्निषु जुह्वति ॥२६॥

śrotrādīnī ndriyāṅy anye saṁyamāgniṣu juhvati
śabdādīn viṣayān anya indriyāgniṣu juhvati (26)

Sommige offeren als offergave het gehoor en de andere zintuigen in de vuren van de zelfbeheersing; anderen offeren het geluid en andere objecten der zinnen in het vuur der zinnen (om te komen tot volledige zelfbeheersing en inzicht). (26)

Hier worden twee methoden beschreven die, alhoewel ze zich schijnbaar met hetzelfde bezighouden, toch twee uitersten zijn en zich verhouden als de twee zijden van dezelfde medaille.

“Sommigen offeren het horen en andere zinnen als offergave in het vuur van de zelfbeheersing”! Dit is wat men noemen kan: de negatieve methode van verzaking en onthechting. Dit is het zo gedisciplineerd leven dat men de zintuigen afsluit van hun informatie, die slechts vormen van māyā zijn, om zich op te sluiten in het innerlijk. Dit is de weg van de saṁnyāsin, de wereldverzaker, van de monnik en de heremiet. Ook van de yogi die zich afzondert en pratyāhāra in praktijk brengt. Dit is pratyāhāra...

Ongetwijfeld is dit een gevorderd stadium van offeren, een directe weg naar de essentie van de Ene. Maar ook deze methode moet juist verstaan worden. Deze weg leidt tot niets dan ontarding en aftakeling wanneer de offeraar zich overgeeft aan ijdelheid, hoogmoed en zelfverheerlijking. Immers als men de informatiebron afsluit is men nog niet noodzakelijk vrij van de innerlijke informatie, die subjectief is en niet meer onderworpen aan de uitdaging en de test van de vergelijking. Men kan maar al te gemakkelijk de zintuigen afsluiten en zich overgeven aan een misverstane zelfverheerlijking.

“Anderen offeren het geluid en andere objecten der zinnen in het vuur der zinnen”... Hier heeft men te maken met de methode waarbij oog en oor open worden gehouden en gebruikt worden, waarvoor ze geschapen zijn. Maar, gesteund door het juiste inzicht worden alle genietingen die ervaren worden gerelativeerd en gesublimeerd. Alle opgedane ervaring wordt aangewend en beoordeeld in het licht van de Werkelijkheid. Immers māyā is wel een sluier van de Werkelijkheid, maar is niet los te denken van die Werkelijkheid, waarvan ze de vorm-zijde is, de manifestatie-zijde... Maar, ze is eveneens diezelfde Werkelijkheid. Er is dus niets verkeerd of minderwaardigs aan wat wij de schepping noemen. *Dit is een positieve methode, die geen vlucht of verzaking naar de vorm inhoudt, maar die staande in de māyā, zich bewegende in de māyā, genietende van de zinnen en hun zins-objecten, deze toch relativeert en ervaart als facetten van de Ene Werkelijkheid.* Het is het herkennen en erkennen van God in Zijn schepping. Het is God ervaren in het mooie landschap en tevens ook in het lijden en het sterven... Dit is het gebruik maken van de zinnen en de zins-objecten, niet voor louter zelfbevrediging, maar voor de aanbidding van de Ene. Dit is zoveel als God zien met open ogen... Uiteindelijk is er ook weer geen verschil en zou deze laatste

methode wel eens van een nog meer gevorderd stadium kunnen getuigen... Als het natuurlijk op de juiste manier begrepen wordt! Het is totaal verschillend van de manier waarop de onverlichte in de schepping rondloopt en de schepping geniet voor eigen zelfbevrediging, zonder innerlijke kennis of inzicht van de Werkelijkheid, van het Brahman... Wie zo zijn zintuigen misbruikt is even dwaas als wie zijn ogen en oren sluit in zelfgenoegzaamheid.

Ge ziet, Lieve Lezer, welke manier van aanbidden en offeren men ook gebruikt, de waarde is afhankelijk van de instelling en de intentie, en niet van de methode zelf.

We zouden tenslotte deze schijnbaar tegengestelde methoden kunnen begrijpen op volgende wijze, zoals Swāmi Śivānanda ze benaderde: de eersten offeren hun zintuigen zelf door zich van elke functie te onthouden en de anderen richten het gebruik van hun zintuigen alleen op die dingen die puur en zuiver zijn en aldus 'toegelaten'... (?)

सर्वाणीन्द्रियकर्माणि प्राणकर्माणि चापरे ।

आत्मसंयमयोगाग्नौ जुह्वति ज्ञानदीपिते ॥२७॥

sarvāṇī ndriyakarmāṇi prāṇakarmāṇi cāpare
ātmasaṁyama yogāgnau juhvati jñānadīpīte (27)

Weer anderen offeren de functies der zinnen en de functies van de levenskracht in het door wijsheid ontstoken vuur van éénwording door zelfbeheersing. (27)

Waar in de voorgaande verzen werd gesproken over het offeren van de zintuigen en de objecten der zinnen, is er hier sprake van het offeren van de 'functies' der zinnen en de 'functies' van de levenskracht, van de adem, of beter nog, van de prāṇa.

Hoe moet dit gebeuren?

Heel eenvoudig door 'het vuur van de zelfbeheersing of de zelfcontrole', dat 'ontstoken' wordt door Wijsheid of Kennis (Jñāna)... Dit vers spreekt over het offeren van alle functies in het vuur van de Kennis en de Zelfbeheersing. Dit betekent zich concentreren op het Ātman of op het Brahman. Door dit proces van

identificatie stoppen alle levensfuncties en tevens houden de zintuigen op te functioneren. Alle ‘processen’ vallen dan vanzelf stil tijdens deze toestand van zelfcontrole. De levenskrachten (prāṇa) en de zintuigen zijn dan volledig geabsorbeerd in hun Bron of hun Oorzaak.

द्रव्ययज्ञास्तपोयज्ञा योगयज्ञास्तथापरे ।

स्वाध्यायज्ञानयज्ञाश्च यतयः संशितव्रताः ॥२८॥

dravyayajñās tapoyajñā yogayajñās tathā pare
svādhyāyajñānayajñāś ca yatayaḥ saṁśīta vrataḥ (28)

Nog weer anderen brengen het offer van rijkdom, door schenkingen en aalmoezen; het offer van een ascetisch leven; het offer van yogabeoefening; het offeren van stil lezen en kennis en inzicht; mensen van ingetogen leven en zware geloften. (28)

Het veel gebrachte offer van rijkdom, schenkingen en aalmoezen kennen wij allen maar al te goed. Dit is ongetwijfeld een meer sociale manier die zeer gewenst is in de maatschappelijke context en die door alle grote kerken, godsdiensten en filosofieën sterk wordt aanbevolen en zelfs wordt opgelegd als een plicht. Denk maar aan een actie als ‘Broederlijk Delen’. Weliswaar kan men dit ook doen uit sociale overwegingen alleen en de desbetreffende sukkelaars die deze aalmoezen ontvangen zijn er zeker even goed mee. Maar hier is het toch belangrijk welke de motivering is en met welk inzicht het gebeurt, wil men het als offer kunnen beschouwen. Immers het offer is meer een kwestie van bewustwording en bewustzijn zoals we reeds herhaaldelijk hebben aangetoond. In sommige landen schijnt men daar verder in te staan dan in andere. Zo is het schenken van aalmoezen en donaties erg verspreid en gebruikelijk in de VS alsook in India, om een voorbeeld te geven van een uitgesproken rijk land en een uitgesproken arm land...

Verder kan men ook zeer ascetisch en sober leven en dit schenken als een offer. Of, zegt de Gezegende Heer, het offer van yogabeoefening. En dat dit laatste een offer is of althans kan zijn, weet waarschijnlijk niemand beter dan jij, Lieve Lezer.

Wij weten allemaal wat het vraagt om yoga te beoefenen. En dan denk ik niet aan de tijd die men moet besteden aan zijn praktijk van āsana, prāṇāyāma en meditatie. Maar dan denk ik aan de hele context die als het ware vierentwintig uren van

de vierentwintig beslag op ons legt, in al ons doen en denken. En weerom, ook hier is de intentie, voortspruitend uit het inzicht, het belangrijkste!

Verder vertelt de Gezegende Heer over het offer van stil lezen en kennis en inzicht, gebracht door mensen van ingetogen leven en zware geloften... Hieronder moeten we verstaan: svādhyāya, de geheiligde studie van het ZELF in de heilige Schriften, maar ook, en vooral, in overweging, denken en diepe meditatie.

Zoals ge wellicht begrijpt, hangen al deze manieren van offeren hier opgesomd, zeer sterk samen. Zij zijn typerend voor een bepaalde manier van leven en van handelen.

Het volgende vers nu brengt ons in aanraking met de kwintessens van de yoga-technieken.

अपाने जुह्वति प्राणं प्राणेऽपानं तथापरे ।

प्राणापानगती रुद्ध्वा प्राणायामपरायणाः ॥२९॥

apāne juhvati prāṇam prāṇe'pānam tathā pare
prāṇāpānagatī ruddhvā prāṇāyāmaparāyaṇāḥ (29)

Anderen weer offeren de uitademing (prāṇa) in de inademing (apāna); en de inademing in de uitademing; zij regelen en beheersen de stroom van de uitademing (prāṇa) en de inademing (apāna), volledig verzonken in de adembeheersing (prāṇāyāma). (29)

Wie dit vers goed begrijpt en tevens goed toepast zit als het ware in een ruimteschip dat met de snelheid van het licht reist naar de ster van de Zelfrealisatie...

Dit vers verwijst naar de techniek van prāṇāyāma zoals Paramahansa Yogānanda vermeldt onder de naam van Kriyā Yoga... Zoals elke sādḥaka weet ligt de hele essentie van de yogapraktijk opgesloten in het sleutelwoord: prāṇāyāma. De beheersing van de levenskracht en haar stromingen in het lichaam. Elke sādḥaka weet dat er een onverbreekelijke band bestaat tussen de toestand van ons lichaam en van onze geest enerzijds en onze wijze van ademen anderzijds. Zo is er ook een onverbreekelijke band tussen onze wijze van ademen en onze prāṇa-huishouding... ons prāṇa evenwicht...

Prāṇāyāma betekent controle van onze prāṇa. Deze belevendigt zowel ons lichaam als onze geest. Wanneer onze levenskracht niet ongehinderd rond circuleert (als onze nāḍī's niet zuiver zijn of als er uitgesproken blokkeringen zijn) betekent dit spanning en ziekte voor lichaam en geest. Dat betekent ook agitatie en onrust en energieverlies. Dat betekent ongecontroleerde citta-vṛtti's...

Dit alles moet het belang van de prāṇa beheersing nog eens heel duidelijk maken. Zonder prāṇa-beheersing geen concentratie. Zonder concentratie geen samādhi of Eenheids-bewustzijn of Boven-bewustzijn...

Alhoewel er tal van prāṇāyāma's bestaan, onder andere, om de nāḍī's (energiekanalen) te zuiveren, om energie op te wekken en te verhogen, om het lichaam te versterken, om warmte op te wekken, om het lichaam af te koelen, toch heeft prāṇāyāma in essentie één doel: de controle van de levensenergie. Dit wil zeggen, deze tot rust brengen door ze terug te trekken naar haar bron, vanwaaruit ze uitstroomt en het lichaam en de zintuiglijke geest activeert.

De hele ademhaling is een soort magnetiseringsproces waardoor de energie geactiveerd wordt in positieve en negatieve stromen (zonne- en maanenergie)

Door de ingaande adem (apāna) te offeren in de uitgaande adem (prāṇa) en omgekeerd, worden deze stromingen verenigd en tot evenwicht gebracht. Waar zij mekaar als het ware neutraliseren houdt alle naar buiten gerichte activiteit op (sensorische en motorische) en worden lichaam en geest tot rust gebracht. De levenskracht wordt dan gecentraliseerd in de wervelkolom (de suṣumnā) en kan vandaar opwaarts stijgen om op te lossen in haar uiteindelijke bron. Op deze wijze bereikt men dan de uiteindelijke samādhi (Nirvikalpa Samādhi). Uiterlijk lijkt het lichaam dan op een dood lichaam en is de adem tot stilstand gekomen. Deze toestand van de ademhaling, de natuurlijke en spontane kumbhaka, noemt men **Kevala kumbhaka**.

Het lichaam is natuurlijk niet helemaal dood! Er is nog steeds een beperkte (zeg subtiele) activiteit in aanwezig. Afhankelijk van de preparatie en de zuiverheid van het lichaam en de nāḍī's kan dan deze toestand langer of minder lang aangehouden worden of voortduren. Zo gauw het lichaam nood krijgt aan meer energie om zijn vertraagde en verlaagde activiteit voort te kunnen zetten, wordt de energie terug omlaag gevoerd naar kāṇḍa, vanwaaruit ze opnieuw langs de zoveel nāḍī's het lichaam doorstroomt en bevoorraadt.

Mogelijk begrijpt ge nu, Lieve Lezer, waarom een techniek als deze een snelweg wordt genoemd en waarom men gezien vanuit deze perspectief weinig waarde hecht aan alle andere, bijkomstige technieken... Aangezien deze techniek sterk ingrijpend werkt met de levensenergie, is het wel noodzakelijk dat men lichamenlijk en geestelijk daarop voorbereid is en dat men deze techniek geleidelijk aan

opdrijft. Daarom moet men deze techniek best leren van een bevoegd leraar, die zelf deze weg is gegaan.

अपरे नियताहाराः प्राणान्प्राणेषु जुह्वति ।

सर्वेऽप्येते यज्ञविदो यज्ञक्षपितकल्मषाः ॥३० ॥

apare niyatahārāḥ prāṇān prāṇeṣu juhvati
sarve'py ete yajñavidō yajñakṣapita kalmaṣāḥ (30)

Anderen, sober van dieet, offeren hun levensadem in levensadem. Allen weten zij wat offeren is, en door offeren hebben zij hun zonden (karmische schuld) weggewist. (30)

Het eerste deel van dit vers hoort in feite nog bij het vorige en eveneens bij de daarbij geleverde commentaar.

*Wanneer de levensadem geofferd wordt in de levensadem, ontstaat de toestand van 'ademloosheid'. Dit is ook niet honderd procent juist, want ook de adem gaat nog **subtiel** verder. Maar er is **geen** alternatieve in- en uitademing meer. Er is een **gelijktijdig** aanwezig zijn van in- en uitgaande adem, zonder beweging van de ademhalingsspieren... Het is eerder een soort non-stop **ventilatie** ..*

Onnodig te zeggen dat bij de noodzakelijke voorbereiding van het lichaam, om het zoveel mogelijk te reinigen, een aangepast dieet en een sober dieet voorwaarde is...

Tot slot van deze reeks verzen zegt de Gezegende Heer: *“Allen weten zij wat offeren is”*... Hieruit blijkt nog eens te meer: alle wegen leiden naar Rome! Wat niet wil zeggen dat alle wegen even goed zijn, of tenminste even goed voor één en dezelfde persoon. Iemand die in Napels woont zou dwaas zijn als hij de weg van Brussel naar Rome zou nemen!

Wat al deze methoden of manieren om te offeren gemeen hebben is dat ze 'offer' zijn. Dat ze voortspruiten uit een bewustzijn dat niet ego-, maar Godsgericht is. Hoe men offert is afhankelijk van iemands weg, en dat kan van persoon tot persoon een eeuwigheid schelen en helemaal niet op mekaar gelijken. De waarde is er uiteindelijk niet minder om. Er zijn geen twee dezelfde mensen op deze wereld of in dit universum. Er zijn dus geen twee dezelfde wegen. Maar ander-

zijds kan men, vanuit het standpunt van de essentie, evengoed zeggen: er zijn geen twee verschillende mensen op deze wereld of in dit universum. Er zijn dus geen twee verschillende wegen...

En een misschien nog belangrijkere uitspraak van de Gezegende Heer is: “...en door offeren hebben zij hun zonden (karmische schuld) weggewist.”

Dit is vanzelfsprekend: door offeren hebben zij hun ego weggewist en alleen daar kan er sprake zijn van karmische schuld.

Natuurlijk is dit alles niet zo eenvoudig als het verdundige papier het hier laat uitschijnen. De werkelijkheid is veel, zeer veel, gecompliceerder dan hier met enkele woorden wordt weergegeven. Eén troost: de werkelijkheid is ook veel, zeer veel, eenvoudiger dan de meest begrijpelijke rationele uitleg.

Hoe dan ook, wie zich bewust wordt dat alles slechts Gods Spel is waarin Hij Zichzelf offert aan ZichZelf, beseft hoe belachelijk de idee is dat wij zonde bedrijven. Er is, zegt men in de Schriften, en dat terecht, maar één zonde: en dat is Onwetendheid. Uit deze Onwetendheid geraken en komen tot Weten (= realisatie) is het doel van dit Spel.

Daarvoor is er in de Schepping een mechanisme ingebouwd (triguṇa), waardoor dit functioneert (in pro- en contra, in positief en negatief, in ‘goed’ en ‘kwaad’). Dit alles is er slechts op gericht mij bewust te maken van MIJ, van Ātman, van Brahman. Eens dat ik mij daarvan bewust ben, weet ik dat ik niets doe, maar dat Prakṛti het doet (zie vers III/27). Zoals de Gezegende Heer het uitdrukte in III/9: “De wereld wordt door handeling (karma) gekluisterd, tenzij men deze verricht als offerand”.

Daarom hebben zij door het offeren hun zonden weggewist...

यज्ञशिष्टामृतभुजो यान्ति ब्रह्म सनातनम् ।

नायं लोकोऽस्त्ययज्ञस्य कुतोऽन्यः कुरुसत्तम ॥३१॥

yajñaśiṣṭāmṛta bhujō yānti brahma sanātanam
nā yaṁ loko'sty ayajñasya kuto'nyaḥ kurusattama (31)

Zij, die de leven gevende restanten van het offer nuttigen, gaan in tot het onveranderlijke, eeuwige Brahman. Deze wereld is niet voor degene die niet offert; de andere wereld nog veel minder, o beste der Kuru's. (31)

Vroegertijden was het de gewoonte offergaven te verbranden in het Vedische offervuur. De restanten daarvan werden gegeten door de deelnemers aan het offer en de priesters vooral. Dat voedsel werd beschouwd als gewijd en geheiligd en van buitengewone kracht. Op symbolische wijze refererend naar dit gebruik wordt hier gewezen op de vruchten van de als offer gestelde daden, die zo krachtig zijn dat zij de offeraar zullen voeren naar het onveranderlijke, eeuwige Brahman.

Dit is vanzelfsprekend voor de offeraar, daar hij door zijn offer ego-loze daden stelt die hem een groeiende zelfcontrole bezorgen en die direct leiden naar het transcenderen van het ego en de ontplooiing van het Brahman-Bewustzijn. De vruchten zijn natuurlijk ook vruchtbaar hier, in deze wereld. Wie zijn ego verliest, en zijn Super-ego vindt, vindt trouwens de bron van geluk en evenwicht, waar anderen die de weg niet bewandelen, verstrikt raken in de tegenstellingen en aldus, door onwetendheid, in de miserie van deze wereld.

Als dan deze wereld al niet te genieten is voor zulke mensen, zal dat nog veel minder het geval zijn met de andere wereld, waarin wij uitsluitend oogsten wat wij hier gezaaid hebben.

एवं बहुविधा यज्ञ वितता ब्रह्मणो मुखे ।

कर्मजान्विद्धि तान्सर्वानिवं ज्ञात्वा विमोक्ष्यसे ॥३२॥

evam bahavidhā yajña vitatā brahmaṇo mukhe
karmajān viddhi tān sarvān evaṁ jñātvā vimokṣyase (32)

Veel en verschillende offers worden zo voor het eeuwige Brahman gespreid. Weet, dat ze alle voortspruiten uit handeling. Dit wetende zult ge vrij zijn. (32)

We zijn reeds uitvoerig ingegaan op de verscheidenheid en tegelijkertijd de eenheid van al deze vermelde offers. “Zij liggen uitgespreid voor de Mond of voor het Gezicht van Brahman”, staat er letterlijk in de Sanskriettekst.

Zij zijn alle uit Zijn Mond voortgekomen (vermeld in de Veda's), en zij geven alle tot Zijn Mond toegang. Dit wil zeggen dat ze alle bevrijdend zijn. Dat ze alle voeren tot het Bewustzijn van het Brahman.

“Weet dat ze voortspruiten uit handeling”, betekent dus dat ze thuishoren in de wetmatige, gemechaniseerde wereld van Prakṛti. Zolang we dat niet begrijpen, worden we door deze wetmatigheid gebonden door onze fundamentele onwetendheid. Zodra we echter inzien dat alle wetmatige daden niets anders kunnen zijn dan het Zelf-offer van het Zelf, zetten wij de binding van karma om in Yajña of offer.

Beseffen we, zoals ik reeds zei, dat al deze handelingen behoren tot de Kosmische Līlā en dus tot Prakṛti, en aldus, dat niet Ik ze stel, dan maakt dat bewustzijn vrij. We kunnen hier ook verwijzen naar de uitspraak van Christus: *“De Waarheid zal U vrijmaken”*...

श्रेयान्द्रव्यमयाद्यज्ञाज्ज्ञानयज्ञः परंतप ।

सर्वं कर्माखिलं पार्थ ज्ञाने परिसमाप्यते ॥३३॥

śreyān dravyamayād yajñāḥ jñānayajñāḥ parantapa
sarvaṁ karmā khilam pārtha jñāne parisamāpyate (33)

Beter dan het offer van stoffelijke dingen is het Wijsheid als offer te brengen (jñāna), O Parantapa. Alle handelingen samen, O Parthā, culminerend in Wijsheid. (33)

Vanzelfsprekend is het geven van aalmoezen een goede zaak, zowel voor wie ze krijgt als voor wie ze geeft. Zo is het ook gesteld met de ritualistische offers. Daarvan kan men met zekerheid zeggen dat ze vooruitgang betekenen voor de offeraar. Ook al worden deze offers nog met bijbedoelingen en egoïstische motivering voltrokken. Ze betekenen toch een welbepaalde bewustzijnsinhoud bij de offeraar. Een schrede naar ontplooiing, hoe klein ook.

Toch wordt het offer pas zinvol als het gerugsteund wordt door de verlichtende wijsheid, daar die, en die alleen, de onwetendheid en aldus de slavernij van het karma en de gehechtheid van het ego kan teniet doen. Waar het materiële offer nog ego-binding heeft kan het Jñāna-offer slechts bestaan als het deze binding loslaat.

Elke materiële daad met bijbedoelingen brengt zijn karmische gevolgen met zich mee en zo mogelijk ook de daaraan verbonden nieuwe geboorte. Het jñāna-offer daarentegen laat iemand de relativiteit inzien en doet de onwetendheid teniet. Deze is de oorzaak van de begeerte die op haar beurt tot daden drijft. Als de onwetendheid teniet gedaan is, houdt de begeerte op te bestaan en dan is de handeling opgelost in Wijsheid en Inzicht...

Als nu deze Wijsheid zo belangrijk is kunnen we ons slechts afvragen hoe we deze Wijsheid kunnen bekomen, waardoor we onze handelingen kunnen oplossen en onze vrijheid verkrijgen.

Het volgende vers geeft daar een duidelijk antwoord op.

तद्विद्धि प्रणिपातेन परिप्रश्नेन सेवया ।

उपदेक्ष्यन्ति ते ज्ञानं ज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः ॥३४॥

tad viddhi praṇipātena paripraśnena sevayā
upadekṣyanti te jñānam jñāninas tattva darśinaḥ (34)

Verkrijg Wijsheid door leerlingenschap, door onderzoek (vragen stellen) en door dienst (sevā): de wijzen, die de waarheid zien (de essentie der dingen), zullen U wijsheid bijbrengen. (34)

Klaarder kan het niet zijn! Voor al degenen die de zin van de Leraar of Guru betwijfelen. Zowel de kwaliteiten van de leerling als van de guru zijn hier klaar en helder opgesomd.

De Leraar of Guru: *'de wijzen die de waarheid (de essentie der dingen) zien'...* Dat betekent dat geen schriftgeleerde of welke andere geleerde of filosoof U daarin kan helpen of U deze wijsheid kan bijbrengen!

Alleen hij die de waarheid ziet, die de essentie der dingen kent. Dus, de Verlichte, die Brahman kent uit ervaring, en niet uit rationele- of boekenkennis. Alleen die ...

De discipel: leerlingenschap (in de zin van overgave, toevertrouwen); onderzoek (geestelijke nieuwsgierigheid, vragen stellen) en dienst... Daarmee is het overduidelijk dat de gewone leerling-leraar verhouding absoluut onvoldoende is. De

guru-discipel relatie is altijd van een sacraal gehalte. Dit wil niet zeggen dat ze gebukt moet gaan onder uiterlijke ernst en droogheid of onder schijnheiligheid. Deze relatie is een heel onorthodoxe, spontane, niet-conformistische. Haar waarde is een innerlijke. Daarom vraagt ze van de leerling dat hij vol vertrouwen is ten opzichte van zijn guru, wat betreft zijn geestelijke kennis. Daarnaast kan de guru gerust een excentriek of buitenissig iemand zijn, onorthodox. Of een zo gewoon iemand dat men zich erover verwonderen kan dat een zo *gewone* man (of vrouw) deze wijsheid kent. (en niet bezit!)

Versta mij niet verkeerd: de student moet geen slappe kwal zijn, die slijmerig de voeten van zijn guru likt, maar een bewuste, intelligente leerling, voortgestuwd door de drang naar Waarheid en naar Zelfrealisatie, die zelfbewust buigt, vervuld van oprechte eerbied, aan de lotusvoeten van zijn guru.

De student moet bereid zijn in dit onderricht zijn guru te gehoorzamen. Toch moet hij zich altijd vrij en zichzelf kunnen voelen in de nabijheid van zijn guru en moet hij hem vrij en vrank zijn vragen kunnen voorleggen: *'Wat is de zin van de schepping en van mijn leven? Hoe kan ik bevrijding bereiken? Wie ben ik? Wat is Waarheid?'*, enz.

Door langdurige en regelmatige van dergelijke gesprekken waarin de leerling vraagt en de meester antwoordt, gaat geleidelijk de nectar van de meester over op de leerling, die daardoor zijn geest zuivert en zijn wil meer en meer motiveert en die zo komt tot sādhana en eigen ervaring.

Uit de vragen die de leerling stelt, leidt de guru de grond af vanwaaruit ze gesteld worden alsook de verkeerde basis of redenatie die er aan ten grondslag ligt. Aangezien hij de Weg en de Werkelijkheid kent is het hem niet moeilijk de leerling te begeleiden en hem in de goede richting te manoeuvreren.

Dit is tevens de zin van satsaṅga, waar zo nodig vrije discussie tussen leerling en leraar moet mogelijk zijn (de juiste attitude van de leerling daarbij niet te vergeten).

Wat de dienst betreft: dat heeft weinig of niets te maken met uiterlijke zaken, zoals het geven van fruit of bloemen of dergelijke bijproducten (al mag dat natuurlijk wel). Het heeft in hoofdzaak te maken met de afstemming van de hele persoonlijkheid op de golflengte van de meester en het afstemmen van zijn ganse leven op dit in samenklank zijn, alsook met het proberen het voorgeschreven levensideaal te bewerkstelligen. En,... ook waar mogelijk de meester te helpen in zijn taak als Leermeester en hem zo het werk gemakkelijker te maken...

Verder is het absoluut noodzakelijk dat de leerling het onderscheid leert maken tussen de meester als mens (met mogelijke gebreken en fouten) en de meester als

God. De discipel dient de meester te beschouwen als gemanifesteerde God en het is deze verlichte die gediend moet worden.

Dit vraagt van de leerling een grote fijngevoeligheid. De leerling moet beseffen dat de lichamelijke en geestelijke leraar eveneens een product is van Prakṛti met alle dualistische onvolkomenheden van dien. Dààr volmaaktheid verlangen of verwachten is je reinste utopie.

Daarom moet de leerling zijn meester nooit bekritisieren als mens, maar hem zijn menselijke vrijheid geven en laten, met de mogelijke, ingebouwde onvolkomenheden. Integendeel echter: daar kan hij soms de meester helpen!

De meester mag echter geen andere motivering hebben met zijn onderricht dan het propageren van spiritualiteit (échte) en de bevrijding van de hem toevertrouwde leerlingen, zonder enig winstbejag...

यज्ज्ञात्वा न पुनर्मोहमेवं यास्यसि पाण्डव ।

येन भूतान्यशेषेण द्रक्ष्यस्यात्मन्यथो मयि ॥३५॥

yaj jñātvā na punar moham evaṁ yāsyasi pāṇḍava
yena bhūtāny aśeṣeṇa drakṣyasy ātmany atho mayi (35)

Hebt ge U wijsheid eigen gemaakt, dan zult ge nooit meer in verwarring geraken, O zoon van Pāṇḍu, door wijsheid zult ge alle schepselen zonder uitzondering in het Zelf zien en aldus in Mij. (35)

Dit is een redelijk sterke verklaring! Hier wordt met een paar simpele woorden heel veel beweerd!

Vanzelfsprekend kunnen we dit niet controleren, tenzij we zelf deze Waarheid gevonden hebben. Maar zo is het met alles...

Dit begint immers al met het zoeken naar de Waarheid zelf. Of, als men het eenvoudiger wil: met het stellen van vragen. Wanneer wij vragen stellen of Waarheid zoeken is er geen enkele garantie dat wij ook een antwoord gaan vinden of krijgen, of dat wij de Waarheid ooit kunnen kennen. Maar wij gaan toch verder omdat wij die drang zeer sterk in onszelf voelen en we er ten koste van wat ook door voortgedreven worden. En... ook omdat wij geloven en menen

dat sommige mensen deze Waarheid wel degelijk gevonden hebben. Ergens is er dus een soort van geloof en vertrouwen in de mogelijkheid deze Waarheid te vinden en in bepaalde personen. Dit is niet verwonderlijk: als we geloven dat het mogelijk moet zijn de Waarheid te vinden, dan is de waarschijnlijkheid groot dat iemand die reeds gevonden heeft...

Nu beweren verschillende mensen uit verschillende landen en culturen uit verschillende tijdperken, dat dit wel degelijk mogelijk is. Er is zelfs tussen alle verscheidenheid die veroorzaakt wordt door de zo verschillende cultuurachtergronden, een soort van gelijkvormigheid of eensgezindheid waar te nemen. Dat wordt aldus een soort van baken waarop men zich richten kan, zonder zich te moeten overleveren aan blind vertrouwen

Eén van de zaken waarin gelijkvormigheid en eensgezindheid waar te nemen valt is de grote invloed en uitwerking die het vinden van de Waarheid blijkt te hebben. *'De Waarheid zal U vrijmaken'* is een verstrekkende belofte... Deze Waarheid doet U de Eenheid van alles inzien...

Vergelijk hier met uitspraken van Jezus, die deze Eenheid regelmatig beklemtoont waar Hij spreekt van de onderlinge Eenheid tussen Hem en zijn discipelen zoals ook de Eenheid tussen Hem en de Vader...

Dus het vinden van deze Waarheid is blijkbaar iets heel fundamenteels, dat een algehele verandering teweeg brengt in het Inzicht dat men bekomt ten opzichte van de schepping en van alle levensvragen. Iets dat blijkbaar de uiterlijke mens weinig of niet verandert, maar tengevolge waarvan, de innerlijke mens nooit meer dezelfde kan zijn als voordien... Waardoor hij zich de Eenheid bewust wordt van alle schepselen (lees bestaansvormen) in de éne Essentie (het Zelf of Mij)...

Een zo fundamenteel inzicht kan daadwerkelijk niet meer verloren gaan. Dat blijft in alle levensomstandigheden absoluut gevestigd zoals een stuk hout bovendrijft hoe hard de zee ook tekeergaat onder het stormgeweld...

Dit Inzicht berust dan ook niet op de kwaliteit van het verstand of het denkvermogen; dit inzicht berust op het absoluut Weten van Bovenbewuste aard, verworven in de transcendente ervaring van de Waarheid zelf...

अपि चेदसि पापेभ्यः सर्वेभ्यः पापक

सर्वं ज्ञानप्लवेनैव वृजिनं संतरिष्यसि ॥३६॥

api ced asi pāpebhyaḥ sarvebhyaḥ pāpakṛttamaḥ
sarvaṁ jñāna plavenai va vṛjinam santariṣyasi (36)

Zelfs al zijt ge de grootste van alle zondaren, op het vlot van wijsheid (Jñāna plavena) zult ge over alle zonden heenkomen. (36)

Zonde of Kwaad is een relatief begrip en hoort thuis in de wereld van Prakṛti, de guṇa's en karma. Zolang wij door Onwetendheid (verkeerde identificatie met ons ego, een onderdeel van Prakṛti) gevangen zijn in de wereld der verschijnselen, zitten wij in de wereld van de dualiteit en ervaren wij alles in zijn tegendelen: positief en negatief, man en vrouw, goed en kwaad... Deze tegendelen vormen de twee tegenpolen van de eenheid, de twee zijden van een medaille...

Het is deze onwetendheid die ons in het proces van karma kan voeren naar de foutieve keuze, d.i. de keuze die ons verder en meer engageert in de veelheid en aldus het Wezen der dingen voor ons verbergt. Universeel gezien is dat zonde of kwaad.

Yoga leert ons dat we ons moeten 'omkeren' of bekeren tot het Wezen van de dingen, tot we de essentie zien en ervaren, tot we ons identificeren met het Wezen van de dingen en aldus de Werkelijkheid zien. Dan houdt de dualiteit op 'wezenlijk' te zijn (te lijken!). Dan houdt ook uw identificatie met karma en zijn gevolgen op, dus ook met 'zonde'... Dan houden zonden (het kwaad) op te bestaan!

यथैधांसि समिद्धोऽग्निर्भस्मसात्कुरुतेऽर्जुन ।

ज्ञानाग्निः सर्वकर्माणि भस्मसात्कुरुते तथा ॥३७॥

yathaidhānsi samiddho'gnir bhasmasāt kurute'rjuna
jñānāgniḥ sarva karmāṇi bhasmasāt kurute tathā (37)

Zoals het brandende vuur brandstof tot as herleidt, Arjuna, zo herleidt het vuur van wijsheid (Jñāna agni) alle handelingen tot as. (37)

Volgens de Indische filosofie is ons leven onderworpen aan drie soorten van karma:

1. **Sancita Karma:** het doorheen vele levens opgezamelde karma, waarvan in elk nieuw leven een deel moet uitgewerkt worden.
2. **Prārabdha Karma:** het deel van het Sancita Karma dat in dit specifieke leven moet opgelost worden. Het is dat deel van het karma dat als het ware ons lot bepaalt en waarvan wij ons soms verbijsterd afvragen: *‘Waarom moet dit mij overkomen’*.
3. **Kriyamāṇa Karma:** (ook: **Āgāmi Karma** genoemd): het gevolg van onze huidige handelingen, dat wij in de toekomst moeten uitwerken. Een deel wordt praktisch onmiddellijk verwerkt en een deel wordt toegevoegd aan het Sancita Karma.

Wijsheid (Inzicht gegroeid uit Ervaring) brengt ons, zoals hiervoor gezegd, tot de Kennis van het Wezen der dingen, de Kennis van God, zoals Hij Is. Deze ervaring of kennis vernietigt (verbrandt!) als het ware alle sporen van het voorbije karma (Sancita en Prārabdha). Devotioneel uitgedrukt: bij het aanschouwen van de Werkelijkheid (God) verdwijnt in Zijn Goddelijk Licht elke schaduw van overgebleven Karma...

Nuchter gezegd: Bij het Ervaren van de Werkelijkheid verdwijnt elk spoor van de schijn-werkelijkheid of van het onwerkelijke. Voor wie het Werkelijke ziet met de ‘ogen van de Wijsheid’ bestaat het onwerkelijke niet!

न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ।

तत्स्वयं योगसंसिद्धः कालेनात्मनि विन्दति ॥३८॥

na hi jñānena sadṛśam pavitram iha vidyate
tat svayaṁ yogasamsiddhaḥ kālenā tmani vindati (38)

In deze wereld is er niets dat zo reinigt als inzicht (Jñāna); hij die volmaakt is in Yoga, vindt mettertijd dit inzicht in het Zelf. (38)

Hier geeft de Gezegende Heer ons weer een heel subtiele, maar duidelijke aanwijzing, voor wat Yoga vermag en in welke richting wij Yoga moeten verstaan...

Maar ook moeten wij begrijpen wat bedoeld wordt met reinigen (purifiëren)...

Meestal verstaan we dit laatste in religieuze zin: wij moeten ons reinigen van zonden om in staat te zijn de ‘Heiligmakende Genade’ te ontvangen. Wij moeten de duistere smetten verwijderen uit onze ziel om het Goddelijk Licht te kunnen ontvangen...

Eigenlijk is het heel simpel en realistisch nuchter: zolang wij nog vertoeven in de greep van de veelheid en de dualiteit kunnen wij de Wezenlijke Eenheid niet onderscheiden of kennen.

Wie volmaakt is in Yoga komt mettertijd tot dat reinigende, bevrijdende Inzicht! Het is duidelijk dat men hier met Yoga niet bedoelt, de wijdverspreide reeks technieken waarin velen zich verliezen. Yoga is hier de ononderbroken afstemming op het Wezen. Dus letterlijk wat Patañjali aangeeft: “*Yoga is het tot rust brengen van de inhouden van de geest. Dan rust de Ziener in zijn Wezenlijke aard.*” Purificatie of reinigen wil letterlijk zeggen: de geest ontlasten van veelheid en richten op het Wezen. Wie van ‘veel’ naar ‘één’ gaat, reinigt zijn geest. Dit kan men alleen met het verworven Inzicht dat het gevolg is van de perfectie van Yoga: het stilzetten van de veelheid, van het zich verliezen in de ‘wereld der verschijnselen’...

श्रद्धावांल्लभते ज्ञानं तत्परः संयतेन्द्रियः ।

ज्ञानं लब्ध्वा परां शान्तिमचिरेणाधिगच्छति ॥३९॥

śraddhāvāṅl labhate jñānam tatparaḥ samyatendriyaḥ
jñānam labdhvā parāṁ śāntim acireṇā dhigacchati (39)

De mens, die vol vertrouwen is, die zijn zinnen beheerst, verkrijgt inzicht,; en heeft hij inzicht (Jñāna) verkregen, dan gaat hij snel in tot de allerhoogste vrede (Śānti). (39)

Het lijkt hier alsof diegenen gelijk krijgen die zeggen dat je ‘moet geloven’ om yoga te doen.

Niets is minder waar.

Wanneer iemand vervuld is van een ontembaar verlangen naar Waarheid, zal geen inspanning teveel zijn. Men beseft dan dat Waarheid niet kan gevonden worden in onrust. De onrust van de afleidende ‘veelheid’, de onrust van verwar-

rende, gedreven gedachten, gekoppeld aan nog meer verwarrende gevoelens en verlangens...

Alleen in de stille rust van de meditatie, wanneer de adem tot rust komt, het lichaam, de energie, de gedachten, de gevoelens... ontstaat de voorwaarde om tot inzicht te komen. Wanneer alles op die wijze tot rust gebracht is, stelt men vol verwondering vast dat er een universeel 'Vertrouwen' aanwezig is. De schriften noemen dit **Śraddhā**. Patañjali zegt eveneens dat dit een voorwaarde is. Taimni omschrijft Śraddhā in zijn degelijke commentaar als:

1. Het vertrouwen dat er achter alle schijn een **Waarheid bestaat**.
2. Het vertrouwen dat deze **Waarheid te bereiken, te kennen is**.
3. Het vertrouwen dat '**ik**' deze **Waarheid kan bereiken en kennen**.

Zonder dit vertrouwen doet men immers geen inspanning en zonder inspanning...?

Het vertrouwen dat er een Waarheid bestaat is de bron, de oorsprong van alle zoeken. Het vertrouwen dat deze waarheid te bereiken is doet ons uitzien naar een mogelijke Gids en Helper, iemand die deze Waarheid reeds bereikt heeft, de Guru dus. Het vertrouwen dat 'ik' deze Waarheid kan bereiken, spoort mij aan om, met de nodige hulp, de gerichte inspanningen te doen. Vandaar dat dit vertrouwen ook vertolkt wordt in het vertrouwen in de guru en de overgave aan diezelfde guru...

Wanneer deze combinatie van vertrouwen en beheersing aanwezig is komt Inzicht zonder twijfel. En dit Inzicht schenkt de allerhoogste Vrede...

अज्ञश्चाश्रद्धानश्च संशयात्मा विनश्यति ।

नायं लोकोऽस्ति न परो न सुखं संशयात्मनः ॥४०॥

ajñāś cā śraddadhānaś ca saṁśayātmā vinaśyati
nā yaṁ loko'sti na paro na sukhaṁ saṁśayātmanaḥ (40)

Maar het onwetende, zonder vertrouwen, twijfelende zelf gaat ten onder; voor het twijfelende zelf is er geen plaats in deze wereld, noch in de wereld hierna, en geluk evenmin. (40)

Aangezien wij allemaal zelf dit gebrek aan vertrouwen en deze twijfel ervaren kunnen wij gemakkelijk begrijpen wat hier gezegd wordt. Twijfel verlamt ons en berooft ons van elke zin om een inspanning te leveren, laat staan de langdurige inspanning die vereist is om tot inzicht te komen.

Zelfs in deze wereld maait twijfel of gebrek aan vertrouwen het gras voor onze voeten weg.

Ik heb in de loop van mijn leven heel wat intelligente(?) en erudiete mensen ontmoet, die graag filosofeerden en waarvan het hoofd op barsten stond van de verwarde activiteit, maar die zichzelf de grond onder de voeten wegschopten door dit fundamenteel ‘gebrek aan vertrouwen’. En zij konden dit vertrouwen noch ontwikkelen, noch begrijpen, omdat hun filosofische bezigheid zich verloor in de verwarrende ‘veelheid’ en niet steunde op de intense rust en stilte van de meditatie...

In termen van karma is het eveneens duidelijk dat na de dood van deze mensen, de blauwdruk van het subtiele en causale lichaam, dit merkteken van verwarrende onrust meeneemt...

Laat dit een duidelijke aansporing zijn om tot regelmatige meditatie te komen. Om regelmatig de stille, diepe rust op te zoeken die Yoga aanprijst als ‘sine qua non’...

योगसंन्यस्तकर्माणं ज्ञानसंछिन्नसंशयम् ।

आत्मवन्तं न कर्माणि निबध्नन्ति धनंजय ॥४१॥

yogasannyastakarmāṇaṁ jñānasañchinnaśayaṁ
ātmaṁvantaṁ na karmāṇi nibadhnanti dhanañjaya (41)

Hij, die door Yoga alle handeling heeft opgegeven, die door kennis en inzicht alle twijfel heeft uitgebannen, die beheerst wordt door het Zelf, wordt niet door handeling gebonden, O Dhananjaya. (41)

Hoe zij Jezus het ook weer? *“Wees in de wereld, maar niet van de wereld!”*

Doordrongen van het diepe Inzicht komt men tot rust en vertrouwen en omgekeerd voeren beide laatste tot vermeerderd Inzicht... Wie zo leeft begrijpt dat

alles (en alle handelingen), behoort tot de wereld van Prakṛti en dus van de veelheid van de wereld der verschijnselen, van de onwerkelijkheid. Met dit Inzicht weet men dat dit onvermijdelijk is en dat er voor ons lichaam en onze geest geen ontsnappen mogelijk is, aangezien die eveneens behoren tot de Prakṛti...

Daarom zijn handelen of niet handelen onbelangrijk en is het beter, met het bevrijdende Inzicht en van daaruit, te doen wat gedaan moet worden. Zo iemand doet door **niet-doen**, handelt door **niet-handelen**...

Zo iemand is dus vrij en ongebonden door de eigen handelingen...

तस्मादज्ञानसंभूतं हृत्स्थं ज्ञानासिनात्मनः ।

चित्तवैनं संशयं योगमातिष्ठोत्तिष्ठ भारत ॥४२॥

tasmād ajñānasambhūtam hṛtstham jñānāsinā tmanah
chittvai nam saṁśayam yogam ātiṣṭho ttiṣṭha bhārata (42)

Roei daarom met het zwaard van de wijsheid van het Zelf deze uit onwetendheid geboren twijfel in uw hart uit; wees gegrondvest in Yoga. Sta op, o Bhārata. (42)

We zagen het reeds: twijfel is het resultaat van onwetendheid en twijfel devieert al onze energie en laat ze verloren lopen in het moeras en het drijfzand van de verwarrende ‘veelheid’.

Daartegenover: Inzicht schenkt Vertrouwen en Vertrouwen schenkt Inzicht... En beiden zorgen voor overvloedige, gerichte energie...

Om deze toestand te bereiken moeten we ‘gegrondvest zijn in Yoga’.

Deze toestand maakt ons sterk tegen alle ondermijnende aanvallen van de verwarrende veelheid van de wereld der verschijnselen... Hij vult ons met Liefde en Kracht en Zekerheid en Licht...

Wat kan dit beter vertolken dan het prachtige lied van Paramahansa Yogānanda:

Oh, Life is sweet and death a dream, when Thy song flows through me, My Lord, when Thy song flows through me...

Then health is sweet, sickness a dream, when Thy song flows through me, My Lord, when Thy song flows through me...

Then praise is sweet and blame a dream, when Thy song flows through me, My Lord, when Thy song flows through me...

Het is de op een Bhakti-wijze uitgedrukte toestand van Vertrouwen, Vrede en Rust, die iemand ervaart die gegrondvest is in Yoga...

Aldus eindigt, in de Upaniṣads van de prachtige Bhagavad Gītā, de wetenschap van Brahman, de schrift van Yoga, de dialoog tussen Śrī Kṛṣṇa en Arjuna, het vierde hoofdstuk, getiteld:

DE YOGA VAN INZICHT IN HET VERZAKEN
VAN HANDELEN

Geraadpleegde Werken

1. Bhagavad Gita - De dialoog tussen Krishna en Arjoena uit de Mahabharata - vertaald uit het Sanskriet door Dr. J.W. Boissevain - derde omgewerkte druk - uitg. NV Theosofische uitgeverij - 1919
2. De Bhagawad Gita - Ir. J.A. Blok - derde druk - uitg. N. Kluwer-Deventer - 1962
3. Bhagavad Gita - Dra. C. Keus - derde druk - uitg. Ankh-Hermes bv - Deventer - 1976
4. De Bhagavad Gietaa & Duizend Namen - Wegen naar gezondheid, succes en vernieuwing - vertaling en toelichting door Sivanarayan - uitg. Yoga Vedanta vzw Aalst - 1985
5. De Bhagavadgita - Sanskriet tekst met vertaling? Noten en inleiding - Ria Kloppenborg, Helga Tromp, Jeroen Vellekoop, Anne van Voorthuizen (red.) - uitg. Universiteit Utrecht, theologische Reeks - 1997
6. Bhagavadgītā - Het klassieke boek van yoga en bezinning - Metrische vertaling van Guus Nooteboom, bewerkt door zijn zoon Kuuk Nooteboom - uitg. Ankh-Hermes bv Deventer - 1989
7. De Bhagavad-Gītā zoals ze is - A.C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda - uitg. The Bhaktivedanta Book Trust
8. God talks with Arjuna - The Bhagavad Gita - Royal Science of God-Realization - Paramahansa Yogananda - uitg. Self-Realization Fellowship - 1995
9. The Bhagavad Gita - Commentary by Swami Chidbhanananda - uit. Sri Ramakrishna Tapovanam - 1972
10. The Holy Geeta - Commentary by Swami Chinmayananda - uitg. Sri Ram Batra - Central Chinmaya Mission Trust
11. Science of Bhagavadgita - A study of ancient wisdom through modern science - Virajeshver - uitg. Spiritual India Publishing House - 1977
12. The Bhagavadgītā - With an Introductory Essay, Sanskrit Text, English Translation and Notes by S. Radhakrishnan - uitg. Blackie & Son (India) Ltd - second edition - 1970
13. Srimad Bhagavad Gita - Swami Swarupananda - uitg. Advaita Ashrama - tenth Impression - 1967
14. The Song of God - Siva Pada Renu Swami Venkatesananda - uitg. The Chiltern Yoga Trust - 1972
15. The Gita in the Light of Modern Science - R.B. Lal - uitg. Somaiya Publications Pvt Ltd - 1970
16. Gītārthasaṅgraha - Abhinavagupta - uitg. Leiden, E.J. Brill - 1983
17. The Bhagavad Gita - Contemplations from the Song Divine - Asharani Mathur, M.L. Khullar, Rupinder Khullar - uitg. India Book Distributors Ltd - 1994

- Commentaar -
- Opmaak -

Ātma Muni

- Devanāgarī teksten -
- Transcriptie -
Met gebruik van het software programma

Itranslator
Versie 1.2 - Beta 2

Ontwikkeld door de
Samnyāsins
van de
Omkaranda Ashram Himalayas
Rishikesh, India
als een offer
aan de
Sanskriet gemeenschap

ŚRĪ YOGĒŚWARĀNANDA YOGA MAHĀVIDYĀLAYA
VZW

Directeur/Voorzitter: Lucien Mertens (Ātma Muni)
Otterstraat 7 2800 Mechelen Belgium
015 339 379 of 0486 539 559

atma.muni@telenet.be

<https://yoganiketan.be>

© 2020